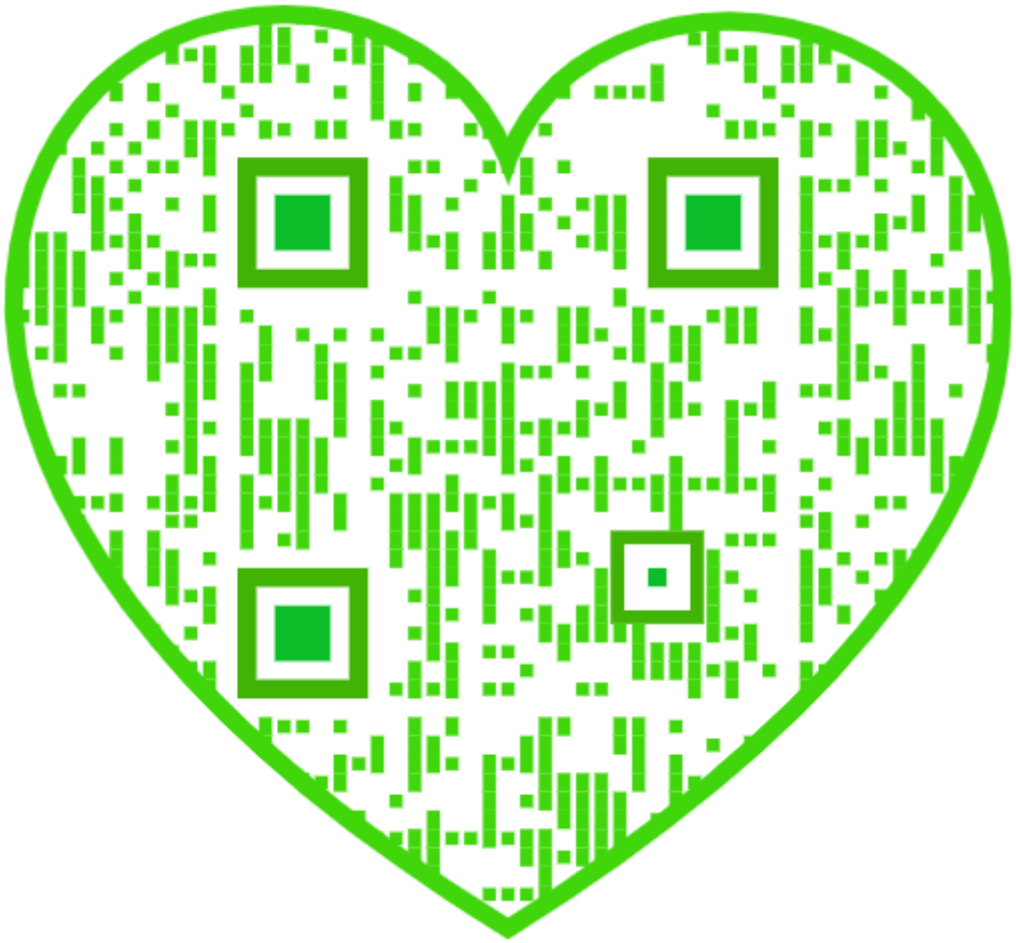
DE VREEDZAME STRIJD

DOOR

G. H. HONING

AMSTERDAM
SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL

DE VREEDZAME STRIJD

DE VREEDZAME STRIJD

DOOR

G. H. HONING

HOOFDDIRECTEUR DER VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"
TE AMSTERDAM

Begreifst du aber,
Wie viel andächtig schwärmen leichter,
als Gut handeln ist?
Lessing, Nathan der Weise.

AMSTERDAM
SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
(K. GROESBEEK & PAUL NIJHOFF)

VOORWOORD.

Exegi monumentum aere perennius [1]).

HORATIUS.

Amsterdam is in vergelijking met buitenlandsche groote steden arm aan monumenten; tenminste als men dit laatste woord in den letterlijken zin neemt. Vat men het in figuurlijke beteekenis op, dan staat de zaak geheel anders. Men vindt dan te Amsterdam tal van instellingen, die men gerust monumenten van volkskracht, gemeenschapszin, offervaardigheid, naastenliefde en andere deugden mag noemen.

Het zijn monumenten, die de wandelaar niet of nauwelijks opmerkt en die, zoo zij al zijne aandacht trekken, toch moeilijk op de juiste waarde kunnen worden geschat. Maar ook de meer ingewijde kent niet elk dier monumenten in hunne juiste proportiën. Eene beschrijving ervan zal niet overbodig geacht kunnen worden.

Het ligt allerminst in onze bedoeling ons aan eene beschrijving van de hierboven bedoelde monumentale instellingen te wagen; wij zijn daartoe nóch bevoegd, nóch in staat. Wij willen echter trachten eene meer nauwkeurige beschrijving te geven van eene instelling, die op

1) Een monument duurzamer dan van metaal heb ik opgericht.

de qualificatie „monumentaal" zeker aanspraak mag maken en die wij voldoende kennen om daarin niet al te zeer mis te tasten, n.l. de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden".

Wanneer anderen hetzelfde doen van aan hen goed bekende instellingen, zal zeker menige interessante beschrijving het licht kunnen zien en nut kunnen stichten, zoo voor de instellingen zelve als voor het algemeen, want onwillekeurig zullen, althans bij onze beschrijving, tal van vraagstukken worden aangeroerd, die niet van belang zijn ontbloot en wier oplossing, door ze weer eens onder veler aandacht te brengen, kan worden bevorderd.

Wij zijn ons wel bewust, dat een beschrijving als deze nooit geheel volledig en evenmin geheel juist kán zijn, omdat geestelijk en zedelijk werk aan elke beschrijving ontsnapt. Wij hopen echter, dat dit boekje ertoe zal bijdragen, dat velen hunne aandacht aan de erin behandelde vraagstukken zullen wijden en dat het ook velen tot daadwerkelijke hulp bij de leniging van de erin aangeduide nooden zal aansporen.

INHOUD.

Bladz.

Voorwoord VI
Inleiding 1
Nacht-asyl.
De schuilplaats 4
Zwervers 17
De toegestoken hand 30
Het Oude Pesthuis 43
Het Oud-Buiten-Gasthuis.
Mannen-internaat 47
Vogels van diverse pluimage 47
Werkverschaffing 59
Tucht 65
Vrouwen-Internaat 69
Ongehuwde moeders 77
Kinderafdeeling 86
Consequenties 103
Jongenshuis 106
Jeannette Oord 111
Folmina 115
Gestichts- en Gezinsverpleging 118
Nunspeet 126
Appelscha 128
Observatie.
Het nut der observatie 132
De taak der observatiehuizen 145
De wijze van observeeren 152
Het Observatiehuis voor Jongens 162
Bemoeiingen met gevangenen.
De wraak van een toornig man 213
Mildere opvattingen 229
Reclasseering 241
Nazorg 248
Verleden 252
Heden 259
Geschiedenis 273
Geldmiddelen 280
Slotwoord 284

INLEIDING.

Autrement on ne voyageait pas sur la mer, pour ne jamais en rien dire, et pour le seul plaisir de voir, sans espèrance d'en jamais communiquer.
Pascal. Pensées détachées.

Het boekje dat hierbij den lezer wordt aangeboden heeft geen enkele andere pretentie dan te leveren eene eenvoudige en beknopte beschrijving eener instelling, die als zoovele andere philantropische instituten van groot nut voor de misdeelden moet worden geacht, en tevens eene bijdrage te leveren tot de geschiedenis van dat deel van het maatschappelijk werk, dat door de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" wordt verricht, in de hoop daardoor de belangstelling gaande te maken of te onderhouden, in het belang van de tallooze misdeelden die onze hulp behoeven.

Wanneer daarbij enkele beschouwingen worden gehouden, is ernaar gestreefd die te beperken tot zoodanige, die nuttig kunnen zijn om licht te werpen op de ontwikkeling der denkbeelden, op de wording van het werk, op de bijzondere moeilijkheden ervan, op de toestanden, waarmede de Vereeniging in aanraking komt, of wier belichting

noodig is voor een goed begrip der werkzaamheden waaraan zij deelneemt.

Het zal uiteraard niet mogelijk zijn daarbij volledig te zijn of zelfs daarnaar maar te streven. Volstaan zal moeten worden met te trachten van elk onderdeel zooveel mede te deelen, dat het onderdeel zelf voor den lezer gaat leven, zonder zóó sterk naar voren te treden, dat het aan het geheel zou schaden. Temeer is dat noodzakelijk omdat het werk der Vereeniging zoo uiterst gecompliceerd en veelzijdig is en ons in aanraking brengt met schier elken tak van maatschappelijke hulp.

Daar wij zeer zeker niet de pretentie hebben een wetenschappelijke verhandeling te schrijven of ook maar een studie voor deskundigen op het gebied van het maatschappelijk werk, doch slechts eene beschrijving van den arbeid der Vereeniging, zal men in dit werkje niet moeten zoeken naar wetenschappelijke gedocumenteerdheid, al zal de aard van sommige onderwerpen voor goed begrip ervan ons een enkele maal met wetenschappelijke sferen in aanraking kunnen en moeten brengen.

Hoewel het natuurlijk is, dat wij hopen ook door het publiceeren van dit werkje te kunnen bijdragen tot het opwekken van belangstelling in ons werk, omdat dit werk nu eenmaal nòch de moreele nòch de materieele belangstelling van het publiek kan ontberen, dan ten nadeele der misdeelden die door ons geholpen moeten worden, is toch ook gestreefd naar objectiviteit en hebben wij getracht niet te vervallen in de fout voor ons werk „reclame" te maken; slechts hopen we, dat deze beschrijving dengenen die ons werk kennen en steunen, welkom zal zijn ter nadere en meer nauwkeurige kennismaking ermede, en voor

degenen, die ons werk nog niet kenden, een prikkel zal zijn om ook hunne aandacht aan ons te wijden en ons hun moreelen en materieelen steun te schenken.

Natuurlijk zal deze meer nauwkeurige beschouwing niet iedereen voldoen; 't spreekt vanzelf, dat tegen verschillende denkbeelden, waarvan in de practijk van 't werk wordt uitgegaan, hier en daar wel bedenkingen zullen rijzen. Wij hopen echter, dat daarbij bedacht zal worden, dat alle menschenwerk gebrekkig is, maar dat van dit werk toch zal moeten worden gezegd dat het volstrekt onmisbaar is, en velen tot hulp en steun op hun zoo doornig levenspad kan zijn.

In zooverre onze hoop in dit werkje doorstraalt, zal het een propagandistisch karakter niet ontzegd kunnen worden, al gelooven we, dat wij het reclame-karakter hebben weten te vermijden. Maar ook bij het propagandistische, dat dit werkje zal bevatten, hebben we naar ons beste weten naar objectiviteit gestreefd en getracht daarbij niet alleen belangstelling te wekken in den arbeid onzer Vereeniging, maar in het werk in het algemeen op het maatschappelijk terrein, waar de misdeelden hulp en steun behoeven.

NACHT-ASYL.

DE SCHUILPLAATS.

Drie nachten, langer niet,
herberg ik die 't behoeft,
De vierde jaag ik uijt, de
Schoysters en 't Geboeft.
DE BEYART.

Beschrijvinge van Amsterdam tot den jare 1691 door
CASPARUS COMMELIN.

Het woord asyl (in het oud-Grieksch ásylon) beteekent oorspronkelijk: een onschendbaar, onder bescherming der Goden staand oord, waar vervolgden, zelfs misdadigers volkomen veiligheid vonden; als zoodanig waren tempels, goden-beelden en altaren de aangewezen plaatsen. Later waren slechts enkele bijzonder daarvoor aangewezen heiligdommen zoodanige toevluchten. Meestal waren die asyls bestemd voor „onvoorbedachte moordenaars", die zich in deze asyls aan de bloedwraak konden onttrekken. Het oude Israël telde er zes, aan elke zijde van den Jordaan drie.

Het asyl-recht drong ook in de Christelijke samenleving door; reeds onder de Byzantijnsche keizers waren de kerken, later ook de pastorieën, als asyl erkend, en kon de wereldlijke overheid misdadigers of schuldenaren, die

daarin gevlucht waren, slechts in haar macht krijgen, tegen de belofte hen niet aan dood- of lijfstraf te onderwerpen. „Toute ville du moyen âge, et, jusqu'à Louis XII, toute ville en France avait ces lieux d'asile. Les palais des rois, les hôtels des princes, les églises surtout, avaient droit d'asile. [1])

Voor schuldenaren hield dit recht niet lang stand, maar voor misdadigers gold dit tot het einde der middeleeuwen.

In lateren tijd wordt het woord asyl in de beteekenis van toevluchtsoord gebruikt voor instellingen, die dronkaards, prostitué's, ongehuwde moeders en dakloozen herberg verleenen; de laatste noemt men dan vaak nachtasyls, omdat zij slechts gedurende den nacht geopend zijn.

Bij velen wekt het woord nacht-asyl een lugubere voorstelling op.

Velen denken daarbij aan een vunzig, smerig, hol lokaal, waar allerlei geboefte een schuilplaats zoekt, waar alle orde en regelmaat vreemd is, waar onreinheid heerscht, waar het schuim der groote stad nestelt, en in het holle van den nacht komt aanzwalken.

Wellicht is het de schets van Maxim Gorki, die dergelijke voorstellingen bij het hooren van het woord nachtasyl oproept.

Mogelijk ook wordt deze lugubere voorstelling gewekt doordien men zich de bevolking als „schoysters en geboeft" voorstelt; al is het vele eeuwen geleden, dat men de ongelukkigen, die zelfs geen dak hebben, aldus aanduidde en al denkt men in het algemeen over deze bevolking wel wat anders, dergelijke voorstellingen hebben, onbewust wellicht, een taai leven.

1) Victor Hugo. Notre Dame de Paris.

In zijn „Beschrijvinge van Amsterdam" tot den jare 1691 zegt CASPARUS COMMELIN van het toen reeds bestaande asyl „Beyart" [1]) ofte „Banjart" genoemd: „Met welker naam uyt te legghen Philips van Zesen in zijn Amsterdam zeer bezigh is, en te toonen die alhier omtrent den jare 1504 gesticht te zijn, zonder te noemen waar die te vooren gestaan heeft. Doch de tegenwoordige bestaat uyt vier vertrekken, gelegen ter rechterhand, de groote Poort der Gasthuijs inkomende, zijnde een steene Poortjen, boven 't welke tot waerschouwinge dit Gedicht te lezen is:

Drie nachten, langer niet, herberg ik die 't behoeft,
De vierde jaag ik uyt, de Schoysters en 't Geboeft.

Deze Poort des avonts ('t gansche jaar door) ten zeven uuren geopent zijnde worden de vreemdelingen en anderen om te herbergen ontvangen; ingaande, komt men door een lange gang in een ruym vierkant vertrek, dat eijgenlijk de Beijart is, verzien met een groote ruijme vuurstede, rontom met opgaande banken bezet, daar de Vreemdelingen, soo Mans- als Vrouwspersoonen, ontvangen, gekoestert, gespijst en gelaafd werden, des winters met warme en zomers met koude spijs; die genuttigt en uijtgerust zijnde, werden yder bijzonder op haar slaapplaatsen gebracht, met bedden, tot dertig in 't getal, lakens en dekens voorsien, zijnde drij bijzondere slaapkamers twee voor de Mannen, een voor de vrouwen, verscheijde opgaande trappen hebbende, waarin, volgens de ordening van den dertigsten November 's jaars 1590 alle Vreemdelingen

1) Beijart, later beiert = gelagkamer, waarschijnlijk ook synoniem met bajert (chaos) = verward dooreenloopende menigte.

en arme Luijden, zo wel Vrouws- als Mans persoonen, en aldaar den tijd van drie nachten, achtereen, zonder langer verblijven mogen, tenzij sij in 't Gasthuijs verplaatst worden.

Alle inkomende zijn gehouden de Vader en Moeder van de Beijart, hun naamen in 't inkomen aan te laaten tekenen, om in 't uijtgaan weder afgeschreven te worden, na datze daar drie nachten herberg gehad hebben.

Die daar in gelegen hebben, mogen binnen de zes weken daar aan volgende, niet weder komen. Alle gasten moeten gedoogen, dat ze bij de Vader of Moeder van de Beijart bezocht worden, om hen alle onbehoorlijke messen en ander geweer af te nemen. Zijn mede gehouden den Vader of Moeder bekent te maaken zoose met eenige schurfte, rappigheijd of andere heijmelijke gebreken besmet zijn, en dat zoodra alsse daar in komen, om het voortkruijpen daarvan in tijds te verhoeden.

Welke herberginge hier geweijgert wort, als die met Lazarije, Spaansche pokken, of yets diergelijke besmet zijn. Welke Gasten 's avonds en 's morgens, tot nooddruft, vuur en licht, warme kost, dun bier, mitsgaders een stuk eten, 't zij boter of kaazen, brood, of anders, ter bescheijdenheijt van de Regenten, voorgezet werd. Met verbod, bij het vuur en kaarsen in de haarstede niet langer te blijven, als tot zeven ofte acht uuren ten hoogsten, zonder daags daar in te komen. De geenen, die hier in willen vernachten zijn gehouden, des avonds, zoowel bij de Zomer als Winter, voor Sonnenondergang, voor de deur van de Beijart te verschijnen op pene dat die te laat komen daar buijten moeten blijven.

Yeder moet zich hier wachten, te plegen eenige onge-

schiktheijd 't zij met woorden of werken, bijzonder tegens de Vader of Moeder, maar zich 's avonds met alle bequaamheijt na zijn slaapplaats begeven, zonder dat de mans- en vrouwspersoonen, d'een in des anders slaapplaats mogen komen. En dit alles om daar datelijk uijtgezet, ofte anders na behooren gestraft te worden.

Alle kleederen uijtgetrokken zijnde, werden in rolmanden vergadert, en des nachts in den ingang voor de kamer-deuren gevoert, en des morgens ijder de zijnen weder gelevert. Eenig ongemak ontstaande, of overdaat bedreven zijnde, werd eer de Beijart geopent werd, de Schout ontboden, om alles tot straffe na behooren te onderzoeken. En vermits het een deel geboeft en schuijm van volk is, die hier veeltijds in vernachten, is de Vader en Moeder gehouden, al de Gasten voor de Beijart geopent word, in de Warmhuijzen te laten komen, en midderwijl de slaapplaatsen en elders gaan bezoeken, of'er yets van des Beijarts goet mocht vermist zijn.

Werd mede volgens 't negende Artykel van de Willekeuren op de Bedelerije verkondigt den 29 January 1613, dat de Beijart Vader of Moeder, ten hoogsten belast, de uijtgaande Gasten te vermanen, haar van Bedelarye te onthouden."

Hoe verbaasd staat vaak de belangstellende bezoeker wanneer hij het nacht-asyl aantreft in een eenvoudig kraakzindelijk gebouwtje, waar in een wachtkamer de gasten, op het oog eenvoudige werklieden, wachten op hun bad. Hoe verbaasd is hij, wanneer hij degenen, die reeds een bad namen aan lange tafels hun warm maal ziet nuttigen en wanneer hij de kraakzindelijke bedden ziet, die in lange rijen de slaapzaal vullen. Wanneer hij dit alles

echter wil zien, moet hij niet in het holle van den nacht komen, maar reeds 's avonds tegen 7 uur. Dan reeds vormt zich voor het hek van het Oud-Buiten-Gasthuis een file van mannen, die toegang tot het asyl wenschen.

Bij eenig nadenken is het ook wel duidelijk, dat, wie den ganschen dag buiten doorbracht, zonder dak, dat hem tijdelijk beschutting bood, waarlijk er niet naar verlangt om 's avonds nog lang buiten te vertoeven. Zoodra het asyl dan ook zijn poorten opent, stroomen de gasten toe.

Zeker, er zijn natuurlijk menschen onder, die een slecht leven hebben geleid, die min of meer ernstige misdrijven hebben begaan, maar het denkbeeld, dat ge hier nu het lichtschuwe misdadigersvolk zult treffen is wel heel onjuist.

Reeds hierom, omdat degenen, die nacht-verblijf wenschen, zich daartoe tot de politie moeten vervoegen, die hen een toegangs-kaart voor het asyl verstrekt, indien zij althans niet nog een appeltje met een of meer van hen heeft te schillen.

Het spreekt wel vanzelf, dat, wie de politie vreest, dus niet in het nacht-asyl aanlandt.

Deze aanmelding bij de politie geschiedt overal waar geen asyl is; daar verstrekt zij dan in een harer lokalen nachtverblijf aan den daklooze.

Ook vroeger was dat in de hoofdstad het geval.

„Ik herinner me nog heel goed, hoe in vroeger jaren de politiebureaux hier ter stede vrijwel de eenige plaatsen waren, waar die menschen kosteloos onderdak konden krijgen, indien zij wegens de weersgesteldheid of om andere redenen den nacht niet onder den blooten hemel konden of wilden doorbrengen.

Zoo tegen 10 uur 's avonds meldden zij zich dan bij de bureaux aan, en werd hun gelegenheid gegeven in een ruimte, welke „nachtverblijverslokaal" werd genoemd, den nacht door te brengen. Dit lokaal was gewoonlijk een donker hok, meestal onverwarmd, zonder eenig meubelstuk, en met een houten brits, die voor plm. een tiental personen als slaapplaats kon dienen. Een kop koffie en een snee brood was het eenige voedsel, dat hun aan het bureau werd verstrekt.

Veel was het dus niet, wat hun geboden werd, maar de meesten van hen aanvaardden het gaarne en vonden het beter dan in een portiek of op een bank in een park of in een plantsoen te slapen, vooral als het weer guur en nat was.

's Morgens ongeveer te 7 uur werden ze zonder meer heengezonden, om hun zwerftocht door de stad te beginnen.

De politie was blij, als ze dat volkje 's morgens weer kwijt was, want het veroorzaakte haar niets dan last; vooral hunne verregaande onreinheid (ongedierte) was zeer hinderlijk. Niet alleen het nachtverblijflokaal moest telkens worden gezuiverd maar soms het geheele bureau en niet zelden gebeurde het, dat ondanks alle voorzorgen de agenten ongedierten overbrachten naar hun eigen woning.

In Juni 1914 is hierin verandering gekomen, doordat de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" deze bemoeiingen van de politie overnam.

Voor de politie was dat een uitkomst, omdat zij nu van veel last en zorg was bevrijd. En ook voor de dakloozen beteekende deze verandering een groote verbetering, want van toen af — en zoo is het nog — konden ze in

de asyls dier vereeniging overnachten. Zij krijgen daar kosteloos een warm bad, een warmen maaltijd, goed nachtlogies met ontbijt, hunne kleeren worden uitgestoomd, en zij, die elders werk kunnen krijgen, worden geholpen aan reisgeld.

Maar behalve deze materieele verbetering zijn zij er ook in ander opzicht op vooruit gegaan. De Vereeniging zag zeer terecht in, dat zij niet mocht nalaten, dezen uitgestootenen de helpende hand te reiken, een kans te geven zich uit de diepte op te heffen. En in verband hiermede worden steeds pogingen aangewend hen te reclasseeren.

Zij kunnen desgewenscht in de interne afdeeling der vereeniging worden geplaatst, alwaar zij huisvesting, voeding en kleeding erlangen in ruil voor verrichten arbeid." [1])

Terecht heeft men in Amsterdam ingezien, dat dit werk geen politiewerk is. De politie kan zich daarvoor bezwaarlijk voldoende outilleeren, en men behoeft volstrekt niet aan het ongeluk te Baarn te denken om tot die conclusie te komen.

Immers de daklooze kan zich onmogelijk verzorgen. Hij heeft er dan ook groote behoefte aan te worden gebaad, geknipt en geschoren, soms te worden „ontluisd" of te worden verbonden, door kleine verwondingen, die hij al zwervende kreeg; hij heeft groote behoefte aan een warm maal en aan een eenvoudig maar goed bed. Dat alles kan de politie hem bezwaarlijk in hare lokaliteiten geven; ook kan zij moeilijk voorkomen, dat onverdorven en verdorven individuen, tot nadeel der eersten, met elkander in contact treden. Het nachtasyl kan dit laatste ook niet ge-

1) C. E. G. Hogendijk. „Hulp voor Onbehuisden".

heel, maar kan in dezen toch meer doen, door het stellen en handhaven van den regel, dat er in het *nacht*-asyl geen conversaties zijn toegelaten.

Wellicht zal er menig lezer zijn, die opmerkt: het schijnt toch wel een vreemdsoortig gezelschap te zijn, als er op gerekend wordt, dat „ontluizing" noodig kan zijn! Het antwoord daarop is deels bevestigend, deels ontkennend. Zeker, er komen natuurlijk ook verwaarloosde vagebonden in de nachtasyls. Maar overigens zegt het niet zoo heel veel, dat iemand „ontluisd" moet worden. We merkten reeds op, wie zoo arm is, dat hij dakloos is, kan zich niet verzorgen, en hoe spoedig gebrek aan verzorging zich wreekt, herinnert ieder zich nog wel uit den oorlogstijd, toen de troepen hadden te kampen met het ongedierte, niet doordat die troepen het schuim der natie waren, maar omdat zij zich niet behoorlijk konden verzorgen.

Daarom wordt dan ook elke gast bij aankomst gebaad, zijn kleeren worden ingenomen, — en zoo noodig uitgestoomd — hij ontvangt nachtkleeding van het asyl, eet zijn warm maal en begeeft zich ter ruste.

Een enkele maal wordt wel eens critiek geoefend op dat warme maal; dat men den daklooze 's nachts een dak verstrekt, wordt zonder veel critiek aanvaard, maar dat hij 's avonds voor zich ter ruste te begeven een warm maal krijgt, en 's morgens voor zijn vertrek een ontbijt, dat lokt soms critiek.

En toch, denkt U eens na, dat ge 's winters des morgens om zeven uur de deur van het nacht-asyl achter U hoort sluiten en dat ge niet weet waarheen te gaan; dat ge den geheelen dag zonder eten op straat moet doorbrengen, schamel gekleed — immers is alles wat waarde had reeds

lang verkocht — en slecht geschoeid. En dat ge dan eindelijk 's avonds om 7 uur weder een dak boven het hoofd krijgt, maar . . . geen eten. Zou het niet wreed zijn?

Want waarlijk, de menschen die toegang tot het nachtasyl vragen, zijn de armsten der armen. O, zeker, soms is het eigen schuld; maar is dat een reden om minder beklagenswaardig te zijn? Soms echter is het ook geen eigen schuld, maar zijn het tegenslag, ziekte of werkeloosheid, die den alleenstaanden man naar het asyl drijven.

En dan, degenen wier „eigen schuld" het is; onder hen zijn er zoovelen, die, door rampen getroffen, de kracht misten om het hoofd boven water te houden; overlijden der echtgenoote, huwelijksontrouw der vrouw is soms oorzaak, dat de voorheen oppassende man zijn roer verliest en als een wrak op de levenszee ronddobbert. Jonge mannen, die een slechte of gebrekkige opvoeding genoten, zwakzinnigen, psychopathen, de slecht weerbaren, die den geweldigen strijd om het bestaan niet met succes kunnen voeren, zij hebben wellicht ook „schuld"; maar bij hen is de „schuld" oorzaak van totaal verval. Bij U en bij mij, waarde lezer, is diezelfde „schuld" soms aanwezig — U houde het mij ten goede — maar zij heeft dan niet zulke fatale, diep ingrijpende, funeste gevolgen!

De werkelijk schuldigen, zij, die goed opgevoed, goed geestelijk en lichamelijk gezond, door onwil en kwaadwilligheid alles verspeelden, ze zijn er; maar zij zijn bij lange na niet in de meerderheid. Integendeel.

Eén eigenschap hebben bijna allen gemeen: nijpende armoede. Hoe pijnigend dit op zichzelf ook reeds zij, toch is er in deze armoede iets zeer tragisch: het is de verlatenheid, die deze eenzame figuren kenmerkt. Geen vader of

moeder, die weliswaar de armoede niet kan doen verminderen, maar toch het leed kan helpen dragen, geen vrouw of kroost, die het levensleed helpen verzachten, geen belangstellende vrienden, die althans moreelen steun kunnen geven. Niemand... niets... dan het asyl! Niemand, dan de lotgenooten, te veel vervuld van eigen leed, te veel versuft door den tegenspoed, te weinig veerkrachtig na al het doorgestane, om werkelijk iets voor den rampspoedige te kunnen zijn.

Ondanks het groote getal menschen, dat zich vaak in het asyl bevindt — soms wel een zeventigtal — tòch eenzamen!

Ook voor de vrouwen en kinderen, die geen dak hebben, opent het Oud-Buiten-Gasthuis des avonds om zeven uur hare poorten, om ze te doen overnachten op gelijke wijze als dat bij de mannen geschiedt in een geheel ander gedeelte van het gebouw.

Nòg droeviger is hier de steeds véél kleinere stoet ongelukkigen, die dit asyl bevolkt.

Verlaten vrouwen, verleide meisjes, die al lager en lager afzakten, daklooze moeders met kinderen; zoovele met zedelijken of lichamelijken ondergang bedreigden.

De moeders houden hunne kinderen bij zich; groote jongens overnachten in het mannen-asyl. In beide asyls zijn de plaatsen waar kinderen overnachten afgescheiden van die waar de volwassenen slapen; slechts de vader of de moeder overnacht bij de kinderen, zoodat er enkele deelen der zalen voor vader of moeder met kinderen zijn afgeschoten. Vaak moet na asyl-verblijf opname in het internaat plaats vinden, soms echter is de asylhulp voldoende en

kon opname in het internaat achterwege blijven. Aardig is het, als de menschen dan nog eens terug komen om voor de verleende hulp dank te zeggen, zooals in het volgend geval, waarin de betrokkene de directrice der vrouwen- en kinderafdeeling, onder wie ook het vrouwen- en kindernachtasyl ressorteert, nog eens kwam vertellen, dat ze weer geholpen was en nog eens speciaal kwam bedanken.

Zij had met 7 kinderen in het nacht-asyl geslapen. Man is sigarenmaker. Veertien jaar is hij bij één patroon geweest. Door omstandigheden moest hij voor zichzelf beginnen. Een poosje ging het goed, doch hij kon het niet volhouden de huur voor de werkplaats te betalen. „In 'n klein hokkie mag ie niet zitten. Vroeger hadde we nog 'n boterham — maar ik mot segge — 't is 'n hoop de arbeier z'n eigen schuld — dat voel ik wel. Als je in de fabriek niet met zoo'n klein plaasie tevreden ben, dan gaat het thuis ook niet — zegge ze van de wet — en nou zitte we heelemaal zonder. De polisie had opgebeld — dat er 'n woning te krijgen was, maar daar kon ik toch niet intrekken — 2 kleine vertrekkies met 7 kinderen."

Een week later—komt dezelfde juffrouw. „Ik kom Uwes bedanken voor de prachtige hulp, die ik gehad heb met de kinderen — maar nu ben ik zoo gelukkig, dat ik een woning heb. Het is wel een land waar geen land meer achter is — in de Javastraat. Ik kijk op 't weiland, maar ik ben blij, dat ik niet langer meer hoef te zwerven. O, wat was dat verschrikkelijk. Het is een harde les voor me geweest. 't Zal me niet gauw meer overkomen. Maar o, wat was dat bad 's avonds fijn, dat was wel 't heerlijkste. 't Is wel goed iederen dag zoo'n bad — anders zou 'n mensch 't toch an z'n foeten niet uithouwen, als ie 'n heele dag

zoo mot loope. En dan die groote meid van me, wat ging die altijd met zoo fijne rooie wangen naar bed en die kleine Sientje, die was al heelemaal niet bang meer. En wat 'n toestande maak 'n mens toch door, — as U nou weet, dat ik in een gang in de Westerstraat 'n gat in me kous heb zitte stoppe — en dan, wat 'n bekijk op straat — zoo'n zwerm kinderen bij je. 'n Meneer gaf een van de kinderen nog 'n dubbeltje — maar o, wat vond me man dat akelig — als je ook zoo iets nie gewend ben. Nou Mevrou, 't is wel 'n hooge huur ƒ 7.— in de week en je mag er dan niks van verhure. Maar ik eet de heele week nou maar wat droge rijst, dan komme we er wel weer bovenop. Wilt U tege de zuster nog segge, dat we 'n woning hebben en dat we d'r vannacht al geslape hebben, anders denkt ze, wat raar, dat juffrouw Z. niks heeft laten hooren.

Nou Mevrou, nog eens, hartelijk bedankt. 't Is prachtig zoo'n hulp."

„Schoysters en Geboeft" zegt CASPARUS COMMELIN. Gelukkig drukken wij ons tegenwoordig minder hard uit. Zoo ooit dan geldt hier: „Wie uwer zonder zonde is, werpe den eersten steen!"

ZWERVERS.

.... Maar ik kan het nauw gelooven. Dat ooit Uw geest, die rustelooze kracht, U rust zal laten ...

EMERICH MADACH.

De Tragedie van den Mensch.

Vagabondage is voor den wetgever steeds een moeilijk probleem geweest en het zal dat wel altijd blijven.

Op zichzelf is vagabondeeren geen misdrijf, maar het kan als het ware een gevaarlijke episode zijn, die tot een misdadig leven voorbereidt; de vagebond is voor de misdaad gepraedisponeerd door zijn levenswijze; die levenswijze is niet alleen gevaarlijk, maar zelfs bevat zij immoreele factoren.

Het zwervend, avontuurlijk leven, dat de vagebond in ledigheid doorbrengt, is op zichzelf reeds een bedreiging van de maatschappelijke orde; geen enkele band, geen enkel belang bindt hen aan de maatschappij.

De Romeinsche wet gaf elken proconsul de macht uit zijn rechtsgebied dergelijke gevaarlijke individuën te verbannen. Een zelfde maatregel treft de oude Fransche wet. „Se aucuns est qui n'ait riens et soit en la ville sans rien gaigner et il hante tavernes, la justice le doit prendre et demander de quoi il vit, et se il entend qu'il mente et

que il soit de mauvaise vie, il le doit jeter hors de la ville." [1])

In 1354 werd een scherpere ordonnantie door koning Jan uitgevaardigd. Het was verboden: „qu'ancunes personnes, hommes et femmes, sains de leurs corps et membres, saichant, non saichant métiers, soyent ou demeurent oiseux en taverne ou autre part, ou que ils vident la ville dedans trois jours; et se après les dicts trois jours ils y sont trouvés liseux ou mendiant, ils seront pris et mis en prison et tenus au pain et à l'eau par l'espace de trois jours; et quand ils auront esté délivrés de ladite prison, se depuis ils y seront trouvés oiseux ou ils n'ont bien de quoi il peussent avoir convenablement leur vie, ils seront mis au pilory; et la tierce fois ils seront signez au front d'un fer chaud et bannis desdits lieux."[2])

Het mocht echter niet baten en het vagebondeeren werd een ernstig euvel.

In 1526 werd zelfs een „lieutenant" in het bijzonder belast met het aan de justitie overleveren van „vagabonds, oysifs, mal vivants, gens sans aveu, joueurs de cartes et de dis."

Latere ordannantien in 1567, 1635, 1700 en 1719 bedreigden den vagebond met zweepslagen, brandmerken, gevangenisstraf, galeien en deportatie. Het vagabondeeren vermocht men echter niet te overwinnen ondanks de gekoesterde verwachting „que ce n'est que par la sévérité des peines que l'on peut espérer de retenir ceux que l'oisiveté et la fainéantise pourraient engager à continuer ou à embrasser un genre de vie qui n'est pas moins contraire

1) Chapitre XXXIV des Etablissements de Saint Louis.
2) Theorie du Code Pénal I Ad Chauveau et F. Helie.

à la religion et aux bonnes moeurs qu'au repos et à la tranquilité de nos sujets." [1])

De Code Pénal omschreef nauwkeurig, wat onder vagabondage te verstaan was: „Les vagabonds ou gens sans aveu sont ceux qui n'ont ni domicile certain, ni moyens de subsistance, et qui n'exercent habituellement ni métier ni profession" (art. 270) en gaf daarmede een omschrijving analoog aan den Romeinschen [2]) maar nauwkeuriger.

De Engelsche wet van dien tijd gaf een gelijkluidende definitie, maar stelde tevens als eisch dat tot vagebondage slechts kon worden geconcludeerd, indien de verdachten niet in staat waren goede inlichtingen over hun gedrag te geven: "and not giving a good account of themselves."

Volgens art. 271 van den Code Pénal werd de vagebond gestraft — met 3 tot 16 maanden gevangenisstraf en stelling ter beschikking der regeering na expiratie der straf. De bedoeling hiervan was den vagebond in 't algemeen na zijn straf in een werkinrichting te plaatsen om hem daardoor als 't ware „reclassabel" te maken.

Latere wetswijziging liet den laatsten maatregel vervallen en plaatste den vagebond onder politietoezicht, hetgeen een achteruitgang beteekende, doch bepaalde tevens dat vagebonden beneden 16 jaar geen gevangenisstraf zouden ondergaan, hetgeen een schrede vooruit was.

Nauw verwant aan de vagebondage, aan de landlooperij is steeds de bedelarij geweest.

---

1) Theorie du Code Pénal I.

2) Vagabundus proprie dicitur qui per mundum vagatur nec certum habet domicilium in quo habitet. (Farinacius).

Steeds echter heeft de wetgever verschil gemaakt tusschen valide en invalide bedelaars, „car ce n'est point une action imputable que de demander l'aumône, lorsque l'agent, faible ou infirme, n'a point et autres ressources pour soutenir sa vie." [1])

Bij decreet van 5 Juli 1808 schreef Napoleon de oprichting in elk departement van een „dépôt de mendicité", eene instelling bedoeld als asyl en werkinrichting voor den bedelaar; de valide bedelaar wegens bedelarij gestraft met gevangenisstraf van 3 tot 6 maanden werd na afloop der straf naar zulk een „dépôt" opgezonden. (art. 274 Code Pénal). Men strafte den bedelaar eerst, omdat hij gebedeld had, terwijl hij in het asyl een toevlucht had kunnen vinden.

Het decreet van 22 December 1808, betreffende het dépôt de Villers-Cotterets schreef voor dat de erheen gezonden bedelaars er moesten blijven tot ze door arbeid in hun onderhoud zouden kunnen voorzien, en minstens één jaar.

In de middeleeuwen waren in Duitschland de „Vaganten", die in de elfde eeuw rondtrokken, feitelijk vagabondeerende intellectueelen, die zich van de landloopers slechts onderscheidden door hunne meerdere ontwikkeling, het Latijn dat zij spraken en hunne studenten poëzie, de voorloopster der latere studentenliederen, waarin velen zeer bedreven waren en van wie de meest bekende, WALTER, een werkelijk geniaal dichter moet zijn geweest, die o.a. bekend werd door zijn gedichten gewijd aan FREDERIK BARBAROSSA en meer nog door zijn z.g. „Generalbeichte".

Verschillende synoden vaardigden banvloeken tegen de

1) Theorie du Code Pénal I.

Vaganten uit en bedreigden zelfs met straf wie hun voedsel of kleeding verstrekte.

De „Carmina burana", die in de 13e eeuw in een Duitsche abdij werden ontdekt, bevat een verzameling van liederen dier Vaganten, liederen, die vaak een mengsel zijn van Christelijke vroomheid en heidensche zinnelijkheid, van antieke geleerdheid en natuurlijkheid.

In de 14e eeuw treft men deze zwervende studenten nog aan; dan echter is meestal elk hunner vergezeld door een jongeren zwervenden scholier, voor wiens beschermer en onderwijzer zij doorgingen, terwijl zij inderdaad niet zelden diens kwelgeesten en verleiders tot allerlei kwaad en ondeugd waren.

THOMAS PLATTER of PLATER (±1582) oorspronkelijk een herdersknaap, later zwervend scholier, vervolgens boekdrukker, onderwijzer en tenslotte kostschoolhouder, schreef op 73-jarigen leeftijd voor zijn zoon zijn levensgeschiedenis en beschreef daarin o.m., hoe hij als zwervend scholier door zijn eveneens zwervenden beschermer van school tot school werd medegesleept, om hoofdzakelijk voor dezen te bedelen, tot hij zich door de vlucht aan diens bescherming kon onttrekken en iets gaan leeren.

In Duitschland ontstond omstreeks 1880 een sterke actie tegen bedelarij en landlooperij en werden werkinrichtingen en werkverschaffingsinrichtingen daartoe gesticht. Toch nam de landlooperij er na 1888 sterk toe, vermoedelijk doordat naast de strengere maatregelen tegen landlooperij en bedelarij niet tevens voor een goede arbeidswetgeving en een goed armwezen was gezorgd.

Men had reeds vroeger middelen ter beteugeling gezocht en J. H. WICHERN gaf toen den stoot tot de op-

richting van billijke logementen, gesticht door particuliere philantropische Vereenigingen, de z.g. Herberge zur Heimat, waarvan de eerste reeds was geopend in 1854 te Bonn, onder invloed van Prof. CLEMENS PERTHES.

Eind 1900 waren er in Duitschland 457 Herberge zur Heimat met 16 898 bedden, 2 186 978 gasten, onder wie 1 601 536 zelf hun logies enz. betaalden, en met 3 791 230 nachtverblijven. De „Arbeits-Nachweis" aan deze Herberge zur Heimat verbonden kon 125 789 gasten aan werk helpen. De Herberge zur Heimat zijn vereenigd in één bond en voeren alle hetzelfde Herbergschild. De bond werkt samen met de Verpflegungs Stationе, die werden opgericht tegen den wassenden stroom landloopers en de Arbeiterkolonie, van welke laatste Prof. v. BODELSCHWING de eerste stichtte te Wilhelmsdorf bij Bielefeld, nadat hij reeds jaren lang in „Bethel" hulpbehoevenden, reizenden werklieden onderdak in ruil voor arbeid had verstrekt. Het doel van Wilhelmsdorf is tweeledig: werkwillige werkloozen aan arbeid te helpen, tot zij weer werk kunnen vinden en aan arbeidschuwe landloopers elke verontschuldiging, dat zij geen werk kunnen vinden te ontnemen. De kolonien zijn eveneens vereenigd in een bond, waarvan het orgaan „Der Wanderer" heet. In 1896 was het gezamenlijk grondbezit 3800 H.A. In 1903 waren er 31 koloniën met 3654 bedden, terwijl in dat jaar 10 307 personen werden opgenomen.

Toen de Herberge zur Heimat en de Arbeitskolonien niet in staat waren de landlooperij binnen de perken te houden, werden in de tachtiger jaren de „Verpflegungsstationen" opgericht, om tot werken in staat zijnde en werkzoekende zwervers door verschaffing van kost en logies gedurende een drietal dagen voor gebrek te vrij-

waren en de bevolking daardoor tegen overlast van bedelaars te beschermen; van de gasten wordt eenige lichte arbeid gevorderd. Eerst in 1902 kwam er voor het eerst in Westfalen eenige systematiseering, nadat reeds in 1892 de Verplegungsstationen in een bond vereenigd waren.

In zijn prae-advies in zake Maatschappelijke zorg voor geestelijk invaliden voor de Algemeene Vergadering der Vereeniging voor Armenzorg en Weldadigheid in Amsterdam, onderscheidt Ds. J. A. VISSCHER zwervers en vagebonden.

De eersten, de zwervers, noemt hij dan „de sans-culottes, die door een of andere oorzaak onder de zwervers zijn geraakt, doch die nog wel weer kunnen teruggevoerd worden tot het georganiseerde leven"; de vagebonden rekent hij tot het type, „dat ongeneeslijk schijnt te zijn en den drang tot zwerven in zich hebben."

Daargelaten of deze indeeling theoretisch juist is, ze heeft het gemak, dat zij de zwervenden splitst in hoopgevenden en anderen; men zou ook kunnen spreken van zwervers en landloopers om meer aan te sluiten bij een ook in de wet gangbaren naam en ook, omdat vagebond afgeleid is van het Latijnsche Vagant, dat zwerver beteekent.

Tot de asyl-bevolking behooren beide categorieën, zwervers en landloopers, maar verreweg zijn de eersten in de meerderheid.

Het zwervers-vraagstuk is een van de lastigste op het gebied der Maatschappelijke hulp.

Door welke oorzaak iemand ook tot zwerven is gekomen, steeds werkt het zwerven sterk demoraliseerend en het gevaar is dan ook niet gering, dat de zwerver zal afzakken

tot landlooperij, dat hij gaat vagabondeeren en dat hij de gelederen der openlijke of verkapte bedelaars gaat versterken.

De toestand in ons land is ten deze hoogst onbevredigend. Er is n.l. niet voldoende samenhang tusschen de instellingen, die zich met de zwervers inlaten en er is onvoldoende regeerings-bemoeiing met dit vraagstuk.

Het gevolg hiervan is, dat men wel *de zwervers* helpt aan onderdak, als zij dat behoeven, dat zij in asyls en toevluchten liefderijk worden opgenomen, maar dat men tegen *het zwerven* niets kan doen.

De zwerver, die enkele nachten in het asyl te Amsterdam doorbracht en voor de keuze komt te vertrekken of opgenomen te worden in de interne-mannenafdeeling, kan natuurlijk voor die opname bedanken, evenals de reeds in die afdeeling opgenomene zonder opgaaf van redenen kan vertrekken. Beiden kunnen dan b.v. naar Haarlem gaan, daar het zelfde spel herhalen om dan te gaan naar den Haag, naar het Hoogeland, enz. enz. enz.

De zwervers kunnen blijven zwerven van asyl tot asyl, zoodat op deze wijze de asyls als 't ware het zwerven, dat zij mede willen bestrijden, mogelijk maken. Wel is waar kunnen de asyls door bemiddeling van het Centraal Bureau van de Vereeniging van Reclasseeringsinstellingen op de hoogte blijven van dergelijke gedragingen, maar een afdoend bestrijdingsmiddel is daarmede niet te bereiken.

Nu kan men wel zeggen: dat is niet erg; de eerste keer houdt de zwerver het slechts enkele dagen uit; een volgende maal enkele weken, dan wellicht enkele maanden en dàn is hij van het zwerven afgebracht. Maar men voelt wel,

dat dit wel een heel zachtmoedige redeneering is, maar dat het toch ook een heel speculatieve is! Want wellicht blijft hij ook zwerven, als er niet een drang op hem wordt uitgeoefend, om het op te geven en desnoods een dwang om het hem te beletten.

Het gebrek aan samenhang tusschen de Vereenigingen, die zich met zwervers bemoeien, is oorzaak, dat de drang vaak onvoldoende is; het gebrek aan regeeringsbemoeiing is oorzaak dat er van dwang geen sprake kan zijn, en ondanks de taaie inspanning van velen blijft menig zwerver dientengevolge zwerven.

De wereldoorlog, die, in 1914 uitgebroken, vooral in zijn gevolgen, zoo onnoemelijk veel schade deed aan het maatschappelijk werk, heeft ook hier storend gewerkt, zoodat een van regeeringswege genomen proef ter bestrijding der landlooperij in 1914 geen verderen voortgang kon hebben. Weliswaar bestond er toen nog geen zoo dwingende bezuiniging als later, maar de gewijzigde tijdsomstandigheden hadden een zoodanige instabiliteit doen intreden, terwijl er onder degenen, die „zonder middel van bestaan" zijn, zich zoovelen bevonden die behoorden tot de tijdelijk werkloozen, dat er aan het doorzetten van een proef niet gedacht kon worden. Een hernieuwde poging in 1916 om, in verband met de nieuw ingevoerde voorwaardelijke veroordeeling en de voorgenomen reorganisatie van Veenhuizen, tot meer intensieve bestrijding van de landlooperij te komen, had niet het gewenschte resultaat.

Toch moet het er van komen, dat dit vraagstuk ernstig wordt aangevat, èn in het belang der zwervers en landloopers zelven, èn in het belang der gemeenschap èn in het belang der zuinigheid.

Het denkbeeld, dat men er was als men zorgde voor goed en goedkoop of gratis nacht-logies, is wel geheel uit den tijd en algemeen wordt beseft, dat het noodig is de zwervers en landloopers te helpen door hen zooveel mogelijk van het zwerven en landloopen àf te helpen.

Het vraagstuk is op zichzelf reeds rijp voor oplossing, maar de nieuw aangenomen psychopathenwet dringt als het ware ook aan op het tot stand komen van een oplossing.

Natuurlijk mag de innerlijke drang tot helpen en de intuitie, die zoo velen ertoe brengt ook in den zwerver en in den landlooper zijn „broeder" te zien niet laag worden aangeslagen. Maar ook hier breekt het besef zich baan, dat die drang en intuitie wel conditio sine qua non is, maar dat die toch gesteund moeten worden door kennis, organisatie, en systeem, niet systeem in paedagogischen maar in sociologischen zin.

Naarmate het maatschappelijk werk zich uitbreidt en meer om zich heen grijpt, naarmate de wetten meer worden gespecialiseerd, naarmate er meer rekening wordt gehouden met den psychologischen ondergrond der dingen, naarmate de rechter meer aandacht gaat wijden aan den persoon van overtreder of misdrijver, naar die mate moet de maatschappelijke werker meer kennis bezitten van sociologischen, criminologischen en paedagogischen aard; naar die mate ook moet de organisatie der maatschappelijke werkers beter en hechter zijn en moet er meer systeem in de wijze van werken worden gebracht, zoodat er niet alleen meer verband komt tusschen de maatschappelijke werkers onderling, maar ook tusschen hen en den Staat. Wanneer het dan mogelijk is den zwer-

ver een dak te verschaffen om hem daarbij van het zwerven af te helpen, zoo noodig door vriendelijken drang op hem uit te oefenen, zal het wellicht gelukken velen van de landlooperij terug te houden, die *desnoods* door dwang zal moeten worden belet, en zal het anderzijds ook beter kunnen blijken, welke zwervers niet van het zwerven willen worden afgehouden, zelfs niet door drang hunner beschermers.

Juist omdat het zoo moeilijk is een zwerver te helpen is drang en uiteindelijke dwang noodig om den zwerver zelf te beschermen tegen de gevolgen van zijn zwerfneiging, en de maatschappij tegen het parasiteeren van deze menschen.

„Is iemand eenmaal op het zwerverspad, dan blijft hij er op; maatschappelijke en innerlijke factoren werken dan samen," zegt Ds. H. T. DE GRAAF, [1]) die in de jaren 1907—1912 als predikant te Veenhuizen werkzaam was en daar verschillende gegevens verzamelde.

Het is dus noodig dat — het zwerven als een kwaad erkennend — er zeer krachtig en doelbewust tegen wordt opgetreden, wil men kans op succes hebben; wellicht zal de psychopathenwet hierbij helpend kunnen optreden.

Het denkbeeld den zwerver te reclasseeren zal niet mogen worden losgelaten; echter trekt het ook in het buitenland wel sterk de aandacht, dat het aantal recidivisten buitengewoon groot is. Prof. Dr. CHR. J. KLUMKER, praeadviseur op het Duitsche Armenzorg Congres in Stuttgart op 25 en 26 September 1913 inzake: „Fürsorge für wandernde Arbeitslose", gaf aan, dat in 1908 in Pruisen

1) Karakter en behandeling van veroordeelden wegens landoo perij en bedelarij door H. T. DE GRAAF, 1914, bld. 171.

het aantal recidivisten in de Werkinrichtingen 57,52 % der bevolking bedroeg, terwijl 31,16 % er meer dan driemaal geweest waren en 11,52 % nog geen jaar geleden waren ontslagen; in verschillende andere dergelijke inrichtingen waren die % veel hooger, voor één gaf hij als percentage zelfs 77,24 % recidivisten, 41,05 % die er meer dan driemaal waren geweest, en 26,87 % die nog geen jaar geleden ontslagen waren.

„Für uns," zoo zegt Dr. KLUMKER dan, „die wir von der Seite der Fürsorge an dieses Problem herangehen, tritt die Aufgabe klar hervor, diese halbe Kräfte, soweit sie auf die Landstrasse geraten sind, nun nicht ihr Leben lang zwischen Polizei, Gericht, Gefängnis, Armenhaus, Arbeitshaus und Arbeitskolonie hin und her zu stossen, sondern *unsere Fürsorge ihrem Wesen anzupassen, das heisst, ihre dauernde Versorgung in den Mittelpunkt aller Fürsorge zu stellen*".

Noch de arbeidschuwe, noch de niet tot zelfstandigen arbeid in staat zijnde zwervers, kunnen dergelijke duurzame verzorging missen, daargelaten of zij die wenschen of niet. De nieuwe psychopathenwet zal echter wel eerst in werking moeten treden, voor in deze practisch veel te bereiken zal zijn.

Dat hier werkelijk ook zou worden gehandeld in het belang van den zwerver zelve is niet twijfelachtig, wanneer we zien dat Ds. DE GRAAF tot de conclusie komt: „Belangrijk is het aantal van hen, *die het leven niet aan kunnen.*"[1])

Een bijzondere groep vormen de oud-Indisch-militairen, die zeer moeilijk te helpen zijn, maar van wie toch velen

1) Karakter en behandeling van veroordeelden wegens landlooperij en bedelarij, door H. T. DE GRAAF, 1914, bldz. 150.

een leven leiden, dat ook als ze niet zwerven, weinig beter is dan dat van den zwerver.

Zoolang er niet in ons land de handen inéén worden geslagen, moet elk asyl trachten èn zoo goed mogelijk voor elken dakloozen zwerver een beschuttend dak te bieden, èn zooveel mogelijk het zwerven tegen te gaan.

Dat er asyls noodig zijn zal wel niet in twijfel worden getrokken; dat zij ook noodig zullen blijven bij intensiever behandeling van het zwerversvraagstuk is ook niet aan twijfel onderhevig, maar het moreel rendement zal dan grooter zijn en althans zal wel worden voorkomen dat het aantal op asyls aangewezenen gestadig toeneemt.

In elk geval dient het nacht-asyl in een groote stad als Amsterdam in stand te worden gehouden.

Een bezwaar is nog dat het alleen gedurende den nacht geopend is; bedacht dient echter te worden, dat er achter het asyl staat het mannen-internaat, en dat het asyl slechts bestemd is voor de onmiddellijke leniging van den meest klemmenden nood.

DE TOEGESTOKEN HAND.

En ce monde il faut l'un
l'autre secourir.
LA FONTAINE, Fables.

Wanneer de zwerver, de landlooper, de ontslagen gevangene, de door werkloosheid tot armoede vervallene, de werkzoeker, die hoopte in Amsterdam te slagen, maar geen geld voor logies heeft, de aan den grond geraakte alcoholist, de door allerlei oorzaken tot doffe moedeloosheid vervallene, geen uitweg meer ziet, wendt hij des avonds zijn moede schreden naar het Oud-Buiten-Gasthuis, dat om zeven uur 's avonds zijn poorten voor hem opent. Slechts voorzien van een politiekaart kan hij toegang krijgen, omdat het natuurlijk noodig is, dat de politie wete, wie in het asyl overnachten, al ware het maar om daardoor politie-invallen onnoodig te maken.

Hij wordt ingeschreven in het logiesregister, zijn kleeding wordt ingenomen, zoo noodig uitgestoomd, hemzelven wordt een bad en nachtkleeding verstrekt, hij krijgt een warm maal en begeeft zich dan ter ruste.

Den volgenden morgen krijgt hij een ontbijt met warme koffie en moet om zeven uur — de vrouwen en kinderen een uurtje later — het asyl weer verlaten.

Hij wordt dan om negen uur 's morgens bij den Directeur der In- en Externe mannenafdeeling ontboden, die

hem ontvangt en in gezelschap is van den ambtenaar voor . . . de nazorg.

Het is duidelijk wat de bedoeling hiervan is. Reeds onmiddellijk kan nu deze laatste ambtenaar hooren wat de oorzaak was van de komst in het asyl en zoo mogelijk mede behulpzaam zijn om te trachten den man reeds aanstonds bij pogingen om drijvende te blijven, te helpen. Zoo spoedig mogelijk wordt dan ook daarmede duidelijk gemaakt, dat de asyl-gast weer moet trachten hou-vast in het maatschappelijk leven te vinden.

De man wordt afhankelijk van zijn eigen plannen, zoo goed mogelijk raad en voorlichting verstrekt, terwijl hem wordt aangezegd, dat hij slechts enkele nachten in het asyl kan verblijven om dan dat asyl weder te verlaten en zoo hij zulks dan wenscht, in het mannen-internaat te worden opgenomen, om daar voor zijn kost-, inwoning en kleeding en zakgeld dat hem wordt verstrekt, arbeid te verrichten. Het asyl vraagt geen arbeid in ruil voor zijn logies en voedsel, dat geheel gratis wordt verstrekt.

Individueel wordt dan vastgesteld, hoeveel nachten het asyl voor den belanghebbende zal openstaan, in verband met door hem verwachte andere hulp, in uitzicht staand werk, enz. Langer dan 14 dagen wordt die termijn niet.

Aan het einde daarvan wordt de man andermaal bij directeur en nazorg-ambtenaar ontboden en wordt hem aangezegd dat hij desgewenscht in de interne mannenafdeeling kan worden opgenomen, tenzij hij als niet-Amsterdammer naar elders wordt voortgeholpen. Wijst hij deze hulp af, dan wordt de poort van het asyl, dat hem in staat stelde te trachten voor zich te zorgen en hem daarbij van de meest klemmende zorg eenige dagen te ontheffen, gesloten.

Inderdaad gebeurt het meermalen dat de geboden hulp geweigerd wordt. Zoo door een jong varensgezel van ± 22 jaar, die reeds wegens diefstal was veroordeeld geworden tot militaire detentie en in een andere instelling eenige maanden was verpleegd geweest, maar omdat hij niet met den „leider" overweg kon, daar was weggegaan. Toen hem werd aangezegd, dat wij hem nog wel wilden helpen, maar dat hij dan in het internaat moest worden opgenomen om voor hetgeen hem werd verstrekt werk te verrichten, verdween hij en liet zich niet meer zien. Evenzoo handelde een bijna 60-jarig, los werkman, gehuwd en vader van 5 kinderen, die door drankmisbruik zijn gezin had verlaten en sedert reeds vijf maal naar Veenhuizen werd opgezonden. Hij kwam onderdak vragen om ge legenheid te hebben werk te zoeken in den Haarlemmermeerpolder; het onderdak werd hem in het asyl verleend.

Toen hij voor opname in het internaat in aanmerking kwam, verdween hij met de Noorderzon.

Een op verzoek eervol ontslagen Rijksambtenaar, die ook in militairen dienst was geweest en het daar tot sergeant-majoor had gebracht, doch wegens slecht beheer en verduistering tot 4 maanden militaire gevangenisstraf was veroordeeld, was gescheiden van zijn vrouw, terwijl zijn elfjarig kind bij de moeder verbleef. Hij kwam andermaal met den strafrechter in aanraking, die hem tot 6 maanden gevangenisstraf veroordeelde, welke straf hij te Haarlem onderging. Niet wetende waarheen te gaan kwam hij in het asyl, maar, hoewel hem hulp ook van andere zijde werd toegezegd, onttrok hij zich daaraan en verdween spoorloos.

Op deze wijze oefent het asyl zoo goed mogelijk drang

uit op den zwerver om hem te nopen zich aan leiding, die er slechts op uit is hem weder in het geregeld maatschappelijk leven te brengen, te onderwerpen.

Aan allen wordt dit duidelijk gemaakt, aan allen wordt de raad gegeven, nu hun is gebleken, dat zij, na dagen lang gelegenheid tot onverpoosd zoeken te hebben gehad, niet in staat zijn reeds weder voor zich zelve te zorgen, liever in het mannen-internaat te komen, waar zij bij arbeid geregelde verzorging vinden — om zich van daaruit dan weder met onze hulp omhoog te werken — dan verder te zwerven.

Velen geven aan dien raad gehoor. Maar natuurlijk geschiedt dat niet bij allen met even vaste voornemens noch met even zuivere bedoelingen.

Soms geschiedt het uit volle overtuiging, dat dit de voor het oogenblik eenige weg is om weer in de geregelde maatschappelijke gemeenschap terug te keeren; soms is daarbij het voornemen vast, al blijft het dan ook niet altijd bestand tegen de nuchtere praktijk, soms echter ook wordt het aanvaard als pis-aller, tijdens slechte weersgesteldheid, zonder vast toekomstplan. Vaak geschiedt het als een zekere doffe berusting in het onvermijdelijke: „je mot toch ergens wezen", soms uit vrees tot misdrijf of opzending naar Veenhuizen te vervallen.

Het werken onder deze menschen, het opwekken tot aanpakken is dan ook wel uiterst moeilijk.

Als men bedenkt hoe moeilijk het voor hen is om zich weer een toekomst te scheppen, die zich werkelijk gunstig onderscheidt van hun miserabel bestaan, is het ook geen wonder, dat er vaak niet zoo heel veel enthousiasme bij hen is te wekken om weer flink het hoofd op te beuren.

Velen — wij merkten dat reeds op — kunnen het leven niet aan en zijn zich hun onmacht bewust; velen missen doorzettingsvermogen en weten dat maar al te goed; velen zijn door het ondervondene verbitterd en cynisch; sommigen zijn anti-sociaal en voelen de wereld om hen als zeer vijandig.

Toch moet aan al dezen de hand worden gereikt om een uiterste poging te doen hen weder op te beuren; toch moet steeds die uitgestoken hand hen nooden die aan te grijpen, ondanks de daarbij ondervonden teleurstelling, ondanks de „ondankbaarheid", die daarbij vaak schijnbaar en soms ook werkelijk wordt ondervonden, omdat het niet moeilijk is te bedenken, dat al deze menschen toch waarlijk niet voor hun genoegen in deze ellendige situatie verkeeren, en dat het allen menschen zijn, met dezelfde deugden en gebreken als gij en ik, misschien met minder gaven, althans niet gezegend met de gave zich in den strijd om het bestaan een goed plaatsje onder de zon te veroveren.

Schipbreukelingen, allen, die zoo mogelijk moeten worden behoed wrakken op de levenszee te worden.

Steeds moet, zonder sentimentaliteit, want die is in dit werk zeker uit den booze — hulp worden aangeboden, omdat zeker voor dezen de vraag: „Ben ik mijns broeders hoeder?" bevestigend moet worden beantwoord.

Het asyl voor vrouwen herbergt ook de meisjes en kleine jongens die met vader of moeder binnenkomen; de grootere jongens overnachten in het mannen-asyl; in beide inrichtingen zijn de plaatsen waar kinderen overnachten van de rest van het lokaal afgescheiden. Kinderen alleen worden in het asyl niet opgenomen; voor hen is het stadsbestedelingen-huis bestemd.

Met de vrouwen wordt op analoge wijze gehandeld als ten aanzien der mannen geschiedt; hier is een ambtenares voor de nazorg met de directrice, die hun belangen beziet; moeilijker dan voor de mannen is het meestal vrouwen met kinderen reeds van het asyl uit weder in het maatschappelijk leven een plaatsje te bezorgen; meestentijds moet voor deze vrouwen met hare kinderen opname in het internaat volgen. Ook hier wordt weer elk geval afzonderlijk bezien en individueel afgehandeld.

Het asyl herbergt vaak menschen die zeker nooit gedacht hadden daar te belanden.

Zoo kwam eenigen tijd geleden uit onze Overzeesche bezittingen een gouvernements-ambtenaar met vrouw en kroost om hier van zijn pensioen te gaan genieten.

Vrouw en kinderen nimmer in „Holland" geweest, en hij zelf vele jaren geleden. Toen hij hier aankwam, was zijn geld, besteed aan den overtocht, op; zijn pensioen bleek nog niet inbaar; familie had man nòch vrouw hier, goede vrienden evenmin. Daar stonden ze in het vaderland, dat hun toch schier vreemd was, zonder familie, zonder vrienden, zonder kennissen en . . . zonder geld.

Zeker, over eenige weken zouden ze ongetwijfeld geld hebben om van te leven; maar daar koopt men op 't oogenblik niets voor. De scheepvaartmaatschappij, die de familie had overgebracht, voorzag in de allereerste behoefte aan logies; de man deed pogingen om een regeling te treffen, maar of het kwam door zijn onbekendheid in het vaderland, of door onhandigheid, hij slaagde niet. Toen werd de hulp der Vereeniging ingeroepen, die er voor zorgde, dat de familie onder dak kwam, tot de zaken

op dreef waren. Wel een droef entree in het moederland; maar toch, hoe gelukkig, dat de menschen geholpen konden worden en niet in minder gewenschte omgevingen met hunne twee volwassen dochters moesten terechtkomen!

Maar ook heel andere figuren treft men er aan, die niet zulk een goed financieel vooruitzicht hebben.

Wij denken daarbij aan een ander gezin, man, vrouw en drie kinderen, Nederlanders, die jaren lang in Genève hadden gewoond, maar het land van den Mont-Blanc en van het eeuwig blauwe meer moesten verlaten, omdat de man werkloos was geworden door de ook daar voelbare nà-oorlogs-malaise. Zijn inboedel had hij naar Amsterdam gezonden en hij zelf was hier ook aangekomen; voor het afhalen van dien inboedel had hij *f* 70.— noodig om de transportkosten etc. te betalen, en die had hij niet; ja, zelfs had hij geen geld meer om voor vrouw en kinderen en zichzelf een onderdak te krijgen. Daar stond het gezin, dat jaren lang in Zwitserland heel ordentelijk had geleefd, geheel buiten eigen schuld op straat in onze weinig vriendelijke maand Maart.

De Vereeniging nam allen in hare asyls op; maar... wat nu? De man was werkwillig en gewillig, maar niet flink, wat verlegen; hij was over de 50 jaar en had geen vakkennis. Het mocht gelukken voor hem werk te vinden; dat was al veel gewonnen. Maar... nu nog zijne meubels! Er werd besloten de menschen, hoewel de man werk had, nog een viertal weken in de inrichting, in het internaat te laten vertoeven. Zoo kon het loon worden opgespaard voor de lossing der meubels, terwijl de man buiten de inrichting werkte en de vrouw hetzelfde deed binnen de muren van het Oud-Buiten-Gasthuis.

De meisjes werden ook aan werk geholpen.

Toen een woning, en toen die intusschen ook was gevonden kon het gezin weer vertrekken. De man voldoet bij zijn werkgever en er is alle hoop, dat dit gezin van pauperisme en armoede is gered.

Soms zijn het minder gunstige redenen, die de menschen in het asyl doen aanlanden. Wij denken aan den man, die door een parkwachter van het Vondelpark in den vroegen morgen, doorweekt van den regen, slapende werd aangetroffen en toen nog niet geheel ontnuchterd was, een goed vakman, maar die door den drank ten onder ging.

Wij denken aan dien man, wien door zijn vrouw, ten langen leste, door zijn herhaalde dronkenschap, de toegang tot de echtelijke woning was geweigerd of aan den man, die uit de koloniën terugkeerde, waar hij uit het politiekorps was verwijderd wegens dronkenschap en nu in Nederland weliswaar in het geheel niet meer dronk, maar niet aan den slag kon komen.

Wij denken aan den student, die zijn beschikbare geld had verbruikt op te royale wijze, zonder nu nog bepaald een verboemeld student te zijn en geen kans meer zag om verder te studeeren niet alleen, maar zelfs zijn hoofd niet boven water kon houden; of aan dien kantoorbediende, die telkens weer in zijn werk oneerlijk bleek en zoo tenslotte in het asyl aanlandde, of aan den man, eens een welgesteld burger, die in den oorlog gevoelige geldelijke verliezen leed en toen de rest (die hem een klein burgermansinkomen waarborgde) maar had opgemaakt, omdat dit de moeite toch niet waard was; hij was niet zonder litteraire tendenzen en zeide eens, dat men alles moest

weten om te kunnen oordeelen, en dat dan het oordeel niet ongunstig zou zijn; „immers", zeide hij, „Madame de Stael heeft al gezegd: „Tout savoir, c'est tout pardonner." Wij hebben hem opmerkzaam gemaakt dat zijn handelwijze al even onjuist was als zijn citaat, want dat dit laatste luidde: „tout comprendre rend très indulgent,"[1]) en dat hij inderdaad met toegevendheid behandeld werd door gratis opname in het asyl enz. maar dat daarom zijn daad nog niet begrijpelijk was.

Maar, zooals reeds gezegd, ook andere en betere elementen kloppen vaak aan onze deur. Zoo een jongeman, die door ziekte geen vak had kunnen leeren, door huiselijke toestanden bij zijn ouders aan het dwalen was geraakt, maar flink had aangepakt en zich had opgewerkt tot chef van een onderafdeeling eener groote fabriek. Nu was hij er toch, dacht hij. Maar hij vergiste zich. Door reorganisatie werd zijn onderafdeeling opgeheven en hij raakte zonder werk. Wat hij ook deed, hij kon niet weer aan den slag komen. Hij zat gelukkig goed in de kleeren en had wat overgespaard. Maar elke week kostgeld betalen toont in dergelijke omstandigheden heel duidelijk de waarheid aan der zegswijze: waar afgaat en niet bijkomt, dat mindert.

Zoo zag hij spoedig met schrik, dat zijn laatste spaarpenningen zouden zijn verteerd. En wat nu? Hij kwam bij ons en vertelde alles en nu zag hij zoo op tegen opname in het asyl. Welnu, wij zagen daar voor dezen jongen man ook tegen op; gelukkig was zijn werkgever iemand, van wien wij wisten, dat zijn hart warm klopt voor zijn werkvolk en ook voor misdeelden. Hij zelf durfde haast niet meer nòg eens vragen, aandringen op herplaatsing. Toch

1) Madame de Staël; Corinne ou l'Italie.

raadden wij het hem aan en schreven dat aan zijn vroegeren patroon, die hem juist bijtijds nog kon helpen. Wat was de jongeman blij. Dat was nu ook een asyl-geval, al kwam hij er gelukkig niet in terecht.

Wel in het asyl belandde een 25-jarige jongeman, die ook in zijn jeugd verkeerde wegen insloeg. Op 16-jarigen leeftijd werd hij ter beschikking der Regeering gesteld en in een Rijks-Opvoedingsgesticht opgevoed. Vandaar ging hij in militairen dienst en daarna kon hij geen werk vinden, geraakte aan het zwerven en kwam in de gevangenis terecht, van waaruit hij vertrok en door eene Reclasseerings-Vereeniging werd voortgeholpen; maar reeds na twee weken was hij weer werkloos en klopte hij aan de asyl-poort aan.

Vaak is gevangenisstraf de aanleiding tot asyl opname.

Zoo in het geval van den straatventer, die, doordien hij een kunstbeen had en geen vak verstond, zijn vroeger beroep van los-werkman, voor dat van straatventer moest verwisselen. Hij was al jaren van zijn vrouw af, toen hij wegens verduistering tot drie maanden gevangenisstraf werd veroordeeld, na te voren al een vonnis wegens openbare dronkenschap te hebben ondergaan. Na zijn ontslag uit de gevangenis wist hij niet waarheen en klopte bij het asyl om onderdak aan.

Enkele gevallen zijn schier hopeloos, zooals dat van een 46-jarigen ongehuwden zwerver, die behalve eenige vonnissen wegens diefstal en vernieling ook driemaal wegens landlooperij naar Veenhuizen werd gezonden of dat van een gehuwden ouden man, gescheiden van zijn vrouw, wiens vijf kinderen reeds allen voor zichzelf zorgden, maar die het vagabondeeren niet kan nalaten en reeds

acht maal wegens landlooperij in Veenhuizen was verpleegd.

Ook onder de vrouwen treft men dergelijke figuren wel aan, zooals „oude Jans".

„Op zekeren winteravond kwam Jans weer eens aanzetten. Jans was bij de zestig, vuil van lichaam en opgewekt van geest. De zusters, die een lange ervaring in deze afdeeling van de inrichting hadden, kenden haar heel goed. Het was geen vaste klant, alleen zoo nu en dan kwam ze eens kijken, al naar dat 't haar uitkwam. Jans scheen permanent onderdak te hebben in een schuur van een boer op den Amstelveenscheweg en stroo maakt een goed bed als je er aan gewend bent.

„Zoo Jans, ben je daar weer eens?" ving 't gesprek aan. „Och ik was in de buurt, zie je, zuster en 't is zoo'n bar weer om nog naar huis te gaan. 'k Heb effe een kaart gehaald op 't Leidsche plein, ze kenne me daar wel."

't Leidsche plein beteekende het politiebureau en de kaart was het bewijs voor toegang bij „Hulp voor Onbehuisden".

Jans sprak altijd van haar huis en dat zal ze altijd blijven doen, ook al is de boer niet meer zoo gewillig, en al heeft ze in 't geheel geen „huis".

„Is het vandaag baden, zuster?" vroeg ze op den drempel, alsof de mogelijkheid bestond bij de Onbehuisden een bed te krijgen *zonder* bad. Och, ze kon 't licht probeeren. Baat het niet, — vooruit dan maar!

„Houdt je niet van een bad, Jans?"

„Nou, zoo gek ben ik er niet op, dat weet je wel, zuster. Maar, 't zal wel moeten," volgde heel gelaten. En Jans kreeg een bad. Haar kleeding behoorde zeer zeker tot de

vreemdsoortigste, die men zich kan indenken. Jans' kleeren waren vrij van knoopen, maar niet van touw. Ze was heel vernuftig in 't aan elkaar bevestigen van kleedingstukken. Het losmaken echter was haar te ingewikkeld.

En als er *een* punt was waarover we met Jans niet van meening verschilden, was het dit.

Het wàs ingewikkeld.

„Hoeveel geld heb je aan te geven, Jans?"

„'k Weet het niet — tel het maar!

Jans was vaak goed voorzien van bedelgeld. Van 't bedrag scheen ze niet veel notitie te nemen en ons, wonder boven wonder, op dat punt geheel te vertrouwen. Jans' inventaris bestond uit het genoemde lijfgoed en een grauwe zak, waarin een paar reserve schoenen, wat krantenuitknipseltjes en een portemonnaie.

Het was geen beurs, maar een portemonnaie.

Een portemonnaie met vakjes.

En in het middenvakje Jans' kostbaarst eigendom, naar het ons voorkwam.

Een goud ringetje!

Of ze er werkelijk nooit zoo slecht aan toe geweest was, dat ze het ringetje had moeten verkoopen of beleenen, dat wisten we niet.

Mischien niet.

Misschien wèl, en beteekende het ringetje voor Jans meer dan de geldswaarde, die het vertegenwoordigde.

Jans' inventaris dan ging „in den stoom".

We redden haar geheimzinnige krantenuitknipseltjes en haar portemonnaie.

Den volgenden morgen ging Jans na het ontbijt het hek weer uit, de zak over haar schouder. Ze zou niet terug-

komen 's avonds, dat deed ze nooit. Zeker de eerste maanden niet. Ze hield van afwisseling. En al zou nu de geheele gemeentelijke en particuliere armenzorg er aan te pas komen, Jans had háár opinie over een zeker onderwerp.

Van opname in de interne afdeeling wilde ze niets weten.

„M'n heele leven m'n eigen baas geweest, zuster en nou op m'n ouwe dag in een inrichting? Nee hoor!"

En Jans lachte.

Ze wist zoo goed wat ze wilde!"[1])

1) J. t. H. „Hulp voor Onbehuisden".

HET OUDE PESTHUIS.

Denn der Mensche Werken
sinken all!
MAYRHOFER. Auf der
Donau.

Op 30 Juli 1630 besloot de vroedschap van Amsterdam een nieuw pesthuis te bouwen buiten de stad bij de Overtoomsche vaart, nadat reeds een in 1616 buiten de Heiligewegspoort gebouwd pesthuis wegens te groote nabijheid van de stad niet had voldaan.

Geweldige pest-epidemieën teisterden tusschen de 14e en de 17e eeuw Amsterdam, waarin de jaren 1601, 1602, 1623, 1624, 1635, 1636, 1655 en 1656 en niet minder 1663 en 1664 een gruwelijke herinnering hebben nagelaten.

In de eerstgenoemde jaren stierven in het weeshuis niet minder dan 300 van de 600 à 700 kinderen; in het laatstgenoemde jaar stierven aan de gevreesde ziekte 24 000 menschen, d.i. meer dan 12 % der geheele bevolking.

Voor de buiten-pesthuizen werden gebouwd, telde Amsterdam dan ook verschillende pesthuizen binnen hare muren; zoo waren er in de 15de eeuw pestafdeelingen aan de ziekenhuizen aan de Nes en Nieuwendijk, en op de plaats, waar thans het Binnengasthuis staat.

Na 5 jaren bouwen was het pesthuis bij de Overtoomsche

vaart gereed. Om het gebouw liep een gracht, waarvan een tak dwars door het gebouw liep, onder gemetselde bogen door, tot op de binnenplaats. De lijders konden zoo met de z.g. gasthuisschuit vervoerd worden tot op de binnenplaats van het huis. De steenen brug, die over de gracht lag was door een hoog hek afgesloten.

De pestlijders werden in dit pesthuis dan ook hoofdzakelijk gebracht om hen te isoleeren.

Nadat tegen de 18de eeuw de pest niet meer epidemisch heerschte, werd meer en meer het pesthuis gebruikt voor andere zieken, die men van het binnengasthuis daarheen zond, krankzinnigen werden er o.a. opgenomen, voor wie dertig hokken waren getimmerd en nog twee bedsteden, waarin deze „dolle menschen" werden opgesloten.

Toch was het „pesthuis", toen het gebouwd werd een huis, dat aan de eischen des tijds volkomen voldeed; zoo vond men er niet zooals in andere ziekenhuizen bedsteden, maar kribben, ten getale van 340.

In het begin der 19de eeuw heeft een anonymus de volgende beschrijving gegeven van het buitengasthuis, zooals het vroegere pesthuis was herdoopt: „De inwendige verdeeling van het huis beantwoordt ten volle aan het oogmerk der stichting, zijnde het huisvesten, behandelen en bewaken van zinnelooze of onnoozele personen, van de zoodanigen, die door besmettelijke onherstelbare ziekten zijn aangetast, en eindelijk van zulken, die aan venerike of andere kwalen lijden."

Tot 1893 bleef dit oeroude gebouw ziekenhuis; toen werd het Wilhelminagasthuis na 3 jaar bouwen geopend. Een drietal jaren werden er werkloozen in te werk gesteld, gedurende die periode, en ook daarna werd er aan het

gebouw, dat geen behoorlijke bestemming had niet veel verricht. In 1900 werd tot slooping besloten, doch hiertoe werd niet overgegaan, omdat men op het laatste oogenblik het gebouw als historisch monument wenschte te behouden.

Enkele jaren later kwam de toenmalige volijverige secretaris der Vereeniging, de Heer W. H. VAN ZANTEN Jr. op het lumineuse plan het gebouw in te richten als tehuis voor de dakloozen.

Hij ontzag tijd noch moeite om de noodige verbeteringen in het gebouw te ontwerpen, te bespreken met gemeenteautoriteiten, met den Directeur der Vereeniging en hij mocht de voldoening smaken, dat het gebouw, dat een ruïne dreigde te worden, tot tevredenheid van gemeente en directie naar zijn plan en door zijn bemoeiing werd ingericht.

Zoo tooverde hij als 't ware dat oude Pesthuis, dat met ernstig verval bedreigd werd om tot een huis voor mannen, vrouwen en kinderen die geen tehuis hadden.

Het verbaast ons, als we zien, dat een huis, dat in 1630 werd gebouwd tot 1893 in gebruik kon blijven als ziekenhuis, omdat toch ongetwijfeld in dien tijd de eischen aan zoodanige inrichting wel grondig gewijzigd waren. Het is dan ook niet te verbazen dat dit gebouw niet aan hooge eischen voldeed, toen het voor tehuis voor onbehuisden werd ingericht. Dat het thans, ruim 20 jaren later een anachronisme is zal zeker niemand behoeven te verwonderen. Reeds de samenvoeging van mannen, vrouwen en kinderen in één huis is niet meer van onzen tijd; de inrichting van het gebouw is ook niet gericht op het doel, waarvoor het moet dienen en het maakt het bestuur ervan tot een zeer moeilijke taak.

Er komen de laatste jaren echter nog factoren bij die deze op zich zelf reeds moeilijke kwestie nog compliceeren. Het zal wel niemand, die den snellen groei van Amsterdam met aandacht heeft gadegeslagen verbazen, dat een huis, dat twintig jaar geleden groot genoeg was, thans gebrek aan ruimte heeft, ook als men te dezen opzichte zijn eischen grondt op die, welke zoo lang geleden golden.

Het gebouw is te klein om aan de aanvragen om hulp te kunnen voldoen.

Bovendien begint ook de tand des tijds aan dit eenvoudige bouwwerk duchtig te knagen en doet zich dit ook in de bewoning gevoelen.

Maar... nieuwe gebouwen kosten heel veel geld voor de groote aantallen verpleegden, die wij moeten herbergen en de sommen, die vroeger jaren, in den gulden tijd der philantropie wel door weldadige menschen ter beschikking der Vereeniging werden gesteld, waarvoor kleine gestichtjes konden worden gebouwd, zijn lang niet toereikend om nu te helpen. Nu is het vijf- of tienvoud dier sommen noodig. En de tijden zijn wel zeer veranderd.

Toch hopen we, dat een gunstige oplossing mogelijk zal zijn.

Lang zal die niet meer kunnen worden uitgesteld.

HET OUD BUITEN GASTHUIS.

MANNENINTERNAAT.

VOGELS VAN DIVERSE PLUIMAGE.

Tat twam asi [1]).
UPANISHADS.

Van welk standpunt uit men ook de bevolking van het mannen-internaat beziet, het zijn wèl vogels van diverse pluimage, die hier worden verpleegd.

Men vindt er jonge mannen, nauw de kinderschoenen ontwassen, naast dengene, die welhaast voor een oudelieden-inrichting in aanmerking zal komen; men vindt er den achterlijke, naast den intelligente, den zwerver naast den hokvasten stedeling, den drankzuchtige naast den geheelonthouder, den arbeidschuwe naast den werkzame.

Men vindt er den „verloopen koloniaal" naast den fatsoenlijken werkman, die door allerlei oorzaak buiten zijn schuld in bittere armoede geraakte.

De man, die precies met juistheid weet, wat de oorzaak van zijn maatschappelijke val is, treft ge er aan naast den psychopaath, die zelf maar een vaag begrip heeft van de oorzaken, die hem aan lager wal brachten.

1) „Die zijt gij" — d.w.z.: wij zijn allen gelijk dezen. De Upanishads bevatten de wijsbegeerten der Ksatria's van het oude Indië.

De zoon van goeden huize met goede ontwikkeling, maar zoo aan lager wal, dat het ouderlijk huis voor hem is gesloten, is er met den analphabeet, wiens ouders zich aan zijne opvoeding niets lieten gelegen liggen.

Ge vindt er den „doordraaier", die zijn vaderlijk erfdeel in een minimum van tijd er doorbracht, naast den stakker, die steeds slechts met de grootst mogelijke moeite de eindjes aan elkaar wist te knoopen tot het beslist niet meer ging.

De man, die door „Wein, Weib und Gesang" zijn ondergang vond, is er met den man die door zijn vrouw werd verlaten en na dien schok voor goed het evenwicht verloor.

De man, die vrouw en kinderen verliet, gedreven door lust in zwerven en ongebondenheid, is er met den man, die na het overlijden van zijn vrouw geen levensdoel meer zag en energieloos afzakte.

Maar toch, om welke reden, door welke oorzaak zij ook in het internaat aanlandden, menschen zijn het, als gij en wij, menschen met dezelfde deugden en gebreken, dezelfde goede en slechte eigenschappen; dezelfde hoop en vrees beweegt hun gemoed als het Uwe; ook zij lijden van koude, regen en gebrek niet minder dan anderen; wellicht zijn ze iets meer „gehard", zeker zijn ze minder in staat toe te geven aan het gevoel van onbehagelijkheid, dat anderen de warme kachel en het goede maal doet opzoeken en *schijnen* ze daardoor er beter tegen bestand.

Menschen zijn het, die niet voor hun genoegen in deze trieste omstandigheden verkeeren, menschen, die een eigenschap gemeen hebben, dat zij geen ausdauer genoeg hadden om te zegevieren over de moeilijkheden in den

strijd om het bestaan, die geen zelfbeheersching genoeg hadden om de baas te blijven over eigen lusten, die geen kracht genoeg bezaten om tegen allerlei verleiding bestand te blijven, òf menschen die door ziekte en ongeval bij heerschende langdurige werkloosheid aan armoede ten prooi vielen.

Sommigen van hen kwamen nog nimmer met politie of justitie in aanraking; sommigen liepen „de kantjes er af" en leefden voortdurend aan den zelfkant der samenleving; anderen weer kwamen reeds met den strafrechter in aanraking en dit werd de oorzaak hunner onbehuisdheid; enkelen kwamen eerst zoover na herhaalde aanraking met den strafrechter, na herhaalde gevangenisstraffen of opzending naar Hoorn of Veenhuizen.

Sommigen ook komen in het internaat om te trachten na een voorwaardelijk veroordeelend vonnis althans buiten de gevangenis te blijven en met hulp en steun der Vereeniging, na eenigen tijd in het internaat vertoefd te hebben, weer een ordelijk lid der samenleving te worden. Sommigen gedroegen zich tijdens een straf zoo, dat er alle hoop was dat een voorwaardelijke invrijheidstelling bevorderlijk zou kunnen zijn aan hunne reclasseering, maar zonder tehuis kunnen ze nergens heen en komen dan terecht in het internaat voor mannen, waar ze althans dan een voorloopig tehuis kunnen vinden.

Vogels van zeer diverse pluimage zijn het, die het mannen-internaat bevolken.

Men vindt er sjouwerlieden, kantoorbedienden, varensgezellen, winkeliers, orgeldraaiers, handelsreizigers, venters, kellners, gewezen renteniers, ambachtslieden, menschen, die vloeiend vreemde talen spreken en lieden, die

nauwelijks hun eigen taal machtig zijn; er is schier geen klasse van menschen, die hier niet af en toe vertegenwoordigd is; en geen enkele vader kan weten of wellicht ooit zijn kind dergelijke hulp als dezen menschen geboden wordt, zal behoeven en het „Hodie tibi, cras mihi" is hier waarlijk niet geheel ontoepasselijk.

Vaak kan een hierheen gedwaalde weer op het pad worden geholpen; vaak ook blijkt alle geboden hulp, zelfs ondanks aanvankelijk succes, geen blijvende vruchten af te werpen.

Zoo is het geval van den man, die na een lang verblijf in het ziekenhuis werd opgenomen, niet hersteld van een zeer hinderlijke, maar voor zijne omgeving niet gevaarlijke ziekte.

Tevoren had hij veel gezworven, waardoor zijn ziekte niet kon genezen. Aanvankelijk had hij allerlei bezwaren, dacht dat hij ook nu zijn hinderlijke ziekte-symptomen niet zou kunnen overwinnen. Inderdaad was zulks wel het geval: geregeld leven en goede behandeling stelden hem in staat zijn „nakuur" nauwkeurig te volbrengen en de ongeneeslijke ziekte trad in een stadium, zóó gunstig als te voren nimmer bereikt. Hij kon weer werken; hij vond ook werk, verwisselde dat voor beter loonenden arbeid en scheen er geheel boven op te zijn. Helaas struikelde hij weer en kwam in de gevangenis te land. Het is zeer te vreezen, dat deze zoon van fatsoenlijke ouders en uit een nette familie niet te redden zal zijn.

Een ander geval, ook van ernstigen aard, heeft weer een gunstig verloop.

Hoe de man aan den drank was geraakt? Wie zal het zeggen? Hij was echter aan den drank en wel op een voor

hem gevaarlijke manier. Hij was een veelvuldig kroegbezoeker en ging erheen enkel en alleen om te drinken, alleen, zonder gezelschap. Gehuwd en vader van een meisje van 4 jaar, had hij nog twee kinderen uit het eerste huwelijk van zijn vrouw. Deze, het slechte gedrag van haar man moede, wees hem de deur.

Na een paar dagen rondzwerven kwam hij in het asyl en werd in het internaat opgenomen. Na eenigen tijd was hij weer zoover, dat hij weer geplaatst kon worden bij een vroegeren patroon, die het wel weer met hem wilde beproeven.

Hij beloofde den drank te zullen laten en de vrouw was daarom te bewegen den man weer in het gezin toe te laten; zij blijft ons op de hoogte houden, hoe het met den man gaat; gelukkig gaat alles naar wensch.

Een ander, oud-Indisch militair, kwam na 12 jaar in de tropen te hebben gediend in Holland terug, na ontslag uit den dienst. Hij vatte allerlei werk aan en kwam zoo in de mijnen te Charleroi terecht, hij kon echter dat leven niet volhouden, zwierf weer naar Nederland, en kwam via het asyl in het internaat.

Hij was werkwillig en wilde niets liever dan weer aan den arbeid in de maatschappij. Aanvankelijk geplaatst als knecht in een hotel gelukte het hem daarna voor de vaart aan te monsteren.

Minder gelukkig liep het af met J.

Zijn levensgeschiedenis was een ware lijdensgeschiedenis. Ze is dat nog en zal het helaas vermoedelijk wel blijven. Beide ouders overleden, toen hij nog jong was en zoo miste hij al heel spoedig de ouderlijke verzorging. Reeds als jongen van 16 jaar kwam hij wegens diefstal in de ge-

vangenis terecht; daarna bracht hij wegens verschillende misdrijven met enkele onderbrekingen ± 15 jaar in de gevangenis door. Toch lijkt hij geen beroepsmisdadiger. Hij is zeer zwak van wil en als hij bij uitzondering geld heeft drinkt hij. Voor de zooveelste maal werd hij verdacht van diefstal en landlooperij in hechtenis genomen.

Van den diefstal werd hij vrijgesproken. In aanmerking genomen zijn diep treurige jeugd en de omstandigheid dat hij nog nooit was geholpen en men hem althans na de ondergane gevangenisstraffen wilde trachten den gang naar Veenhuizen te sparen, maar wilde pogen, — hoewel het een weinig hoopgevend geval was — hem een kans te geven, die hijzelf zoo graag wilde krijgen, werd besloten hem voorwaardelijk te veroordeelen en hem op te nemen in het mannen-internaat.

Helaas bleek de drank wel een sterke factor te zijn in zijn leven; hij kwam al heel spoedig dronken thuis en moest uit de inrichting worden verwijderd. Hij werd toen nog niet losgelaten, maar ondergebracht in het logement der Tempelieren op de Noordermarkt; daar hij echter geen inkomsten had en dit logies natuurlijk geld kostte, werd hem, toen hij zich van drankmisbruik bleek te onthouden, weer toegang tot de inrichting verleend. Hij werd aan een klein bedrag voor handelsgeld geholpen en verkocht bloemen. Echter bezweek hij, zoodra hij geld had, weer voor de verleiding en zette zijn verdiend geld weer in drank om. Nog één poging werd toen gewaagd om hem aan werk te helpen, maar toen hij zich daaraan onttrok moest hij, althans voorloopig, aan zijn lot worden overgelaten.

Gelukkiger liep het af met G. die vóór den oorlog een eigen zaak had, waarin hij goed geld verdiende. In den

oorlog kreeg hij tegenslag in zaken en ging met een klein kapitaaltje, dat hem restte naar het buitenland, waar hij in een paar jaar alles opmaakte. Zoo kwam hij in het asyl.

De ambtenaar voor de nazorg, die ontdekt had dat de man een broer had die een goede zaak dreef, gaf hem den raad daarheen te gaan en zijn broer om werk in diens zaak te vragen. Aanvankelijk scheen hij er geen ooren naar te hebben, en, begrijpelijk, kostte een dergelijke stap hem heel wat. Maar hij besloot er tenslotte toch toe, en vertrok naar de woonplaats van zijn broer, vanwaar hij na eenigen tijd schreef, dat hij den hem gegeven raad had opgevolgd, weer bij zijn broer aan den arbeid was, en voor den hem gegeven raad bedankte.

Niet altijd wordt een goed resultaat bereikt, zelfs niet, al schijnt een geval ook hoopvol, zooals blijkt uit het volgende:

T. was de jongste zoon uit een gezin van vijf kinderen. Vader was bootwerker en al vroeg moesten de kinderen „meeverdienen". Omtrent het gezin is niets nadeeligs bekend.

T. zelf vertoonde neiging tot vagabondage en zwierf veel bij de straat. Hij was eenigen tijd bij de haringvisscherij, ging onder de wapenen, diende gedurende de geheele mobilisatie, „teekende" voor 2 jaren bij het Indische leger en gaf moeder, die intusschen weduwe was geworden, zijn geheele „handgeld". Na terugkeer nam hij bij moeder zijn intrek, kreeg werk op een fabriek en kweet zich zeer goed van zijn verplichting als kostwinner voor moeder; op de fabriek stond hij zeer goed aangeschreven; hij was ijverig in zijn werk, flink van aanpakken,

bescheiden in zijn optreden en op zijn gedrag viel niets aan te merken. Helaas werd hij met nog 10 anderen na ongeveer een jaar wegens slapte ontslagen. Nadat de uitkeering van zijn vakvereeniging, overeenkomstig het reglement, ophield, kreeg hij een tijdje steun van het Burgerlijk Armbestuur en trok toen het land in om werk te zoeken.

Toen begon zijn zwervend leven en trok hij van logement naar logement. Na een vermoeienden langen tocht vroeg hij hongerig om een boterham en werd deswege geverbaliseerd wegens bedelarij. In aanmerking genomen, dat hij van bedelarij geenszins een gewoonte maakte en gezien de omstandigheden werd hij voorwaardelijk veroordeeld en onder toezicht der Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" gesteld. Hij stelde echter zeer te leur door zonder reden uit de inrichting weg te loopen.

Het voorwaardelijk vonnis moest later helaas toch worden ten uitvoer gelegd en diensvolgens moest hij naar Veenhuizen worden opgezonden.

Een paar korte levensschetsen van enkele ernstige gevallen, mogen hier nog volgen:

N. komt uit een net arbeidersgezin. Toen hij 3 jaar oud was, stierf zijn vader; zijn moeder is later hertrouwd met een oppassend werkman. Deze laatsten, thans reeds bejaarde lieden, wonen . . .straat, alhier.

Hij werd na den schoolleeftijd bakker, had daarna nog eenige andere beroepen en werd eindelijk stoker. Als zoodanig werkte hij een aantal jaren op de . . . fabriek, alhier, waar hij ontslag nam, omdat hij in dienst kon komen bij de Gemeente-Reiniging. Hij werkte bij dien tak van dienst 8 jaar. Hij kwam in kennis met een vrouw, die haar man had verlaten, en van dezen was gescheiden, eene

kennismaking, die hem noodlottig zou worden,. Hij leefde eenigen tijd buiten echt met haar en bracht in korten tijd met haar eene hem ten deel vallende erfenis van *f* 2000.— er door. Hij huwde de vrouw, maar verliet haar weer, omdat hij haar van ontrouw beschuldigde. In 19 . . . werd het huwelijk, dat kinderloos was gebleven, ontbonden door echtscheiding. Van dezen tijd dateert zijn maatschappelijk verval. Wegens drankmisbruik wordt hij uit den gemeentedienst ontslagen en dan gaat het snel bergafwaarts, tot hij eenige keeren wordt opgezonden naar Veenhuizen wegens landlooperij. Toch is hij geen echte landlooper. Hij is niet arbeidschuw, noch tracht hij te leven op kosten van anderen; hij is handig, niet lui en kan flink aanpakken. Zijn drankmisbruik is echter oorzaak, dat hij geen geregeld werk kan houden, maar het z.g. kermiswerk, als stoker bij een caroussel en dergelijken arbeid verricht hij goed . . . om dan weer in een asyl te belanden.

IJ. komt uit een arbeidersgezin. Hij ontving een godsdienstige opvoeding, bezocht de Christelijke school en kwam daarna op een kantoor. Later was hij loopjongen en werkte in fabrieken en magazijnen.

Hij is afkeerig van elken arbeid, die lichamelijke of geestelijke inspanning vergt. Meermalen was hij, tot groote ergernis van zijn vader, die sedert jaren in eenzelfde betrekking werkzaam is, werkloos. Eindelijk gelukte het hem als besteller bij de posterijen te worden geplaatst. Ook hier ging het echter mis met hem.

Zijn levensgedrag was slecht. Hij maakte veel misbruik van sterken drank, had omgang met een vrouw van verdacht allooi, kwam vaak eerst 's nachts en dan nog be-

schonken thuis, ging graag als heer gekleed en hing den dandy uit.

In den dienst liep het eveneens mis; hij kwam voortdurend te laat, werd geschorst, daarna voorwaardelijk met één jaar proeftijd ontslagen en eindelijk definitief uit den dienst der posterijen verwijderd. Hij verlaat nu het ouderlijk huis, zoekt een onderkomen in logementen, wordt door eene weldadigheidsinstelling opgenomen, maar verlaat die weer om zijn slechte leven weer op te vatten. Dan valt hij in handen der justitie en belandt zoo bij „Hulp voor Onbehuisden".

Dat men ook zelfs bij een verwaarloosde jeugd niet te spoedig omtrent iemand de hoop mag opgeven, bewijzen de volgende gevallen:

Z., afkomstig uit S. is het natuurlijk kind van G. W., die, toen het kind 2 jaar oud was, huwde met J. Z., bij welk huwelijk het kind werd geëcht. Moeder overleed in 1903, waarna Z. door zijn oom W., die een klein boerderijtje had, werd opgenomen. Zijn vader, ofschoon van goed levensgedrag, bekommerde zich weinig om hem. De oom, die den knaap opnam, stond bij de politie niet gunstig bekend en de jongen kreeg dan ook geen goede leiding. Al spoedig pleegde de jongen verschillende kleine diefstallen, bestal ook zijn oom, ging ongeregeld school en was vaak zwervend.

Hij werd op 9-jarigen leeftijd reeds ter beschikking der regeering gesteld en kwam in gezinsverpleging eerst te W., waar hij oneerlijk bleek, later te E., waar het goed met hem ging.

Hij ging als dienstplichtige in militairen dienst en vond daarna te Alkmaar werk op een fabriek; bij de algemeene malaise werd hij werkloos.

Dit werd hem noodlottig.

Hij moest wegens geldgebrek zijn kosthuis verlaten en begon te zwerven, toen zijn familie niets meer met hem te maken wilde hebben. Uit nood verkocht hij zijn militaire kleeding en werd deswege veroordeeld tot *f* 40.— boete of 40 dagen hechtenis. Toen ging het nog verder bergafwaarts; hij kwam in aanraking met de Justitie en belandde bij „Hulp voor Onbehuisden".

Het mocht gelukken hem als knecht bij een groentenhandelaar te plaatsen, waar hij reeds eenige jaren werkzaam is, hij is intusschen gehuwd en maakt het goed.

S. was afkomstig uit een groot gezin van 8 kinderen.

Zijn vader, timmerman van beroep, maakte misbruik van sterken drank en bekommerde zich weinig om zijn gezin; moeder, die eenig geld bezat, verdiende het brood eerst door een café en later door een slagerij te drijven.

De zaken gingen echter te niet en moeder ging uit werken om voor haar talrijk gezin te zorgen.

Vader verliet tenslotte vrouw en kinderen en moeder kwam met haar kroost naar Amsterdam, waar ze al spoedig met zekeren B. ging samenwonen.

S. ging na zijn schooltijd naar een fabriek, omdat hij, het gebruik van zijn linkeroog missende, niet geschikt was om een vak te leeren. Bij een zijner patroons werd hij op diefstal betrapt, waarvoor hij met boete gestraft werd. Hij ging vervolgens in het hotelbedrijf en maakte het een paar jaar goed. Hij kwam toen in verkeerd gezelschap, kwam terecht in logementen en leefde van de opbrengst van liedjes zingen langs de straat. Moeder poogde hem uit het logementsleven te halen, maar tevergeefs; toch noemt moeder hem niet slecht, maar veeleer een lummelachtigen

jongen, die door anderen van zich laat profiteeren, alleen niets slechts doet, maar hiertoe slechts komt door invloed van anderen. Hij kwam weder in aanraking met de Justitie, wat hem bij Hulp voor Onbehuisden deed aanlanden. Het gelukte voor hem een betrekking te vinden; hij maakt het al een paar jaren goed.

Nog is niet geheel het denkbeeld van „schoysters en geboeft" ten opzichte van deze menschen verdwenen; en inderdaad komen er lieden onder voor, die bij de minder welwillende qualificeering niet op veel onderscheiding kunnen aanspraak maken. Maar vindt men die onder de meer voorspoedigen in de wereld niet evenzeer? Gelukkig echter, wordt wel meer en meer daarbij gevoeld, dat allen, hetzij eigen schuld al dan niet een belangrijke rol speelde, zijn ongelukkigen, beklagenswaardigen, die hulp behoeven.

Het doet daarom weldadig aan telkens weer te zien hoe een beroep op de beter gesitueerden, dat wij herhaaldelijk moeten doen, steeds weerklank vindt; bepaald ontroerend is het, wanneer we ook herhaaldelijk ervaren, dat er velen zijn in en buiten Amsterdam, die deze menschen gedenken door het zenden, ongevraagd, van spontane giften.

Gelukkig zijn er velen, die zoo handelen; genoeg zijn er echter nog niet!

WERKVERSCHAFFING.

Arbeit ist des Bürgers Zierde, Segen ist der Mühe Preis. SCHILLER. *Das Lied von der Glocke.*

Nadat is gebleken, dat het niet mogelijk was in enkele dagen den asyl-gast weer te paard te helpen, wordt hem aangezegd, dat hij, indien hij verdere hulp der Vereeniging wenscht, in het mannen-internaat moet worden opgenomen om voor het logies, de voeding, de kleeding en de verdere algeheele verzorging, die hem daar tijdelijk zal worden geboden, arbeid te verrichten.

De asyl-hulp was slechts een zeer voorloopige voorziening in den meest dringenden nood en werd om niet verstrekt; het zou echter demoraliseerend werken dergelijke hulp langeren tijd te verstrekken, zonder dat den belanghebbende daarbij ook werk werd verschaft.

Vandaar dan ook dat aan het internaat, dat 120 mannen kan opnemen, eene werkverschaffing is verbonden, welke werkverschaffing den man bezigheid en de Vereeniging geld oplevert, zoodat deze arbeid werkelijk mede dienstig is aan het onderhoud van wie hem verricht.

Het spreekt vanzelf, dat daarbij werk moet zijn, dat ook zonder eenigerlei vakkennis onmiddellijk moet kunnen worden verricht, voor de velen, die geen vak verstaan. In de eerste plaats toch valt een bekwaam vakman niet

zoo spoedig ten prooi aan armoede als de losse werkman of fabrieksarbeider, in de tweede plaats zijn er onder de losse werklieden en fabrieksarbeiders een bepaald aantal, dat niet in staat was een ambacht te leeren en minder weerbaar is, in de derde plaats zijn er meer niet-ambachtslieden dan ambachtslieden, hetgeen zich duidelijk weerspiegelt in de internaats-bevolking.

Tot den arbeid, die zonder eenige vakkennis en onmiddellijk kan worden aangevat, behoort de z.g. ophaal- en sorteeringsdienst.

De ophaaldienst belast zich met het aan de kantoren en huizen der ingezetenen afhalen van oud papier, oude meubelen, kleederen, schoenen, speelgoed en allerlei niet voor de vuilnisbelt bestemde afval, als lompen, ledige kisten en vaten, flesschen enz. enz.

Wanneer schriftelijk of telefonisch (tusschen 9 uur v.m. en 5 uur n.m. wordt de telefoon No. 23049 onafgebroken bediend) wordt opgegeven, dat goederen kunnen worden afgehaald, geschiedt dit als regel den volgenden dag of op zoodanig tijdstip als wordt verlangd; is dit door onvoorziene omstandigheden niet mogelijk, dan geschiedt hiervan telefonisch of schriftelijk mededeeling.

Het kan n.l. gemakkelijk voorkomen, dat er op een dag zooveel berichten binnenkomen, dat afwerking ervan den volgenden dag of op het gewenschte oogenblik niet mogelijklis; Amsterdam is groot en breidt zich nog steeds uit en een vrachtauto bezitten wij voor onzen ophaaldienst nog niet.

Elken morgen gaan de verschillende handwagens de stad in om in de verschillende wijken de goederen op te halen; voor elk adres wordt een volgbriefje medegegeven,

waarop de aard der goederen is aangegeven, dat door den ophaler verder moet worden ingevuld en onderteekend.

Bij ontvangst der goederen in het gesticht worden deze met de briefjes vergeleken en wordt aan de gevers een dankbetuiging gezonden; op deze wijze wordt aan den plicht der dankbaarheid voldaan en een zoo nauwkeurig en sluitend mogelijke contrôle verkregen.

Bij elken wagen zijn eenige verpleegden ingedeeld; dat getal is meestal grooter dan noodig is om den wagen — die soms wel vrij zwaar geladen is — te duwen; het publiek critiseert dat wel eens en meent dat zulks geschiedt, omdat de mannen zich onvoldoende inspanning willen getroosten.

Nu kan gereedelijk worden toegegeven, dat niet al onze mannen MANILIUS nazeggen: „Labor est etiam ipse voluptas", niet allen vinden arbeid een genot, en er zijn zelfs wel arbeidschuwen onder, die liever lui dan moe zijn, en de ijverigen hebben vaak een zoodanigen knak gekregen, dat ze eerst langzamerhand weer flink gaan aanpakken, maar toch is de hierboven bedoelde critiek onjuist. Het aantal mannen toch, dat met den wagen medegaat, wordt niet bepaald door de zwaarte der vracht, maar o.a. door de grootte der wijk; één man blijft bij den wagen, terwijl verschillende anderen zich naar verschillende adressen begeven om de goederen te halen. Zijn allen weer terug, dan vertrekt de wagen naar een volgend punt en herhaalt zich hetzelfde.

Het komt dus meermalen voor, dat een wagen met enkele verpleegden een poos staat, terwijl niemand iets uitvoert, omdat gewacht wordt op den laatsten man, die nog moet terugkomen, omdat hij naar het verst verwijderd

adres is gegaan, het langst moest wachten, eer hij werd geholpen, of de meeste moeite had om de goederen uit den kelder of van den zolder te halen.

Dit gedwongen wachten bij den wagen van enkele mannen maakt gemakkelijk den indruk van dagdieverij, maar is daarvan dus allerminst een bewijs; het wordt bovendien tegengegaan, doordat de wijken staan onder toezicht van controleurs, die met den wagen uitgaan en ermede terugkeeren. Over dagdieverij valt dan ook over het algemeen weinig te klagen.

Het behoeft wel geen betoog, dat er onder de verpleegden zijn, die beleefd, behulpzaam en actief zijn, terwijl anderen juist die eigenschappen missen; sommigen meenen, dat ook deze gaven zijn in hun belang, anderen gevoelen dit weer anders; hoewel wij weinig klachten over het optreden onzer verpleegden krijgen, gebeurt het toch een enkele maal, dat ons zoodanige klacht bereikt; wij stellen het steeds op prijs, indien ons van onjuist optreden onzer menschen mededeeling wordt gedaan; wij betreuren het echter, dat een heel enkele maal ons wordt bericht: „de man, die bij mij het goed weghaalde, was niet beleefd en weinig behulpzaam of ruw, ik geef dus niets meer aan Uw vereeniging".

Het ligt voor de hand, dat hier de boosheid aan de billijkheid parten speelde. Immers al treden wij ook ernstig op tegen onbehoorlijk gedrag, nimmer kunnen wij *voorkomen*, dat een man eens minder juist optreedt en als dat geschiedt, is dat toch niet de schuld van de andere menschen en zeker niet van de talrijke kinderen die wij verplegen, en het inhouden van giften treft ook hen wel als een heel onverdiende straf!

Na ontvangst der goederen wordt alles soort bij soort gezocht; wat nog eenigszins bruikbaar, is wordt zoo noodig en mogelijk hersteld en door de Vereeniging gebruikt, de kleeding wordt steeds, ook als ze schoon wordt ontvangen, opnieuw gereinigd alvorens ze in gebruik te stellen en hetgeen niet bruikbaar is te maken, wordt met het oude papier en de lompen voor den verkoop bestemd. Het oude papier en de lompen worden daartoe na sorteering in balen en pakken geperst. Het binnenkomende hout wordt zooveel mogelijk gebruikt voor werk, dat in eigen beheer aan de gebouwen wordt verricht en de rest verwerkt tot bosjes kachelhout, die op bestelling (telefonisch tusschen 9 uur v.m. en 5 uur n.m. onder No. 23049) worden geleverd.

Er zijn slechts weinig zaken, die niet bruikbaar zijn voor ons; in de eerste plaats is dat alle afval, dat op de vuilnisbelt thuis behoort en voorts artikelen, die nòch bruikbaar nòch verkoopbaar zijn als blik, houtwol en dergelijke, terwijl ook in het algemeen dood hout uit tuinen niet door ons verwerkt kan worden; maar overigens is er niets, dat wij niet gaarne ontvangen.

Het zal duidelijk zijn, dat deze ophaal- en sorteerdienst tal van „unskilled labourers" werk verschaft; voor dezulken is er voorts nog allerlei huishoudelijke arbeid als schillen van aardappelen, schoonhouden van zit- en slaapzalen, trappen, loodsen, werkplaatsen, badlokalen, privaten, terreinen, enz.

Terwijl aldus de verpleegden onder leiding van directeur en personeel der mannen-afdeeling niet stilzitten, is intusschen de ambtenaar voor de nazorg ook voor hen bezig. In het hoofdstukje: Nazorg en Reclasseering, komen wij hierop terug.

Het internaat is een veilige vluchthaven voor velen, die door armoede en gebrek anders licht tot verkeerde handelingen zouden kunnen vervallen en voor degenen, die daartoe reeds vervielen, maar beter willen.

Maar het is meer. Het is ook als het ware de springplank vanwaar ze, na van de doorstane ellende te zijn bekomen, na voldoende inzicht in hun toestand te hebben gekregen en eventueel weer aan een arbeidzaam leven te zijn gewend, den sprong in het vrije maatschappelijk leven weer kunnen wagen, waarbij ze èn bij het nemen van den aanloop èn bij het nemen van den sprong zooveel mogelijk worden bijgestaan. Ook dan is het voor zeer velen nog moeilijk genoeg om het hoofd weer boven water te krijgen.

Ieder die kàn, werke er dan ook toe mede om ook deze menschen een kans te geven zich weer omhoog te werken!

TUCHT.

Beneficium invito non datur[1]).

Het ligt voor de hand, dat in een samenleving van 120 mannen van zoo verschillende afkomst, aard, karakter, bekwaamheid en vermogens strenge regels moeten gelden om niet spoedig die samenleving in een chaos te zien ontaarden. Maar zelfs al ware dit niet zoo, dan nog zou het nuttig zijn dergelijke regels te handhaven om de menschen op te heffen tot en voor te bereiden voor den terugkeer in het vrije maatschappelijk leven, hen te prepareeren voor de hervatting van den zwaren strijd om het bestaan en hen zoo mogelijk te behoeden voor zedelijken en maatschappelijken val.

Echter worden er weinig bepaalde opzettelijke tuchtmiddelen toegepast. Twee zaken worden daarbij in het oog gehouden; in de eerste plaats deze, dat de inrichting er geene is, die dwang toepast, al ware het alleen maar niet, omdat een onwillige niet geholpen kan worden, en in de tweede plaats, dat tucht samenhangt met trekken (in den zin van „Kweeken"), zooals zoo duidelijk blijkt uit de vergelijking met het Duitsch: Zucht-ziehen-erziehen. Geen dwingende tucht dus, geen tucht, die riekt naar het tuchthuis, maar een tucht, die tracht goede gewoonten

1) Een weldaad kan geen onwillige bewezen worden.

te kweeken, dus tracht omhoog te trekken, die tracht op te voeden.

Teleurstellingen blijven daarbij natuurlijk niet uit.

Wie ontmoedigd wordt door teleurstelling, moet trouwens dit werk in het geheel niet beginnen. Ieder, die dit werk wil aanvatten, moet optimist en idealist zijn, maar daarnevens moet hij ook te voren terdege beseffen, dat ook de best bedoelde pogingen kunnen schipbreuk lijden en dat ook aanvankelijk geslaagde pogingen nog weer kunnen mislukken. Hij dient te begrijpen, dat het voor de hand ligt, dat slechts een deel der menschen, met wie hij te doen krijgt, te helpen is. Naast het warme hart heeft hij evenveel behoefte aan een koel hoofd.

Hij dient ervan doordrongen te zijn, dat er allerlei oorzaken zijn, die ook de best voorbereide plannen omver kunnen werpen en hij dient daarbij allereerst zich telkens af te vragen: schuilt de fout ook bij mijzelf; en ook als het heel duidelijk is, dat de schuld niet bij hem kan liggen — als dat ooit duidelijk kan blijken — dan nog mag een mislukking hem niet zoodanig teleurstellen, dat hij een volgend geval daarom met minder energie, met geringer enthousiasme zou aanvatten.

Hij dient echter geen blind idealist te zijn, maar steeds met twee voeten op den nuchteren grond blijven. Hij beseffe steeds, dat er een aantal menschen is, dat niet geholpen wil worden, en de toegestoken hand slechts in schijn aanneemt om die los te laten, als een nevendoel bereikt is. Hij bedenke echter ook, dat aan menschen, in zóó ongunstige positie, geen al te hooge eischen mogen worden gesteld en dat het internaat bijzondere eigenaardigheden bij de menschen te voorschijn roept. Aller-

lei zaken, die feitelijk van zeer gering belang zijn en die menschen buiten een internaat nauwelijks beroeren, kunnen in internaten tot belangrijke momenten worden opgeblazen door de eigenaardigheid van het internaat zelf. Zaken, die andere volwassenenn auwelijks opmerken, worden voor internaatsmenschen even gewichtig als zij dat voor kinderen zijn. Ieder volwassene, die weleens langdurige cursussen volgde, die den geheelen dag beslag op den persoon leggen, kan weten, dat er momenten kunnen zijn, waarop de „leerlingen" sterk aan den schooltijd doen denken, toen „de jongenskiel nog om de schouders gleed." Hetzelfde verschijnsel, maar nu honderdvoudig in kracht, doet zich voor bij het internaat.

Tot de middelen om nu deze samenleving op een behoorlijk peil te houden en de leden ervan zoo mogelijk op een voldoend hoog peil te brengenop, dat ze zedelijk en maatschappelijk gereed zullen zijn bij hun vertrek voor hun terugkeer in het vrije maatschappelijk leven behoort nu, naast de hun getoonde belangstelling en den hun geboden steun en raad door directeur en personeel der afdeeling en door den ambtenaar voor de nazorg, een stipt gehandhaafde gestichtsregel, die als 't ware een zekere zede moet vormen.

Orde en regelmaat, behoorlijke plichtsvervulling, werkzaamheid, matigheid en ordelijkheid worden stipt geeischt, zonder eenige barschheid, maar met gestrengheid. Wie zich daaraan niet wil onderwerpen of herhaaldelijk of zeer ernstig zich aan die regels vergrijpt, wordt niet in het internaat geduld. Wie uitzondering op den regel wenscht om uit te gaan of later dan op het voorgeschreven uur thuis te komen, kan dat af en toe gedaan krijgen, mits

hij daarvoor een geldige reden kan aanvoeren. De uren van uitgang zijn voorts zoo geregeld, dat ieder de godsdienstoefeningen zijner gezindte buiten de inrichting kan volgen; voor hen, die ernstig wenschen voor hen nuttige bijeenkomsten op andere uren bij te wonen, kan zulks worden toegestaan. Voorts wordt vrij verleend om werk te zoeken onder de noodige waarborgen, dat zulks ook werkelijk gebeurt.

Maar overigens geldt voor allen, dat de gestichtszede, de inrichtingsregel, stipt moet worden geëerbiedigd.

Wie zonder behoorlijke reden hem geboden hulp weigert, b.v. wie na zijn asyldagen zonder vooruitzicht opname weigert, wordt van zoodanige opname voor de naaste toekomst uitgesloten, evenals degene, die zonder behoorlijk vooruitzicht en zonder reden het internaat verlaat om zijn zwervende leven weer op te vatten, en evenals degene, die er om wangedrag uit moet worden verwijderd.

Eigenlijke straffen kent de inrichting niet, al past de directeur der afdeeling wel eens den maatregel toe van het niet verleenen van gunsten na gemaakt misbruik ervan.

Natuurlijk komt het meermalen voor, dat menschen na eenigen tijd zonder voldoende reden de wijde wereld weer intrekken zonder eenig vooruitzicht of moeten worden weggezonden wegens onjuist gedrag, maar over het algemeen mag over het gedrag der verpleegden niet geklaagd worden en blijken de hierboven gemelde tuchtmiddelen van voldoende kracht.

HET VROUWEN-INTERNAAT.

' Hoofd des mans gebiedt zijn harte,
Naar het harte leeft de vrouw.
E. J. POTGIETER.

Het eerste, wat bij het vrouwen-internaat de aandacht trekt is, dat het aantal vrouwen veel geringer is dan dat der mannen in hunne afdeeling. De reden daarvan is natuurlijk zeer bezwaarlijk op te sporen. Echter is het waarschijnlijk niet alleen een teeken, dat het met de vrouwen beter is gesteld dan met de mannen; het moge waarschijnlijk zijn, dat b.v. drankzucht meer bij mannen dan bij vrouwen voorkomt en dat deze ondeugd dus meer mannen dan vrouwen naar onze asyls drijft en het moge waarschijnlijk zijn, dat het ook zoo staat met zwerfneiging en vagebondage, toch is het even waarschijnlijk, dat er andere ondeugden zijn, die oorzaak zijn, dat de vrouwen gemakkelijker dan mannen aan den kost komen; de ondeugd der onzedelijkheid, bij mannen en vrouwen geleidelijk oorzaak van moreelen ondergang, kan bij mannen gemakkelijk leiden tot algeheele maatschappelijke ontwrichting, terwijl het bij vrouwen daarentegen een middel kan zijn om maatschappelijk verval in zekeren zin als het ware te voorkomen; een onzedelijk leven kost den

man geld en soms zijn betrekking en brengt hem daardoor tot diefstal, de vrouw kost het niets, het brengt haar vaak geld op, zij verliest er niet spoedig haar werkkring door, en zoo al, dan maakt zij soms (helaas!) van haar onzedelijke verhoudingen als 't ware een nieuwe betrekking, terwijl de betrekkelijk gemakkelijke, wijze waarop zij daardoor geld verdient, haar verleiding tot diefstal als 't ware bespaart.

Moreel is haar val dan echter ook vaak veel dieper dan die van den man.

Natuurlijk doet het zich ook bij de vrouw voor, dat de onzedelijke levenswijze haar doet afglijden naar het misdrijf, maar dat is toch geen regel.

Hoe het zij, het feit, dat er minder vrouwen dan mannen in de asyls komen, is zeker niet alleen een factor ten gunste der vrouwen.

Een tweede eigenaardigheid is, dat de meeste mannen alleen in de asyls komen, terwijl zeer vele vrouwen er komen met hare kinderen; dat maakt de zaak voor deze vrouwen veel gecompliceerder en het brengen van hulp veel moeilijker.

Ook hier zijn het vogels van zeer diverse pluimage; hoewel het bij den man voorkomt, dat hij aan lager wal kwam tengevolge van slecht gedrag van de vrouw, komt het omgekeerde, dat vrouw en kinderen het slachtoffer zijn van het slecht gedrag van den man en daardoor in het asyl komen, meer voor; dit is ook voor de hand liggend; bij den man is er geen causaal verband; hij komt niet aan lager wal door het slecht gedrag van de vrouw, maar in zooverre tengevolge daarvan, als hij, erdoor baloorig geworden, zelf het verkeerde pad koos. Bij de vrouw is

echter het slecht gedrag van den man soms onmiddellijk oorzaak van armoede en verval.

Vindt men bij de mannen nogal eens een enkelen keer een man van goede of althans behoorlijke ontwikkeling, bij de vrouwen is dat een zeer groote zeldzaamheid.

Ook de vrouwen verrichten natuurlijk verschillend werk, echter is haar werk steeds van huishoudelijken aard.

Zij zijn werkzaam in wasscherij en strijkerij, naaikamer of keuken, of verrichten het huishoudelijke werk, noodig voor het schoonhouden van zalen, gangen, trappen enz. van de vrouwen- en kinderafdeeling.

Vroeger waren deze vrouwen in één afdeeling vereenigd met de ongehuwde moeders. Daar was veel tegen te zeggen. De veelal nog jonge ongehuwde moeders kwamen er in aanraking met meer bejaarde zwerfsters en vrouwen, wier levenswandel allesbehalve aan de jonge ongehuwde moeders ten voorbeeld kon worden gesteld, maar die integendeel zoo gedesillusioneerd waren en wier opvattingen zoo duidelijk moreele onverschilligheid verrieden, dat ze een verkeerden invloed hadden op menige jonge ongehuwde moeder. Maar ook het omgekeerde deed zich voor; de losse en luchtige levensopvatting van sommige ongehuwde moeders was een ongewenschte toon in deze samenleving, waar ook ongehuwde vrouwen en meisjes, wier zedelijk leven tot heden niet ongunstig was, in aanraking kwamen met voor haar nog betrekkelijk onbekende gedachten-sferen.

In 1923 werd daarom besloten beide groepen in afzonderlijke afdeelingen onder te brengen.

Ook voor de vrouwen wordt getracht ze weer zoo spoedig

mogelijk in het vrije maatschappelijk leven terug te brengen. Vooral hierbij zijn de moeilijkheden veel grooter dan bij de mannen-afdeeling; in het hoofdstukje nazorg en reclasseering zal dit duidelijk kunnen blijken.

Vaak worden gelukkige resultaten door de opname bereikt; soms echter wordt aangeboden hulp hardnekkig geweigerd en kunnen daardoor overigens binnen bereik liggende resultaten niet verkregen worden; soms ook wordt weliswaar hulp tijdelijk aanvaard, alles echter om zoodra mogelijk weer eigen, helaas vaak verkeerde wegen in te slaan. Soms is huurschuld oorzaak van onbehuisdheid, soms is het gevangenisstraf, die de man ondergaat, waardoor de vrouw niet in staat is zelfstandig te blijven wonen, soms is het slecht gedrag van de vrouw zelf, soms ook hare maatschappelijke ongeschiktheid, die haar dakloos maakt.

Het laatste was het geval met een dienstbode, die overal om haar slecht humeur werd weggestuurd, hoewel ze van zichzelf zeide, dat ze heusch haar best deed om dat te overwinnen. „U praat net als de kapelaan," zeide ze tot de directrice der vrouwen- en kinderafdeeling, „maar ik kan 't heusch niet helpen!"

Roerend was het geval van een 90-jarige vrouw, die als eenige wensch had hare laatste levensdagen in „Hulp voor Onbehuisden" te mogen zijn, omdat ze het in het gezin van haar kleinzoon niet kon uithouden, „dat is zoo'n goddeloos gezin" zei ze treurig.

Een gescheiden vrouw, die bij de scheiding hare kinderen aan haar man zag toewijzen, meldde zich aan, omdat ze bang was, nu ze geheel alleen stond, tot zwerven te zullen vervallen.

Een andere vrouw weigert hardnekkig hulp voor haar en hare kinderen, hoewel ze dakloos rondzwerven evenals haar uit de gevangenis ontslagen echtgenoot elders reclasseeringshulp weigerde.

Twee vriendinnen, die in een logementje met een man ruzie kregen, komen met verbonden hoofden als gevolgen dezer ruzie via het asyl in het internaat terecht. De eene, die in deze ruziezaak als getuige zal moeten worden gehoord, is daar trotsch op, nadat zij vroeger reeds zoovele malen in de beklaagdebank zat.

Het bevalt haar beiden slecht, ze houden niet van werken, en er moet hard gewerkt worden! Ze missen ook wat zij hare vrijheid — wij hare bandeloosheid noemen.

Gelukkige resultaten werden in een paar andere gevallen bereikt:

Een gehuwde vrouw met vier kinderen, door den man verlaten, moest hare toevlucht bij de Vereeniging zoeken. Na korten tijd gelukte het een woning te vinden, hulp voor de kosten der verhuizing werd verkregen, en de vrouw wilde trachten zelf den kost voor haar en hare kinderen te verdienen, maar, gelukkig, kwam intusschen de man weer terug en kon een verzoening tot stand worden gebracht; de man kreeg werk en na korten tijd was het gezin weer bijeen.

Een ander geval verliep even gelukkig, zij het ook, dat met meer moeite het resultaat werd verkregen. De vrouw was met vijf kinderen via het asyl in het internaat gekomen, nadat zij wegens huurschuld de woning had moeten verlaten, tengevolge van het slecht gedrag van den man, die dronk en met andere vrouwen uitging. Na enkele weken verdween de vrouw en liet hare kinderen achter. Nadat

ze met behulp der autoriteiten was opgespoord, werd met haar gesproken en werd zij opnieuw opgenomen. Intusschen was ook contact met den man verkregen en nadat ook met hem ernstig gesproken was, besloot hij voortaan goed voor zijn gezin te zorgen; een verzoening kwam tot stand en nadat hulp was verkregen voor wederaanschaffing van het allernoodzakelijkste huisraad kwam het gezin weder bijeen.

Een formulier, dat wordt gebruikt bij de aanvraag voor opname van vrouwen wordt hieronder afgedrukt.

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

AANVRAAG VOOR OPNAME VAN VROUWEN

Naam en qualiteit van **aanvrager:** .....

.....

.....

I. De op te nemen persoon:

1. Naam en voornamen: .....

.....

2. Geboortejaar, datum, en -plaats: .....

.....

3. Burgerlijke staat (gehuwd, ongehuwd, gescheiden): .....
(gescheiden van tafel en bed):

4. Laatste woonplaats met adres: .....

.....

5. Datum van inschrijving te Amsterdam: .....

6. Kerkgenootschap: .....

7. Verpleegkosten voor rekening van: .....

8. In de verpleegkosten zal worden bijgedragen door: .....
tot een bedrag van: .....

II. Familieleden en verzorgers.

1. Naam en voornamen der ouders of voogden: .....

.....

.....

2. Adres der ouders of voogden: .....

.....

.....

3. Naam en voornamen van andere verzorgers: .....

.....

.....

4. Adres van andere verzorgers: .....

.....

.....

5. Naam en voornamen van den echtgenoot: .....
6. Adres van den echtgenoot: .....
7. Namen en voornamen van familieleden, voorzoover zulks van belang is: .....

.....

8. Adres der familieleden: .....

.....

9. Ouders, voogden, verzorgers, echtgenoot overleden in het jaar:

.....

.....

.....

.....

10. Aantal kinderen met opgave van naam, voornamen, sexe, geboortedatum en kerkgenootschap: .....

.....

.....

.....

11. Aantal dier kinderen waarover tevens opname wordt verzocht met opgave als boven: .....

.....

.....

III. Voor ongehuwde moeders of -a.s. moeders BOVENDIEN op te geven:

1. Bevalling verwacht in de maand: .....;
   -plaats gehad op: .....
2. Namen, voornamen, sexe, geboortedatum en kerkgenootschap der erkende kinderen met opgave van naam en adres van dengene, die erkende: .....

.....

3. Naam van den verwekker van het laatste kind en diens adres:

.....

.....

Handteekening,

..... den ..... 129.....

Dit formulier moet zoo volledig mogelijk worden ingediend bij den Hoofd-Directeur der Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden", 2e Constantijn Huygensstraat 35.

Opname toegestaan den ..... 192.....

De Hoofd-Directeur,

ONGEHUWDE MOEDERS.

Der Wahn ist kurz, die Reu ist lang.

SCHILLER.
Lied von der Glocke.

Vrouwen en mannen belanden bij de internaten via de nachtasyls, evenals zulks het geval is met hunne kinderen. Eene uitzondering hierop maken de ongehuwde moeders met zuigelingen, en jonge ongehuwde vrouwen die in . . . blijde verwachting zijn. In „blijde" verwachting? Ach neen, hier is die verwachting bijna nooit zóó te qualificeeren. Veeleer is die verwachting er eene vol angst en vrees voor de „schande", vol wrok door de reeds opgedane wreede ervaring, vol bangheid voor de moeilijke toekomst, vol wrevel voor den naderenden „last" of vol van een doffe onverschilligheid. Soms schijnt het een schier hopelooze taak voor deze ontgoochelde menschen nog een levensperspectief te openen. En toch, hoe vaak zijn niet hoopvolle, aanvankelijke successen te boeken!

Als regel neemt de Vereeniging noch de moeders zonder kinderen, noch de kinderen zonder de moeders op. Moeder en kind behooren vooral hier bijeen. Vaak toch moet bij deze jonge moeders het moederlijk gevoel voorzichtig worden gewekt of aangewakkerd en dat is alleen mogelijk als moeder en kind samen worden opgenomen. Ook in deze echter is een gepast optimisme gerechtvaardigd.

Van den beginne af aan was het zede in het gesticht, dat de jonge moeder haar kind zelve voedde. In 1923 werd besloten een stapje verder te gaan, de ongehuwde moeders in een afzonderlijke afdeeling, onmiddellijk grenzende aan de zuigelingenzalen, onder te brengen en haar, zoolang de kleintjes des nachts moeten worden opgenomen, voor de voeding ook des nachts met de zorg voor haar kind, dat dan bij haar blijft, te belasten, terwijl ze ook overdag haar kind zelve moeten helpen.

Aanvankelijk waren er vele menschen die hierover het hoofd schudden. Dat zou zeker een mislukking worden, zoo redeneerden dezen; deze moeders, die in haar kind vaak slechts de lastpost zagen, zouden zeker des nachts geen last van de kleine willen hebben; en wat de verzorging overdag betreft, ze zouden het al welletjes vinden, dat ze de kinderen moesten voeden; ze nog verder helpen zouden ze zeker liever aan de „zusters" overlaten, zooals dat tot dat oogenblik het geval was geweest.

De directie dacht er anders over en meende dat de gelegenheid te mooi was om deze vrouwen de kinderverzorging te leeren; meende ook, dat juist die zorg een krachtig middel zou zijn om bij de moeders, voorzooveel noodig, liefde voor het kind bij te brengen of aan te wakkeren. De practijk stelde het optimisme der directie in het gelijk, De jonge moeders waren er zeer mede ingenomen en de weinigen, die daarvan geen blijk gaven bij den aanvang, verrieden toch ook geen tegenzin, terwijl op den duur bij allen de natuur toch ging spreken en met liefde de moedertaak werd verricht.

Zoodra het kind de nachtelijke hulp niet meer behoeft — en in het belang van het kind wordt er op aangestuurd,

dat het kind zoodra mogelijk 's nachts doorslaapt — gaat het ook des nachts naar de zuigelingenzaal, waar het overdag reeds vertoefde.

Op geregelde uren komen de moeders, die in het huis huishoudelijk werk verrichten, zoo eenigszins mogelijk, de kinderen voeden, terwijl ze onder toezicht en met voorlichting van hoofdzuster en zusters de kinderen ook verder helpen.

In lange rijen staan op de zuigelingenzalen de wiegjes, waarboven naam en geboortedatum van elke baby zijn aangegeven, om elke verwisseling bij voorbaat onmogelijk te maken; gecapitonneerde tafels staan er voorts, waarop de kleintjes worden verschoond en stoelen voor de moeders, die er hare kinderen komen zoogen.

Zoo biedt deze afdeeling voor moeder en kind een veilige vluchthaven, van waaruit het steeds zwakke bootje, dat haar tot vervoermiddel op de levenszee zal dienen, weer zoo spoedig mogelijk het ruime sop zal moeten kiezen.

Wel zwak is dat bootje. Bijna steeds toch komen de jonge vrouwen bij de Vereeniging, omdat hare familie haar heeft verstooten, zoodat van die zijde meestal weinig hulp is te verwachten. Bijna nooit is het mogelijk door bemiddeling van de Middernachtzending, die in deze steeds diligent is, waar slechts iets te doen valt, een vaderschapsactie in te stellen, zoodat ook op deze wijze geen steun in uitzicht is.

En de vrouw zelve! Ach, hoe zwak is ook zij meestal. Slechts zelden is het ongehuwde moederschap een gevolg van een sterk erotisme. Meestal is het een gebrek aan inzicht, aan rem, aan gevoel van betamelijkheid, dat de cohabitatie aanvaarden deed als ware het de meest

eenvoudige levensverrichting; soms ook is het een gevolg van een jeugd, waarin zedelijke tendenzen onvoldoende werden aangetroffen, soms ook van werkelijke verleiding, soms van prostitutie. Vaak is de moeder, zoo al niet psychopatisch, of zwakzinnig in engeren zin, dan toch achterlijk, dom of zeer weinig ontwikkeld.

Met deze geringe psychische lading moet dan zee worden gekozen onder omstandigheden zóó ongunstig, dat het aan sterke figuren de grootste moeite zou kosten niet te stranden.

Immers een vak kennen de meesten niet; een matig loon zal slechts met moeite zijn te veroveren en dan zal de vrouw niet alleen voor zichzelve, maar ook voor het kind het brood moeten verdienen, terwijl ze slechts hoogstzelden of nooit het kind zelf bij zich kan hebben; voorts zal zij voor alle toekomstige opvoedingsmoeilijkheden alleen staan, terwijl reeds de strijd om het bestaan voor haar zoo uitermate zwaar is!

En toch kunnen de vrouwen, noch de kinderen, op den duur bij ons blijven.

Bleven de vrouwen vroeger soms jaren lang, na 1923, toen de nazorg werd ingevoerd, kwam hierin verandering. Maar wàt moet nu worden bepaald? Moet worden gedecreteerd, dat moeder en kind b.v. zes maanden mochten blijven en dat daarna b.v. de kinderen tot het zesde jaar zouden worden verzorgd in de inrichting? Maar eilieve, voor de zes maanden was wellicht nog een grond te vinden, maar waarom zou het kind b.v. tot het zesde jaar mogen blijven? Gebeurt er dan op dien verjaardag eensklaps een wonder en valt de moeder dan steeds iets bijzonders in den schoot, zoodat ze voortaan wèl voor haarzelf en het kind kan zorgen?

Het is wel duidelijk, dat een zoodanige grens geheel willekeurig is en van allen grond ontbloot!

Er is dan ook van het stellen van een grens afgezien. Elk geval wordt individueel behandeld, al staat in elk geval op den voorgrond: het streven, zooveel mogelijk den verwekker van het kind mede de lasten der verzorging te doen dragen; met de familie verbroken banden weer aan te knoopen, de moeder zooveel mogelijk en zoo spoedig mogelijk in staat te stellen voor zichzelve en haar kind te zorgen; de hulp van ouders of verdere familie in te roepen.

Echter staat ook in elk geval op den voorgrond het streven te zorgen, dat de moeder niet elk werk aanvatte op grond van hooge inkomsten, omdat daaraan groote moreele gevaren verbonden kunnen zijn; dat zij voorts niet buiten gezinsverband op een kamertje gaat wonen; dat zij na haar vertrek, zoolang zij de helpende hand meent te behoeven, moreelen steun ontvangt; dat zij naar vermogen voor verzorging van haar kind, indien zij dit niet bij zich kan houden, betaalt; dat zij daarop toezicht onzerzijds toestaat; dat de Vereeniging toezicht houdt op de verzorging van het kind, indien dit — zooals regel is — buiten de inrichting wordt verpleegd, dat dan in elk geval wordt beoordeeld in hoeverre en hoelang geldelijke steun noodig is om eenvoudige doch goede verzorging van het kind te waarborgen. Dit laatste is vaak langdurig noodig, ook al getroost de moeder zich uit liefde voor haar kind, die in den loop der jaren niet zelden zich krachtig ontwikkelt, ook alle mogelijke opofferingen, omdat bijna nooit deze ongehuwde moeders in staat zijn een zoodanig loon te verdienen, dat zij daarmede èn zichzelven èn hare kinderen kunnen onderhouden.

Een huwelijk met den verwekker van het kind wordt alleen bevorderd, indien zulks in het werkelijk belang van moeder en kind kan worden geacht, waarbij de ethische en moreele overwegingen zeker niet bij de materieele worden achtergesteld. Helaas komen dergelijke huwelijken zoo goed als niet voor.

Een goed beeld van de moeilijkheden bij de verzorging dezer jonge vrouwen geeft de volgende aanhaling uit ons orgaan, waarboven de schrijfster terecht „vallen en opstaan" schreef.[1])

„Zij was niet zoo heel gemakkelijk in een betrekking te plaatsen, vooral niet, omdat zij het hotelleven gewend was en een dergelijke plaatsing door mij niet werd goedgekeurd. Na veel moeite gelukte het een dienst voor haar te vinden. Doch na een week of drie stond zij weer voor me, met het bericht, dat het niet ging, ze had den dienst opgezegd, en zou met vier weken dus zonder betrekking zijn. Na verloop van eenige dagen kwam ze weer, nu met de mededeeling er geen oogenblik langer te willen blijven. Ze zou een kamer huren en dan wel verder zien. Er werd met haar gesproken, er werd haar gezegd, dat, indien zij naar een kamer ging, zij haar kinderen mee moest nemen. Het gevaar, hieraan verbonden, was haar niet uit het hoofd te praten; zij vertrok dus met de kinderen. Het speet mij inderdaad, inziende, dat van haar nu niets meer terecht zou komen. Doch aan mijn verwachtingen werd geheel de bodem ingeslagen. Dienzelfden avond kwam zij nog terug met het verzoek of de kinderen opgenomen konden worden, indien zij in haar dienst terugkeerde. Was dit geen grootsche daad?

1) C. S. VAN OUWENALLER. „Hulp voor Onbehuisden".

Het was met een gevoel van vreugde, dat ik haar weer in de nazorg opnam. Een andere betrekking voor deze ongebonden natuur te vinden was moeilijk; toch gelukte het na eenige weken, welke ze doorbracht in een buiteninrichting met haar jongste kind. De nieuwe dienst geleek veel op dien in een hotel zonder dezen te zijn. Met hoop zag ik, nu zij iets geheel in haar lijn kreeg, de toekomst tegemoet. De eerste weken ging het goed, maar toen er ongeveer een maand verstreken was, kreeg ik bericht, dat het niet langer ging, — zij was tè brutaal. Nu verzocht zij mij zelf een dienst te mogen zoeken, ik stond dit toe, nieuwsgierig wat het worden zou. Zij deed al haar best, maar het lukte niet, de getuigen waren: „te brutaal". Na eenige dagen kwam zij bij mij en deelde mij mede, dat zij nu geslaagd was, ze had dien dag een kamertje gehuurd, had een week vooruit betaald, en wilde dan verder uit werken gaan. Al sprekende met haar stelde ik haar twee wegen voor: òf met de kinderen naar het kamertje te gaan, òf hier in huis terug te komen, met de bepaling, dat zoo lang er geen goede rapporten inkomen, er geen plaatsing mogelijk is.

Na eenig nadenken, geheel zonder pressie mijnerzijds, koos zij het laatste. Een oogenblik was ik stil; wat gaf zij door deze keuze voor zich zelve veel op. — Nu is zij weer bij ons, haar gedrag is buitengewoon goed, zooals nooit te voren.

We zijn nog niet aan het einde met haar, moeilijkheden zullen er ongetwijfeld nog komen. Maar dit staat vast, dat er in deze, in vele opzichten laag staande vrouw, zeer veel goede en schoone eigenschappen sluimeren."[1])

1) C. S. VAN OUWENALLER. „Hulp voor Onbehuisden".

Soms moet dieper worden ingegrepen dan belanghebbenden zelf vragen:

„Ongehuwde moeder met 2 kinderen komt opname vragen voor haar zoontje van 6 jaar.

Zij gaat eenige dagen per week uit werken, doch moet daardoor haar kinderen na de schooltijden meestal aan hun lot overlaten.

Veel verdriet heeft zij al gehad, dat haar nu 12-jarig dochtertje zoo'n droevig en zwervend bestaan heeft geleid en zoo gaarne zou zij haar zoontje een dergelijk leven willen besparen.

„Hij is erg ondeugend, — op straat leert hij ook niet veel goeds — en bij U komt hij toch onder goed toezicht" — zoo zit moeder haar taak te bepleiten.

„En wat dan met uw dochtertje van 12 jaar?"

„Ja, och ja, die is er wel zoowat aan gewend — zij heeft altijd moeten wachten tot moeder „thuis" komt.

Waarin dat „thuis" bestaat, behoeft niet nader omschreven te worden — van behoorlijke huisvesting — dito kleeding en voeding, is natuurlijk geen sprake.

Opname van het jongentje alleen zou dus 'n zeer onvoldoende hulp zijn, vandaar m'n voorstel tot opname van *moeder* en *beide* kinderen.

Waarom?

Omdat dan getracht kan worden door de ambtenares van het reclasseeringswerk voor moeder 'n goede interne betrekking te vinden, waardoor zij 'n bepaald deel van haar loon kan afstaan voor het onderhoud harer kinderen.

Het meisje kan voorloopig de school blijven bezoeken, waarna ook zij een plaatsje in de maatschappij kan in-

nemen en de jongen krijgt een geregeld leven waardoor hij zijn vagebondmanieren wel wat zal afleeren."[1]) In het hoofdstuk „Nazorg" zal op deze materie nog worden teruggekomen'[1])

1) N. VAN DEN MUYZENBERG. „Hulp voor Onbehuisden".

DE KINDERAFDEELING.

Beminlijk kind! Speel! Nuttig U deez' dagen!
Want 's werelds luister schaft
aan ons 't genoegen niet,
Dat U, in Uwen houten
wagen,
En in Uw kaartenhuis geschiedt.

W. VAN HAREN.

Wie a zegt, moet ook b zeggen. Wie asyls opent voor onbehuisden, opent deze asyls ook voor kinderen en wie asyl verleent aan ongelukkigen, moet zich niet de illusie maken, dat die hulp slechts zeer kort, slechts enkele dagen noodig is; m.a.w. wie asyl verleent, moet ook achter dat asyl internaten hebben voor verleening van hulp, die langer duurt dan eenige dagen; internaten zijn dan noodig, omdat er mannen, vrouwen en kinderen moeten worden opgenomen, natuurlijk in drie afzonderlijke internaten. Zoo was ook reeds aanstonds bij de oprichting noodig een internaat voor kinderen, waaronder z.g. asyl-kinderen bij langer verblijf kunnen worden opgenomen. Aldus ontstond de kinderafdeeling, die wordt verdeeld in onderafdeelingen, naar den leeftijd, voor zuigelingen, z.g. pap-kinderen, kleuters beneden den schoolplichtingen leeftijd, kinderen van 6—10 en 12—14 jaar, gedeeltelijk weer gesplitst in jongens- en meisjesgroepen.

Al spoedig bleek echter, dat ten aanzien van kinderen niet te streng mocht worden vastgehouden aan den letterlijken zin van het woord onbehuisden. Immers is een kind, dat wèl een tehuis heeft, maar wiens vader b.v. varensgezel is en wiens moeder b.v. moet worden opgenomen in een ziekenhuis, een inrichting voor zenuwzieken, een krankzinnigengesticht, er niet nog erger aan toe dan een kind, dat geen thuis heeft, maar wiens ouders nog in staat zijn het althans bij zich te houden?

Inderdaad zijn deze kinderen uit „tijdelijk ontwrichte gezinnen" minstens even „onbehuisd", als we tenminste niet een kind, dat zou moeten vertoeven in een huis zonder verzorgers, wèl-behuisd zouden willen noemen. En wie zou dat willen . . . en durven? Ook voor deze kinderen geldt de „Verklaring van Genève" betreffende de rechten van het Kind, zooals die in de Vergadering van den Volkenbond in 1924 werd goedgekeurd, luidende: „Het Kind moet in staat gesteld worden, zich op normale wijze te ontwikkelen, stoffelijk en geestelijk."

„Het kind, dat honger heeft, moet gevoed worden; het zieke kind moet verpleegd worden; het achterlijke kind moet voortgeholpen worden; het afgedwaalde kind moet op den goeden weg gebracht worden; de wees en het verlaten kind moeten opgenomen worden."

Wanneer we weten, dat een huisdier per ongeluk is achtergebleven in een huis, waaruit de verzorgers van het dier vertrokken zonder voor het beest te kunnen zorgen, dan zullen we moeite doen om het dier elders onder dak te brengen en dan zullen we toch niet zeggen: „Waarom? Het dier heeft toch een tehuis!"

Neen, deze kinderen zijn zoo onbehuisd mogelijk. Niet

echter worden opgenomen b.v. kinderen uit gezinnen, waarvan de ouders het niet met elkaar kunnen vinden en het dan maar beter vinden, dat de kinderen elders worden ondergebracht, en evenmin van ouders, die meenen, dat de kinderen het bij „Hulp voor Onbehuisden" wel beter zullen hebben dan bij vader en moeder thuis, omdat ze zoo arm zijn. Slechts als door overmacht de verzorging der kinderen thuis onmogelijk is, andere hulp niet is te verkrijgen en verzorging bij derden niet kan worden bekostigd, komen de kinderen voor plaatsing in aanmerking.

Natuurlijk wordt bij aanvrage om opname die aanvrage scherp beoordeeld om te zien of de opname inderdaad onvermijdelijk is, of het kind werkelijk met een onbehuisd kind mag worden gelijkgesteld.

Nauwkeurig wordt nagegaan of onderbrenging bij familie onmogelijk moet worden geacht, of de ouders geen middelen bezitten om de verzorging van het kind bij derden te bekostigen en of de ouders niet bij machte zijn een regeling te treffen (door een huishoudster te nemen bijvoorbeeld) waardoor het kind thuis kan blijven. Blijkt dat alles onmogelijk, eerst dàn wordt gezegd: dit kind staat inderdaad gelijk met een onbehuisd kind en kan dus tijdelijk worden opgenomen. Maar ook dan nog wordt de aanvrage niet klakkeloos toegestaan. Nauwkeurig worden dan de inkomsten en de uitgaven der ouders nagegaan en aan de hand daarvan vastgesteld, hoeveel de ouders in de verzorgingskosten kunnen bijdragen, omdat de stelregel strikt wordt doorgevoerd, dat de ouders al het mogelijke moeten doen om voor de verzorging hunner kinderen het noodige bij te dragen. Natuurlijk is die bijdrage nooit

voldoende; immers als de ouders zooveel kunnen betalen als de verzorging kost, kunnen zij hunne kinderen ook elders geplaatst krijgen; wie hierbij den weg niet weet, wordt verwezen naar het Centraal Bureau voor Maatschappelijk Hulpbetoon (Armenraad) op de Heerengracht No. 174, waar hem bijna steeds zoo niet altijd onmiddellijk de weg, die tot een snel resultaat leidt, kan worden gewezen.

Zijn deze kinderen eenmaal opgenomen, dan wordt er nauwkeurig de hand aan gehouden, dat de ouders hunne finantieele verplichtingen blijven nakomen zoolang dat mogelijk is, terwijl er tevens voortdurend op wordt gelet of de omstandigheden zich mogelijk ook in zooverre in gunstigen zin wijzigden, dat terugkeer der kinderen naar huis of naar familie mogelijk is. Een bepaald ambtenaar is hiermede in het bijzonder geregeld en voortdurend belast.

Bij het onderzoek en de voortdurende contrôle wordt ook steeds een dankbaar gebruik gemaakt van de voorlichting van het Centraal Bureau voor Maatschappelijk Hulpbetoon (Armenraad).

Heeft het onderzoek aangetoond, dat opname der kinderen nuttig en onvermijdelijk is, dan wordt tot opname besloten.

Dank zij de bereidwilligheid en de medewerking van den Gemeentelijken Geneeskundigen dienst, worden de kinderen dan eenige dagen geplaatst in de Quarantaineinrichting op Zeeburg, waar ze geneeskundig worden onderzocht en behandeld, zoodat de kinderen zonder besmettelijke ziekten en zoo goed mogelijk daartegen gewapend in de inrichting aankomen; ook daarna verleent

de Gemeentelijke Geneeskundige dienst door behandeling van kleine patienten in polyklinieken en zoo noodig door opname in ziekenhuizen zijne medewerking.

De kinderen van den schoolplichtigen leeftijd bezoeken de scholen in de stad, zoo dicht mogelijk bij het gesticht, en wel bijzondere, indien zij daarop voor hunne opname ter school gingen, en openbare, indien zij die tevoren bezochten; de kleuters houden hun „voorbereidende school" in het gesticht. Zij bezoeken voorts de kerk hunner gezindte en mogen voor zooveel mogelijk deelnemen aan clubwerk van hunne kleur buiten de instelling, terwijl ook in de inrichting door dergelijk werk voor nuttige en aangename ontspanning wordt gezorgd. Des Zondags, 's middags, worden zij zooveel mogelijk door ouders en familieleden afgehaald om des avonds weer te worden teruggebracht.

In de groote vacantie gaan zij, die oud genoeg zijn naar vacantiekampen bij de inrichtingen te Appelscha, Nunspeet en Houten, terwijl op den verjaardag van de Beschermvrouw der Vereeniging en met Kerstmis den kinderen een eenvoudig feest wordt bereid.

Bij het eindigen van den leerplichtigen leeftijd wordt de hulp der consultatiebureaux voor beroepskeuze dankbaar aanvaard bij het bepalen van de richting, waarin het kind verder zal worden geleid.

Ter illustratie mogen hieronder in het kort enkele gevallen worden gememoreerd:

„Vader... komt weer opname voor zijn kinderen vragen. Vorig jaar had hij ze teruggenomen, omdat hij weer getrouwd was. Maar, „Moeder was nu al een paar weken weg — naar een ander," zoo zegt hij en vervolgt:

„Ik ben naar de Kinderpolitie gestuurd, maar me kinderen zijn geen boeven en toen ben ik bij den Armenraad terecht gekomen. Ik weet niet wat te doen. Geef U me eens raad. De kinderen willen natuurlijk liever thuis blijven. Ik mot zegge, mijn vrouw zorgde goed voor de kinderen en ze wil ook wel terugkomen, want ze zegt, dat ze er spijt van heeft, maar ik kan 't toch als een man, op wien niets te zeggen valt niet hebben, dat ik met den vinger nagewezen word, dat mijn vrouw weggeweest is. De heele buurt weet het natuurlijk. Ik zou ze als ik er goed over denk wel een ongeluk kunnen toebrengen en toch is ze me niet onverschillig."

Volgenden dag.

Zijn vrouw komt binnen, is door mij ontboden. „'k Heb er reuze spijt van," zegt ze „maar we hadden woorden en ik werd al eenige weken lastig gevallen door iemand, dien ik vroeger gekend had en nu na 5 jaar uit Amerika kwam. Hij beloofde me de hemel op aarde, maar ik zag al gauw in, dat ik verkeerd gedaan had, en dat heb ik me man gezegd. Ik kan begrijpen, dat hij me maar niet dadelijk met open armen ontvangt, dat zou ik ook niet doen, maar ik ga ook geen knieval voor hem doen. Hij mot me ook nooit wat verwijten, als ik zou terugkomen, want dan zou 't mis zijn. Ik heb me twee handen an me lijf en dan ga ik uit werken, maar eigenlijk dacht ik altijd, dat me man niet om me gaf en dat de kinderen niet van me hielden en nu merk ik zoo, dat het juist andersom is. Ik kan d'r 's nachts niet van slapen, dat ik al m'n huisboeltje daar weggehaald heb en dat die kinderen nou telkens vragen of ik toch terug kom."

Volgende week.

Vader komt binnen. „Ik kom U eens bedanken voor uw goeie raad en voor uw tusschenkomst, dat U met me vrouw hebt gesproken. Nou, ik ben d'r overheen gestapt. Ze heeft de spulle weer allemaal teruggebracht en alles is weer goed voor mekaar.

Maar nu zou ik zoo graag U meening eens willen weten omtrent me vrouw . . . en als ik nog eens raad noodig heb mag ik dan nog eens bij U komen?"[1])

Soms ook is het mogelijk dreigend onheil af te wenden en keert zich alles, nadat de ouders tot rust gekomen zijn nog ten goede, zooals blijkt uit het volgende eveneens aan de practijk ontleende voorbeeld.

„Ongehuwde moeder met 3 kinderen komt binnen. Zij heeft in 't nachtasyl geslapen — was den vorigen avond na een hevige ruzie weggeloopen van den man, met wien zij sinds eenige jaren samenwoonde.

Langer kon zij 't niet bij hem uithouden — al dikwijls had zij 't opnieuw met hem geprobeerd — trouwen wilde ze niet, omdat ze dan allicht 'n nog ellendiger leven zou krijgen!

„Mijn man begrijpt me niet — hij is ook zooveel ouder dan ik en hij moest toch inzien dat ik zooveel jonger ben en dat hij zich meer naar mij moet schikken."

In haar booze, bittere stemming werden hem al heel weinig goede eigenschappen toegedacht en kreeg ik dan ook den indruk, dat het maar erg gelukkig was, dat zij het besluit genomen had bij zoo iemand vandaan te gaan.

In 't nachtasyl blijven slapen was voor haar niet gewenscht, want dat beteekent: den dag op straat doorbrengen, en daar zij spoedig haar vierde kindje kon ver-

1) N. J. VAN DEN MUYZENBERG. „Hulp voor Onbehuisden".

wachten moest zij dus wel mèt haar kinderen intern worden opgenomen.

'n Week later... Man wordt aangediend, die de vader blijkt te zijn van de drie bovengenoemde kinderen.

Heel rustig en verstandig zit de man zijn geschiedenis te vertellen.

En nu krijg ik wel 'n heel ander beeld van hem dan de vrouw mij geschetst heeft. Hij vraagt mijne bemiddeling zijne vrouw weer thuis te kunnen krijgen.

„Och," zoo vraagt hij, „zet U haar toch eens de pen op den neus, want 't is nu al zoo vaak gebeurd, dat ze weggeloopen is. Zij ging dan één of twee dagen naar haar moeder — doch gewoonlijk was de bui al gauw over. Zij weet, dat ik zoo zielsveel van de kinderen houd, en daar maakt zij vaak misbruik van. Als ze terugkomt, zal ik wel zoo gauw mogelijk zien te trouwen, dan kan ze die „aardigheidjes" tenminste niet zoo gemakkelijk meer uithalen en heb ik bovendien recht op de kinderen."

Ondertusschen is ook de moeder binnengekomen.

Zoo al pratende met haar blijkt het meer en meer, dat vader toch niet zoo'n beul is als 'n week geleden — integendeel volgens haar eigen beweren, steekt hij zelfs heel gunstig af bij den man van haar zuster.

Zij komt geleidelijk in mildere stemming en 't duurt niet lang of vader en moeder verlaten verzoend het vertrek.

Vader — blij dat hij zijn vrouw weer terug heeft — is alleen bang, dat moeder het thuis 'n beetje rommelig zal vinden na *zijn* huishoudweek, maar beiden beloven als twee kinderen, alles spoedig te zullen opknap-

pen en elkaar het leven wat aangenamer te maken." [1])

Hoe geheel anders was het volgende geval!

„Onder de velen, die zich hebben aangemeld, is 'n vader met zoontje. Vroolijk, parmantig stapt het 3-jarig kereltje aan vaders hand binnen. Heel vriendschappelijk is blijkbaar de verhouding tusschen die beiden; niettegenstaande vaders vermaning hem wat eerbiediger aan te spreken, blijft de kleine erbij hem vertrouwelijk „Jan" te noemen.

Al babbelend gaat het ventje voort, onbewust van de zorgen, waarmede vaders gedachten op 't oogenblik vervuld zijn.

Men bemerkt wel, hoeveel hij van den kleinen baas houdt en het kost moeite opname voor hem te vragen en alzoo tijdelijk afstand van zijn kind te moeten doen.

De omstandigheden noodzaken hem echter wel tot dezen stap, hij kan niet anders.

Wat toch is het geval?

Moeder ligt al eenigen tijd in het ziekenhuis.

Vader heeft steeds voor den kleine gezorgd, omdat hij toch geen werk had.

Nu hij echter in plaats van ondersteuning „handelsgeld" heeft gekregen, ondervindt hij dagelijks, dat het ventje 'n belemmering is voor zijn bloemenverkoop. Hoe ongaarne hij ook zijn kind aan een ander toevertrouwt, verzoekt hij opname, totdat zijn vrouw weer thuis kan komen.

Als altijd wordt ook nu de tegemoetkoming in de kosten van verzorging besproken.

Zooals begrijpelijk is, kan de vader op 't oogenblik niets bijdragen, omdat hij door werkeloosheid en door de ziekte

1) N. J. VAN DEN MUYZENBERG. „Hulp voor Onbehuisden".

zijner vrouw in niet al te rooskleurige omstandigheden is gekomen.

Besloten wordt dan ook, dat de verzorging voorloopig kosteloos zal zijn, en dat de vader, zoodra mogelijk, iets zal afstaan voor den kleine.

Hoe graag hij het ventje bij zich had gehouden, toch is hij blijkbaar verheugd, dat hem opname wordt toegezegd, en dat hij den kleine binnen enkele dagen zal kunnen brengen."[1])

Bij de opname is het zaak goed op te letten, om verkeerde ouders niet te stijven in hun onjuiste opvattingen.

Het volgend artikeltje, uit ons orgaan overgenomen, bewijst dat wel duidelijk.

„Bij de aanvrage tot opname van kinderen is het gewoonte, dat er inlichtingen gegeven worden omtrent inkomsten en uitgaven van het hoofd van het gezin, opdat er kan beoordeeld worden, òf en wat de ouders voor de kinderen moeten bijdragen.

Omdat vader Z. zijn 6 kinderen graag aan onze zorgen zag toevertrouwd, had ook hij den inlichtingenstaat ingevuld, die er uitzag als volgt:

Hoeveel kan worden bijgedragen in de kosten van verzorging en onderhoud? . . . . . Onvermogend.

Inkomsten:

Werkgever met adres: . . .	geen werk	ƒ
Loon:	dus geen loon	„
Ondersteuning:	niets	„
Andere inkomsten:	ook niets	„
	Totaal	ƒ

1) N. J. VAN DEN MUYZENBERG. „Hulp voor Onbehuisden".

Uitgaven:

Huishuur (kamerhuur): . . .	dakloos	ƒ
Huishouding (kostgeld): . . .	dakloos	„
Begrafenisfonds, ziekenfonds, enz.	dakloos	„
Contributie (vakvereen., enz. .	dakloos	„
Belastingen:	dakloos	„
Andere uitgaven:	dakloos	„
	Totaal .	ƒ

Zoo oppervlakkig zou men zeggen: „Erger kan het toch al niet — dit gezin moet oogenblikkelijk geholpen worden." Toch had ik het gevoel voorzichtig te moeten zijn.

Vader zelf was met mij komen spreken over de opname. Hij zag er armoedig en slordig gekleed uit en het scheen mij toe dat een flink bad hem geen kwaad zou doen.

Hij neemt plaats en ik laat hem rustig vertellen wat hem op het hart ligt.

Dat rustig vertellen kost gewoonlijk veel tijd, maar een groot voordeel is, dat men aan het einde van het gesprek een vrij goeden kijk heeft gekregen op den persoon zelf, zijn gezin en zijn omstandigheden.

Hij vertelde dan o.a., dat hij groote huurschuld had, dat de huisheer veel geduld had gebruikt, maar dat hij den volgenden dag van de woning zou gezet worden, indien hij niet vrijwillig ging.

Zooals hij beweerde, had hij langen tijd geen werk gehad, door het Burgerlijk Ambestuur werd hij niet geholpen, klachten van allerlei aard werden geuit, ieder had schuld, dat hij in zulke ongelukkige omstandigheden was gekomen — alleen hijzelf natuurlijk niet...

„Ja, ziet U" — zoo eindigde hij zijn gesprek, „'t is voor mijn vrouw en mij niet erg, wij redden ons wel, maar 't is voor die arme bloedjes van kinderen, dat ik Uw hulp kom inroepen."

Nu opgepast — zoo dacht ik — want de ondervinding leert wel, dat men met een bepaald soort ouderliefde erg voorzichtig moet zijn.

Dergelijke ouders redeneeren gewoonlijk zoo, dat zij den kinderen geen grooter dienst kunnen bewijzen, dan te zorgen, dat dezen in eene inrichting geplaatst worden, omdat zij dan beter behandeld worden dan door de ouders.

Inderdaad kwam het gezin zich den volgenden avond aanmelden voor het nachtasyl, de man aan de mannenafdeeling, de vrouw met de 6 kinderen aan de vrouwenafdeeling.

Omdat een voorloopig onderzoek gewenscht was, zou het gezin eenige avonden in het nacht-asyl komen.

Den tweeden avond verschenen vader en moeder eveneens met de kinderen, doch den derden avond bracht vader alleen de kinderen met de boodschap, dat moeder „straks" wel zou komen.

Door verschillende kleinigheden werd nu mijn vermoeden al grooter en grooter, dat het vader en moeder wel aangenaam zou zijn, indien zij eens bevrijd konden worden van de zorgen voor de kleinen.

Het viel vader niet mee, dat met zijn voorstel geen genoegen werd genomen en hij alzoo kon terugkeeren om moeder te halen, die dan ook na eenigen tijd verscheen.

Zoodra er plaats was voor de kinderen, werd den ouders aangeboden allen intern te worden opgenomen.

Met veel vreugde werd dit voorstel niet begroet, ver-

moedelijk, omdat vader en moeder begrepen, wat dit „werken" voor hen beteekende, maar, inziende dat hun geen andere weg openstond, besloten zij het aangeboden onderdak te aanvaarden.

Arme kinderen, als zij 's Zondags met vader en moeder zullen uitgaan — dikwijls blijven zij dan liefst thuis, omdat vader en moeder hun den Zondagmiddag niet tot een aangename weten te maken.

Diezelfde vader, die vóór de opname zoo'n medelijden had met zijn bloedjes van kinderen, zou zoo graag den Zondagmiddag alleen met zijn vrouw op stap gaan om te vergeten dat zij 6 kinderen hebben.

Dat dergelijke menschen niet gemakkelijk zijn voor de omgeving, zal ieder begrijpen, maar niet minder moeilijk is het een dergelijk gezin te helpen aan een woning, hen zoover te brengen, dat zij in hun eigen onderhoud kunnen voorzien en dat zij hun ouderplicht werkelijk beseffen."[1])

Ten slotte volgen hieronder afdrukken van enkele der door deze afdeeling gebruikte formulieren. (Zie pag. 99.)

1) N. J. VAN DEN MUYSENBERG. „Hulp voor Onbehuisden".

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

AANVRAAG-FORMULIER

Datum: .....
Naam van den Aanvrager: .....
Adres van den Aanvrager: .....

NAAM, VOORNAMEN (voluit), GEBOORTEDATUM en GEBOORTEPLAATS VAN DE KINDEREN VOOR WIE PLAATSING WORDT GEVRAAGD:

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....
8. .....

Naam van den vader dezer kinderen: .....
Adres: .....
Godsdienst: .....
Werkgever: .....
Loon: .....
Naam van de moeder: .....
Adres: .....
Godsdienst: .....
Werkgever: .....
Loon: .....
Hoeveel kan worden bijgedragen in de kosten van verzorging en onderhoud? .....
En wie verbindt zich tot deze betaling? .....
Redenen waarom de opname der kinderen wordt verzocht: .....
.....
.....
.....
.....

Dit formulier moet volledig worden ingevuld en ingeleverd aan het Hoofdkantoor der Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden", 2e Constantijn Huijgensstraat 35. Van onvolledig ingevulde formulieren kan geen nota worden genomen.

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

INLICHTINGSTAAT

1. Naam	.....
2. Voornamen	.....
3. Kwaliteit { vader / moeder / voogd	.....
4. Kerkgenootschap	.....
5. Aantal opgenomen kinderen (leeftijd en sexe)	....
6. Reden der opname	....
7. Burgerlijke staat (geh., ongeh., gescheiden, gescheiden van tafel en bed, leeft gescheiden, concubinaat)	....
8. Burgerlijke staat van echtgenoot(e). (Zie 7)	....
9. Wijze van huisvesting (eigen woning, kostganger (ster), enz.	....
10. Woning (ruimte, huurprijs, toestand)	....
11. Beroep (aard, patroon, werkloosheid, loon)	....
12. Levenswijze (drankgebruik, nakoming van verplichtingen, enz.)	....
13. Familieleden (verstandhouding, hulpvaardigheid, draagkracht)	....
14. Zelfstandige kinderen (burgerlijke staat, sexe, beroep, loon, verstandhouding) . . .	....

15. Kinderen in het gezin (aantal, sexe, leeftijd, beroep, loon)	
16. Totaal inkomen (loon punt 9 en 13 en andere inkomsten)	
17. Instellingen van wie steun wordt genoten (B.A., Kerkelijk Armbestuur, Liefd. n. Vermogen, enz.)	
18. Steun vervallen en geweigerd (door welke instelling en om welke reden)	
19. Relatie van wie steun zou zijn te verwachten	
20. Maatregelen ter verbetering .	

21. Andere opmerkingen.

22. Advies.

AMSTERDAM, den ..... 192.. *Handteekening van den Rapporteur:*

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

INLICHTINGSSTAAT OMTRENT INKOMSTEN EN UITGAVEN VAN .....

Hoeveel kan worden bijgedragen in de kosten van verzorging en onderhoud? .....

Inkomsten.

Werkgever met adres: .....

Loon:	f .....
Ondersteuning:	„ .....
Andere inkomsten:	„ .....
Totaal	f .....

Uitgaven.

Huishuur (kamerhuur):	f .....
Huishouding (kostgeld):	„ .....
Begrafenisfonds, Ziekenfonds enz.	„ .....
.....	„ .....
.....	„ .....
Contributie (Vakvereeniging enz.)	„ .....
.....	„ .....
Belastingen:	„ .....
.....	„ .....
.....	„ .....
Andere uitgaven:	„ .....
.....	„ .....
.....	„ .....
Totaal	f .....

Datum: *Handteekening*:

CONSEQUENTIES.

Ad finem [1].

Het is duidelijk, dat hulpverleening als in de Kinderafdeeling wordt verleend, niet eensklaps bij het bereiken van den 13-jarigen leeftijd kan eindigen.

Het duurde dan ook niet zoo heel lang of de behoefte aan instellingen voor grootere jongens en meisjes deed zich zoo sterk gevoelen, dat daarvoor afzonderlijke afdeelingen moesten worden ingericht; zoo ontstonden het meisjeshuis, voor vrije pupillen, Jeannette-Oord — aldus genoemd naar Mevrouw JONKER — te Houten bij Utrecht, het jongenshuis op de Prins Hendrikkade en het landbouw-jongenshuis te Appelscha.

Maar ook daarmede was de organisatie der Vereeniging geenszins volgroeid; door haren arbeid toch kwam zij herhaaldelijk in aanraking met kinderen uit gezinnen, waarin terugkeer allerminst in het voordeel van het kind kan worden geacht, ja zelfs, ten aanzien waarvan die terugkeer moest worden belet; herhaaldelijk bleek hoe nuttig het zou zijn, indien de Vereeniging zeggingsrecht zou hebben ten aanzien van de belangen dier kinderen, hoe noodig het was, dat de Vereeniging met de voogdij zou kunnen worden belast over sommige der kinderen,

1) Tot het einde toe.

die zij verzorgde. Zoo was de als vanzelf aangewezen stap, dat de Vereeniging „voogdij-vereeniging" werd en de voogdij aanvaardde over deze kinderen, waardoor tevens door Regeeringssubsidie in de onkosten der opvoeding, die te voren alleen drukten op de geldmiddelen der Vereeniging, kon worden tegemoet gekomen.

Zoo ontstond het Folmina-paviljoen te Houten voor voogdijmeisjes. Zeer hinderlijk is het nog vaak, dat de Vereeniging niet beschikt over een afzonderlijk klein doorgangshuis voor voogdijjongens.

Nog was de organisatie hiermede niet volgroeid.

Onder de kinderen — en wel voornamelijk onder de jongens — waren er immers ook, die met kinderpolitie en justitie in aanraking kwamen en wier aanwezigheid te midden der andere kinderen zeer ongewenscht was, en hoewel een voor hen bestemd huis even goed door een andere Vereeniging had kunnen opgericht worden, vroeg de Vereeniging niet: „Waarom zouden wij dat nu weer doen?", maar vroeg zij veeleer: „waarom zouden wij dat niet doen? en het Observatiehuis voor Jongens in de Vosmaerstraat werd opgericht. Inderdaad zouden ook deze knapen zonder dit huis zoo onbehuisd mogelijk zijn, tenzij men . . . het Huis van Bewaring een geschikt huis voor hen mocht vinden, en dàt zal wel niemand beweren.

Immers velen dezer knapen moeten op last der Rechterlijke autoriteiten uit hun huis worden verwijderd. En dan was steeds de vraag: waarheen nu? Slechts het Huis van Bewaring zou dan voor hen aangewezen kunnen worden en dàt is wel het slechtste „huis", dat hun zou kunnen worden aangewezen; de oorlogstijd heeft dat helaas meer dan afdoende bewezen.

Waarheen dan? Geen enkele inrichting, waarin ook andere kinderen worden verpleegd, neemt hen op, en terecht niet! Voor deze onbehuisde kinderen was dus nog meer dan voor anderen een tehuis noodig, waar ze konden worden gehuisvest.

Een zoodanig tehuis voor meisjes ontbreekt helaas, nog steeds.

HET JONGENSHUIS.

Het kind is de vader van den man.

WOODSWORTH.

Wanneer jongens boven den schoolplichtleeftijd moeten worden opgenomen en wanneer jongens, wier verzorging nog niet kan worden beeindigd, de lagere school verlaten, kunnen zij ook in de kinderafdeeling niet verblijven, terwijl zij natuurlijk nog veel te jong zijn voor de mannen-afdeeling. Het lag dan ook voor de hand, dat er een afzonderlijke jongens-afdeeling voor hen werd ingericht, die is gevestigd in een tweetal huizen aan de Prins Hendrikkade, nadat er door een kleine verbouwing één geheel van was gemaakt. De jongens, die het bureau voor beroepskeuze zijn gepasseerd worden, door den Directeur nog eens nauwkeurig aan den tand gevoeld en indien zij voor eene ambachtsopleiding in aanmerking kunnen komen en er plaats is op de ambachtsschool, volgen zij daar de lessen.

Is er geen plaats, dan worden zij zooveel mogelijk tijdelijk geplaatst bij een baas, hetgeen ook het geval is met de jongens, voor wie ambachtsschoolopleiding niet gewenscht kan worden geacht.

Munt een knaap uit door intellectueele gaven en is ook overigens psychisch goed resultaat van verdere studie te

verwachten, dan mag hij M.U.L.O. of Middelbaar onderwijs volgen. Dit is wel heel gemakkelijk neergeschreven, maar natuurlijk is het in de practijk niet zoo eenvoudig te verwezenlijken, maar toch wordt gemeend, dat een jongen, die uitmunt en gaarne wil leeren, zoo eenigszins mogelijk, de kans daartoe moet worden gegeven. Ook verdere studie is voor den jongen, die uitmunt, mogelijk. Maar aan welke onaangename verrassingen staat men daarbij tegenwoordig bloot! Het spreekt wel vanzelf, dat de Vereeniging dergelijke studie zeer bezwaarlijk geheel zelf kan bekostigen. Gelukkig, dat daarbij dan ook voor onvermogenden vaak steun is te verkrijgen.

Zoo deed zich het geval voor, dat een jongen met groot succes eindexamen H.B.S. 3 j.-cursus deed en verdere opleiding zou ontvangen. Op grond van zijn goede cijfers en zijn goeden indruk bij den aanvang zijner studie verleende de Regeering — zooals zij zulks ook deed ten aanzien van andere onvermogende bekwame jongelieden — een geldelijke tegemoetkoming. Nadat de knaap (met veel succes) een jaar gestudeerd had, kwam echter het hoogst lakonieke bericht, dat dergelijke steun was afgeschaft! Dat men dergelijken steun afschaft is een zeer te betreuren bezuiniging, maar wat te zeggen, wanneer zulks gebeurt midden in de opleiding van een veelbelovenden jongeman?

Het huis bevat plaats voor 45 jongens en is in den regel geheel bezet, zoodat het vaak heel wat hoofdbrekens kost alle jongens, die er noodzakelijk heen moeten worden gedirigeerd, er een plaatsje te bezorgen; 't komt meermalen voor, dat een jongen, als er geen plaats is, maar wel uitzicht, dat er spoedig een plaatsje openkomt, tijdelijk naar

Appelscha moet vertrekken in afwachting van ruimte voor hem in het Jongenshuis. In het algemeen is dat natuurlijk niet de meest gewenschte methode, al doet het een knaap van een 14 jaar meestal geen kwaad eens een paar maanden buiten te werken.

Hoewel in elk geval slechts tot plaatsing in het Jongenshuis wordt overgegaan, als de plaatsing inderdaad geboden is, is het Jongenshuis wel wat te klein. Een kleine uitbreiding zou wel mogelijk zijn, want een deel der beide huizen, waarin het is ondergebracht, is nog verhuurd, maar... uitbreiden kost geld en heeft tot gevolg huurderving en *dat* kan bruintje helaas sedert 1918 niet trekken. Toch is het begrijpelijk, dat, wat in 1914 groot genoeg was dat niet meer is, in aanmerking genomen de groote uitbreiding der stad en de slechte economische toestanden; het baart dan ook feitelijk verwondering, dat nog steeds met dezelfde ruimte kan worden gewoekerd.

Heeft de jongen zijn studie voltooid, b.v. de ambachtsschool met succes afgeloopen, dan wordt er een patroon voor hem gezocht en heeft hij het zoover gebracht, dat hij voor zichzelf kan zorgen dan verlaat hij het Jongenshuis, al blijft dit voor velen ook daarna nog hun tehuis, waar ze gaarne bij den directeur om raad komen vragen in moeilijke gevallen. En ook de besten onder hen komen toch zoo gemakkelijk in moeilijkheden.

Zoo deed het zich voor, dat wij bezoek kregen van een machinist bij de groote vaart, die zijne schooljaren nà den lagere-schooltijd in het Jongenshuis had doorgebracht. Hij had het door ijverige studie en goed gedrag tot machinist gebracht, tot het gedeeltelijk stilliggen van de vaart hem buiten werk bracht. Van zijn opgespaard

geld hield hij het zoo lang mogelijk vol en werkelijk het gelukte hem, juist toen zijn laatste penningen verbruikt waren, weer vaart te krijgen; maar... hij was geldelijk geheel uitgeput en als hij toen niemand had gehad, die hem tijdelijk kon helpen, zou hij vermoedelijk ondanks zijn ijver en werklust, die hem steeds hadden bezield, aan lager wal zijn geraakt.

Gelukkig kwam hij toen bij ons; wij konden hem weer te paard helpen.

Onder leiding van den directeur leeren de jongens in de „leerkamer", maken er hun huiswerk en worden door hem daarbij geholpen. Gelukkig zijn er naast de teleurstellingen, die ook dit huis natuurlijk niet gespaard worden, heel wat mooie successen te boeken en in de verblijfzaal der jongens hangen verschillende portretten van oud-pupillen, die stuurman bij de groote vaart, machinist enz. werden. En wanneer men bedenkt, dat al deze jongens, zonder tusschenkomst der Vereeniging in het allergunstigste geval het leger der losse werklieden zouden hebben vermeerderd, is het niet moeielijk te beseffen, hoe heerlijk het is, dat dit werk in onze hoofdstad tot stand kwam en kon worden voortgezet.

Van een der jongens, die sedert de oprichting het Jongenshuis verlieten is de opleiding nog onvoltooid; hij volgt — gelukkig met succes — de lessen aan de Koloniale Landbouwschool te Deventer. Een zeven en twintig tal behoefden slechts korten tijd in het huis te verblijven en konden het nog weer verlaten voor hunne opleiding voltooid was. Honderd zeventig jongens voltooiden er hunne opleiding en werden in betrekkingen geplaatst.

Een werd arbeider, 13 bankwerker, 1 bloemist, 2 boek-

binder, 1 clichémaker, 5 drukker, 1 metaaldraaier, 1 dekknecht, 7 electricien, 1 ging in den handel, 1 werd hofmeestersbediende, 1 horlogemaker, 1 kreeg een betrekking bij de huistelefoon-maatschappij, 15 werden kantoorbediende, 2 ketelmaker, 2 kleermaker, 1 kok, 4 koperbankwerker, 1 koperslager, 1 letterzetter, 6 loodgieter, 2 magazijnbediende, 10 machinist ter koopvaardij, 1 metselaar, 10 meubelmaker, 1 olieslager, 1 pakhuisknecht, 1 vond plaats op een plantage in Oost-Indië, 1 werd scheepstimmerman, 1 sigarenmaker, 3 schoenmaker, 42 smid, 2 stucadoor, 3 stuurman ter koopvaardij, 2 suikerbakker, 1 telegrambesteller, 5 timmerman, 1 werkman op een zagerij, en 2 zadelmaker.

Twee en zestig dezer jonge lieden verwierven vóór hun vertrek een eind-diploma van een Ambachts- of Vakschool (monteurschool der marine, zeevaartschool enz.), terwijl een drietal, dat vrijwillig in militairen dienst ging, het tot sergeant bracht, één werd bedrijfsleider, 1 zelf eigenaar van een kleine fabriek en 1 van een wasscherij. Slechts 2 oudleerlingen kwamen later met de justitie in aanraking.

JEANNETTE-OORD.

Gebrek aan opvoeding is de voornaamste bron van bijna alle kwaad.
Keizerin MARIA THERESIA.

Een uurtje wandelen van Utrecht lag de Heerlijkheid Oud-Wulfen met een oud landhuis, omgeven door een grooten tuin met een aardig vijvertje, een middeleeuwsch kapelletje, een grooten moestuin, een stukje bouwland, een flinken boomgaard en een klein bosch, in het geheel 8 H.A. Deze bezitting werd door de Vereeniging aangekocht om te dienen als meisjeshuis, zooals het gebouw op de Prins Hendrikkade als jongenshuis was bedoeld.

Het is nu niet meer met zekerheid na te gaan, welke overwegingen leidden tot het vestigen van het meisjeshuis te Houten; maar het is wel zeer waarschijnlijk, dat een meisjeshuis buiten werd geprefereerd boven een in de groote stad, een voorkeur, die zeker niets vreemds zou hebben. Als men in den ouden jaargang van het Orgaan der Vereeniging bladert, blijkt ook, dat er wel schijnt voorgezeten te hebben de bedoeling om de meisjes hoofdzakelijk voor huishoudelijke bezigheden en wel in het bijzonder voor dienstbode op te leiden. Het spreekt wel vanzelf dat, indien men eenmaal een tehuis ten platten lande heeft gevestigd, men ook min of meer beperkt is in de op-

leidingsmogelijkheden. Toch worden ook wel meisjes voor andere betrekkingen dan dienstbode voorbereid als daar zijn: verpleegster, kinderjuffrouw, naaister en een enkele maal kantoorbediende.

Zooveel mogelijk wordt ook hier rekening gehouden met de wenschen der kinderen zelf, al moet erbij in acht worden genomen, dat de plaatsing van meisjes weer andere eischen stelt dan die van jongens; en dat hare opleiding er ook op moet gericht zijn, dat ze uiterlijk met haar meerderjarigheid geheel voor zichzelven zullen kunnen zorgen, omdat steun van de familie als regel natuurlijk niet mogelijk zal zijn — immers dan waren ze niet in Houten.

Aanvankelijk bleven de meisjes er steeds tot het 18e à 19e levensjaar. Dat vereischte een gestichtsverblijf van 4 à 5 jaren, een termijn, die vooral voor kinderen, die reeds eenigen tijd in het Oud-Buitengasthuis vertoefden, en dat waren de meesten, wel heel lang was. Wat ze aanleerden aan bekwaamheden, werd opgewogen door het nadeel van het lange gestichts-verblijf, dat inderdaad lang niet zonder bedenkingen bleek te zijn. Er werd daarom met dezen vasten regel gebroken om geheel individueel te werk te gaan; kinderen die om eenigerlei reden langer gestichtsverblijf behoeven wegens physieke oorzaken, moeilijk karakter of andere psychische omstandigheden, noodzaak van verdere opleiding enz. blijven er zoolang die redenen zich tegen hun vertrek verzetten, maar steeds in haar belang zoo kort mogelijk. De a.s. dienstboden wordt er eenige handigheid in eenvoudige huislijke bezigheden bijgebracht, en zij worden dan zoo spoedig mogelijk ter verdere practische opleiding in met zorg gekozen ge-

zinnen geplaatst, waar ook op hare verdere vorming wordt gelet, steeds met inachtneming harer godsdienstige richting.

Door deze wijze van handelen konden meer meisjes worden geholpen en daalde de gestichtsbevolking van Jeannette-Oord onwillekeurig vrij snel.

De groote omgeving was er zonder eenig nut; dat was gebleken, toen in den oorlog het gebouw moest worden ontruimd en de meisjes tijdelijk werden ondergebracht in een gewoon huis in de stad Utrecht.

Het was trouwens ook logisch, dat zulks het geval was. Immers in het bosch konden de meisjes niet alleen worden gelaten, omdat er dan al spoedig kans was op flirtpartijtjes met knapen uit den omtrek; den grooten moestuin konden zij niet onderhouden en voor dergelijk werk hadden ze trouwens geen tijd, hetzelfde geldt natuurlijk in nog sterker mate voor boomgaard, bouwland en varkensstallen.

Het onderhoud van dat alles kostte dan ook heel wat geld en aangezien er voor verdere uitbreiding, die vroeger jaren wel in de bedoeling moet hebben gelegen, geene enkele aanleiding was, kon worden overgegaan tot verkoop van bosch, boomgaard, varkensstallen, moestuin en bouwland.

Aangezien bovendien de bevolking was gedaald, opende zich de mogelijkheid de meisjes onder te brengen in een ander in de onmiddellijke nabijheid gelegen gebouw der Vereeniging, het door voogdij-meisjes bevolkte „Folmina-paviljoen", zoodat ook het gebouw overcompleet werd.

In 1925 werd daarom, nadat sedert 1923 was gebleken dat Jeannette-Oord inderdaad kon worden gemist, tot verkoop ervan overgegaan.

De naam dien de stichting had gekregen naar Mevrouw JONKER, werd behouden door dien te verbinden aan het Folmina-Paviljoen.

Op het eind van 1924 vertrokken de meisjes van Jeannette-Oord naar het Folmina-Paviljoen en werd Jeannette-Oord gesloten, waarna het gebouw met terreinen enz. in begin 1925 onder den hamer kwam.

FOLMINA.

Have faith in the child.
CHANNING.

Toen in de praktijk de wenschelijkheid bleek in verschillende gevallen zelf de voogdij over de kinderen, die hulp behoefden, te oefenen, werd, door een vorstelijke gift daartoe in staat gesteld, door de Vereeniging het Folmina-Paviljoen op het landgoed Oud-Wulven, in de onmiddellijke nabijheid van Jeannette-Oord gebouwd. Gelukkig dat zulk een gift voor dat doel werd beschikbaar gesteld, want de eischen, die de Regeering stelt aan gebouwen, waarin voogdijkinderen worden verpleegd, zijn van dien aard dat slechts zelden een bestaand, daarvoor van den aanvang af niet bestemd gebouw, is in te richten en als het wel kan, dan meestal nog slechts door een zeer ingrijpende en dure verbouwing, terwijl ook nieuwbouw van een aan de Regeeringseischen voldoend gebouw groote geldelijke offers vereischt.

Het nieuwe gebouw bood plaats voor een 25-tal voogdijmeisjes. Al spoedig na de opening kwamen de eerste kinderen aan en binnen een paar jaren telde de bevolking een 20-tal kinderen.

De meisjes boven den leerplichtigen leeftijd volgden de opleiding der meisjes op Jeannette-Oord, de kinderen van

den leerplichtigen leeftijd gingen ter school in het ruim een half uur verwijderde dorp Houten.

Het paviljoen was voor de materieele verzorging aangewezen op het naburige Jeannette-Oord, waar b.v. keuken, naaikamer, wasscherij en strijkerij waren, inrichtingen, die het paviljoen niet bezat.

Door de zeer afzonderlijke ligging waren „Jeannette-Oord" zoowel als „Folmina" aangewezen op eigen watervoorziening, met ontijzerings-inrichting, terwijl door het ontbreken van electrisch- en gaslicht de petroleumverlichting dienst moest doen.

Bij het overlijden van den Hoofddirecteur JONKER kwam al spoedig de vraag aan de orde, hoe moet met deze voogdijkinderen worden gehandeld? Het paviljoen bestond toen eerst een vijftal jaren en tot dat oogenblik was die vraag niet klemmend geweest, omdat ook van hieruit de meisjes op het 18e à 19e jaar zouden moeten vertrekken. Het is echter duidelijk, dat ook de meest beginselvaste voorstander van gestichtsverpleging niet zal wenschen, dat kinderen, die b.v. op het 5de jaar worden opgenomen, tot het 18de jaar gestichts-verpleging zullen ontvangen, tenzij zeer bijzondere redenen dat noodig maken. In de laatste jaren was echter bovendien de vraag „gestichts- of gezinsverpleging"? meer en meer aan de orde gekomen en opgelost in dezen zin, dat gestichtsverpleging slechts wenschelijk werd geacht, indien gezinsverpleging om eenigerlei reden onmogelijk of zeer ongewenscht moest worden geacht.

Inderdaad moet dit thans algemeen aanvaard standpunt wel als het meest juiste worden beschouwd.

Er werd dan ook in 1923 besloten tot gezinsverpleging

van voogdijkinderen over te gaan en slechts die kinderen in Folmina te doen verblijven, die òf moesten worden beoordeeld of zij voor gezinsverpleging in aanmerking zouden kunnen worden gebracht, òf er om redenen, die hen althans voorloopig voor zoodanige verpleging ongeschikt maakten zoolang moesten worden verpleegd, tot die redenen voldoende waren opgeheven.

Gelukkig werden er zonder al te veel moeite gezinnen gevonden, geschikt en bereid verschillende der meisjes van „Folmina" op te nemen. Het onwillekeurig gevolg hiervan was wederom, dat ook hier het bevolkingscijfer daalde. Mede hierdoor was het mogelijk de meisjes van Jeannette-Oord ook hier onder te brengen, evenals later tijdelijk die uit Nunspeet, toen dat in verband met reorganisatieplannen en noodzakelijke herstellingen moest worden gesloten.

GESTICHTS- EN GEZINSVERPLEGING.

La tendresse maternelle ne se supplée point.
JEAN JACQUES ROUSSEAU.

De natuurlijke opvoeding is alleen die door vader en moeder. Niet natuurlijk is dus die:

a. door vader of moeder alleen met of zonder vreemde hulp;
b. door vader of moeder met 2e echtgenoot(e);
c. door grootouders of andere familieleden;
d. op kostscholen en dergelijke internaten;
e. in vreemde gezinnen;
f. in gestichten.

Het is dan ook onjuist gezins- en gestichtsverpleging tegenover elkander te stellen als natuurlijke- en onnatuurlijke opvoeding.

Wel komt gezinsverpleging de natuurlijke meer nabij, maar de afstand, die de „gezinsverpleging" scheidt van de natuurlijke opvoeding is zeker minstens even groot als de afstand van die verpleging tot de „gestichts-verpleging".

Het is noodig, dat in elk geval grondig worde onderzocht of een kind in gezins- of gestichtsverpleging moet worden geplaatst, als een dier maatregelen noodig blijkt. Mistastingen kunnen in beide richtingen even nadeelige gevolgen voor de kinderen hebben . . . en vaak ook, bij plaat-

sing in een gezin van een daartoe ongeschikt kind, voor andere kinderen!

Zeer nadeelig is het echter ook na een aangevangen poging deze ontijdig op te geven. Eerst na serieus pogen mag tot wijziging worden besloten, omdat elk individu in een voor hem nieuwe omgeving geplaatst, eenigen tijd noodig heeft voor aanpassing en zich vaak verbergt achter uitingen, die juist tegengesteld zijn aan zijn waren aard. Voor kinderen geldt dit nog sterker dan voor volwassenen.

Bovendien doet zich vaak het gemis voelen aan de vroegere omgeving, zelfs als die niet aangenaam was; het z.g. „heimwee" naar een gesticht, dat juist met gejuich verlaten is, is volstrekt niet altijd onecht, niet gesimuleerd, maar vaak door auto-suggestie in verband met rijzende aanpassingsmoeilijkheden ontstaan.

Het heimwee naar ouders, ook al waren die slecht, is meestal natuurlijk, maar geaggraveerd en vermengd met het verlangen naar de vroegere soms slechte en voor ons schijnbaar onaangename- maar voor het kind deels als prettig, immers bandeloos-gevoelde omgeving, naar vroegere, soms slechte kameraden, enz.

Ook hier geldt: „het goede, dat ik wil, doe ik niet, maar het slechte, dat ik niet wil, dat doe ik."

Zelden is het „heimwee" echt, d.w.z. onweerstaanbaar en onoverkomelijk. Bijna altijd wordt het door liefderijke standvastigheid overwonnen. Soms ook is het gesimuleerd of toont het kind zich lui, dom, koppig, of brutaal, in strijd met zijn waren aard, om iets te bereiken, wat de gezinsverpleging het onthoudt, b.v. terugkeer in de groote stad, of bij ouders, waartegen door het kind onbegrepen bezwaren bestaan.

Soms gaat dit zoover, dat het „liever" in het gesticht terugkeert dan te blijven, maar dan in de hoop, dat het zóó zijn doel zal bereiken.

Het is natuurlijk dus noodig in dien eersten tijd veel aandacht aan het kind te wijden en ernstig te overwegen, hoe daartegenover moet worden opgetreden.

Kalmte, geduld en vertrouwen eenerzijds, ernst, gestrengheid en doortastendheid anderzijds zijn de factoren der liefde, die het kind in dezen tijd noodig heeft. En dan vooral niet te vergeten: belangstelling.

Belangstelling in ouders, broertjes en zusjes, familieleden, vrienden en kennissen uit de oude omgeving; belangstelling in het leven in het gesticht, in de leefregels daar, den arbeid, de directie en het personeel en bovenal vrienden en vriendinnen en hunne vooruitzichten; belangstelling in de toekomstplannen en de huidige belangen en belangetjes van het kind doen vaak wonderen en . . . leeren ons veel, wat kostbaar is om te weten.

Die eerste weken of maanden moet als 't ware het kind *ongemerkt* worden gepeild, gewogen en getoetst, maar bovenal gebonden, getrokken, eerst daarna kan met de opvoeding worden begonnen.

Nietwaar: opvoeden is in het Duitsch erziehen en daarin zit heel duidelijk het begrip „ziehen", trekken; in onze taal hoort men nog eenigszins dat begrip in de uitdrukking „het trekken" van planten in een kas. Welnu, al plaatsen wij onze kinderen allerminst in een kas, getrokken tot ons moeten ze worden. Ook het kind weegt *ons*, neemt *ons* waar, proeft *ons!*

Die opvoeding is een uiterst moeilijk werk. Reeds van eigen kinderen geldt deze uitspraak — hoeveel te meer

van vreemde kinderen, die vaak of door de ouders of door omstandigheden in zekeren zin en in meerdere of mindere mate onafhankelijk van den wil der ouders werden verwaarloosd.

Voor zéér jonge kinderen geldt dit alles in mindere mate. Voor kinderen in den puberteitsleeftijd geldt dit zeer sterk. Bij de opvoeding moet meestal een zekere dosis wantrouwen worden overwonnen, moet het begrip van onnoodig hard te zijn behandeld, worden weggenomen, moet een pantser van geslotenheid worden doorbroken.

Verschillende algemeene regelen moeten door de opvoeders, d.i. in casu door de pleegouders steeds in het oog worden gehouden. Enkele mogen hier worden gememoreerd.

1. Tracht het kind te leeren kennen en begrijpen, door ook op het kind te letten, als het alleen is, als het met andere kinderen samen is en als het speelt. Spreek over opgemerkte eigenaardigheden met de andere volwassene gezinsleden, met zijn werkgever, zijn onderwijzer, den geestelijke en den vertegenwoordiger der Vereeniging.
2. Tracht het vertrouwen van het kind te winnen, zonder u op te dringen; schenk het kind met voorzichtigheid vertrouwen en controleer dat (blind vertrouwen is verkeerd).
3. Toon werkelijke- vooral geen schijnbare en gedachtenlooze- belangstelling in alles wat het kind betreft.
4. Toon geduld, zonder eenigerlei overhaasting.
5. Wees consequent zonder hardnekkigheid, rechtvaardig en billijk zonder zwakheid, streng zonder barschheid en opgewekt zonder oppervlakkigheid.

6. Eisch gerust inspanning, maar zorg voor afwisseling èn voor gepaste ontspanning en waak tegen ledigheid.
7. Gewen het kind aan gehoorzaamheid en handhaaf de tucht niet door vrees voor straf maar door omgang, en door het doen heerschen van orde en regelmaat.
8. Houdt de teugels niet te strak en niet te slap en bedenk, dat de opvoeding *moet* culmineeren in de vrijheid van den pupil.
9. Werk steeds met de kleinst mogelijke prikkels.
10. Dreig zoo goed als nooit.
11. Wees zuinig met straf.
12. Straf nooit in drift.
13. Straf, indien noodig, zóó, dat het kind voelt dat het schuldig is;
    dat de straf ook U leed doet;
    dat de straf nuttig en noodig is;
    dat de straf evenredig is aan de overtreding;
    dat de straf een beveiligingsmaatregel is tegen verdere of volgende schade voor 't kind èn de omgeving;
    dat de straf een hoog beginsel, een wet van hooge orde moet helpen steunen;
    dat de straf de schuld niet uitdelgt —
    en zorg: dat de straf geen wrok nalaat, maar eindige in verzoening.
    Maak voorts schuldbekennen gemakkelijk, maar *dwing* zoo min mogelijk tot de uitspraak: „ik zal 't niet weer doen."
14. Wees nooit bang zelf een ingenomen standpunt, eene gegeven beslissing, een gevallen uitspraak te herroepen, als dat noodig is.

15. Bedenk, dat met een kind moet worden gesproken, maar dat door *praten* niemand wordt gevormd, noch vervormd. Het voorbeeld, de handeling alleen kan vormend werken, al is het gesproken woord ter inleiding, tot toelichting, tot nabetrachting vaak onmisbaar.

Voorts dient aandacht te worden gewijd aan de lichamelijke, de geestelijke, de godsdienstige, de verstandelijke opvoeding, en de practische vorming.

Tot de eerste, de lichamelijke opvoeding, behoort o.a.:

a. zorg voor licht en lucht in woning;

b. zorg voor reinheid en netheid;

c. zorg voor goede ligging (niet te zachte matras, goed gevuld hoofdkussen, wollen dekens (elken dag eenigen tijd luchten) en voldoenden slaap.

d. zorg voor warme, niet te zware en nooit drukkende of knellende kleeding; vooral de buikorganen tegen koude vrijwaren.

e. zorg voor eenvoudig en voedzaam voedsel op geregelde tijden te nuttigen. Eens per dag warm eten (vleesch, spek of visch, erwten, boonen, gekookte bladgroenten, meelspijzen, gestoofde vruchten, een matige hoeveelheid aardappelen en af en toe goed rijpe vruchten, nooit bier, wijn of sterken drank, weinig of geen koffie en slechts gekookte melk of karnemelk en geheel gezuiverd water). Let er op, dat het kind het eten goed kauwt, langzaam eet en eigen eet- of drinkgerei gebruikt en nooit zonder eten naar werk of school gaat.

f. het niet toelaten, dat jongens beneden 16 jaar rooken of pruimen (en natuurlijk nooit alcohol — ook geen bier — drinken).

g. zorg voor het flink wasschen èn afdrogen na het opstaan, voor het spoelen van den mond, het poetsen der tanden, het reinigen der ooren zonder scherp of puntig voorwerp, het kammen en borstelen en zuiverhouden van het hoofdhaar.

h. zorg voor minstens eens per week geheel wasschen en verschoonen en onderhouden van nagels van handen en voeten.

i. zorg voor lichamelijke ontspanning.

j. het letten op het optreden en het verloop der menstruatie bij meisjes.

k. het letten op sexueele afwijkingen.

l. het letten op bedwateren.

m. het achtgeven op verdachte verschijnselen als: duizeligheid, pijn, stuipen, humeurigheid of knorrigheid in sterken graad, opvallende onhandigheid, gezichten trekken of andere opvallende, doellooze bewegingen, onrustige slaap, gloeiend hoofd, droge tong, sterk zweeten bij het ontwaken, angstig ontwaken, vlekken of strepen op de huid, jeuk, rugverkromming, scheefheid der heupen of schouders, moeilijk of pijnlijk loopen, slechte eetlust, ongeregelde of moeilijke ontlasting, moeilijke ademhaling of ademhaling door den mond, keelpijn, verslikken, moeilijk slikken, bijziendheid, hardhoorigheid, loopende ooren, stinkende uitvloeiing uit den neus, herhaalde neusbloeding, hangerigheid of periodieke slaperigheid op ongewone uren.

In dergelijke gevallen den dokter raadplegen.

Tot de geestelijke opvoeding behoort de zorg voor de ontwikkeling van het wils- en gemoedsleven van het kind, voor de karaktervorming, voor de liefde tot het

schoone en goede, voor de gepaste geestelijke ontspanning.

Tot de godsdienstige opvoeding behoort de leiding in de verhouding van het kind tot den godsdienst, de zorg voor godsdienstonderwijs en kerkbezoek.

Tot de verstandelijke opvoeding behoort o.a. de zorg voor het onderwijs, het toezicht op huiswerk, het bevorderen van de opmerkingsgave, van het sterken van het geheugen, van het leeren vormen van een oordeel, enz.

Voor wat betreft het onderwijs worde gezorgd voor geregeld schoolbezoek, voor 't aankweeken van lust in 't schoolgaan, voor het doorloopen van alle klassen, voor het volgen van herhalingsonderwijs, voor 't toepassen van 't handwerk-onderwijs der meisjes in 't gezin, voor 't tijdig waarschuwen, als een kind het gewoon onderwijs niet kan volgen.

Tot de practische vorming behoort het op 14 à 15-jarigen leeftijd ontvangen van vakonderricht op ambachtsschool, land- of tuinbouwschool, of cursus, of bij patroons, gesteund door teekencursus en land- of tuinbouw-wintercursussen voor de jongens, en het ontvangen van onderricht of leiding in koken, wasschen, strijken, breien, stoppen, mazen, naaien, verstellen en knippen en het verrichten van huishoudelijke bezigheden voor de meisjes; zoo die niet voor eenigerlei opleiding op huishoud- of industrieschool zijn aangewezen; soms ook opleiding voor jongens en meisjes in de richting van studie.

NUNSPEET.

De schoonste veulens worden niet altijd de edelste rossen.

NEWTON *en* KANT *waren zwakkelijk bij hunne geboorte.*

DR. SONDEREGGER.

De kinderen, die in het Oud-Buiten-Gasthuis worden opgenomen, zijn soms voogdijkinderen, soms voogdijraads-kinderen (tijdelijk aan den voogdijraad toevertrouwd) en behooren dus dan tot de categorie der verwaarloosde kinderen; soms zijn het kinderen, die met vader of moeder in het asyl vertoefden en dan behoeven ze weliswaar niet verwaarloosd te zijn, maar dan waren althans de omstandigheden zoo ongunstig, dat, ook al waren de ouders goed als zoodanig, dat hun toestand vaak weinig gunstiger is dan die van verwaarloosde kinderen; in mindere mate geldt zulks voor een deel evenzeer van de kinderen uit tijdelijk ontwrichte gezinnen.

Het behoeft dus niet te verbazen, indien er onder hen kinderen voorkomen, voor wie een poosje verblijf buiten noodig is, hetzij om geheel op verhaal te komen na de vaak doorgestane ellende, hetzij, omdat zij de kracht missen er na een ziekte bovenop te komen.

Het was dus waarlijk een weldaad, toen de Vereeniging een geschenk kreeg, dat het uitzenden van dergelijke kinderen mogelijk maakte. In Nunspeet, een om zijne gezonde ligging bekend dorp, met zijn prachtige omgeving van bosch en zee, kreeg de vereeniging als geschenk een villa, waarin een 20-tal van deze kinderen een verblijf kon vinden. Hoevele kleintjes zijn hier al op verhaal gekomen! Hoevele kinderen zullen door hun tijdelijk verblijf hier niet behoed zijn voor een voort-kwakkelen met een zeer wankelbare gezondheid?

De laatste jaren wordt er bovendien van dit huis gebruik gemaakt om alle kleintjes, die nog te jong zijn om aan vacantiekampen deel te nemen, een prettige en gezonde vacantie in de heerlijke omgeving van Nunspeet door te brengen. Alle ruimte, die niet voor de bleekneusjes noodig is, wordt dan ingeruimd voor de vacantiekindertjes; en met wat passen en meten en wat behelpen genieten de tientallen van kinderen van de heerlijke gezonde lucht en kunnen naar hartelust buiten spelen, wat in een gesticht in een groote stad als Amsterdam nooit in die mate als daar buiten mogelijk is.

APPELSCHA.

Heureux l'homme des champs, s'il connait son bonheur.

JACQUES DELILLE.
Les Géorgiques.

Op de Friesche heide bij de Drentsche grens, ter hoogte van Smilde, ligt het Jongens-landbouwhuis der Vereeniging, een uur gaans van het dorpje Appelscha. In 1918 werd het paviljoen, waarin de jongens zouden worden ondergebracht, daartoe in staat gesteld door een vorstelijke gift, zooals wijlen de Heer JONKER het uitdrukte, door de Vereeniging geopend.

Het plan was meerdere paviljoens te stichten en dan daarbij aan de Smilder vaart een z.g. ontspanningslokaal te bezitten, eenerzijds als ontvangststation voor de kolonie en anderzijds als verpoozingsinrichting voor de jeugdige bewoners van de paviljoens. Het bleek echter al spoedig, dat van den bouw van verdere paviljoens niets kon komen, mede, omdat de bevolking van het eerste paviljoen niet zoo groot was als werd verwacht, waartoe o.a. ook aanleiding was de omstandigheid, dat de Regeering het paviljoen o.m. met het oog op de afgelegenheid der stichting met weinig gelegenheid tot ontspanning der verpleegden, niet goedkeurde voor regeeringskinderen.

Dat was in den tijd, toen de ontginning nog moest beginnen. De bevolking bleef dus toen beperkt tot de z.g. vrije pupillen der Vereeniging.

Het lag echter voor de hand, dat nu het „ontspanningslokaal" aan de Smilder vaart niet aan zijn doel kon beantwoorden. Er werd daarom in 1923 besloten tot sluiting daarvan en tot verhuring van het gebouw. Thans is aan de orde, wat er kan geschieden om het paviljoen beter aan zijn doel, waartoe het thans o.i. wel geschikt is, te doen beantwoorden.

Het spreekt vanzelf, dat de Vereeniging zich daartoe tot den Minister van Justitie zal hebben te wenden. De vraag zal zich echter daarbij voordoen of deze instelling zal moeten worden bestemd voor onder de kinderwetten vallende minderjarigen of voor reclasseeringsdoeleinden van strafrechterlijk meerderjarige jeugdige delinquenten of van volwassenen.

Aanvankelijk schijnt het wel voor de hand te liggen, dat Appelscha bestemd wordt voor de minderjarigen, die om eenigerlei reden in een inrichting als deze moeten worden geplaatst.

Wat de tegenwoordige bevolking betreft, die bestaat, zooals gezegd, uit de vrije pupillen onzer Vereeniging. Deze vrije pupillen zijn knapen, die na het afloopen der lagere school uit onze kinderafdeeling naar hier werden overgeplaatst, of die op lateren leeftijd voor onze hulp in aanmerking komen en te jong zijn voor het mannen-internaat, terwijl opleiding in het land- en tuinbouwbedrijf gewenscht schijnt.

Wat betreft den aard dezer pupillen een enkele greep over de bevolking der laatste jaren:

S.... vader drankmisbruiker, ontzet uit de ouderlijke macht, later daarin hersteld, na thuiskomst gaat het met den knaap, die het onder voogdij goed maakte, verkeerd; hij wordt uit verschillende betrekkingen ontslagen en wegens herhaalde diefstallen voor den officier van Justitie geleid. Hij meldt zich intusschen bij de Vereeniging aan om onderdak; de zaak wordt gesupprieerd en de knaap te Appelscha geplaatst.

P.... verliet op twaalfjarigen leeftijd met loffelijk ontslag de school, werd loopjongen en kwam al spoedig onder toezicht van Pro Juventute; in zijn werk had hij voortdurend ongenoegen met andere werklieden. Hij ontvreemdde geld van zijn broer tijdens werkloosheid, waarvoor hij een berisping kreeg. Hij pleegde diefstal in dienstbetrekking en werd op verzoek van zijn moeder te Appelscha geplaatst.

B.... natuurlijk kind, moeder leeft buiten echt met zekeren M...., die misbruik van sterken drank maakt; hij kan den jongen niet uitstaan en mishandelt hem, de knaap blijft herhaaldelijk 's nachts uit huis, uit vrees voor stiefvader; hij is nu wat achterlijk, ging tot dertien jaar school, bracht het tot de 9de van de twaalf klassen en wordt daarna te Appelscha opgenomen.

Op de barre heide begonnen is er nu al heel wat heide ontgonnen en omgezet in weiland en vruchtbaren tuin- en bouwgrond en hoewel de bevolking slechts klein bleef, zijn er toch al heel wat knapen gevormd tot land- en tuinbouwers en door bemiddeling van het hoofd den Heer LANKESTER geplaatst te Zwolle, ter Aar, Almen, Rolde, Warden, Loosduinen en Purmerend. Een tweetal behaalde op den Landbouw-wintercursus, dien zij volgden,

voor hun vertrek hun diploma. De verdiensten der geplaatsten varieeren van *f* 5.— tot *f* 10.— per week met kost en inwoning.

In den tijd, die niet voor practischen arbeid wordt benut, geeft de Directeur theoretisch onderricht en zorgt voor goede verpoozing door lectuur, huisvlijt en sport onder de jongens. Dat dezen niet slecht staan aangeschreven, bewijst wel de omstandigheid, dat zij de kern vormen van een voetbalclub, waarvan ook de zoons der omwonenden lid zijn.

De jongens volgen de catechetische lessen en bezoeken de kerk hunner gezindte in het naburig dorp.

OBSERVATIE.

HET NUT DER OBSERVATIE.

In die opvoeding moet die ondersoeker kom van die stadium waarin onderbewuste ervaringen en intuitieve insig sij handelinge motiveer, tot die stadium waarin dieselfde ervaring wetenschappelik verwerk en getoets word, waarin sij intuitie deur bewuste redenering kan bewijs word op toereikende gronde te steun.

Dr. T. J. HUGO.

Karaktertiepes van Kinders en hulle behandeling.

Het thans vigeerend Wetboek van Strafrecht dateert van 3 Maart 1881 (S. N. 35) terwijl de z.g. Invoeringswet van 15 April 1886 (S. N. 64) de inwerkingtreding bepaalde op 1 September 1886, een jaar dus ongeveer nà het Congrès Pénitentiair International de Rome (16—24 November 1885), dat vergaderde onder leiding van den Italiaanschen staatsraad Beltrani-Scalia, oud directeur-generaal van het Italiaansche gevangeniswezen. Hoewel de wet dus nà het Congres werd ingevoerd, is het duidelijk, dat zij ruim 4 jaar tevoren aangenomen, onmogelijk kon

weerspiegelen de opvattingen, die daar tot uiting kwamen en die in belangrijke mate verschilden van de tot dat oogenblik gangbare, o.a. door meer aandacht te schenken aan den dader, terwijl tot dat oogenblik meer de aandacht was geconcentreerd op het delict, zeker mede onder invloed van mannen als CESARE LOMBROSO en ENRICO FERRI, de voormannen der „anthropologie criminelle", waarvoor ter zelfder tijd ook te Rome een congres werd gehouden, welke tak van wetenschap weliswaar niet aan de toen gewekte verwachtingen beantwoordde, maar toch van grooten invloed is geweest op den ontwikkelingsgang van het strafrecht.

Het spreekt vanzelf, dat aan den dader niet spoedig aandacht werd geschonken, immers: „Oorspronkelijk vertoont zich, wat wij straf noemen, als *wraak*, d.i. als middel juist niet alleen van verweer tegen aanranding en bedreiging, maar in 't algemeen als middel voor den aangerande, den beleedigde, om zijne persoonlijkheid, zijne waarde en macht tegenover den aanrander en beleediger te doen gelden, eerbiediging daarvoor af te dwingen." „Wat wij straf noemen is overal oorspronkelijk een daad van wraak, de ongetemperde wraak van een toornig man," zelfs bij de eenvoudigste sociale vormen al spoedig bloedwraak, strijd, een daad van veete, vijandschap, uitgeoefend en als plicht uitgeoefend door de familie, het geslacht (die Sippe), niet tegen den aanrander alleen, maar mede tegen zijn verwanten, zijn geslachtsgenooten."[1]) En binnen den kring der volksgemeenschap geldt tegen hem, die er den vrede verstoort, in vele gevallen vredeloosheid, uitstooting

1) G. A VAN HAMEL. Inleiding tot de Studie van het Ned. Strafrecht I.

uit het verband."[1]) Het is duidelijk, dat de „wraak van een toornig man" zich weinig verdiept in den persoon van den dader, dat de „uitstooting uit het verband" de belangen van den persoon absoluut negeerde.

Door het negeeren van den persoon van den dader is het verklaarbaar, dat ook dieren werden gestraft: „Eigenaardig is het," zoo lezen we in Otto Henne am Rheyn[2]), dat een stier, die iemand gedood had, gesteenigd werd (in het oude Israël), terwijl dezelfde schrijver verder zegt: „hoe komisch dit ons ook moge voorkomen, dieren, door welke een mensch was omgekomen, werden plechtig ter dood veroordeeld en omgebracht", (in het oude Athene).[3])

Ook veel later, in de Middeleeuwen, komt dit nog voor: „Zoo kon het gebeuren, dat ten slotte recht werd gesproken over dieren. Was de oogst vernield, dan werden de bedrijvers daarvan, sprinkhanen, veldmuizen, slakken of welke ander ongedierte ook, getroffen met den banvloek.

Herhaaldelijk wordt ook melding gemaakt van varkens, die worden veroordeeld en aan de galg terechtgesteld. Ja, zelfs is er een vonnis bekend, uitgesproken over een aantal varkens, [die een kind hadden opgegeten, waarbij deze bijzonderheid eigenaardig treft, dat hun als verzwarende omstandigheid werd toegerekend, dat ze hun misdrijf hadden gepleegd op een Vrijdag en dus het gebod van vasten hadden overtreden."[4])

Langzamerhand is men echter meer en meer gaan

---

1) G. A. VAN HAMEL. Inleiding tot de Studie v.h. Ned. Strafrecht I.

2) Geschiedenis van den vooruitgang der Menschheid.

3) Geschiedenis van den vooruitgang der Menschheid.

4) S.VAN MESDAG. „Hulp voor Onbehuisden" 3e jaargang no.1.

inzien, dat den persoon van den dader minstens evenveel aandacht moet worden geschonken als het delict op zichzelve, en als het milieu van den delinquent, het eerste ingevolge de voortgezette anthropologische studiën van FERRI, GAROFALO en anderen, die het eenzijdig anthropologisch karakter der z.g. „positieve" school verruimden en daardoor belangrijk waardevoller maakten, het tweede tengevolge der z.g. Fransche school.

Hoewel ons Wetboek van Strafrecht dergelijke beginselen nog niet kent, zijn er toch reeds zoodanige tendenzen ingebracht bij latere wijzigingen (Kinderwetten). Daarbij wordt wel volle aandacht geschonken aan den persoon van den dader; daar allerminst een berechting hoofdzakelijk naar de zwaarte van het delict, maar integendeel hoofdzakelijk naar de persoonlijke eigenschappen van den dader; daar geen vergeldingsstraf, geen rechtstraf, geen afschrikkingsstraf, geen straf zelfs vaak, maar zoodanige maatregel of straf, als noodig is om den jeugdigen dader een zoodanige behandeling te verzekeren als voor zijn opvoeding tot een zedelijk en maatschappelijk mensch noodig is.

Het ligt voor de hand, dat om een dergelijke duidelijk in de wet uitgesproken bedoeling te kunnen verwezenlijken, het noodig was den persoon, de afkomst, en het milieu van den jeugdigen delinquent nauwkeuriger te kennen, dan het onderzoek van den Officier, of Rechter Commissaris en de zitting van de Rechtbank den delinquent kan leeren kennen.

Al spoedig werd dan ook de hulp hiervoor ingeroepen van vereenigingen als Pro Juventute en hare ambtenaren, om gegevens te verkrijgen omtrent den persoon van den

jeugdigen delinquent, zijn vroegere levensjaren, zijn gedragingen op school, bij patroon, in vrijen tijd, met kameraden, tegenover ouders en familie, gegevens ook omtrent zijn afkomst en zijn milieu.

Het duurde niet lang of er bleek dat, vooral bij de zich uitbreidende keuze van maatregelen en straffen, waaruit de rechter kon kiezen, in vele gevallen ook het meest nauwkeurig onderzoek van den besten ambtenaar nog niet zooveel licht kon ontsteken als noodig was voor het bepalen van den meest doeltreffenden maatregel. Ook als men alle inlichtingen had verzameld, bleef het nog vaak zeer moeilijk om daaruit het „gesamtbild" te construeeren; het bleef nog moeilijk het karakter van het kind te doorgronden, de oorzaak van de ontsporing te vinden en te verklaren, de vermoedelijke ontwikkelingsmogelijkheden van het kind te voorzien, uit de beschikbare middelen te zijner verbetering het meest doeltreffende te kiezen en daarbij niet verder te gaan dan geboden was. En dat alles is toch van het hoogste belang. Van het karakter hangt grootendeels af hoe op de gepleegde handeling in het belang van het kind moet worden gereageerd; zonder verklaring van de oorzaken der zedelijke ontsporing wordt het succes van den toe te passen maatregel aan het toeval overgelaten; zonder inzicht in de ontwikkelingsmogelijkheden ten goede en ten kwade, kan al heel gemakkelijk een verkeerde maatregel worden toegepast, terwijl vaak meer kennis van de eigenschappen van het kind dan bij de rechtsbehandeling of door informatie is te krijgen noodig is, om uit de beschikbare middelen het beste te kiezen.

De behoefte ontstond aan een gelegenheid om de kinderen

eenigen tijd rustig te kunnen bestudeeren, om dan mede, aan de hand der even noodige uitgebreide inlichtingen over allerlei hierboven reeds genoemde personen, feiten, en omstandigheden, met grooter waarschijnlijkheid te kunnen bepalen, wat er ten aanzien van den jeugdigen delinquent diende te geschieden.

Voor zoodanige bestudeering was een Observatiehuis noodig. De bij K. B. van 31 Juli 1902 benoemde Staatscommissie tot het instellen van een onderzoek naar de wijze waarop de verpleging van krankzinnige of daarmede gelijk te stellen misdadigers diende te worden geregeld, concludeerde o.a., dat alle kinderen, bestemd voor de Tuchtschool of het Rijksopvoedingsgesticht, een nauwkeurig vóóronderzoek moesten ondergaan in een Centraal Observatie Station, zeer zeker een voor de ontwikkeling der Kinderrechtspraak zeer belangrijke conclusie; toch echter eene conclusie, waartegen bij alle waardeering voor de grondgedachte enz. thans heel wat is in te brengen, al bleek in den loop der jaren zeer zeker, hoe juist de grondgedachte dier Commissie was geweest.

Hoe juist echter ook, het advies ging niet ver genoeg. Immers vele en belangrijke categorieën van kinderen vielen buiten de door de Commissie getrokken grens niet alleen, maar deze observatie kwam als het ware deels, ten opzichte der berechting, als mosterd na den maaltijd, al had ze voor een ander deel wel paedagogische beteekenis.[1])

Immers als een kind was aangewezen voor Tuchtschool of Rijksopvoedingsgesticht was een van de grootste moeilijkheden reeds achter den rug, n.l. deze, dat dan reeds

1) Anderzijds ging het te ver door uit te spreken, dat ál deze kinderen dienden te worden geobserveerd.

was bepaald, òf het kind naar een dezer inrichtingen moest worden gezonden dan wel of voor dat kind wellicht een geheel andere maatregel geboden was. Deze allesbeheerschende vraag werd uitgemaakt vóór de observatie, dus vaak vóór er voldoend licht was verspreid over den persoon van het kind en over de vraag, wat voor dit kind in de gegeven omstandigheden het beste was.

Bovendien, hoe verklaarbaar de centralisatiegedachte toen ook was, het instellen van een „Centraal-Observatiestation" moest tot velerlei bezwaren aanleiding geven, althans voor mannelijke delinquenten.

Hoewel vrij spoedig een Observatiegelegenheid in den geest, als door de Commissie gewenscht, werd geopend, op 1 December 1905, door het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar voor Observatiegesticht voor jongens beschikbaar te stellen, (wetsontwerp tot verandering van het R.O.G. aldaar in een Observatiegesticht dd. 9 November 1904; inrichting ervan geregeld bij K.B. van 15 Juni 1905; er werd dus vrij snel gewerkt) toch was dit slechts een schuchtere stap, want, ging het advies der Staatscommissie niet ver genoeg, nog minder ver ging de wetgever bij de instelling van het Observatiegesticht, door de a.s. Tuchtscholieren uit te schakelen.

Het is verrassend te zien, hoe bijna zonder eenige uitzondering alle practische en theoretische deskundigen zich sedert hebben uitgesproken vóór het nut der Observatie, al is het even merkwaardig te zien, hoe desondanks vele niet-deskundigen, die zich op het overige gebied der Kinderbescherming bewogen, van deze materie slecht of niet op de hoogte zijn en weer telkens tot oordeelen komen, die reeds lang afdoende zijn weerlegd.

Zoo aanvaardde het Internationaal Penitentiair Congres te Boedapest de wenschelijkheid van observatie voor minderjarigen die in de termen van dwangopvoeding vallen, in September 1905.

In het Tijdschrift voor Armenzorg van 7 November 1916 toont Jhr. Dr. R. M. RETHAAN MACARE aan „het groote nut van observatiehuizen zoowel voor Voogdijraden en officieren van Justitie als voor bestuurders van Vereenigingen en niet het minst voor de kinderen zelf."

Van de vergadering van 20 Augustus 1918 van de vereeniging van Directeuren en Directrices van Rijks- en Particuliere Opvoedingsgestichten zegt de secretaris in het orgaan dier Vereeniging: „Uit de geheele discussie sprak de dringende noodzakelijkheid tot oprichting van Observatiehuizen te komen," terwijl op de vergadering dier Vereeniging op 4 Juni 1919 bleek, dat de Commissie ter bestudeering dier aangelegenheid in gelijken zin concludeerde.

Onder presidium van den bekenden Belgischen Oud-Minister van Justitie CARTON DE WIART nam het Internationaal Congres voor Kinderbescherming te Brussel in Juli 1921 als conclusie aan, dat voor de kinderen, die in biologisch, physiologisch, psychologisch, neuro-psychologisch of sociaal opzicht behooren tot de „enfants-irréguliers" observatiehuizen onmisbaar zijn, ter opname dier kinderen, alvorens worde beslist over ten opzichte van hen te nemen maatregelen."

In het Maandblad voor Berechting en Reclasseering van Volwassenen en Kinderen zeide Prof. J. SIMON VAN DER AA: „De waarde van de observatie, het nut van de Observatiehuizen zijn in de praktijk reeds genoegzaam gebleken. De ervaring van de bestaande instellingen heeft bij her-

haling geleerd, hoe de systematische waarneming aldaar gegevens opleverde, die men op andere wijze noch zoo volledig, noch zoo betrouwbaar zou hebben kunnen verkrijgen, en bijzonderheden aan den dag bracht, die anders naar alle waarschijnlijkheid niet zouden zijn gebleken. In menig geval kan het deskundig onderzoek in het Observatiehuis voor den Kinderrechter niet slechts beteekenen een verlichting van zijn zeer verantwoordelijke taak ten aanzien van de opvoeding van het kind, maar instaatstelling tot het deugdelijk verrichten hiervan. In menig geval zal het daar opgemaakte rapport omtrent aard en aanleg, neigingen en gewoonten van het kind, over afwijkingen op verschillend gebied en haar oorzaken en gevolgen met aanwijzing eventueel van middelen en wegen tot verbetering, voor den gezinsvoogd een kostbare of zelfs onmisbare leidraad en steun zijn in de zeer delicate en moeilijke functie, waarmede hij is belast."

Een belangrijke schrede vooruit beteekende in 1916 de oprichting van een Centraal Rijks Observatiehuis voor jongens te Alkmaar naast het Rijks Observatiegesticht te Doetinchem, dat onveranderd bleef voortbestaan en in 1912 de taak van het in 1905 te Alkmaar gevestigd Observatiegesticht had overgenomen.

Een stap vooruit was het, omdat het Centraal Rijks Observatiehuis veel eerder zijn observatie kon aanvangen, omdat het bestemd was om de Parketten te adviseeren vóór de berechting en indien een jongen daarna ter beschikking van de Regeering was gesteld, vóór de Officier den Minister van Justitie adviseerde, of de knaap in particuliere zorg kon worden overgedragen dan wel naar een Rijksgesticht moest worden gedirigeerd, in tegenstelling

met het gesticht te Doetinchem, dat de knapen ter observatie eerst ontving, als de berechting reeds was geschied, als de Officier den Minister reeds had geadviseerd en als de Minister reeds had beslist, dat de knaap niet in particuliere zorg zou worden overgedragen maar naar een Rijksgesticht zou worden gedirigeerd.

Verder was de observatie ook van Voogdijkinderen in Alkmaar mogelijk. Bij de sluiting en opheffing van het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar werd het Centraal Rijks Observatiehuis samengevoegd met het Observatiegesticht te Doetinchem.

Hoezeer observatie voor vele kinderen, die met den Rechter in aanraking komen, werd noodig geacht, blijkt ook nog uit de meening van Jhr. Dr. RETHAAN MACARE in het nummer van 7 November 1916 van het Tijdschrift voor Armenzorg en Kinderbescherming, waar wij o.a. lezen: „Ieder, die door de praktijk bekend is met de werking der Kinderwetten, weet, hoe moeilijk het is, waar men zich betrekkelijk onverwacht belast ziet met de zorg voor andermans kinderen, eene op goede gronden rustende beslissing te nemen omtrent de wijze *waarop* en de richting *waarin* dezen opgeleid behooren te worden." Door de gelegenheid, „zoowel voogdij- als regeeringskinderen, aan een nauwgezet onderzoek te doen onderwerpen, wat betreft hunne geestelijke zoowel als lichamelijke gesteldheid . . ." kan worden voorkomen, dat kinderen, behept met kwalen, die hen voor gezinsverpleging ongeschikt maken en die soms gevaarlijk zijn voor hunne naaste omgeving, geplaatst worden in voor hunne verpleging niet geschikte gezinnen, dat ambachten voor kinderen gekozen worden, waarvoor zij psychisch niet geschikt zijn, dat zij

voor een beroep opgeleid worden, waarvoor zij noch aanleg noch geschiktheid bezitten, dat men in de keuze van voor hen geschikte milieus ten eenenmale mistast." „Voor een juiste en doeltreffende beantwoording" der vraag of een „kind naar een Rijksopvoedingsgesticht moet worden overgebracht dan wel aan een particuliere vereeniging kan worden toevertrouwd om door haar tusschenkomst in een particulier gesticht of in een gezin te worden verpleegd," ... „is immers meer kennis noodig van den geestelijken en lichamelijken toestand van den betrokken minderjarige als de officier in de meeste gevallen kan verkrijgen."

Tegen de observatie in het algemeen en de Observatiehuizen in het bijzonder worden dan ook zelden of nooit feitelijk steekhoudende argumenten te berde gebracht. Zij komen neer op enkele onjuiste beweringen, die echter als alle zoodanige een zeer taai leven hebben. In de eerste plaats dan wordt wel door enkelen gezegd, dat zij er bezwaren tegen hebben, alle kinderen die met den Rechter in aanraking komen naar een Observatiehuis te zenden. Als argument is deze opmerking daarom totaal waardeloos, omdat de voorstanders van Observatiehuizen bijna nooit het tegendeel hebben beweerd, maar daarentegen die meening geheel deelen.

Een tweede contra-argument is daarin gelegen, dat zeer enkelen beweren, dat het bij Observatiehuizen gaat om psychiatrische observatie als uitgangspunt met verdere psychiatrische leiding als basis der opvoeding, waarbij dan wordt gewezen op de omstandigheid, dat in Observatiehuizen de psychiater de leiding heeft.

Ook dit argument is volkomen waardeloos, omdat het

uitgaat van denkbeeldige feiten, die inderdaad in het geheel niet bestaan. Het gaat in het geheel niet om psychiatrische observatie als uitgangspunt, nòg minder om psychiatrische leiding als basis der opvoeding, en nergens heeft in de observatiehuizen de psychiater de leiding.

Voor wat het deel van de taak van het Observatiehuis aangaat, dat ligt besloten in het in te stellen onderzoek, gaat het om een nauwkeurig biologisch, physiologisch, psychologisch, paedagogisch en sociologisch vóóronderzoek, waarbij de psychiater een onderzoek instelt of er mogelijk psycho- of neuro-pathologische afwijkingen bij het kind voorkomen, een en ander met het doel dengenen, die over het lot van het kind moeten beslissen en eventueel hun, die later dat kind zullen moeten opvoeden, een zoo volledig mogelijk beeld te geven van de afkomst en de omgeving van het kind, van zijn physieke en psychische gesteldheid, in den ruimsten zin des woords, van zijn levensloop en van de personen en omstandigheden, die daarop van bijzonderen invloed waren, van de richting, die voor het kind aanvankelijk de meest aangewezene schijnt, en van de verwachtingen, die door hem op dat oogenblik worden opgewekt.

Het zou niet moeilijk zijn ook uit de meening van bekende psychiaters als Dr. F. S. MEIJERS, BIERENS DE HAAN, RIPPERDA WIERSMA, NOORDUIJN, VAN MESDAG e.a. aan te toonen, dat ook door hen het nut der Observatiehuizen wordt onderschreven.

Wij volstaan echter met bovenstaande meeningen van niet-psychiaters, juist òmdat al deze meeningen afkomstig zijn van niet-psychiaters en dus daarom niet kan gelden

het bezwaar, dat de psychiater blijkbaar de „leiding" in deze aangelegenheid wenscht.

Inderdaad blijkt wel duidelijk uit het bovenstaande, dat de instelling der Observatie nòch een uiting is vandilettantisme, noch het gevolg is van een hobby van psychiaters, noch van een gril van een philantroop, noch is een gevolg van overhaast werken, noch ook is een nationale vergissing, noch ook een voorbijgaand mode-verschijnsel.

DE TAAK DER OBSERVATIEHUIZEN.

Zoo men met de eigenaardigheid van het lichaam en den geest des kinds nauwkeurig bekend is, zal men ook in staat zijn, den oorsprong der gebreken op te sporen en deze met een gelukkig gevolg kunnen bestrijden.

JÖNG.

Er is met den naam „Observatiehuis" heel wat gesold; allerlei eenvoudige — maar daarom niet mindere! — doorgangshuizen, waar aan een feitelijk systematische observatie letterlijk niets werd gedaan, werden in de wandeling Observatiehuis genoemd, wat voor dat nog zeer jonge instituut allerminst bevorderlijk was en tot groote begripsverwarring aanleiding gaf.

Zoo kwamen wij eens in een ons zeer goed bekend gesticht en hoorden daar spreken over de observatie-afdeeling; benieuwd die te zien, werden we er heen geleid en vonden daar een groote zaal gevuld met schoolkinderen van allerlei leeftijd en met kinderen beneden den schoolleeftijd, van beiderlei kunne.

Toen wij vroegen, hoe men er observeerde, keek men ons verwonderd aan en bij nader ingaan op de zaak bleek, dat men op die zaal alle kinderen tijdelijk bracht, voor wie

opname noodzakelijk was, maar voor wie op het oogenblik in de feitelijk voor hen bestemde afdeeling geen plaats was, terwijl er van eenigerlei observeeren in het geheel geen sprake was; maar in de wandeling noemde men de zaal nu eenmaal „de Observatie-afdeeling".

Wat onder Observatie moest worden verstaan, omschreven we in het vorig hoofdstuk. Het Observatiehuis dient zeer natuurlijk in de eerste plaats om zoodanige observatie te verrichten. Ouders, voogdijraden, Kinderrechters, Officieren van Justitie, en andere autoriteiten, Vereenigingen en instellingen, die over een kind moeten beslissen of met een kind bijzondere moeite ondervinden, kunnen bij het Observatiehuis aankloppen om voorlichting.

Vooral nu de correction paternelle uit de wet is vervallen, is het nuttig, dat de ouders een kind in een Observatiehuis kunnen plaatsen; verzet het kind zich tegen de overbrenging, dan kunnen de ouders de hulp der politie inroepen, die dan bevoegd is voor het transport te zorgen.

Voogdijraden, die, alvorens te beslissen of een kind in een gesticht dan wel in een gezin ter verpleging dient te worden gegeven, kunnen, vóór zij dan stappen doen, de een of andere Vereeniging aanzoeken, door toevertrouwing te vragen, en, indien zij deze gekregen hebben, het kind in een Observatiehuis doen observeeren.

De Kinderrechter, die nauwkeurig wil worden ingelicht alvorens te beslissen of er aanleiding is het kind aan de ouders terug te geven of tot het stellen van het kind onder toezicht (gezinsvoogdij) of tuchtschoolstraf verkieselijk is, een andere straf dient te worden opgelegd, dan wel stelling ter beschikking der Regeering noodig is, kan opname van het kind in het Observatiehuis bevorde-

ren, om mede aan de hand van een volledig rapport over het kind, zijne beslissing beter te nemen. De Officier van Justitie, die een kind onmiddellijk uit zijn omgeving wenscht te verwijderen, of die voorgelicht wil zijn over de vraag, wat er met een ter beschikking van de Regeering gesteld kind dient te geschieden, verzorging in een gezin, in een particulier gesticht of in een Rijksopvoedingsgesticht, kan opname in een Observatiehuis doen plaats hebben om de vraag belicht en beantwoord te krijgen. Gemeente-autoriteiten, die moeten beslissen of een kind bijzondere verpleging noodig heeft, kunnen zich tot het Observatiehuis wenden om opname van het kind, teneinde die vraag te beantwoorden. Vereenigingen, die voogdij zouden willen aanvaarden, doch te voren grondig over een kind willen zijn ingelicht, kunnen hetzelfde doen; Vereenigingen, die bijzondere moeite met een pupil ondervinden en er niet in slagen de oorzaak ervan op te sporen, laat staan te ondervangen en al evenmin weten, wat ze met den knaap moeten aanvangen, kunnen het Observatiehuis om opname verzoeken, om daarna te worden voorgelicht.

De wet van 5 Juli 1921 (S.N.834) tot invoering van den Kinderrechter en van de onder toezichtstelling van minderjarigen, die op 1 November 1922 in werking trad, heeft voor het eerst gesproken van Observatiehuizen. Over de werking en inrichting ervan, noch over de doeleinden wordt er in de wet gesproken. Vrijwel het eenige, wat er van in de wet staat is, dat, de Kinderrechter het onder toezicht gestelde kind voor een tijd van ten hoogste drie maanden op kosten van den Staat in de Observatieinrichting kan doen opnemen, ten einde zijn geestelijke en lichame-

lijke gesteldheid te doen onderzoeken, en wel in de eerste plaats in een der particuliere Observatiehuizen (Amsterdam, den Haag, Rotterdam en Groningen voor jongens). De officier is tot plaatsing bevoegd, omdat hij een kind kan doen hechten, waar hij zulks het beste acht.

Het spreekt vanzelf, dat het Observatiehuis steeds een doorgangshuis moet zijn; is het dat om eenigerlei reden niet, dan kan het onmogelijk stand houden en zou het vanzelf te gronde gaan.

In de oorlogsjaren waren alle gestichten voor jongens stampvol, terwijl men er blijkbaar geen kans toe zag het beschikbaar stellen van ruimte gelijken tred te doen houden met het wassen van den stroom. Het gevolg was, dat ook alle Observatiehuizen stampvol zaten en er geen afvoer mogelijk was; maanden lang moesten er toen noodgedwongen jongens verblijven, voor wie slechts op een verblijf van weken was gerekend. De Observatiehuizen waren nog wel doorgangshuizen, maar de „doorgang" was een veel te langzame en in de Observatiehuizen is toen heel duidelijk gevoeld, dat die huizen tegen dezen toestand niet bestand waren.

Elk Observatiehuis is steeds een doorgangshuis. Maar het omgekeerde van deze stelling is zeker niet juist. Elk doorgangshuis is nog lang geen Observatiehuis! Wel spreekt het vanzelf dat een Observatiehuis, waar men zich toelegt op stelselmatige Observatie als in het vorige hoofdstuk vluchtig geschetst, ook de meest aangewezen plaats is voor het hechten van jeugdige delinquenten, omdat de tijd hunner hechtenis dan kan worden benut voor Observatie, en dat dus daar, waar Observatiehuizen zijn, het hechten in doorgangshuizen, die niet tevens Observatie-inrichting zijn, niet gewenscht is.

Ook in dit opzicht zijn Observatiehuizen een zegen. Wie de zedelijke verwoestingen van nabij heeft kunnen gadeslaan bij minderjarigen, die in den oorlogstijd, toen alle Kinderinrichtingen vol waren, in Huizen van Bewaring moesten worden opgesloten, kan daaraan niet zonder huivering terugdenken, ook niet, al herinnert hij zich erbij, hoe de directeuren dier Huizen al het mogelijke deden om die zedelijke verwoestingen tegen te gaan.

De taak van het Observatiehuis is echter hiermede nog geenszins geschetst.

Immers, nà de beslissing door de betrokken autoriteiten wordt het kind, indien het niet zonder meer naar de ouders terugkeert, of onder „gezins-voogdij" gesteld, of ter bestraffing naar een Tuchtschool, of ter opvoeding in een gezin, een particulier- of een Rijksgesticht gezonden.

In elk dier gevallen kan degeen, die hetzij met de gezinsvoogdij, hetzij met de ten uitvoerlegging der straf, hetzij met de verdere opvoeding wordt belast, zijn voordeel doen met den inhoud van het Observatierapport.

Nog een andere taak vervult het Observatiehuis, als de ouders of voogden zelven nog vóór justitieele inmenging plaatsing voor hun kind wenschen, hetzij zij daartoe eigener beweging overgaan, hetzij op advies van ambtenaren voor de Kinderwetten of van de Kinderpolitie. Deze plaatsing beteekent geenszins een zekere bestraffing, maar wel heeft die zeer vaak een minstens even gunstige uitwerking als een goed geslaagde bestraffing.

Meestal toch wordt tot zoodanigen stap niet zoo heel spoedig overgegaan. Er is dan meestal reeds heel wat

voorgevallen, dat leidde tot verwijdering tusschen ouders of voogden en kind of pupil.

Er heerscht dan niet zelden in het gezin, waar het kind verblijft, een nerveuse spanning, die verbetering eer in den weg staat dan in de hand werkt.

Door plaatsing in het Observatiehuis nu, treedt in het gezin ontspanning in, de zaken worden weer objectiever en in juister verhouding gezien; fouten die eerst niet als zoodanig werden herkend, worden nu vaak ingezien; bespreking met derden werpt nieuw licht, dat te scherpe schaduwen wegneemt en eigen tekortkomingen tot het besef doet doordringen; kortom, er ontstaat gelegenheid tot rustig beraad.

Intusschen komt ook het kind tot rust; zijn verzet verdwijnt; de verwijdering van ouders of voogden, tegen wie het vaak opstandig was, wekt het kinderlijk verlangen naar dezen weer op; het kind gevoelt niet alleen wat het misdreef, maar ook wat het bezig was te verspelen; de verwijdering van verkeerde invloeden doet haar weldadig werk en brengt het kind tot inzicht. Het moge dit alles niet kunnen beredeneeren, het ondergaat deze periode min of meer bewust. Het spreekt wel vanzelf, dat de behandeling in het Observatiehuis een zoodanige moet zijn, dat het kind niet alleen wordt geobserveerd, maar ook zooveel mogelijk tot inzicht, tot inkeer wordt gebracht, en dat het daarna zooveel mogelijk wordt opgebeurd, zijn blik wordt gericht op de toekomst, en zoo mogelijk het geloof en de mogelijkheid eener overwinning wordt opgewekt, en dat dit geldt voor alle kinderen, ongeacht de wijze waarop zij in het Observatiehuis terecht kwamen.

Hiermede zijn belangrijke onderdeelen van de algemeene

taak van een Observatiehuis belicht en wanneer een Observatiehuis deze kan volbrengen, verricht het daarmede zeker een belangrijk werk.

Toch is er voor de toekomst wellicht nog ander, zeker ook belangrijke arbeid voor het Observatiehuis weggelegd. Het Observatiehuis is toch wel door zijn plaats in den keten der kinder-beschermings-instellingen zeer goed geschikt om de kinder-criminaliteit mede te bestudeeren; door zijn onderzoek naar afkomst, omgeving, karakter, gedrag, lichamelijke en psychische gesteldheid van het kind, naar diens vermogens, zijn verhouding tot den godsdienst, kortom al zijn levensverhoudingen, geraakt het in het bezit van tal van gegevens, waarvan de bestudeering wellicht zeer waardevol materiaal kan verschaffen voor degenen, die geroepen zijn den strijd tegen de kinder-criminaliteit te leiden en te voeren, en voor degenen, wier taak het is over het wel en wee der kinderen te oordeelen.

Daarvoor zal slechts noodig zijn een zoodanige outilleering, dat de directie tijd zal hebben dergelijke gegevens te verzamelen, te ordenen, te rangschikken en te bewerken. Daarvoor zal het echter dan ook noodig zijn, dat bezuiniging door voortschrijdende subsidie-vermindering, die geen rekening houdt met de werkelijke onkosten, niet plaats vindt, want dan zal de directie zich aan dergelijk mooi, nuttig en noodig werk, niet kunnen wijden.

DE WIJZE DER OBSERVATIE.

Zoo het, om eene plant grondig te leeren kennen, onmisbaar is, dat men ook hare ontwikkeling kenne, zou het dan om een kind te leeren begrijpen, ook niet noodig zijn, dat men het in zijne ontwikkeling gade sla?

B. SIGISMUND.

Wanneer een knaap naar het Observatiehuis wordt verwezen, wordt hij bij binnenkomst ontvangen door directeur of adjunct-directeur. Hij wordt dan na een kort gesprek ingeschreven, gebaad, in de gestichtskleeding gestoken en als regel geplaatst in de z.g. afzonderings-observatie, d.w.z. in een kamertje, waar hij voorloopig alleen wordt gelaten. Daar wordt hem dan schoolwerk opgedragen door den onderwijzer, en licht slöjdwerk, daar krijgt hij bezoek van directeur, adjunct-directeur, onderwijzer en geestelijke, en daar is dan gelegenheid om waar te nemen, hoe hij reageert op de komst uit het woelige leven, dat hem op verkeerde banen bracht, in het volstrekt rustige vertrekje, waar hij tot bezinning kan komen. Het is van veel belang om den knaap te leeren kennen, te zien, hoe hij hierop reageert, zooals het ook van veel belang is te zien, hoe hij eenige dagen later reageert op zijne plaatsing in de gemeenschap met andere knapen.

Behalve het voordeel dat de waarneming dezer reacties voor de Observatie biedt, treedt sterk aan den dag het voordeel van het tot rust komen, van het zich niet behoeven te schamen voor kameraden, het zich niet behoeven groot houden; hier is het gemakkelijker dan in de gemeenschap den jongen te zien zooals hij is, wanneer het z.g. „menschelijk opzicht" hem geen parten speelt.

Hier is het mogelijk den jongen rustig te bereiken en den weg naar zijn hart te vinden; hier is het mogelijk den eersten stoot te geven voor het omzetten van het stuur. Men hoede zich er echter wel voor aan de moreele inwerking, die hier vaak gelukt, te veel waarde te hechten. De gewone fout van sommige menschen, die zelf meenen, dat van hen groote invloed op de jongens uitgaat is, dat zij, als ze den knaap „hebben", zooals ze dat wel noemen, ook meenen, dat nu eigenlijk de slag gewonnen is.

Alle jarenlange arbeid, die nà het verblijf in het Observatiehuis vaak nog noodig is van directie en personeel van volgende gestichten om den jongen te brengen waar hij wezen moet, achten zij niet meer dan het werk, dat de arbeider doet, geplaatst aan een ingenieus gevonden machine, die feitelijk slechts door hem wordt in werking gebracht om alles verder te verrichten, doordien het genie van den uitvinder daartoe als het ware die machine had geladen met capaciteiten.

Als het werk later goed, gaat zeggen ze niet: wat mooi werk verrichten toch de Vereenigingen, gezinnen en gestichten, die deze jongens jaren lang opvoeden, maar ze zeggen: dat wist ik wel, want ik heb den jongen in het Observatiehuis „bekeerd" en dus heb ik feitelijk dit alles gewrocht en natuurlijk loopt nu alles glad. Als het later

niet goed gaat, zeggen ze: Wat jammer, dat ik niet overal bij kan zijn, want terwijl ik den jongen geheel „had", loopt het nu in dat andere gesticht geheel mis, ze doen het daar ook heelemaal verkeerd!

Men hoede zich er voor te veel waarde aan de moreele inwerking te hechten, evenals men zich hoede het Observatiehuis te zien als een kliniek! Het werk in een Observatiehuis vereischt èn een koel hoofd èn een warm hart!

De tijd in de afzonderingsobservatie doorgebracht wordt verder benut voor lichamelijk onderzoek door den geneesheer, opdat eventueel bestaande ziekten, die voor de gemeenschap gevaarlijk kunnen zijn, tijdig zullen kunnen worden ontdekt.

Het spreekt wel van zelf, dat het kind zoo weinig mogelijk aan opzettelijke proeven merkbaar wordt onderworpen; zulks geschiedt dan ook niet en voorzooverre eenigerlei „test" noodig is, wordt die op eenvoudige wijze in een soort schoolonderzoek of een gesprek ingevlochten. Het gevaar, dat de jongens, wetende, dat ze geobserveerd worden, opzettelijk zullen huichelen is dan ook minimaal, zoo niet geheel afwezig. Dat de jongen er „zijn beste beentje" voorzet — en dat doen lang niet allen — is geheel iets anders, en wie zou daar bezwaar tegen hebben; geen observator zal daardoor van de wijs raken; het is voor hem een symptoom, meer niet en minder niet.

Na eenige dagen wordt de jongen ingedeeld bij de gemeenschap; hij wordt geplaatst in een schoolklasse, op een werkplaats en in een bepaalde „groep", waar hij zijn vrijen tijd doorbrengt, slaapt en eet met de overige bij die groep behoorende knapen. Nu begint de z.g. Gemeenschaps-Observatie. Nòch op de school, nòch in de werk-

plaats is hij in de eerste plaats om veel te leeren, maar om te worden waargenomen bij zijn leeren.

Daar wordt beoordeeld, hoe zijn werklust is, hoe zijn verstandelijke vermogens zijn, hoe het staat met zijn handigheid, zijn volharding, hoe zijn gedrag is ten aanzien van zijn leermeester, van zijn kameraden, van orde en regel, enz. De onderwijzers maken hiervan dagelijks van elken knaap korte aanteekeningen, waaruit zij elke 14 dagen een rapport[1]) aan de directie samenstellen.

Bij het godsdienst-onderwijs wordt tevens onderzocht of hij dit reeds eerder genoot, of hij kinderkerk, zondagsschool of andere kinderbijeenkomsten bijwoonde, wat hij van algemeen godsdienstige dingen weet, of en zoo ja welke voorstellingen hij daarvan heeft en hoe zijn godsdienstzin in het algemeen is. Bij dit onderwijs worden dan ook weer zijn bevatting, zijn ijver en zijn gedrag beoordeeld.

In zijn „groep" wordt wederom door den aan het hoofd daarvan geplaatsten leider beoordeeld, hoe het karakter van den jongen is; of hij behoort tot de actieven of de niet actieven, hoe zijn „gevoel" is ontwikkeld en hoe zijn bewustzijnsfunctiën zijn; verder, hoe hij is bij het spel, hoe bij het verrichten van kleine huishoudelijke plichten, hoe hij zorgt voor lichaam en kleeding, hoe hij zich gedraagt ten aanzien van leiders, kameraden, gestichtsorde en -regel, enz. enz.

Ook godsdienstleeraar en groepsleider maken hunne aanteekeningen en leveren elke 14 dagen hunne rapporten[1]) in bij de directie, die intusschen door eigen aanschouwing, door bespreking met ouders of voogden, door gesprekken

1) Zie bijlagen achter volgende hoofdstuk.

met den knaap zich een algemeen beeld hebben gevormd, dat zij aanvullen door nauwkeurige bestudeering, door verschillende rapporten, die elk lid van het personeel bij hen indient.

De psychiater heeft intusschen den knaap onderzocht en daarvan aan den directeur rapport uitgebracht, terwijl een ambtenaar ook het gezin, de vroegere onderwijzers en eventueel den werkgever van den knaap heeft opgezocht en van zijne bevindingen eveneens rapport aan den directeur uitbracht.

Zoo ontstaat dan het z.g. Observatierapport.[1])

Dat rapport vermeldt allereerst de Voorgeschiedenis van den knaap, waartoe wordt gerekend een beschrijving van het gezin, waaruit hij is voortgekomen, voor wat betreft gezondheid, gedrag, alcoholisme, sociale omstandigheden van ouders, broers, zusters, grootouders, ooms en tantes; voorts van het milieu, waarin de knaap leefde, zijn verhoudingen tot ouders, verdere familie, kerk, school, werkgever, kameraden, enz., waarbij vooral aandacht wordt geschonken aan de factoren, die van invloed op zijn leven waren in het algemeen en die van invloed waren op zijn misdraging in het bijzonder.

Verder bevat dit observatie-rapport een beschrijving van hetgeen het verblijf in het Observatiehuis omtrent den jongen leerde, voor wat betreft godsdienstzin, school- en vakkennis, verstandelijke vermogens, intellect, (volgens meting der methode BINET- SIMON- BOBERTAG) gevoels-, wils- en bewustzijnsverschijnselen, (karakter) temperament, gedrag en ijver, en eventueele lichamelijke, geestelijke en zedelijke afwijkingen, enz.; het bevat voorts

1) Zie bijlagen achter 't volgende hoofdstuk.

het rapport van den psychiater en een conclusie, waartoe dit alles moet leiden met een advies, wat met den knaap aan te vangen.

Natuurlijk is het mogelijk, dat de autoriteit, die het rapport ontvangt het met de conclusie niet eens is en al lezende tot een andere slotsom komt; de wijze van inrichten van het rapport, als boven vermeld, heeft echter het voordeel, dat het niet alleen geeft het gevraagde advies, maar dat ook aan den lezer duidelijk wordt, hoe de directie tot haar advies is gekomen, hetgeen het rapport ongetwijfeld waardevoller doet zijn.

Om tot dit rapport te geraken is de knaap aan „proeven" in het geheel niet onderworpen; slechts had een onderzoek plaats naar het intellect, dat als eenvoudig gesprek verloopt.

De beoordeeling van het karakter geschiedt naar de zoogenaamde classificatie van Prof. HEIJMANS.

Al kan het hier niet de plaats zijn om over deze classificatie volledige gegevens te verstrekken, toch mag wel even voor wie deze classificatie niet kent, een kleine toelichting worden gegeven.

De classificatie van Prof. HEIJMANS onderscheidt zich van vele andere door duidelijkheid en beknoptheid. Het nieuwe erin is, dat niet meer zooals bij de meeste vroegere wordt gesproken van verstand, gevoel en wil als voornaamste componenten, maar van bewustzijnsfunctioneering, gevoel en wil.

Wat de bewustzijnswerking betreft, onderscheidt Prof. HEIJMANS daarbij de primaire (oogenblikkelijke) en de secundaire (nàwerkende) functie[1]) van het bewustzijn,

1) Secundaire functie is een term ingevoerd door GROSS (Dr. OTTO GROSS, „Die Cerebrale Secundaire Function".

waarom hij onderscheidt karakters, waarbij de secundaire functie overweegt en waarbij dit niet het geval is en die hij dan primair functioneerend noemt. Voor wat het gevoel betreft onderscheidt hij een meerdere of mindere mate van emotionaliteit en voor wat betreft de wilsverschijnselen een meerdere of mindere mate van activiteit. Zoo ontstaan twee hoofdgroepen van karaktertype en wel: emotioneele en niet emotioneele, terwijl elk dezer hoofdgroepen kan worden onderverdeeld door te letten op bewustzijns functioneering en activiteit. Zoo komt men dan tot acht groepen:

1. Emotioneelen actieven met overwegend primaire functie (cholerici).
2. Emotioneelen actieven met overwegend secundaire functie (gepassioneerden).
3. Emotioneelen niet-actieven met overwegend primaire functie (nerveuzen).
4. Emotioneelen niet-actieven met overwegend secundaire functie (sentimenteelen).
5. Niet-emotioneelen actieven met overwegend primaire functie (sanguinici).
6. Niet-emotioneelen actieven met overwegend secundaire functie (phlegmatici).
7. Niet-emotioneelen actieven met overwegend primaire functie (amorphen).
8. Niet-emotioneelen niet-actieven met overwegend secundaire functie (apathici).

De namen (cholerici enz.) behield Prof. HEIJMANS uit de oude temperamentsleer met gewijzigde beteekenis.

Natuurlijk is deze korte omschrijving onzuiver door hare kortheid, maar naar wij hopen voldoende om een indruk te

geven van de wijze, waarop de knapen karakterologisch worden getypeerd, waardoor het gemakkelijker is omtrent hen zich een beeld te vormen van hetgeen noodig is om hen in het leven later zoo goed mogelijk te doen slagen.

Een overzicht der classificatie volgt op blz. 160 en 161.

De vóór HEIJMANS meest overzichtelijke classificatie was die van QUEYRAT, die echter nog miste de invoering der factor van de primaire of secundaire bewustzijnsfunctioneering en daardoor bij die van onzen landgenoot achterstaat.

De classificatie van QUEYRAT luidt overzichtelijk en beknopt als volgt:[1])

Classification des formes du Caractère.

I. Prédominance marque d'une faculté ou d'une tendance
   1. Caractères (médiatifs) ou intellectuels. 2. émotionels. 3. actifs.
II. Predominance simultane de deux facultés.
   1. Caractères médiatifs-émotionels ou sentimentaux. 2. Actifs-médiatifs ou volontaires. 3. Actifs-émotionels ou passionnels.
III. Pondération à une sonalité différente des trois facultés.
   1. Caractères équilibrés. 2. Amorphes. 3. Apathiques.
IV. Exercise irrégulier et intermittent d'une ou des diverses tendances.
   1. Caractères instables. 2. Irrésolus. 3. Contrariants.
V. Maladies du caractère.
   1. Hypochondrie. 2. Mélancolie. 3. Hystérie.

1) Queyrat: Les caractères et l'éducation.

Classificatie

door Pro

(100 objecten;

Emotioneelen.

Actieven. Gemeenschappelijke kenmerken: Groote energie; hevigheid van begeeren; opmerkzaamheid gericht op de buitenwereld; aandoeningen zich ontladend in handelen; praktische zin; besliste meeningen; onverdraagzaamheid; heftig; ongeduldig; eerlijk; waarheidlievend; zin voor realiteit; vrijheidszucht; familiegevoel; zin voor buitenleven.		**Niet-actieven.** Gemeenschappelijke kenmerken: Groote vatbaarheid voor genot en leed oordeel onzuiver; opmerkzaamheid in één richting; geheugen eenzijdig; affectief; sterke en levendige fantasie; handelen verslapt na emotie; daardoor onregelmatige werkkracht; zoogenaamde gevoelsmenschen: de „melancholici in de leer der temperamenten.	
Primair functioneerend.	Secund. functioneerend.	Primair functioneerend.	Secund. functioneerend.
Cholerici. (14)	Gepassioneerden. (21)	Nerveuzen. (16)	Sentimenteelen. (11)
Optimistisch; veelzijdig; gevoelig voor levensgenietingen; hartelijke lachers; uitmuntend door menschenkennis; welsprekend; propagandisten; gezond van lichaam en geest.	Geringe bewegelijkheid naar lichaam en geest; vatbaar voor rancune; neiging tot zelfanalyse en stelselmatigheid; sombere kijk op de menschen; pessimistisch; achterdochtig; neiging tot zelfcritiek; onverschillig voor neiging van het oogenblik als: tafelgenot, comfort, sexueel verkeer, sport, conversatie, zelfs natuurgenot; heerschzuchtig; ernstig; conscientieus; godsdienstzin; zin voor muziek; uit deze groep komen de dichterlijke philosophen en philosophische dichters, wetenschappelijke onderzoekers, staatslieden; menschen van één idee.	IJdel; wisselende sympathieën; meedeelzaam; lust tot zwerven; neiging tot comediespel; slingerende gemoedsstemming; kwalijk nemend; onberekenbaar in opvattingen, die met groote stelligheid worden uitgesproken; reflexief handelend; onbetrouwbaar; pessimistisch; royaal in uitgaven; erotische neigingen; gemis aan conscientieusheid; gemis aan punctualiteit; speelzucht; fantasie; symbolisme.	Rustig; beschroomd; menschenschuw; zelf wantrouwend; langdurige vriendschap; moeilijk te overwinnen rancune; gehecht aan land en koning; moeilijk aanpassend; conscientieus; geslo ten; eerlijk; overheersching van duurzame gemoedsstemming; (meest een gedrukte, zelden godsdienstig extatisch: een blijde) teruggetrokken en eenzaam met behoefte aan vriendschap; constant (eenzijdig) oordeel; handelend ui diep gevoeld plichts besef; godsdienstzin gevoel voor muziek accepteerend de faits non-accomplis.
Pathologisch grensbeeld: (Hallucinose).	Pathologisch grensbeeld: Paranoya (vervolgingswaanzin).	Pathologisch grensbeeld: Neurasthenie-Hysterie.	Pathologisch grens beeld: Melancholie.

er Karakters

. **Heijmans.**

et in te deelen).

Niet-emotioneelen.

Actieven. Gemeenschappelijke kenmerken: Voorbeschiktheid tot het beoefenen der wetenschappen; vooral de actieven, niet-emotioneelen met overheerschend secundaire functie leveren de rustige, stoere, opbouwende werkers.		**Niet-actieven.** Gemeenschappelijke kenmerken: Indolent en onverschillig; niet-heftig; niet beslist; slecht waarnemend; onhandig; gemis aan zin voor bespiegeling; onbetrouwbaar; oneerlijk; niet geloofwaardig.	
Primair functioneerend.	Secund. functioneerend.	Primair functioneerend.	Secund. functioneerend.
Sanguinici. (9) Levend in de volle breedte van het tegenwoordig oogenblik; levendig; rumoerig; geneigd om telkens iets nieuws aan te pakken; gemakkelijke adaptatie; gemakkelijk in den omgang; veelzijdig en voldoende van diepgang; veranderlijk in hanlelen; optimistisch; zellig; gulle lachers, practisch.	Phlegmatici. (21) Koel; nuchter; routine; concentratie en hardnekkigheid in handelen; bezadigd; objectief; waarheidlievend; optimistisch; zuinig; sexueel koel; conscientieus; punctueel; gebrek aan fantasie; hokvast.	Amorphen. (1) Gemakkelijk te vervormen; afhankelijk van omstandigheden; zonder toekomstplannen; napraters; zwakke daden en begeerten, die zich op minutieuse dingen richten.	Apathici. (0) Sleurmenschen; moeilijk van hun stokpaardje te brengen; denken en handelen volgens vaste gewoonte; gewichtig doen; lange, niet krachtige nawerking; oppervlakkig gevoelsleven; geen zelfcorrecties; geen krachtige nieuwe handelingen.
Pathologisch grenseeld: Manie; circuaire krankzinnigheid.	Pathologisch grensbeeld: Folie raisonnante.	Pathologisch grensbeeld: Idiotie.	Pathologisch grensbeeld: Dementia.

HET OBSERVATIEHUIS VOOR JONGENS.

Kent gij de zaak niet, zoo zwijg er van,
Maar onderzoek haar en oordeel dan.
LAURILLARD.

Na hetgeen over de Observatie in het algemeen, de taak der Observatiehuizen en de wijze van observeeren reeds is vermeld, kan de beschrijving van het Observatiehuis zelf kort zijn.

Het heeft eene capaciteit van 80 jongens, verdeeld over twee groepen, afhankelijk voornamelijk van den leeftijd, die elk een afzonderlijke verblijfzaal en een slaapzaal hebben. Het heeft een eigen kerklokaal, zoodanig ingericht, dat het achtereenvolgens voor de godsdienstoefeningen der verschillende gezindten kan dienen, een schoollokaal, waarin de verschillende klassen (in de meeste klassen blijft het onderwijs voor een groot deel hoofdelijk) om beurten schoolonderwijs ontvangen en drie werkplaatsen, een werkplaats voor houtbewerking, een schoenmakerij en een kleermakerij; voorts natuurlijk kantoren, keuken, personeelkamer, badkamers en waschlokalen, isoleer- en strafvertrekken en een verwarmingskelder, terwijl achter het gebouw een flinke speelplaats is gelegen. Het gebouw is brandvrij en voorzien van een brandtrap.

Aan het hoofd staat een directeur, die in het voeren der directie wordt bijgestaan door een adjunct-directeur; het ressorteert voorts natuurlijk onder den Hoofddirecteur der Vereeniging en haar Bestuur, maar bovendien is er een speciale Commissie van Toezicht voor het Observatiehuis, onder voorzitterschap van een der leden van het Vereenigings-Bestuur; thans wordt deze voorzittersfunctie vervuld door den Kinderrechter te Amsterdam.

Eenige „gevallen" mogen ter illustratie hieronder volgen, terwijl ten slotte de voornaamste der bij de observatie gebruikte formulieren hierachter in het klein worden afdrukt.

Geval I. Betreffende F.
Geboren: den .... 19 .... te G.
Godsdienst: Roomsch-Katholiek.
Gedomicilieerd: vader: te G.
moeder: te A.
Opgenomen in het Observatiehuis: den .... 19 . .

Voorgeschiedenis: Vader, A. F., geboren . . . . . 18 . ., N. H., is stucadoor en een uitstekend werkman. Hij huwde . . Augustus 18 . . met D., geboren . . Februari 18 . ., R.K. De ouders konden niet met elkaar overweg en pasten niet bij elkaar en dat dit de oorzaak is geweest, dat vader in zijn huwelijk als een vroolijke Frans leefde, van Zaterdag tot Woensdag als een gek lolmaken, musiceeren, dansen, enz. (de man leed in dien tijd aan gonorrhoe) en van Woensdag tot Zaterdag ook werken als een gek, om een behoorlijk loon te verdienen, valt aan te nemen, nu vader, sinds 15 jaar met een andere vrouw

getrouwd, die best bij hem past en bij wie hij reeds 7 kinderen heeft, van die malle dingen heelemaal niet meer uithaalt. De eerste vrouw noemt vader onnoozel, heelemaal geen kerel, die zich nergens om bekommerde, maar toch een goed werkman, de tweede vrouw noemt vader A. F. een goed vader, goed ontwikkeld en een fijn werkman. En als de 4 kinderen uit het eerste huwelijk, die aan vader bij de scheiding van zijn eerste vrouw waren toegewezen, niet zoo raar hadden gedaan, zou het tweede huwelijk zeer gelukkig zijn geweest. De natuurlijke moeder van F. is na de scheiding hertrouwd met een bankwerker, van wien ze ook alweer scheidde. Thans is zij kamerverhuurster, haar huursters zijn dames, men vertelt van de demi-monde en voor deze speelt zij nu juist niet de bepaald gedienstige, onderdanige, eer het tegendeel. Zij is, gelijk reeds gezegd, een forsch, grof mensch, gedecideerd in spreken en optreden, zij kleedt zich opzichtig en de goudkleurige metalen band om haar kort geknipt weelderig zwart haar maakt bij de 46-jarige vrouw een ongewonen indruk. Als men eenigen tijd met haar in gesprek is merkt men wel, dat zij niet zonder gevoel is en de typische sentimentaliteit en goedgeefschheid, die men bij lichte vrouwen aantreft, ook haar niet vreemd zijn; voor degelijke moraliteit is dit geen waarborg en ze erkent zelf dikwijls impulsief, zonder rem te zijn geweest. Hoe dit zij, een goede echtgenoote voor A. F. en een degelijke moeder voor hare vier kinderen was zij niet.

F. kan niet op een zeer gelukkige herediteit bogen: Grootvader van F, was een knap stucadoor, maar ook een knap drinker, na een val van den steiger verzwakte zijn verstand, hij stierf krankzinnig; zijn vrouw overleed

heel jong aan T.B.C.; grootvader D. was bankwerker, ook een goed werkman, ook een goed drinker; zijn vrouw stierf aan een hartkwaal; vader A. F. had geen broers of zusters; een broer van moeder drinkt en een zuster leed aan St. Vitusdans, evenals een der zusters van F. F.'s oudste broer is een onverschillig man, zonder plichtsbesef, houdt zich op met allerlei tuig en maakte meermalen kennis met den strafrechter en gevangenis; zijn strafregister spreekt van inbraak, heling, oplichting enz. De oudste zuster van F. is hoogst onbetrouwbaar en moeilijk te regeeren geweest; zij verbleef drie jaar in „de Goede Herder" te Tilburg; na haar ontslag trouwde zij heel gauw, zij was al zwanger, toen zij trouwde. Het jongste zusje liep van den vader weg (evenals de twee oudste kinderen); zij leegde echter eerst een spaarpot. Zij dient nu in B., maar als zij 21 is, gaat ze direct naar haar zuster in H. De oudere broer en zuster oefenden geen besten invloed op haar en F. uit.

Moeder was 6 maal zwanger, 4 geboorten en 2 abortus; in de eerste zwangerschap leed moeder aan toevallen. F. was uit de 6de zwangerschap en is 't jongste kind. Zwangerschap, geboorte en opgroei waren best, alleen begon 't knaapje, dat op tijd zindelijk was, op 6-jarigen leeftijd weer af en toe met bedwateren. 't Was een goedhartig ventje, stil en vrijwel eerlijk, alleen wat leugenachtig. Op school ging alles goed en hij bleef daar tot zijn 13de jaar. Toen ging hij bij vader in de leer, maar dat ging niet; bij de firma Z., tabakskerverij, ging 't goed. Van December 1922—20 September 19.. was hij sorteerder bij den Postchèque en Girodienst, bleef zonder eenige reden weg; hij wilde een reisje naar Amsterdam gaan maken met de

door hem gestorte premies in de Weduwen- en Weezenkas en eischte deze op zeer onbehoorlijke wijze op. Toen volgde ontslag en de jongen, die reeds *f* 800.— salaris verdiende, wierp zoo zijn heele toekomst weg; hij stond daar goed aangeschreven en zou opslag krijgen. Thuis bij zijn 2de moeder was 't mis, hij chagrijnig, zeer zelfzuchtig, onbeschoft, onverschillig en liep onder invloed der oudere kinderen 't huis uit. Bij oom D., die hem uit medelijden bij zich in huis nam, stal hij en werd hij weggejaagd, ook bij de bazen, die hij had, nadat hij bij de Giro was ontslagen. Moeder, die hij opzocht, kan hem gelukkig niet gebruiken en zoo kwam hij hier in 't Observatiehuis terecht. De laatste 12 weken vóór zijn opname leidde hij een zwerversbestaan en sliep vaak onder den blooten hemel. Hij was dus zoo goed als rijp voor 't leven in de vlakte en zou dat ook zeer zeker zijn ingetreden, als hij meer initiatief, energie en opmerkingsgave had bezeten, die hij grootendeels mist. Daartegenover staat, dat F. als hij zichzelf is, te goed is voor een z.g. geboren bandiet.

Gestichtsverblijf: De eerste indruk was niet zoo buitengewoon gunstig; zijn gevoelstoon, reeds jaren negatief, werd niet in een handomdraai zoo hij moest zijn en de schuld van zijn hierzijn bleef hij ook de eerste weken nog zoeken niet in zichzelf, maar daar buiten. Hij stond dan ook wantrouwend tegenover ons, was zeer gesloten en eenigszins somber en zonder belangstelling; wel was hij beleefd en rustig, maar hij hield een slag om den arm.

Lichamelijk: Een gezonde, vitale jongen, goed uitgegroeid, wel wat bleek.

Geestelijk: F.'s verstandelijke vermogens zijn slechts zeer matig te noemen; oordeel onzelfstandig en opmerkings-

gave opvallend gering; zijn bevatting en geheugen gaan wel, maar energie en initiatief ontbreken. Hij is vrij onnoozel en zeer vatbaar voor suggestie. In algemeen intellect staat hij slechts gelijk met een 10-jarigen jongen, dus twee jaar ten achter bij een normalen 12-jarigen jongen en dat op bijna 19-jarigen leeftijd. In schoolkennis is hij ook twee jaar ten achter, hij haalt het 4de leerjaar.

Arbeid: F. is ingedeeld bij de schoenmakers; bevatting en uitvoering vallen mee, maar volharding, werklust en vorderingen tegen. F. wil bij het landbouwvak en dat lijkt een goede keuze te zijn. Zijn gedrag, de eerste weken minder goed, wordt gaandeweg beter.

School: Ook hier toont F. zich gemakzuchtig en afkeerig van inspanning. Hij is zeer met zichzelf ingenomen en wil de aandacht tot zich trekken door voor clown te spelen; op een andere manier gaat het hem moeilijk af. Hij is overigens wel beleefd, rustig en meegaand en last geeft hij niet.

Groep: Hier wordt F. wat vertrouwelijker en openhartiger, al vertelt hij nog lang niet al zijn geheimen. Hij stoeit meer dan wij graag zien en kon zorgzamer zijn op lichaam en kleeren. De godsdienst zit er niet diep bij hem in, hij is te dien opzichte zeer passief en weinig eerbiedig. F. is op en top een apathisch mensch, niet actief, weinig emotioneel, doch met vrij veel nawerking van voorstellingen; hij zal dus nog lang, misschien wel altijd, een kind der omstandigheden zijn. Voorganger wordt de sleurmensch nooit.

De psychiater zegt van hem: Bij F. werden geen psychiatrische afwijkingen door mij vastgesteld. Van een debilitas mentis in eigenlijken zin kan hier m.i. nog niet

gesproken worden. De milieuomstandigheden hebben de ontwikkeling van dit gevoelige passieve, wilszwakke kind voor het grootste deel bepaald. Moreel gevoel is bij hem zeker aanwezig. Al is de jongen niet in pathologischen zin debiel, een zekere psychische onvolgroeidheid is bij hem onmiskenbaar. Dit infantilisme uit zich ook in den lichaamsbouw, die niet is van een jongen van 19 jaar. Spreekt de jongen waarheid, dan is ook de sexualiteit nog uiterst gering ontwikkeld. Wanneer de jongen in gunstige omstandigheden kan worden gebracht, dan schijnt mij de prognose niet ongunstig.

Conclusie: F. mag vanzelf niet naar zijn moeder terugkeeren; naar H. kan hij niet en zichzelf redden kan hij ook niet. Voor gezinsverpleging is hij te oud, in verband met zijn geringe loonkrachtigheid in een of ander vak. Daarbij moet hij voorloopig uit de nabijheid van een groote stad gehouden worden, waarheen zijn hart nog trekt. Ik meen, dat het 't best is den jongen in een inrichting te plaatsen, waar hij het landbouwvak verder kan leeren. Het voogdijgesticht te Heer Harreveld zoude in de eerste plaats in aanmerking komen, als zijn godsdienstzin grooter was, nu dit niet 't geval is, kan ook aan een ander landbouwgesticht gedacht worden.

Geval II: Betreffende L.
Geboren: den .... 19.. te K.
Godsdienst: Roomsch-Katholiek.
Gedomicilieerd: te N.
Opgenomen in het Observatiehuis: den .... 19..

Voorgeschiedenis: L's vader, A. L., werd geboren op .. December 18.. Hij was protestant en verdiende als

handelsagent ruim zijn brood. Hij stond bij zijn patroons hoog aangeschreven. In zijn jeugd ging hij veel uit; na zijn huwelijk, op 38-jarigen leeftijd, niet meer. Vaders vader was een net man, evenals zijn moeder, welke echter jong aan T.B.C. stierf. De moeder M., geboren .. October 18 .., dus 14 jaar jonger dan haar man, behoort tot den Roomsch-Katholieken Godsdienst. Zij was de dochter van den algemeen geachten deurwaarder M., die op hoogen leeftijd stierf. Een zuster van vader stierf tengevolge van een abces in de hersenen; een zoon van deze wierp zich voor den trein; vijf broers van moeder zijn allen respectabele, gestudeerde, maar niet gemakkelijke menschen; een dezer heeft een achterlijk kind. De grootvader van moeder is krankzinnig gestorven. Ook L's moeder verdiende mee den kost; zij had een sigarenzaak met twee filialen. Vader was in zijne zaken flink, in huis minder energiek, eer slap. Zijn neiging, om vooral van L. een geestelijk vrij man te maken, was aan die slapheid niet vreemd. Op 60-jarigen leeftijd stierf vader L. aan hartverlamming in den trein.

Uit het huwelijk van L's ouders sproten 2 kinderen, twee jongens; L. was de jongste. Zwangerschap, geboorte en opgroei, alles was uitstekend. De kleine L. was de lieveling der ouders en der familie, praatte heel vroeg leuk, bleek al spoedig een helder kopje te hebben en de bewondering en belangstelling, die men omtrent hem aan den dag legde, verwende hem deerlijk en deed al spoedig een verhoogd zelfgevoel bij hem ontstaan. Al vroeg bleek hij dan ook driftig, leugenachtig enz. Reeds op de broederschool in K. had men een lastig leerling aan hem.[1] Na het verlaten der lagere school kwam hij eerst eenige jaren op het College te C., ging daarna op de R. Kath. H. B. S.

te K. en behaalde op 17-jarigen leeftijd het einddiploma dier Burgerschool. Hij had wel zijn voordeel met het onderwijs gedaan; zoo waren zijn punten voor natuurkunde, chemie en wiskunde 10, 9, 9. Met het oog op zijn studiën, vertrok moeder in 1923 met hem naar Amsterdam en ging zelf in zaken. In Amsterdam ging het heelemaal mis met hem; uitgaan, kaarten, dobbelen, heel veel geld uitgeven, schulden maken, moeder geld afpersen, haar mishandelen, met slechte vrienden omgaan, naar de meiden loopen, zich op dat alles beroepen met een branie, die sommigen aan krankzinnigheid deed denken. Het was een ware lijdensgeschiedenis; van studeeren kwam niets. Men trachtte hem geregeld werk te geven en plaatste hem bij een firma op een kantoor, doch hij voerde niets uit. Reizen voor de firma liep ook verkeerd uit; hij maakte schulden. Klachten bij de kinderpolitie hielpen niet, evenmin als een vermaning van den Kinderrechter. Ook de invloed van den inmiddels benoemden gezinsvoogd J. bewerkte niets. L. holde zijn verderf tegemoet. Zijne opname in het Observatiehuis op 22 Augustus 1924 was het gevolg van een en ander.

Gestichtsverblijf: Het was niet te verwonderen, dat L. op heel recalcitrante wijze reageerde op zijn opname en bij het eerste onderhoud, dat de directie met hem direct bij binnenkomst had zeide hij: „Hij was geheel onbillijk en onrechtvaardig behandeld, paste nu toch de laatste 8 dagen heel goed op en nu dit; maar ze zouden van hem hooren en ondervinden, dat hij zóó niet met zich liet sollen." Wel te verwonderen was, dat hij, na in het bad te zijn geweest en zich omgekleed wist in onze gestichtskleeding — iets, wat zonder eenig verzet was geschied — een

geheel ander mensch bleek te zijn en van oppositie of iets dergelijks niet meer werd gehoord en de knaap met zijn einddiploma Hoogere Burgerschool in den zak, den volgenden morgen op de schoolbanken sommetjes zat te maken als de kleinste jongen. Alléén wilde hij den eersten avondmaaltijd niet eten, doch den volgenden morgen nam hij gretig zijn boterham. Het automatische stelsel, dat in de eerste dagen op nieuwelingen wordt toegepast, deed wonderen op hem en bij bedelde den adjunct-Directeur, die hem het eerst ontving en gezegd had, dat hij misschien na 14 dagen eens zou probeeren verstandig met hem te spreken, de eerste dagen als het ware een vriendelijk woord af, als deze hem strak groetend passeerde en andere jongens vriendelijk toesprak.

Lichamelijk: Een zwaar gebouwde, logge jongen, ingezond, flinke kleur, weinig bewegingsbehoefte.

Geestelijk: L. moge een goed leerverstand hebben, zijn algemeen (levens) intellect haalt niet het normale; op 18-jarigen leeftijd is dit volgens BINET BOBERTAG 11 3/5, dus zoowat een jaar ten achter. Vreemd, dat hij met zijn mathematischen aanleg en opmerkingsgave — en toch was hij bij het onderzoek een en al belangstelling, oplettendheid en trouwhartigheid — niet het praedicaat goed kan halen. Zijn oordeel was vaak onlogisch en zijn antwoorden getuigden van oppervlakkigheid en onnadenkendheid. Zeer suggestief bleek hij daarbij en Papa's hartewensch, van hem een vrijdenkend, zelfstandig oordeelend mensch te maken, bleek nog lang niet bereikt, integendeel. Zijn schoolkennis is aangegeven door het bezit van het einddiploma Hoogere Burgerschool.

Arbeid: Hier valt L. tegen; zijn bevatting is goed te

noemen bij de houtbewerking, doch uitvoering en volharding zijn, evenals vorderingen, onvoldoende. L. is niet geschikt voor een ambacht en voelt er ook niets voor. Zijn gedrag is goed; hij geeft in geen enkel opzicht last.

School: Ook hier gaf L. weinig last; alleen lag hij af en toe overhoop met zijn lotgenooten. Hij kan niet nalaten dezen uit te lachen, als ze op, zijns inziens, de eenvoudigste vragen geen of een verkeerd antwoord geven. Driftbuien kwamen dan wel eens voor, doch overigens deed hij zijn best een goeden indruk te maken. Zijn stemming was zeer afwisselend; nu eens in de put, dan weer zeer opgewekt en alles licht tellend. Van belangstelling voor het onderwijs of ijver bleek niet veel. Hoewel hij zijn verblijf in het Observatiehuis zeer diep voelt en zich zelf soms wel beklaagt, bleek van berouw niet veel. Hij schikt zich en er is ook veel schaamte tegenover zijn makkers in het spel, als hij van den hoogen toren blaast; hij verstaat nog lang niet de kunst om hoog tegen zich te doen opzien, zooals onze jongens zoo licht doen tegenover hun meerbegaafde makkers, die daardoor zoo gemakkelijk overwicht — vaak ten goede — kunnen krijgen.

Groep: Tegenover het personeel gedraagt L. zich behoorlijk, behalve, dat hij niet steeds de waarheid spreekt. Aan zijne betrouwbaarheid wordt nog steeds getwijfeld en de meesten blijven hem beschuldigen van huichelarij; een sympathieke jongen wordt hij door niemand genoemd. Met zijne lotgenooten is hij steeds in conflict, hij zwetst, plaagt graag, heeft veel praats, maar is daarbij laf. Zijn ongemotiveerd lachen wordt minder, maar verdwenen is deze hebbelijkheid nog lang niet. Bij twisten spreekt hij ruwe taal, vloekt zelfs. Hij is zeer ijdel en hoewel hij wat

eerbiediger wordt dan in het begin, bezit hij weinig godsdienstzin. Hij is een echte nerveuze, met weinig activiteit, veel emotiën, van den hak op den tak springend. Het verblijf in het Observatiehuis heeft wel bij hem ingeslagen en van bitterheid tegenover zijn moeder, die hem daarin deed plaatsen, wordt niets meer gemerkt.

Conclusie: Praedispositie van hereditairen aard, verkeerde opvoeding, verwenning en niet streng aanpakken en wellicht ook puberteits-invloeden, hebben L. in het labyrinth gebracht; verbeterd gevoel en wakker gemaakt verstand naast den invloed van het insluiten, kunnen hem er weer uitbrengen; maar hij moet zijn meester voelen, daarom niet bij zijn vreesachtige, nerveuze, toegeeflijke moeder inwonen en steeds onder geregelde contrôle leven en daarom niet in den handel of op reis. Studeeren, zoodat de resultaten daarvan kunnen worden nagegaan; een ontwikkeld en paedagogisch geschikt raadsman en vriend, een goed pension, waarvan de houder kan toezien en leiden, kan alles vereenigd worden met zijne terugplaatsing in de maatschappij, dan zal L. daarmee zeer gebaat zijn en het zal mogelijk de malle gevoelsstoringen doen ophouden en hem tot een fermen kerel maken.

Geval III: Betreffende O.
Geboren: den .... 19.. te IJ.
Godsdienst: Geen.
Gedomicilieerd te P.
Opgenomen in het Observatiehuis: .... 19..

Voorgeschiedenis: Vader A. O., geboren .. September 18 .., was machinist bij de marine en is thans stoker bij de

Mij. „Nederland". Zijn vader was sergeant bij de marine, een man, die uitblonk door plichtsgevoel en goede manieren, gezond, vroolijk en goed voor zijn gezin, zijn moeder is 60 jaar geworden, was een flinke vrouw, doch niet aangenaam. Hij huwde in Mei 1917, dus 7 maanden voor de geboorte van O, met Q. Grootvader Q is een beste, flinke man, hij leeft nog en is hoofd-machinist aan een fabriek in A. Grootmoeder Q was alcoholiste en is met een anderen man weggeloopen, met wien zij thans in België leeft. Een hunner zoons is opgevoed in het Roomsch-Katholieke Opvoedingsgesticht te Heer en is nog niet heel oppassend. O's ouders moesten trouwen in 1917, toen moeder pas 17 jaar oud was en vader 13 jaar ouder; beiden zijn van origine R. K., doch doen aan hun geloof niets, wat hen van hunne familie vervreemdde. Na de geboorte van O. nam vader ontslag uit den marinedienst; het gescheiden leven beviel de ouders niet en de man meende wel een betrekking aan wal te krijgen, wat niet heel vlot ging en heel vaak hebben het de menschen zeer armoedig gehad. Eerst hulpkellner in B., toen een eigen zaakje, dat misging, toen een café in Amsterdam, dat evenmin liep en met een faillissement eindigde. De ouders zochten toen onderdak bij kennissen in de Spuistraat in een perceel, dat sinds jaren een berucht huis was en waarvoor meermalen een politiepost werd gezet. Dit schaadde de reputatie van man en vrouw, de eerste had bij zijne herhaalde sollicitaties met moeilijkheden te kampen, de laatste werd voor een vrouw van de vlakte aangezien. Voorzoover is kunnen worden nagegaan echter, is de man eerlijk en de vrouw fatsoenlijk gebleven, ondanks de hongerperiodes, die soms zijn doorgeworsteld. Thans is vader geslaagd

als stoker bij de Mij. „Nederland" een betrekking te krijgen en zijn de menschen uit het beruchte pand verhuisd. Moeder was 5 maal zwanger, een abortus, een doodgeboren. Een broertje van 10 maanden werd 's morgens dood in de wieg gevonden, zoodat er nu nog 2 kinderen zijn, O. en een broertje.

De eerste was de oudste, hij werd moeielijk geboren, doch groeide vrij voorspoedig op, ondanks de armoede der ouders. Toen de dreumes $4^1/_2$ jaar was ging hij naar de voorbereidende school, doch werd na een jaar weggezonden. — Op 6-jarigen leeftijd ging hij naar de school, eerst in de Doklaan, later in de Spuistraat, doch 't was niets dan klachten en nog eens klachten. Men noemde het ventje lui, onoplettend, leugenachtig, oneerlijk en nergens normaal op reageerend. Over de medewerking der ouders klaagden de onderwijzers niet; ook thuis en op straat was de kleine deugniet baldadig, oneerlijk, waaghalzerig, vreeselijk ongehoorzaam, zoodat de ouders de hulp der Kinderpolitie inriepen. Dat de armoede de ouders bitter stemde en het kleine ventje dus in huis 't niet prettig had en hij andere taal hoorde dan 't pientere voorspoedige kind noodig had, dat men af en toe met een pak slaag 't bewegelijke kereltje meende te moeten corrigeeren, verklaart, hoe 't loochenen van zijn ondeugende streken hem haast tot een tweede natuur is geworden. Hoe dit alles ook zij, O.'s opvoeding is vrijwel verwaarloosd; dat voelt moeder trouwens ook.

Gestichtsverblijf: O. maakte natuurlijk geen gunstigen indruk in het begin; hij was vanaf het eerste begin direct overal thuis en zijn onbewogenheid en vrijmoedigheid, waarmee hij tegenover ieder optrad, wekten bij zoo'n

klein kereltje groote bevreemding; daarbij was hij rusteloos en bewegelijk, overheerschend en ongehoorzaam, onverdraagzaam en vluchtig, als nooit op dien leeftijd in 't Observatiehuis was gezien.

Lichamelijk: Een normaal gebouwd, goed gezond ventje, zijn kleur is niet frisch.

Geestelijk: O.'s verstandelijke vermogens vallen niet tegen, alleen is 't uiterst moeielijk zijn aandacht te concentreeren op een bepaald onderwerp, gelukt dit, dan blijkt zijn algemeen intellect flink op peil $\frac{7}{7}$ (Binet-Bobertag). In schoolkennis is hij door zijn herhaalde verhuizingen en zijn grooten bewegingsdrang, die hem voor onderwijs op een gewone school juist niet geheel geschikt maakt, ook niet bij; hij gaat niet boven 't eerste leerjaar, hij schrijft uiterst slecht.

Arbeid: Bij de houtafdeeling blijkt zijn bevatting vrij goed, doch uitvoering en volharding zijn geheel in overeenstemming met zijn contraire suggestie; soms toont hij goeden wil, maar 't duurt steeds heel kort; meestal is hij afgeleid, rusteloos en dan lastig; onverschillig en koppig kan hij ook zijn.

School: Hier toont O. alleszins, dat hij niet op een gewone school tehuis behoort; vluchtig, zonder eenige aandachtsconcentratie, daarbij ongehoorzaam, ongezeggelijk dwingerig en koppig. 't Is een kleine tiran, die van den hak op den tak springt en 't eene oogenblik weer verspeelt wat hij te voren had gewonnen.

IJver en vorderingen zijn gering.

Groep: Nu eens vriendelijk vertrouwelijk en aanhankelijk, dan weer koppig en ongehoorzaam; onverdraagzaam en overheerschend. Regels verwaarloost hij en zijn ruste-

looze aard maakt hem lastig voor een geregelden gang van zaken. Zijn neiging tot liegen, stelen, zelfs tot onzedelijkheid toonen aan, dat O. nog lang niet is, waar hij wezen moet. Hoe klein hij ook is, gaat hij voor niemand uit den weg.

Karakterologisch is hij nog moeielijk in te deelen, alleen komt zijn emotie reeds eenigszins uit. — Godsdienst is hem vreemd, alles hiervan gaat langs hem heen. —

Conclusie: Als de huiselijke toestanden blijvend gunstiger worden en moeder gelegenheid krijgt te toonen, in te kunnen halen wat zij zoolang heeft moeten verzuimen, d. i. hem de liefde en zorg geven, die hij zoozeer noodig heeft, zou voor zoo'n klein ventje de beste plaats bij moeder zijn. Ook dan echter zou het raadzaam zijn, nog eenigen tijd te wachten, tot het ventje in 't Observatiehuis nog wat geschikter is gemaakt voor geregelde opvoeding. Naar een gewone school kan hij ook dan vooreerst niet gaan, de „strenge school" zou dan naast de liefdevolle leiding tehuis misschien nog tot het gewenschte resultaat leiden.

Geval IV: Betreffende R.
Geboren: den .... 19.. te X.
Godsdienst: Geen.
Gedomicilieerd: te S.
Opgenomen in het Observatiehuis: den .... 19..

Voorgeschiedenis: Vader A.R., geboren .. Augustus 18.., zonder godsdienst, was vroeger slager en is thans bootwerker bij de Mij. „Nederland"; vroeger gebruikte hij een flinken borrel, doch in de laatste jaren heel niet meer.

Zijn vrouw, met wie hij in Juli 1892 huwde — 2 maanden na het huwelijk werd het eerste kind geboren — heet F.; zij is geboren . . October 18 . ., belijdt eveneens geen godsdienst. Grootvader R. was een dronkaard en verliet lang geleden zijn vrouw en eenig kind. Grootmoeder R. is een gewone vrouw, die zich met hard werken er doorheen sloeg. De familie der moeder sterft uit aan kanker, 2 tantes, 2 nichten, een zuster en haar moeder stierven er aan; grootvader F. is 64 jaar oud geworden en was gezond.

Moeder doorstond 7 zwangerschappen, alle geboorten; een dochter is koppig en eigenzinnig en 't huis uit, omdat zij zich niet wilde onderwerpen, een broer stierf op 24-jarigen leeftijd aan malaria in Indië, de andere kinderen passen goed op. R. werd voorspoedig geboren, groeide evenzoo op, doch was eerst op 14-jarigen leeftijd zindelijk, trouwens drie broers van hem waren ook lang bedwateraars, een paar deden het zelfs nog in militairen dienst. R., de jongste, was een groote, goedige lobbes, maar wat kinderachtig. Op school had hij 't niet prettig, hij kon niet best leeren, was niet ondeugend of brutaal, doch bleef eenige malen zitten. Na 't verlaten der school was 't leeren hem eveneens een gruwel; tot een vak leeren kon men hem dan ook niet krijgen. Kruideniersbediende, bediende bij een tandarts; kopergietersleerling, reepensorteerder op de chocoladefabriek van Korff, loopknecht bij Paperel, dit alles heeft hij bij de hand gehad. Op 't laatst ging hij met bloemen handelen en de eenigszins onnoozele, niet pientere jongen kwam toen onder den invloed van verkeerde kameraden, hij werd lui, brutaal, eigenzinnig en onverschillig, wilde 's morgens 't bed niet

uit, enz. De gezinsvoogd, die de ouders ter zijde werd gesteld, had ook geen invloed op R., want deze wilde nooit bij zijn gezinsvoogd verschijnen. Aan zijn vader verklaarde hij: „Jij kunt voor me werken tot ik 21 jaar ben; als ik mijn handen niet uitsteek, kan niemand mij wat maken; en als ik 21 ben, ga ik varen en dan zien jullie me nooit weer." Vader heeft een eenigszins lastig en moeilijk karakter, maar zorgde steeds goed voor zijn gezin; moeder lijkt een verstandige en gedecideerde vrouw, die wel wat door de vingers kan zien, maar zich per slot van rekening de kaas niet van 't brood laat eten.

Gestichtsverblijf: R. maakte geen al te verkeerden eersten indruk, hij was overal beleefd en gehoorzaam, maar toch kwam ook direct uit, dat om der wille van het smeer, de kat enz. Spontaniteit in goeden zin was het juist niet en hij scheen door te borduren op 't vroegere stramien: „als ik geen reden tot klagen geef, kan men mij in 't Observatiehuis niets doen."

Lichamelijk: Een flinke, forsche, gezonde jongen, ietwat log en lui in zijn bewegingen.

Geestelijk: R.'s verstandelijke vermogens, bevatting, oordeel, geheugen, alles is matig; ook zijn opmerkingsgave kan beter. In algemeen intellect is hij op bijna 20-jarigen leeftijd een groot jaar ten achter bij 't normale 12-jarige kind ($\frac{11}{12}\frac{4}{6}$ BINET BOBERTAG) en in schoolkennis haalt hij 't 4de leerjaar, is dus twee jaar ten achter bij den norm.

Arbeid: R. is werkzaam gesteld bij de schoenmakers; hier zijn bevatting, uitvoering en volharding niet onbevredigend, al zit er geen schoenmaker in hem. IJver en vorderingen konden dan ook beter, zijn gedrag is in alle

opzichten goed. In de huiselijke werkzaamheden is zijn arbeidsprestatie best; zulk werk lijkt hem, daar is denken niet de hoofdzaak.

School: Hier zijn ijver en vorderingen voldoende, zijn gedrag is zeer goed. R. is een opgewekte, kalme, rustige, gelijkmatige jongen, die de jongens op een afstand houdt, geen ruwe taal spreekt, gewillig is, maar toch ook blijk geeft, dat zich geestelijk inspannen juist niet zijn liefste bezigheid is.

Groep: Hier geeft R. wel geen last, maar lusten brengt hij ook niet bij; hij schijnt niet stevig genoeg op zijn beenen te staan, om de minder goede elementen, die hem, den 20-jarigen kerel, tot hun partij over willen halen, van zich af te houden; gevolg ervan is, dat hij een dubbele rol speelt; hij wil die elementen en zijn leider te vriend houden, maakt daardoor den indruk van huichelen en lafheid. Godsdienstzin is bij hem niet aanwezig, hij „deed er nooit aan", tehuis werd er geen waarde aan gehecht. Zijn gedrag is tijdens de godsdienstlessen goed, dat is alles, behoefte aan, noch kennis van godsdienstige zaken zijn bij hem te vinden. R. is een apathicus met zeer weinig emotie, weinig activiteit en tamelijke nawerking van voorstellingen. Die secundairiteit zal hem nog al eens doen botsen met zijn omgeving.

Conclusie: R. voelde hoegenaamd geen behoefte aan contact met zijn gezinsvoogd, hij was er eigenlijk wel een beetje bang voor gemaakt door kameraden, die onder een „voogd" stonden en begreep 't verschil niet tusschen hem en die kameraden. Hem is hier getracht dat verschil te verduidelijken en ook, dat zijn gezinsvoogd 't bijzonder goed met hem meende. Ik heb hoop, dat zijn apathie,

als er thuis op deze basis voortgebouwd wordt, zal verdwijnen en ook zijn gevoelssfeer, die hier vrij wat minder werd, niet zoo kwaadaardig zal blijken en hij zich niet zal verzetten tegen vriendschappelijk toezicht. Een vak leeren zal niet meer gaan, een of ander baantje in een of andere zaak worde voor hem gezocht en dan zou ik 't met R. tehuis nog best durven wagen.

Geval V: Betreffende U.
Geboren: den .... 19.. te V.
Godsdienst: Evangelisch.
Na uitwijzing uit het buitenland ter observatie in het Observatiehuis geplaatst den .... 19..

Gestichtsverblijf: De eerste indruk was een zeer gunstige en deze is in de 3 weken van zijn verblijf bevestigd geworden. U. toonde zich een aangename, gewillige, beleefde jongen, met helderen, open, ietwat guitigen blik.

Lichamelijk: Een gezonde, wat tengere jongen, normale bouw, geen afwijkingen.

Geestelijk: Zijn verstandelijke vermogens, bevatting en oordeel, geheugen en merkfähigkeit, zijn alle goed te noemen. Schoolkennis 6e leerjaar, kan zich al aardig met zijn Hollandsche makkers onderhouden.

Arbeid: U., die vroeger was en in het bouwvak terug wil, geeft op de schoenmakerij alle redenen tot tevredenheid; bevatting, uitvoering en volharding, ijver en vorderingen, niets van dat alles laat te wenschen over, terwijl zijn gedrag in alle opzichten goed is te noemen.

School: De onderwijzeres noemt hem een vroolijke, prettige, gemoedelijke leerling, die voor zijn klas nog te

veel in het Duitsch denkt en dus in het Nederlandsch niet zooveel vordert als dat wel kan, doch zijn ijver en zijn gedrag zijn alleszins goed en werk is netjes.

Groep: In het kwartier is de cholerische jongen (actief, emotioneel, maar luchthartig en toegevend) bij voorkeur bezig met knutselen, verstandsspel, is hij gehoorzaam, meegaand, ordelievend en net, spreekt hij nooit onbeschaafde taal en mijdt de minder goede elementen, ook bij godsdienstonderwijs en oefening is U. een jongen zooals het hoort.

Conclusie: U. moet zoo spoedig mogelijk in een gezin gebracht worden en aan zijn eigen vak. Als dat gezin hem weet te binden aan zich en hiervoor is liefde en rechtvaardigheid noodig, kan er iets moois van U. gemaakt worden.

Geval VI: Betreffende X.
Geboren: den .... 19.. te IJ.
Godsdienst: Gereformeerd.
Gedomicilieerd: te Z.
Opgenomen in het Observatiehuis: den .... 19..

Voorgeschiedenis: Vader, A. X., geboren .. Mei 18.., gereformeerd, manufacturier van beroep, huwde op 34-jarigen leeftijd de toen 26-jarige B., Christelijk-Gereformeerd. Vader stierf in December 19.. aan buikvliesontsteking, hij was van zijn 17de jaar T.B.C.-lijder; 't was een braaf, knap koopman, maar uiterst zenuwachtig en gevoelig; als kind was hij buitengewoon ondeugend. Moeder, die hertrouwde met een broer van haar overleden man, is begaafd met een meer dan gewoon intellect en

heeft daardoor een zeer verhoogd zelfgevoel. Zij is verloskundige, was reeds jong (als 17-jarig kind) secretaresse van een afdeeling eener politieke partij. Zij had alle fouten eener Hysterica en was o. a. een geweldige leugenaarster. Nu is ze door levensomstandigheden en wellicht ook door haar verminderde physieke kracht wat kalmer en beheerschter. Toch is zij nog zeer nerveus en 't verschil in meening over X.'s afwijkingen — de 2de vader noemt hem verregaand ondeugend, moeder een zenuwpatientje — gaf nog al eens aanleiding tot scènes, die natuurlijk X. niet ten goede kwamen. De herediteit van X.'s ouders is niet schitterend: van vaders zijde lees ik: Overgrootvader, dronkaard, grootmoeder, lijdster aan suiker-, hart- en everziekte, prikkelbaar, scherp, hardvochtig, veeleischend. Van moeders zijde: Grootvader, dronkaard, grootmoeder, 25 jaar jonger dan haar man, onoprecht, listig, valsch, leugenachtig in erge mate. Een broer van vader drinkt en is wilszwak; twee zusters van hem zijn zenuwlijdsters; een zuster van moeder vreemd, slordig; een broer van haar krankzinnig in „Duin en Bosch", eigenlijk is de heele familie van moeder leugenachtig en met neiging tot bedrog. X. was 't eerste kind; in zwangerschap had zij veel verdriet van haar schoonmoeder. 't Kind werd normaal geboren, doch de geboorte duurde lang. Toen het 2 maanden oud was, kreeg 't een erge stuip, bleef 4 dagen bewusteloos en het scheeve mondje is er een gevolg van. Ook leed het nog aan hersenziekte en 2 maal aan Spaansche Griep. Met 2 jaar liep en praatte hij en was hij zindelijk. Gaandeweg toonde hij zich druk, ongeremd, zeer impulsief en ongehoorzaam tot in 't oneindige. Op school was hij niet te houden. Ondeugende streken van andere jongens

deed hij direct na; hij deed mal en vies en werd dikwijls zwaar gestraft. Kwaadaardig is hij niet; uit zichzelf haast leerde hij lezen. In den laatsten tijd had hij angstaanvallen en hallucinaties; van spoken en de hel, waarmee vader, ten einde raad, hem in 't spoor trachtte te houden, heeft hij nu nog den mond vol.

Van moeder houdt hij veel, voor vader heeft hij groote vrees.

Gestichtsverblijf: X. maakte een erbarmelijken indruk, zeer ongezeggelijk, haatdragend, vloeken en plagen, schelden, grimassen en vreemde geluiden maken, onrustig, hinderlijk, slordig, vies, ruw, vernielzuchtig, liegen enz. enz. Daarentegen toonde hij zich aanhankelijk, vriendelijk, vertrouwend en dankbaar voor een zachte behandeling, medelijdend en een vriend van dieren. Hij zag overal spoken, was bang in 't donker, had watervrees.

Lichamelijk: Normale grootte, frissche, gezonde kleur, vertrokken scheef gezicht; het linkeroog kan zich niet geheel sluiten. Kan armen en handen niet geheel op normale wijze gebruiken.

Geestelijk: Een vreemde psyche; in leerverstand niet achter bij een normaal kind, best geheugen, opmerkingsgave matig, oordeel afwisselend, dan eens vrij goed, dan weer geheel afwijkend. Abnormale wilde fantasie. Reageert soms heel juist, dan weer vreemd en verkeerd. In algemeen intellect is hij weinig ten achter, maar zijn zenuwachtigheid en slechte aandachtsconcentratie maken 't onderzoek zeer moeielijk. In schoolkennis is hij niet veel ten achter, alleen zijn rekenen is slecht, hij kan er de aandacht niet bij houden; lezen en taal goed. Vreeselijk afleidbaar.

Arbeid: Bij de houtafdeeling geplaatst is X. daar uiterst lastig en hinderlijk, zijn arbeidspraestaties zijn uiteraard gering en hij vraagt geregeld toezicht; hij kan geen oogenblik bij zijn werk blijven. Een vakkeuze deed hij uiteraard nog niet.

School: Gaandeweg komt er eenige verbetering bij hem, hij is minder hinderlijk dan in de eerste weken, doet ook zijn best om wat te leeren. Zijn ongedurigheid en ongezeggelijkheid verminderen, toch is hij nog de moeilijkste van alle leerlingen, praat nog vaak veel in zichzelf, soms ook hardop, fantaseert er nog op los. Dikwijls geeft hij door zijn rake opmerkingen, die hij ongevraagd maakt, op verrassende wijze blijk, dat hij het onderwijs aan ouderen volgt. Hij vloekt nog altijd, onwillekeurig rollen de vloeken hem den mond uit, doch meer en meer dringt het tot hem door, dat hij er verkeerd aan doet en zelden meer komt het voor dat, als hem eenmaal vloekwoorden zijn ontsnapt, hij het zelf niet merkt.

Groep: Ook hier in veel opzichten winst, al is hij nog altijd de onbeholpen, ruwe, hinderlijke jongen. Hij mag geen oogenblik zonder toezicht zijn, moet nog altijd aan de hand genomen worden bij 't gaan en komen naar en van de verschillende afdeelingen. Eenige Godsdienstige kennis is aanwezig, doch van eerbied is geen sprake bij hem. Hij liegt er dapper op los en zijn onrust is nog verre van verdwenen. Hij zelf is hier gelukkig, maar de groepsleider is niet gelukkig met hem.

De psychiater zegt van hem: Een buitengewoon zwaar psychopaatje van hereditaire en familiaire belasting. Uiterst vluchtig, afleidbaar en ongedisciplineerd. Men herkent aan hem, zoowel de familie, als de moeder, die, zelve

psychopathe, dit kind natuurlijk heel slecht heeft opgevoed, deels door hare bezigheden ook noodgedwongen heeft moeten verwaarloozen. Zijn intellect schijnt mij bijzonder goed, mits het gelukt zijn aandacht te boeien. Dit zal echter vrijwel steeds een groote toer zijn. Begint hij eenmaal te vertellen, dan ratelt hij door zonder ophouden. Het zal mij verwonderen, als dit baasje niet te vluchtig is, om door eenige maanden O. H. verpleging merkbaar te worden verbeterd. Toch schijnt het mij in verband met zijn leeftijd het beste toe, deze proef te nemen. Hij is lijdende aan een periphere facialisparalyse, waarschijnlijk reeds van zeer ouden datum.

Conclusie: X. behoort niet thuis in een gewone inrichting, noch op een gewone school; hij moet voortdurend individueel behandeld worden. Als hij een thuis kan vinden in een gezin, waar hij met heel veel liefde, consequente gestrengheid en groot geduld en met voortdurend toezicht kan worden opgevoed, zou 't wellicht gaan. Als hem die behandeling niet kon gegeven worden, thuis, doch dat beteekent, als de 2de vader tot een ander inzicht gebracht kan worden en de moeder meer zorg aan hem kan wijden, dan haar betrekking en gestel konden doen, was 't de beste plaats voor hem. X. zelf is echter zeer bevreesd weer naar huis en naar vader te gaan. Gaat het niet in een geschikt gezin, dan zal een langdurig verblijf in een soortgelijke inrichting als de onze de eenige oplossing voorloopig zijn en komt het Observatiegesticht te Doetinchem het eerst in aanmerking, na ter beschikkingstelling der Regeering.

Geval VII: betreffende E.
Geboren den .... 19.. te D.
Godsdienst: Roomsch-Katholiek.
Gedomicilieerd: te C.
Opgenomen in het Observatiehuis den .... 19..

Voorgeschiedenis: Vader, R.K., geboren .. December 18.. was timmerman; hij had eenige eigen huisjes, verrichtte in eigen beheer de noodige reparaties en nam ook nog wel andere karweitjes aan. Hij huwde .. Juni 18.. met B. geboren 16 Januari 1873, ook R. K. Vader dronk een stevigen borrel en was tegenover den drank zeer verleidbaar; in dronkenschap was hij lastig en twistziek en twisten, ook vechtpartijen, kwamen dan tusschen de ouders voor, waarbij de zenuwachtige moeder zich ook niet onbetuigd liet. In dronkenschap was vader een ware huistiran, soms een beest gelijk, al was hij vroeger niet agressief. Toen bleef 't bij schelden, plagen, sarren en dagen achtereen mokken en wrokken. Ook hierin toonde vader dus geen rem te hebben. Dat moeder, toen E. 7 weken oud was, op straat vluchtte en, als een agent het niet verhinderd had, ze zich met kind en al in 't water zou geworpen hebben, getuigt ook van weinig rem. Eveneens het feit bij beide ouders, dat zij als verloofden, die goed katholiek en netjes opgevoed waren en tegen een gedwongen huwelijk waren, toch geforceerd trouwden en hun eersteling, een voldragen kind, acht maanden later geboren werd; de moeder was toen even 18 jaar.

Van E.'s herediteit is overigens weinig nadeeligs te zeggen: vaders moeder stierf aan een zenuwberoerte en E.'s moeder was een buitenechtelijk kind, wier vader, een

Duitscher, in de bruidsdagen werd aangetroffen in een befaamd huis, waarna zijn verloofde, reeds zwanger, weigerde het voorgenomen huwelijk verder aan te gaan.

Grootvader is een werkzame, beste man, die op meer dan 80-jarigen leeftijd nog meehelpt verschillende huizen te onderhouden. Gebrek aan rem op 't fatale moment, hoewel dit geen schuld voor den knaap kan genoemd worden, heeft hij dus juist niet van zich zelf.

Moeder was 11 maal zwanger; 6 zwangerschappen aborteerden, zoodat 5 kinderen werden geboren, een kind overleed heel jong. E. heeft nu nog twee broers en een zuster, allen gehuwd, doch allen van onbesproken gedrag, enz.

E. is geboren uit de laatste zwangerschap, hij is ruim 7 jaar jonger dan zijn op hem volgende zuster. Moeder was gezond, de geboorte verliep gunstig en ook in den opgroei van 't jongentje viel niets bijzonders voor; 't was een borstkind, tanden krijgen, spreken, loopen, zindelijk zijn, alles ging op tijd.

Van zijn 6de tot zijn 13de jaar ging hij op de Broederschool, haalde de 7de klas met getuigschrift en volgde toen tot zijn 16de jaar 't onderwijs op de R. K. Muloschool, die hij met diploma verliet.

Hij deed veel moeite een betrekking te verkrijgen, overeenkomstig zijn ontwikkeling, doch slaagde daarin niet; om iets te hebben, ging hij bij een melkboer aan 't werk tegen 14 gulden 's weeks. Hij deed moeite om zich te verbinden bij de opleiding der Koloniale troepen in Nijmegen, tot het drama geschiedde, dat aan vaders leven een eind maakte. Zoowel van zijn beide scholen als van zijn patroon en ook van moeder worden gunstige in-

lichtingen omtrent den jongen verstrekt. De directe opvoeding scheen maatschappelijk goed te zijn, al moet ze beslist ongodsdienstig genoemd worden, de indirecte was door 't voorbeeld van de ouders niet goed. Toch wijst niets in zijn voorleven erop, dat hij opzettelijk zijn vader heeft willen dooden of letsel toebrengen, ook van rancune of haat tegenover hem bleek niets, integendeel hij kon heel lief zijn tegen hem.

Gestichtsverblijf: E. maakte een zeer kalmen indruk; wel bleek hij onder den indruk van het gebeurde, maar op echt berouw geleek het niet. Hij was somber gestemd en had iets verbitterds over zich. Hij was zeer gesloten en in zich zelfgekeerd. Overigens was hij beleefd, volgzaam en was er niet het minst op zijn doen en laten aan te merken. Zijn onverstoorbare kalmte, ook bij 't bezoek van moeder, zijn kalme uiteenzetting van de zaak, de weinige emotie, waarvan hij blijk gaf, deden zijne opvatting vermoeden, dat vaders dood aan een toeval is toe te schrijven, waarbij hij ongelukkig de actieve rol moest vervullen. Zonderling deed het aan, dat E. 's middags binnengebracht en 's avonds voor 't eerst met de verpleegden op de speelplaats komend, direct met het voetbal-spel heel kalm meedeed, terwijl hij later zelden meespeelde.

Lichamelijk: Een flinke gezonde jongen, goed uitgegroeid, geen lichamelijke afwijkingen.

Geestelijk: E.'s verstandelijke vermogens zijn over 't geheel tamelijk goed te noemen, ook zijn opmerkingsgave. In algemeen intellect moet hij normaal genoemd worden, hoewel zijn secundairiteit en flegmatische eigenschappen en zijn geringe fantasie hem vasthoudend maken in zijn denkbeelden, ook al zijn die niet geheel juist. Daarbij is

hij vrij suggestief. In schoolkennis is hij voor zijn leeftijd geenszins achter, hij heeft goed onderwijs genoten en er wel van geprofiteerd, al behoorde hij niet tot de beste leerlingen.

Arbeid: Aanvankelijk bij de schoenmakers ingedeeld, waren bevatting, volharding en uitvoering daar bevredigend en toonde hij vakmatigen aanleg te hebben, zoodat hij met zijn intellect en handigheid wel een eenigszins hooger vak kan leeren; hij zegt in de bouwvakken te willen en schijnt daar niet ongeschikt voor. Daarna in de keuken geplaatst — een post van vertrouwen — gaf hij mede alle redenen tot tevredenheid en doet hij het drukke werk gewillig, accuraat en oordeelkundig.

School: E.'s ijver en belangstelling zijn zeer goed te noemen en zijn gedrag eveneens; hij is beleefd, rustig en meewerkend; wel is hij gesloten en in zichzelf gekeerd, doch voor zijn meening komt hij, als 't noodig is, flink uit. Een enkele maal vertoont hij een lachje, doch in 't algemeen is hij somber gestemd.

Zijn zaak houdt hem ook hier voortdurend bezig.

Groep: Hier is E. steeds dezelfde onverstoorbaar kalme knaap der eerste dagen. Hij leeft weinig mee met zijn omgeving,doch geeft in geen enkel opzicht redenen tot aanmerkingen. Zijn „zaak" is steeds in zijn gedachten. Ook bij gebed en godsdienstoefeningen maakt hij een goeden indruk: hij is eerbiedig en aandachtig, vervult zijn plichten naar behooren en geeft ook in dat opzicht redenen tot tevredenheid.

Karakterologisch is 't op en top een flegmaticus, niet zonder activiteit, met weinig emotie en zeer secundair, langzaam in denken en bewegen, doorzettend in wel

overwogen handelen, weinig phantasie, koel, waarheidslievend, goed redeneerend, doch wat eenzijdig. Door zijn onbewogen kalmte oefent hij den invloed uit op zijn makkers, dien hij wenscht, men laat hem rustig in het isolement, dat hij prefereert.

De psychiater zegt van hem: „E. acht ik, afgaande op de mij ten dienste staande gegevens en op mijn eigen persoonlijken indruk, geestelijk, practisch gesproken, normaal. Aannemende, dat hij uit noodweer zich verdedigd heeft en geen ander oogmerk had dan dat, vermoed ik bij hem geen crimineelen aanleg.

De toedracht der gebeurtenis is mij, zooals ze mij wordt voorgelegd, duidelijk. Beklaagde geeft zich uitstekend rekenschap en herinnert zich alles volkomen goed.

De reactie van beklaagde op de gebeurtenis vind ik zeer oppervlakkig. Ik ben echter geneigd dit aan een psychische infantiliteit toe te schrijven. Erfelijke belasting is ongetwijfeld bij hem aanwezig. Ik zie hierin echter hoogstens een causaal verband met zijn geringe secundaire functie, wat betreft het voorgevallene."

Conclusie: Voor zoover hier is te beoordeelen, is er zeer veel waarde in de lezing, die E. hier van de toedracht van het drama geeft, in 't kort weergegeven door: vechtende ouders scheiden, moeder 't huis uit zien te krijgen, tegenover aanvallenden vader een verdedigende houding aannemen en zich opgesloten wetend en in 't nauw gebracht, daarbij 't eerste voorwerp nemen, dat voor de hand was ter afweer en . . . de noodlottige verwonding. Mocht de gerechtelijke behandeling van deze zaak een zoodanig licht erop doen vallen, dan zou een voorwaardelijke straf misschien te verdedigen zijn; in geen geval zou ter be-

schikking stelling te adviseeren zijn, waartoe trouwens onze observatie van zijn innerlijk evenmin aanleiding geeft. De jongen toont geen opvoedingsfouten of gebreken, tenzij het lichtvaardig en roekeloos handelen dan als zoodanig zou moeten worden beschouwd; doch hiervoor dwangopvoeding toepassen kan moeilijk in den geest der wet te verklaren zijn. Moet er werkelijk straf opgelegd worden, dan moet voorzeker rekening gehouden worden, dat de tijd, dien hij in 't Observatiehuis doorbracht, voor hem zeker als zoodanig moet worden aangemerkt; deze was voor dezen jongen uiterst zwaar en zal niet nalaten een remmenden invloed op hem uit te oefenen, als de verleiding tot hem mocht komen. Doch m.i. moet geen verdere straf gegeven worden, er zal toch al genoeg te doen zijn, om de natuurlijke kwade gevolgen der daad voor den knaap eenigermate te verzachten.

BIJLAGE I.

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS

TE AMSTERDAM

UITTREKSEL

UIT HET

DOSSIER VAN DEN VERPLEEGDE

DATUM VAN OPNAME:

..... 19.....

Dossier	Personalia	Afkomst en Omgeving	PERSOONLIJKHEID (voorgeschiedenis)	Aard van het misdrijf of de overtreding	Beoordeeling van partijen en getuigen inzake verdere behandeling	Bijzonderheden
Ontvangen van den 19..... Teruggezonden aan: den 19..... Vonnis van de op den 19..... Arrest van op den 19.....	Zoon van: Geboren te den 19..... Wonende te adres Godsdienst	1. Vader geb. ziekten: overleden: alcoholisme: gedrag: beroep: inkomsten: 2. Moeder geb. ziekten: overleden: alcoholisme: gedrag: beroep: inkomsten: woning: 3. Opvoeding 4. Kinderen; aantal: ziekten: daarvan overleden: gedrag: 5. Ontheven: Ontzet: 6. Hertrouwd: 7. Familieleden: 8. Opmerkingen:	1. Op School: 2. Thuis: 3. Bij werkgevers: 4. Buiten: (kameraden) 5. Ziekten: 6. Opmerkingen:	1. Feiten: 2. In vereeniging met Ten nadeele van 4. Gemaakt gebruik: 5. Data:	1. Ouders: 2. Openb. Ministerie 3. Derden:	1. Voogd(es): 2. Toez. Voogd(es): 3. Opmerkingen:

Gezien: de Hoofdredacteur der Vereeniging voornoemd. AMSTERDAM,.....19..... De Directeur van het Observatiehuis.

BIJLAGE II.

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS VOOR JONGENS.

INLICHTINGSTAAT.

A. **OUDERS.** (Zie ook D. Erfelijkheid).

I. **Samenleving.** *a.* afwezig; *b.* wettig gescheiden; *c.* gesch. v. tafel en bed;
d. gehuwd: 1. bij elkaar. *e.* ongehuwd in concubinaat.
2. leven gescheiden.
a. ieder afzonderlijk.
b. vrouw in concubinaat.
c. man „ „ .

II. **Vader.** *a.* geboren.....; *b.* overleden.....; *c.* godsdienst.....; *d.* afwezig;
e. beroep.
1. vast werk. 4. overwegend werkloos.
2. seizoen „ . 5. ondersteuning.
3. los „ . 6. neringdoend voor eigen rekening.

III. **Moeder.** *a.* geboren.....; *b.* overleden.....; *c.* godsdienst.....; *d.* afwezig;
e. ongehuwd *f.* beroep
1. bij geboorte v. verpl. 1. vast werk. 4. overwegend werkloos.
2. bij opname v. „ 2. seizoen „ . 5. ondersteuning.
3. los „ . 6. neringdoend voor eigen rekening.

IV. **Ouderlijke macht.** *a.* ontzetting. *b.* ontheffing. *c.* gezinsvoogdij.
1. vader. 1. vader.
2. moeder. 2. moeder
3. ouders. 3. ouders.

B. **KINDEREN.**

I. **Geboren.** *a.* aantal jongens .....; *b.* aantal meisjes .....
II. **Overleden.** *a.* „ „ .....; *b.* „ „ .....
III. **In gezin aanwezig.** *a.* „ „ .....; *b.* „ „ .....

C. **WONING.**

I. **Vaste woonplaats.** *a.* In Amsterdam.
1. adres vader .....
2. „ moeder .....
3. „ verpleegde .....
b. In andere steden.
1. adres vader .....
2. „ moeder .....
3. „ verpleegde .....
c. Platteland.
1. adres vader .....
2. „ moeder .....
3. „ verpleegde. .....

II. **Zonder vaste woonplaats.**

III. **Aard der woning.** *a.* woonhuis; *d.* woonwagen; *g.* kelder;
b. woonschip; *e.* éénkamerwoning; *h.* zolder;
c. varend schip; *f.* meer vertrekken; *i.* inwoning.
1. één vertrek.
2. meer vertrekken.
3. kelder.
4. zolder.
5. bij familie.
a. als familie.
b. met derden.
6. niet bij familie.
a. als familie.
b. met derden.

D. **ERFELIJKHEID.**

	P.P.	M.P.	P.M.	M.M.	P.	M.	F.P.	S.P.	F.M.	S.M.	F.	S.	O K
I. Zenuwziekte													
II. Idiotie													
III. Epilepsie													
IV. Krankzinnigheid													
V. Syphilis													
VI. Andere gesl. ziekten													
VII. Tuberculose													
VIII. Alcoholisme													
IX. Neiging tot zelfmoord													
X. Zelfmoord													
XI. Gesl. abnormaliteit													
XII. Prostitutie													
XIII. Verwekker, buitene. kind.													
XIV. Bevallen van „ „													
XV. Misdrijf													

E. **VERPLEEGDE.**

I. **Verwekking, geboorte en zwangerschappen van de moeder.**

a. **Verwekking.**

1. geconcipieerd voor 't huwelijk:
   a. geboren voor 't huwelijk,
   erkend bij huwelijk door man, die niet verwekker is.
   „ „ „ „ „ „ wel „ „.
   niet „ „ „ „ „ „ niet „ „.
   „ „ „ „ „ „ wel „ „.
   b. geboren tijdens 't huwelijk
   vader 1e, 2e, 3e huwelijk
   moeder 1e, 2e, 3e „
   verwekt door derde.
2. geconcipieerd tijdens 't huwelijk
   a. vader 1e, 2e, 3e huwelijk
   b. moeder 1e, 2e, 3e „
   c. verwekt door derde.

b. **Geboorte.**

1. voldragen; 3. spontane verlossing; 5. snelle baring.
2. niet „ ; 4. kunstm. „ ; 6. langzame „ .

c. **Andere zwangerschappen van de moeder.**

1. totaal aantal zwangerschappen .....; 6. aantal zwangerschappen tot geb. v. verpl.
2. „ „ miskramen .....; 7. „ miskramen „ „ „ „
3. „ „ abort. provoc. .....; 8. „ abort. provoc. „ „ „ „
4. „ „ doodgeb. kinderen.....; 9. „ doodgeb. kinderen „ „ „ „
5. „ „ levendgeb. „ .....; 10. „ levendgeb. „ „ „ „

I. **Levensloop.**

a. **Eerste levensjaren.**

1. couveuse.
2. borstvoeding.
3. kunstmatige voeding.
4. gedeeltelijke borstvoeding.
5. normaal tanden krijgen (± 10 mnd.)
6. niet „ „ „
7. normaal leeren staan (± 10 mnd.)
8. niet „ „
9. normaal leeren spreken (± 15 mnd.)
10. niet „ „ „
11. normaal leeren loopen (± 18 mnd.)
12. niet „ „ „
13. normaal zindelijk over dag en 's nachts (± 2 j.)
14. niet „ „ „

b. **Bijzondere ziekten.**

1. zenuwziekte.
2. stuipen.
3. idiotie.
4. epilepsie.
5. krankzinnigheid.
6. neiging tot zelfmoord.
7. traumata capitis.
8. hersenschudding.
9. hersenziekte.
10. syphilis.
11. andere geslachtsziekten.
12. geslachtel. abnormaliteit.
13. verwekker buitenecht. kind.
14. chorea.
15. verlammingen.
16. dyphterie.
17. influenza.
18. roodvonk.
19. encephalitis
20. andere infectieziekten.
21. rachitis.
22. tuberculose.
23. hartstoornissen.
24. enuresis.
25. operatie.
26. andere ziekten.

c. **Bijzonderheden uit het verleden.**

1. pavor nocturnus.
2. gilbuien.
3. slaapwandelen.
4. hoofdpijn.
5. duizelingen.
6. tandenknarsen in den slaap.
7. veel en hardop droomen.
8. nagelbijten.
9. spijbelen.
10. zwerfneigingen.
11. snoepen.
12. rooken.
13. drankgebruik.
14. bioscoop.
15. onanie.
16. homosex. handelingen.
17. bisex. „
18. Verdere bijzonderheden.

I. **Leeftijd.**

V. **Godsdienst.**

a. **Gezindte.**
b. **Onderwijs.** 1. geregeld. 2. ongeregeld. 3. niet.
c. **Kinderbijeenkomst.** 1. „ 2. „ 3. „
d. **Kerkbezoek.** 1. „ 2. „ 3. „
e. **Kennis.** 1. goed. 2. matig. 3. slecht.
f. **Verhouding.**

1. Protestant.
   a. gedoopt.
   b. niet „
   c. lidmaat.
   d. niet „
2. Roomsch-Katholiek.
   a. gedoopt.
   b. niet „
   c. eerste H. Communie gedaan.
   d. niet „ „ „ „
   e. gevormd.
   f. niet „
3. Israëliet.
   a. besneden.
   b. niet „
   c. kerkl. offic. bevestigd.
   d. „ niet „ „

V. **Karakter.**

a. driftig.
b. plaagziek.
c. in harmonie met omgeving.
d. leugenachtig.
e. waarheidlievend.
f. ondeugend.
g. gehoorzaam.
h. asociaal.
i. eenzelvig.

VI. **School.**

a. **Leerjaar.**
b. **Resultaat.** 1. nog op school. 2. lagere school verlaten.
a. niet doorloopen.
b. doorloopen zonder loffelijk ontslag.
c. „ met „ „
c. **Aantal scholen van lager onderwijs.**
d. **Vorderingen.** 1. goed. 2. matig. 3. slecht.
e. **Gedrag.**
1. Op school. *a.* goed. *b.* matig. *c.* slecht.
2. Buiten school. *a.* „ *b.* „ *c.* „
f. **IJver.** 1. goed. 2. matig. 3. slecht.
g. **Verzuim.**
1. Veelvuldig. *a.* wettig. *b.* onwettig.
2. Niet „ *a.* „ *b.* „
h. **Ambachtsonderwijs.**
1. Nog leerling.
2. Cursus doorloopen.
3. Vorderingen. *a.* goed. *b.* matig. *c.* slecht.
4. Gedrag. *a.* „ *b.* „ *c.* „
5. IJver. *a.* „ *b.* „ *c.* „

VII. **Vak.**

a. **Beroep.**
b. **Gedrag.** 1. goed. 2. matig. 3. slecht.
c. **Aantal werkgevers.**

VIII. **Buiten school en vak.**

a. **Gedrag.** 1. goed. 2. matig. 3. slecht.
b. **Liefhebberijen.**
c. **Geen „**
d. **Zakgeld.**
e. **Kameraden.**
f. **Bijzonderheden**

F. **AANVULLENDE BIJZONDERHEDEN EN OPMERKINGEN.**

BIJLAGE III.

Bedoeld als rapport aan den Directeur om te dienen als bouwstof voor het door den Directeur uit te brengen verslag (Psychogram).

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM

Verslag omtrent de algemeene gesteldheid van den geest.

De Geneesheer:

BIJLAGE IV.

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM.

Afzonderings-Observatie.

Verslag betreffende:.....

Reg. No. ..... loopende over den tijd van en met den ..... 19....., tot en met den ..... 19.....

A. Algemeene indruk.

I. Lichamelijk.

Bouw.
Oogopslag.
Gelaatskleur.
Afwijkingen (bedwateren, onzindelijkheid, enz.)

II. Geestelijk.

Schoolkennis = . . . leerjaar.
Algemeene kennis.
Aandachtsconcentratie.
Combinatievermogen.
Weergeven van indrukken.
Suggestibiliteit.
Intellectsmeeting.
Godsdienstzin.
Afwijkingen.

B. Aanpassing.

a. Paste hij zich spoedig aan.
b. Had hij heimwee?
c. Dacht hij aan verleden of toekomst?
d. Was hij in zich zelf gekeerd (wrokkend of droevig)?
e. Hoe was zijn stemming (gedrukt, geprikkeld, opgewekt, onverschillig, afwisselend)?

C. Karakter.

I. Is hij werkzaam uit zichzelf?
„ „ „ na aansporing?
„ „ niet tot werkzaamheid te bewegen?
„ „ eenzijdig of veelzijdig in zijn werkzaamheid?
Welke liefhebberijen hebt ge in hem ontdekt?

II. Hoe is zijn gemoedsaard (zacht, hard, overgevoelig, gevoelig, koel, ongevoelig?)

III. Hebben indrukken lange of korte nawerking?
Is hij toegevend of blijft hij op zijn stuk staan?
Heeft hij neiging tot plannen maken (toekomst) of tot sleur (verleden) òf, leeft hij in het heden?

D. Gedrag.

a. Hoe is zijn gedrag tegenover ambtenaren?
b. „ „ „ „ „ den gestichtsregel?
c. „ „ „ „ tijdens godsdienstoefeningen?
d. „ „ „ zorg voor lichaam en uiterlijk?
e. „ „ „ „ „ kleeding en vertrekje?
f. „ „ „ „ „ boeken en werk?

E. Beroepskeuze:

F. Bijzonderheden:

Handteekening:

BIJLAGE V.

Bedoeld als rapport aan den Directeur om te dienen als bouwstof voor het door den Directeur uit te brengen verslag (Psychogram).

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM.

Gemeenschaps Observatie:
Verslag van den Godsdienstleeraar betreffende:

.....

Gezindte: .....
Aangenomen
Gevormd: .....

A. Godsdienstzin: (eerbied bij gebed en Godsdienstoefening; innerlijke geschiktheid voor een Godsdienstig gesprek; behoefte tot uiting in Godsdienstigen zin).	.....
B. Catechetisch onderricht:	
IJver:	.....
Vorderingen:	.....
Gedrag:	.....
C. Verwachting:	
gewenschte plaatsing:	.....

AMSTERDAM, ... 19.....

Handteekening:

Z. O. Z.

Voorts in te vullen de antwoorden op onderstaande vragen, doch alleen op het eerste verslag dezen verpleegde betreffende:

1. Genoot hij reeds Godsdienstonderwijs, zoo ja, hoe lang, van wien en waar? (geregeld of ongeregeld?) .....
2. Bezocht hij de Zondagsschool of andere Godsdienstige kinderbijeenkomsten? (Zoo ja, hoe lang, waar, geregeld of ongeregeld?) .....
3. Ging hij naar de kerk? (alleen of met ouders of voogden, met jongere broertjes of zusjes, waar, geregeld of ongeregeld?) .....
4. Werd hij gedoopt, aangenomen, bevestigd, gevormd? .....
5. Hoe is zijn kennis? (Weet hij iets van God, Jezus Christus, Discipelen, de Tien Geboden, bidden, het Oude en Nieuwe Testament?) .....
6. Hoe staat hij ten opzichte van den Godsdienst? (Belangstellend, onverschillig, vijandig, weetgierig, kinderlijk, vertrouwend, enz.?) .....

BIJLAGE VI.

Bedoeld als rapport aan den Directeur om te dienen als bouwstof voor het door den Directeur uit te brengen verslag (Psychogram).

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM.

Gemeenschaps Observatie: **SCHOOL.**

Verslag betreffende: Reg. No. .....

Gedrag:	
tegenover den onderwijzer;	.....
tegenover medeleerlingen;	.....
in de klasse;	.....
tijdens vrije oogenblikken;	.....
tegenover orde en regel;	.....
Gebruikt hij ruwe taal?	.....
IJver: gemiddeld cijfer:	.....
Vorderingen: gemiddeld cijfer:	.....
Schoolkennis: gemiddeld cijfer:	.....
Verstandelijke ontwikkeling: (nadere opmerkingen)	.....
Karakter: (nadere opmerkingen)	.....
Geestelijke en zedelijke afwijkingen:	.....
Bijzonderheden:	.....
Verwachting:	
1. Meent ge, dat het voldoende zou zijn hem onder toezicht te stellen?	.....
2. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Tuchtschool?	.....
3. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Particulier OpvoedingsGesticht?	.....

4. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Rijks Opvoedings Gesticht? .....
5. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Bijzondere Inrichting (welke)? .....
6. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Gezin? .....
   a. Zoo ja, in een groote of in een kleine omgeving, met of zonder kinderen, meisjes? .....
   b. Zoo ja, in een stad of op het platte land? .....
7. Meent ge, dat aan zijne plaatsing en verpleging bijzondere eischen moeten worden gesteld?
   (Zoo ja, waarom en welke)? .....

Voorts voor de eerste maal in te vullen:

1. Verstandelijke ontwikkeling (bevatting, oordeel, opmerkingsgave, geheugen, afwijkingen): .....
2. Karakter (activiteit, emotionaliteit, primaire of secundaire functie): .....
3. Lichamelijke toestand (afwijkingen): .....

AMSTERDAM, ... 19.....

Handteekening:

BIJLAGE VII.

Bedoeld als rapport aan den Directeur om te dienen als bouwstof voor het door den Directeur uit te brengen verslag (Psychogram).

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM.

Gemeenschaps Observatie: **ARBEID.**

Verslag betreffende: Reg. No. .....

A. Bevatting:	
a. In hoeverre is de leerling oplettend?	.....
b. Is hij vlug of traag van begrip?	.....
c. Hoe is zijn geheugen?	.....
B. Uitvoering.	
a. Werkt hij vlug of langzaam?	.....
b. Werkt hij daarbij goed?	.....
c. Levert hij goed en net werk?	.....
d. Heeft hij zorg voor gereedschap en kleeding?	.....
e. Houdt hij van grof of fijn werk?	.....
f. Heeft hij zintuig- of bewegingsstoornissen?	.....
C. Volharding.	
a. Werkt hij geregeld door of wordt hij gemakkelijk afgeleid?	.....
b. Heeft hij werklust of heeft hij aanmoediging of aansporing noodig?	.....
c. Welke uitwerking hebben aanmoediging of aansporing?	.....
d. Kan hij goed moeielijkheden overwinnen of laat hij spoedig den moed zakken.?	.....
e. Toont hij zelfvoldoening bij geslaagden arbeid?	.....
D. Vorderingen en IJver.	.....
E. Gedrag.	
a. tegenover den onderwijzer:	.....
tegenover medeleerlingen:	.....
tegenover orde en regel:	.....
tijdens vrije oogenblikken:	.....
b. Is veel of weinig toezicht noodig? (waarom)?	.....
c. Gebruikt hij ruwe taal?	.....

F. Geschiktheid voor eenig beroep:	
a. Ambacht (hooger- of lager ambacht):	.....
b. Buitenbedrijf (tuin-, land- of bosch-bouw):	.....
c. Zeevaart:	.....
d. Andere beroepen:	.....
G. Vakkeuze.	
a. Welk vak oefende hij vroeger uit?	.....
b. Welk vak kiest hij nu?	.....
c. In hoeverre is hij daarvoor geschikt?	.....
H. Verwachting.	
1. Meent ge, dat het voldoende zou zijn hem onder toezicht te stellen?	.....
2. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Tuchtschool?	.....
3. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Part. Opv. Gest.?	.....
4. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Rijks Opv. Gest.?	.....
5. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Bijzondere Inr. (welke)?	.....
6. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Gezin?	.....
a. Zoo ja, in een groote of in een kleine omgeving, met of zonder kinderen, meisjes?	.....
b. Zoo ja, in een stad of op het platteland?	.....
7. Meent ge, dat aan zijne plaatsing en verpleging bijzondere eischen moeten worden gesteld?	.....
(Zoo ja, waarom en welke)?	.....
1. **Bijzonderheden:** (lichamelijke, geestelijke, zedelijke afwijkingen):	.....
	.....
	.....
	.....

AMSTERDAM, ... 19.....

Handteekening:

BIJLAGE VIII.

Bedoeld als rapport aan den Directeur om te dienen als bouwstof voor het door den Directeur uit te brengen verslag (Psychogram).

VEREENIGING „HULP VOOR ONBEHUISDEN"

OBSERVATIEHUIS TE AMSTERDAM.

Gemeenschaps Observatie: **GROEP.**

Verslag betreffende: Reg, No. .....

A. Karakter.	
I. 1. Is hij een jongen van woorden of van daden?	.....
2. Is hij onder de jongens een „voorganger" of „volgt" hij liever?	.....
3. Is hij gaarne bezig of doet hij liever niets?	.....
4. Volbrengt hij iets in zijn bezigheid of is die doelloos en niets tot stand brengend?	.....
5. Wat zijn zijne liefhebberijen? (verstands-, bewegings of kansspel, lezen enz.)	.....
II. 1. Hoe is zijn gemoedsaard (zacht, hard, overgevoelig, koel, ongevoelig, spoedig geroerd, onbewogen)?	.....
III. 1. Hebben indrukken lange of korte nawerking?	.....
2. Is hij toegevend of blijft hij op zijn stuk staan?	.....
3. Heeft hij neiging tot plannen maken (toekomst) of tot sleur (verleden) of leeft hij in het heden?	.....
B. Gedrag:	
1. Hoe is zijn gedrag tegenover ambtenaren?	.....
2. Hoe is zijn gedrag tegenover den gestichtsregel?	.....
3. Hoe is zijn gedrag tegenover kameraden? (recreatie enz.)	.....
4. Hoe is zijn gedrag tijdens Godsdienstoefeningen?	.....

5. Hoe is zijn gedrag tijdens maaltijden? .....
6. Hoe is zijn zorg voor kleeding en uitrusting? .....
7. Hoe is zijn zorg voor lichaam en uiterlijk? .....
8. Hoe is zijn zorg voor boeken en spelen? .....
9. Gebruikt hij ruwe taal? .....

C. Zedelijke afwijkingen:

a. Sexueele (onanie, mutueele onanie) .....
b. Moreele (hebzucht, huichelen, liegen, stelen, enz.) .....

D. Beroepskeuze: .....

E. Verwachting:

1. Meent ge, dat het voldoende zou zijn hem onder toezicht te stellen? .....
2. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Tuchtschool? .....
3. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Particulier Opv. Gest.? .....
4. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Rijks Opv. Gesticht? .....
5. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Bijz. Inrichting (welke)? .....
6. Meent ge, dat hij geplaatst moet worden in een Gezin? .....
   a. Zoo ja, in een groote of in een kleine omgeving, met of zonder kinderen, meisjes? .....
   b. Zoo ja, in een stad of op het platteland? .....
7. Meent ge, dat aan zijne plaatsing en verpleging bijzondere eischen moeten worden gesteld? .....
   (Zoo ja, waarom en welke)? .....

F. Bijzonder:

Voorts voor de eerste maal in te vullen:

Lichamelijke toestand (Bouw, gelaatskleur, afwijkingen: bedwateren, onzindelijkheid enz.): .....
.....

AMSTERDAM, ... 19.....

Handteekening:

VEREENIGING
„HULP VOOR ONBEHUISDEN" **OVERZICHT.**

Afd. OBSERVATIEHUIS.

Naam: ..... **Voornamen:** ..... **Reg. No.** .....

Geboren te: ..... **den**..... **Gezindte** .....

Opgenomen den ..... **op verzoek (last) van** .....
wegens: .....
.....

Woonplaats en adres: .....

I. VOORGESCHIEDENIS:

.....
.....
.....
.....

Afzonderings-Observatie:

.....
.....
.....
.....

GODSDIENST.

Datum	I. Godsdienstzin	II. IJver	III. Catechetisch Onderwijs.		Bijzonderheden en Opmerkingen
			Gedrag	Vorderingen	

II. GEMEENSCHAPS-OBSERVATIE.

Daarin geplaatst den: ..... **Lichamelijke toestand:** .....

.....

A. KWARTIER. **Leider:** ..... **Groep:** .....

Datum	I. Karakter.				II. Temperament	II. Gedrag	IV. Verwachting	Liefhebberijen	V. Bijzonderheden en Opmerkingen
	Wil	Gevoel	Bewustzijn	Conclusie					

B. SCHOOL.

Klasse:.....

Leerjaar:..... **Onderwijzer:**.....

Datum	I. Geestelijke gesteldheid	II. IJver	III. Vorderingen	IV. Gedrag	V. Karakter en zedelijke gesteldheid	VI. Verwachting.	VII. Opmerking.

C. ARBEID.

Werkplaats: .....

Leider: .....

Datum	I. Bevatting	II. Uitvoering	III. Volharding	IV. Gedrag	V. Verwachting	VI. Bijzonderheden en Opmerkingen

Bijzondere voorvallen: .....

.....

.....

.....

Bijzonderheden, Correspondentie en Bezoek: .....

.....

.....

Straffen en belooningen: .....

.....

.....

Adresverandering: .....

.....

Vertrek, plaatsing, toezicht, verandering: .....

.....

.....

.....

.....

BEMOEIINGEN MET GEVANGENEN.

Das Strafrecht ist vielleicht der beste Kulturmesser den es giebt.
J. JELLINEK.
Das Strafrecht.

De Vereeniging is ook reclasseeringsinstelling en bemoeit zich als zoodanig ook met gevangenen zoowel tijdens hun verblijf in de gevangenis als na hun onslag.

De straf-gevangenis is over het algemeen een oud instituut. De straf van opsluiting in de gevangenis was reeds als zoodanig bekend in het oude Indië en was bepaald in het beroemde Wetboek van MANU, het zoogenaamde Manara-Dharma-Sâstra, dat de met opsluiting in de gevangenis gestraften ter afschrikking moesten worden opgesloten in gevangenissen aan den openbaren weg, zóó, dat ieder voorbijganger kon zien, hoe de gevangenen leden onder hunne zware kettingen, die hen wondden, onder honger en dorst, vervuiling en verwaarloozing. Overigens komen in de oudheid de gevangenissen als strafinstituten betrekkelijk weinig voor.

In het oude China was gevangenisstraf onbekend en in het eerste hoofddeel der Ta-tsing-lioe-li of „Stellingen en voorschriften der groote zuivere dynastie" (de Mantsjoe Dynastie) vindt men wel als het ware mathematisch geregelde straffen: eerst bamboeslagen, dan verbanning

steeds met slagen gepaard, dan verworging en dan onthoofding, maar naar opsluiting als straf zal men er vergeefs zoeken.

In het oude Egypte was gevangenisstraf niet geheel onbekend; de dwangarbeid bij openbare werken en in goudmijnen waren echter hoofdzaak en niet de opsluiting als zoodanig.

In het oude Griekenland ging de gevangenisstraf meestal gepaard met geldboete.

Terwijl bij Assyriërs en Babyloniërs de vrijheidsberooving als straf een ruime plaats innam en de oude Grieken haar kenden als aanvullende straf bij geldboeten, was bij de overige volkeren der oudheid de kerker niet zoozeer strafinrichting als wel bewaarplaats, in wezen overeenkomende met onze huizen van bewaring en voorts een plaats, waar men hinderlijke elementen zonder vorm van proces onschadelijk maakte.

In het oude Israël werden de Cisternen, de ruime regenbakken als kerker gebruikt. In het oude Rome was het de carcer (= kerker; in het Semietisch beteekent „kar" ommuurde ruimte), die als zoodanig werd gebruikt doch als strafinrichting na gevoerd strafproces slechts enkele malen dienst deed; in de geschiedenis zijn die weinige keeren nominatief vermeld.

Zoo staat aangeteekend, dat de Numidische Koning Jugurtha tot opsluiting in het Tullianum werd veroordeeld. Op het oogenblik, dat hij in dit duistere, duffe binnenste hol van den Carcer publicus werd neergeworpen, riep hij uit: „O Hercules, hoe koud is Uw bad!"

Eenzelfde lot trof den samenzweerder Lentulus en eenige zijner medeplichtigen.

Sallustius zegt van dit hol, dat het ongeveer twaalf voet diep onder den grond lag en dat er een huiveringwekkende duisternis en een walgelijke stank heerschte. Behalve nog andere carcers, die reeds voor de geboorte van Christus bestonden, werd daarna nog gebouwd de carcer Mamertinus, waarin de Geloofsmartelaren werden opgesloten en waarin ook Petrus en Paulus vertoefden; een eigenlijke strafinrichting was ook deze carcer niet; meer was het een dreigmiddel en een bewaarplaats voor de veroordeelden, die voor de wilde dieren werden geworpen of op andere gruwelijke wijze werden omgebracht.

Eerst in de eerste eeuwen onzer tijdrekening ontstonden de eigenlijke straf-gevangenissen, de z.g. vincula publica (vinculum = boei) en de ergastula publica (ergasterion = werkplaats). Deze laatste was oorspronkelijk een particuliere slavengevangenis, waarin de slaven zwaren dwangarbeid verrichtten; later waren de ergastula publica gevangenissen, waarin de tot dwangarbeid veroordeelden waren opgesloten.

In het algemeen waren deze oude gevangenissen vreeselijke verblijven en was het Tullianum volstrekt geen uitzondering. Lucius Tiscarro vertelt van een Egyptische gevangenis, dat de gevangenen op den grond moesten slapen en waarin een aantal van hen, aan een paal gebonden, zoo dicht opeen gehoopt lagen, dat zij bijna geen adem konden halen en hunne beenen niet konden uitstrekken.

In de vierde eeuw na Christus kwam de opsluiting in de gevangenis als straf meer en meer in zwang en in de 6e eeuw was het cellulaire systeem reeds bekend.

Ook in de middeleeuwen waren de kerkers *straf*-gevangenissen, maar zij dienden tevens als plaats voor pre-

ventieve en vervangende hechtenis, als bewaarplaats van politiek of kerkelijk gevaarlijke personen, van publieke vrouwen en van krankzinnigen.

Ook in dezen tijd is de gevangenis een waar oord der verschrikking.

In de beruchte „Fornidi Monra" (oven van Monra) konden de gevangenen nòch rechtop staan, nòch op den grond liggen.

Ook de Neurenbergsche gevangenis was een berucht oord. „Er bevinden zich in die modderige en stinkende onderaardsche gewelven van den reusachtigen aanleg twaalf verschillende kerkers „prisauns" genaamd.

Slechts twee meter in het vierkant en twee meter hoog zijn de ellendige krotten, die daarvan deel uitmaken en waarin geen licht, geen lichtstraal doordringt, dan alleen bij het binnenkomen van den cipier. Ieder van deze hokken heeft een zware, stevig bevestigde houten brits, die van eene inrichting voorzien is, om handen en voeten met ijzeren schroeven vast te zetten. Deze britsen zijn bestemd voor drie personen, die vlak op elkaar zitten; soms worden handen en voeten door een geweldige van gaten voorziene eikenhouten plank vastgebonden[1]).

Dat er ook in onzen tijd nog ellendige toestanden zijn, bleek uit een beschrijving van Russische gevangenissen in 1912 door JACOB ISRAEL DE HAAN in het tijdschrift „De Beweging". De strafcellen waren daar vaak zonder vensters en zoo vervuild en ongeventileerd, dat de bezoeker er slechts met een zakdoek voor den mond kon binnengaan, terwijl de hem vergezellende tolk een keer onwel werd door de bedorven atmosfeer.

1) STRENG. Das Zellengefängniss zu Nürnberg.

De behandeling der gevangenen werd in verschillende gevangenissen wreed genoemd. „Riga en Moscou" — aldus JACOB ISRAEL DE HAAN „zijn sinds een revisie beter geworden. Pskov begint opnieuw berucht te zijn. Orel en Sanctof zijn moordholen . . . De Kresty-gevangenis in Petersburg is tamelijk, men mishandelt er niet systematisch, maar straft wreed en onrechtvaardig. Tiflis is slecht. Tobolsk is slecht. Nicolajev is slecht. Wologda is slecht. Javoslav is slecht. De geeselstraf wordt veel toegepast." Aldus een bezoeker der Russische gevangenissen in 1912. Hoe de toestanden er thans zijn is moeilijk te gissen.

Over het algemeen echter bestonden de straffen eeuwenlang uit veel wreeder middelen. De z.g. ling-tsji of langzame en pijnlijke doodstraf der Chineezen, waarbij de beul den delinquent de hoofdhuid over de oogen trekt en het lichaam in stukken kapt, wedijvert met het doodtrappen door olifanten in het oude Indië, een straf op diefstal gesteld, en met het afhakken van de handen, spietsen enz. op roof en nachtelijken diefstal gesteld, waarbij zonderling afsteekt, dat een moord door betaling van boete kon worden verzoend. Ook de Egyptenaren hadden harde en wreede straffen als uitsnijden van de tong bij landverraad of overloopen naar den vijand, afhouwen van de hand bij vervalsching, afsnijden van den neus bij de overspelige vrouw, bij echtbreuk of verkrachting, geeseling en stokslagen bij het niet aangeven van een ontdekt misdrijf, bij verleiding van vrouwen enz.; hierbij klinkt het weer allerzonderlingst, dat er een „voorman van de dieven" werd geduld, bij wien men gestolen voorwerpen tegen 1/4 der waarde kon terug koopen (Diodorus I. 80). Bekend

zijn de straffen van verbranding, steeniging, onthoofding en „ophangen vóór de Zon of voor den Heere" (IV Mozes XXV; Jozua VIII 29; II Samuel XXI 6) bij de Israëlieten, straffen, die ook al evenmin van zachtzinnigheid getuigden.

In Rome was onder de republiek lichamelijke tuchtiging niet geoorloofd, maar uit het hierboven aangevoerde blijkt wel, dat in de oudheid de straffen het kwaadaardig karakter van „de wraak van een toornig man" sterk vertoonden.

Maar ook veel later vinden we dezelfde wreedheden nog steeds in zwang. Tot de gewone lijfstraffen, die in de 15e eeuw nog werden toegepast, behoorden ook in ons land nog: ooren afsnijden, oogen uitsteken, handen afkappen, brandmerken in het gelaat; tot de gewone doodstraffen: hangen, levend begraven en radbraken; inderdaad doen deze straffen weinig of niet onder voor het doodtrappen onder olifanten uit het oude Indië of het over de oogen trekken van de hoofdhuid uit het oude China. Ondanks 15 eeuwen Christendom inderdaad nog barbaarsche straffen naar heidenschen trant!

Niet alleen waren de straffen zelve wreed en hardvochtig, maar ze gingen vaak gepaard met martelingen, die er aan toe werden gevoegd, zooals o.a. blijkt uit een doodvonnis uit de 15e eeuw: „Omme dieswille, dat Dierck Heijn Spoorens, diemen in de wandelingh Gulden spoor heet, zich zoo verre heeft vergeten, dat hij hyer binnen der stadt met syne complicen, gedreven door een onnatuurlijcke boosheyt, hem heeft vervordert dat hij met eenen looden hamer, tot dat eynde expresselijk medegebracht, Heer Jan Moer ende syn joncwijf, met sware slagen al

of zij beesten hadden geweest, heeft ghebolt ter aarde, hebbende de vermoorde lichamen, Godt betert, soecken te verbranden, ende de gheroofde goederen te verkoopen.

Alle hetwelk niet lijdelijck is in een stad van rechte, sonder de uyterste straffe tot exempel van alle bloedtgierighe moordaedige menschen.

Soe est, dat de selve, Dierck Heyn Spoorens, met vonnisse van Schepenen, ter maninge van Mijnheere den Schout, is geanderupneert, met synen looden moorthamer ghebonden aan zynen hals, voor den stadhuyze gesteld te worden op een horde, ende daer mede gesleept te worden buiten de poorten, ter plaetse van de justitie, ende onder weghe tot alle hoecken van der straeten en de alsoo dikwijls als den schout sal believen met een gloeyende rappier ofte mes sal worden gestreken op syn bloote lijf. Ende dat gedaan, gebrocht te worden ter voornoemden plaatse daar hij gebonden sal worden in syn middel aan een houte wippe, metten welcke hij gesteld sal werden al levende in een gloeyende vier, en de aldaar verseynkt wesende, sal wederomme vytgetrocken werden, ende daer naar wederomme in 't vier ofte daerover gehangen, soo langhe dat hij sal syn gecome van levender lijve ter dood: ende doot synde, sal 't lichaam blijven hangen an de voornoemde wippe omhooge, ter exemplen van andere"[1]).

De gevonnisten werden, uit barmhartigheid soms dronken gemaakt: „daer bij men den patient ter justitie brengt, gelijck of hij ter oorloge ginge, hebbende hem te voren half dronken gemaakt, omdat hij de dood te min soude vreesen, ende de pijne te min gevoelen[1]). Eerst door Karel den Vijfde werd deze walgelijke handelwijze verboden.

1) De Wind. Bijzonderheden uit het Strafrecht.

Dit alles kan ons weinig verbazen, wanneer we zien, welke zonderlinge opvattingen gehuldigd werden bij het onderzoek naar strafbare feiten; het kan nuttig zijn deze opvattingen hier vluchtig aan te stippen; immers is het voor ieder duidelijk, dat deze opvattingen volkomen mank gaan aan elk spoor van redelijkheid en rechtvaardigheid.

Niet ieder is nog overtuigd van de onjuistheid van wreede en harde straffen; welnu deze straffen passen volkomen bij de opvattingen, die men destijds huldigde omtrent het onderzoek. Even ver als ons onderzoek, dat niemand zal willen ruilen voor de toen geldende methoden, daarvan is verwijderd, even ver zijn onze straffen verwijderd van de toegangbare, hierboven aangeduide, die ook nimmer behooren terug te keeren!

In den tijd der Germaansche stammen, de Franken en de Saksers, werd bij de rechtszitting niet getracht door het hooren van beklaagde en getuigen een helder en duidelijk beeld te verkrijgen van den gang van zaken, de getuigen moesten alleen maar de algemeene betrouwbaarheid staven van klager en beklaagde. De rechter kwam niet op het denkbeeld om te vragen of de getuigen ook iets wisten van het voorgevallene.

In ± 500 n. Chr. was bij de Saksers het getal „eedhelpers" d.w.z. degenen die de betrouwbaarheid moesten staven voor een *edele* 7, voor een vrije 8 en voor de laten (onvrijen) 36; in Midden Friesland stond een edele als eedhelper gelijk aan 3 vrijen, en 1 vrije gelijk aan 2 laten.

Werd de betrouwbaarheid van klager en beklaagde gelijkelijk gestaafd, dan nam de rechter zijn toevlucht tot de z.g. ordaliën, de „Indicia Deï", de Gods-oordeeling;

om te onderzoeken of een beklaagde al dan niet schuldig was, nam men allerlei hoogstgevaarlijke proeven op hem; werd hij daarvan het slachtoffer, dan was hij schuldig.

Zoo kende men:

1. de heetwaterproef (de z.g. Ketelfang van de Friesche wet in de 9de en 10e eeuw na Chr.), waarbij de hand of de arm in kokend water moest worden gedompeld,
2. de vuurproef, waarbij de beklaagde, alleen gekleed in een hemd, door brandende houtstapels moest loopen,
3. de proef der gloeiende ijzers (de „scheerna" uit de Friesche wet), waarbij een gloeiend ijzer in de hand moest worden gedragen,
4. de proef met de gloeiend ijzeren handschoen, die het slachtoffer moest aantrekken,
5. de proef met de gloeiende ploegscharen, waarbij de beklaagde over 9 gloeiende ploegscharen moest loopen,
6. de kruisproef, waarbij klager en beklaagde hun handen moesten leggen tegen een opgericht kruis; die dit het langst volhield werd geloofd,
7. het baar-ordel, waarbij een van moord geklaagde het lijk van den verslagene moest aanraken en schuldig werd bevonden als het lijk begon te bloeden,
8. de corbiter of gewijd-brood proef, waarbij voor schuldig werd gehouden de beklaagde, die na het nuttigen ervan ziek werd,
9. het ordel der staven, dat gebruikt werd, indien er meerdere verdachten in een moordzaak waren. Een kind of een priester trok daarbij één van twee met wol omwonden staafjes, waarvan één was gemerkt;

werd het gemerkte getrokken, dan waren de verdachten onschuldig; in het tegenovergestelde geval werd van elk der beklaagden één staafje gemerkt; de schuldige was, wiens staafje het laatst werd getrokken,

10. de koudwaterproef, waarbij de beklaagde met een band om werd neergelaten in gewijd water; zonk hij, dan was hij schuldig, dreef hij, dan werd zijn onschuld aangenomen; soms werd ook juist andersom geoordeeld,
11. de waag, (voor heksen) waarbij werd onderzocht of het lichaamsgewicht beantwoordde aan de lengte,
12. de proef van het weenen (voor heksen), waarbij de priester de beklaagde onder handoplegging bezwoer te weenen; kon zij dat niet, dan was zij schuldig,
13. het kampgevecht, (Swirdkempen der Friesche wet) waarbij de strijd besliste over recht en onrecht.

Wie mocht zeggen dat wij daar toch al lang boven verheven zijn, zij herinnerd, dat het nog heden tendage bestaande duel in dit Swirdkempen zijn oorsprong nam. Bovendien bedenke hij, hoe taai het leven dezer ordaliën is geweest; ze weerstonden alle pogingen van Karel den Groote, Lodewijk den Heilige, Lotharius, Keizer Frederik II, bisschop Agobardus (tijdens Lodewijk den Heilige), Honorius V en Alexander IV om ze uit te roeien en hielden stand tot de 17e en 18e eeuw!

Zoo beval de Raad van Hannover nog de heetwater- en de vuurproef in 1436; de Raad van Osnabrück handhaafde in 1636 de koudwaterproef, terwijl nog later de Raad van Hannover daarbij uitmaakte, dat zinken op schuld wees.

In de 17de eeuw werd door de rechtsgeleerde faculteit

der Duitsche hoogeschool nog de proef met gloeiende ijzers aanbevolen, terwijl in het midden dier eeuw (in 1660) in Saksen zekere Veith Pratzer wegens tooverij werd verbrand, terwijl zijn beide kinderen afgemaakt werden, door ze de aderen te openen en in een kuip te laten doodbloeden, omdat ze „vermüthlich auch daher zur Hexerey und Zauberey abgerichtet" waren! Dit „vermüthlich" is haast nog afgrijselijker dan de maatregel zelf!

.In 1729 werden te Oudewater nog heksen gewogen.

Bij dergelijke opvattingen past ook volkomen het gruwelijke „scherpexamen"; in onze wetgeving deed het zijn intrede, o ironie, door de invoering der Fransche wetgeving (waarin Lodewijk de Heilige het had gebracht) hier te lande door Filips *den Goede.*

Wat zulk een scherp examen beteekende, kan blijken uit de beschrijving, die een jongeman ervan geeft in het laatst der 16e eeuw in een brief aan zijne ouders, waarin we lezen:

„Toen werd ik op de bank geleyd ende wel met seven touwen daarop gebonden, en aan mijn hoofd daer waren twee knoopen, en dat lag voor mijn voorhooft, en een touw aan beide mijn groote teenen, en de andere voort om mijn lijf, en de touwen werden met houten toegedraeyt, ik en wist niet of hij (de beul) soude de ribben in mijn lijf in stucken gedraeyt hebben: en met pis in mijn mond gegoten. En als ik soo in de pijn lag, werde ik noch gegeeselt op mijn borst. Soo als zij met mij handelden dat weet de Heere en dat duurde omtrent een half ure."[1])

Soms was het touw op het voorhoofd: „een soort hoepel-

1) KONING. Lijfstr. Rechtsoef.

ken, van koorden gemaakt, vol groote knoopen"[1]), welke knoopen door het draaien tot op het been doordrongen.

Een ander „rechtsmiddel" om de waarheid te onderzoeken werd toegepast in de eerste helft der 18e eeuw en leert ons de volgende beschrijving:

„Hierop de schoorsteenveger — dit is een diender, die van 't hoofd tot de voeten met een linnen kazak bedekt, en voorts onkenbaar is — ontboden zijnde, trok hem die zijn wambes en hemdrok uit, en stroopte hem het hemd over de schouders, en dus, met het bovenlijf naakt, wierd hij aan een katrol, die boven aan den zolder vast is, met de handen omhoog gehaald, werdende zijn voeten ook bij malkanderen gebonden, en aan een kram in de vloer verzekerd. In dit postuur staande, wierd hem nogmaals gevraegt of hij 't feit bekennen wilde of niet, of dat ze hem zoo ongenadig zouden laten geeselen, dat hem de lappen om de ooren zouden stuiven . . ."

„Naderhand wierd hij agter 't stadhuis in 't publyk op het schavot . . . zoodanig gegeeseld, dat hem het bloed in de boxze liep, vervolgens wierd hem de bek opengesneden en toen weder in 't spinhuis gebannen."

Boekdeelen spreekt ook de volgende „scherpregtersrekening", een handschrift van 1712:

DEdel grootagtbare Burgemeestern en Regeerders der stad Amsterdam, debet aan HARMANUS VOGERS, scherpregter:

Een persoon onthoofd	ƒ	6.—
voor 't swaard	„	3.—
voor de doek	„	3.—
voor de kist	„	3.—

1) DE WIND. Bijzonderheden uit het Strafrecht.

Een gewurgt	*f* 6.—
voor afnemen en kisten	„ 3.—
Een geradbraakt 9 slagen à *f* 3 d. slag	„ 27.—
voor 't wurgen	„ 6.—
afnemen en buiten brengen	„ 9.—
Twee gehangen met het mes boven 't hoofd	„ 18.—
1 afgenomen	„ 3.—
1 afgenomen en buijten gebragt	„ 9.—
Vier onder de galg à *f* 6	„ 24.—
Een 't mes boven 't hoofd	„ 3.—
Twee met brieven te pronk	„ 12.—
24 gegeeseld à *f* 3	„ 72.—
Drie 't mes boven 't hoofd	„ 9.—
Een met een koevoet en boor te pronk	„ 6.—
Een 't gloeyende ijzer op de rug	„ 6.—
Daggeld	„ 12.—
Mijlgeld	„ 12.—
Touwgeld	„ 12.—
voor de assistent	„ 12.—

Wie mocht meenen, dat we toch zeker wel verre verheven zijn boven *dergelijke* onmenschelijkheden, denke aan de zedelijke beschamingen van den wereldoorlog en aan de lynch-partijen in Amerika.

Inderdaad moeten we ervoor zorgen niet terug, maar vooruit te gaan op den weg der ontwikkeling van het strafrecht. Van de allervroegste tijden tot over de helft der 18e eeuw overheerschten de meest hardvochtige opvattingen over misdadigers, — ja zelfs over beklaagden, wier schuld geenszins vaststond. Meer dan 2000 jaren konden zich dergelijke onmenschwaardige meeningen

handhaven; men moge er zich nog wel eens rekenschap van geven, dat onze tegenwoordige straf-opvatting nog slechts een jong plantje is. Dat men strijd moet voeren tegen de misdaad en niet tegen den misdadiger was een nuanceering, die eeuwen lang aan de menschheid ontging.

Wij mogen ons dan ook nog volstrekt niet al te zeker gevoelen van de overwinning der barbaarschheden en doen goed, wanneer in ons soms de gedachte opkomt, dat een of ander misdrijf niet zwaar genoeg is gestraft, of wanneer we vreezen voor te groote mildheid van het strafstelsel, eens te denken aan de slechte en verwerpelijke wijze van onderzoek naar de waarheid, door ordel en scherp-examen, waarbij de harde en zware straffen zoo wonderwel pasten; we zullen er dan voor behoed kunnen worden een deel van die bij elkaar-passende „rechtsmiddelen" terug te wenschen.

Hoe ontzettend de uitwerking is van dergelijke straffen op het publiek, blijkt wel uit de opmerkingen daaromtrent van prof. HUIZINGA, die wij ontleenen aan het meergenoemd opstel van dokter VAN MESDAG over Observatiehuizen in het 1e nummer van den 3en jaargang van „Hulp voor Onbehuisden". Wat in de justitieele wreedheid der late Middeleeuwen treft, is geen ziekelijke perversiteit, maar het dierlijke, verstompte jolijt, dat het volk erin had, de kermisvreugd ervan, die van Mons koopen! een rooverhoofdman tegen veel te hoogen prijs, voor het genoegen van hem te vierendeelen, „dont le peuple fust plus joyeucx, que si'un nouveau corps sainct estoit ressuscité."[1])

---

1) HUIZINGA. Herfsttijden der Middeleeuwen.

Tijdens de gevangenschap van Maximiliaan te Brugge in 1488, staat op de markt, waar de gevangen koning het kan zien, de pijnbank op een hooge estrade, en het volk krijgt er niet genoeg van, de van verraad verdachte magistraatspersonen telkens weer te zien pijnigen, en weerhoudt de executie, waar dezen om smeeken, om nieuwe kwellingen te genieten.[1]) Ook de geroemde constitutio criminalis carolina, de grondslag, waarop het Duitsche strafrecht zich ontwikkelde en o.a. de verdienste bezat algemeene begrippen als medeplichtigheid, deelname, poging, noodweer, enz. te omlijnen, en op de basis der z.g. Bambergensis, (het Bambergsche strafrecht Wetboek) voor het eerst een codificatie gaf van het materieele Duitsche strafrecht, kende nog al de bovengenoemde wreede straffen.

Hoewel VOLTAIRE in verschillende geschriften, MONTESQUIEU, de beroemde schrijver van „Esprit des lois" en BECCARIA met zijn „Dei delittie delle pene" zeker de baanbrekers geweest zijn voor mildere rechtsvormen, was het toch feitelijk eerst de Code Pénal van Napoleon die verlichtende beginselen deed zegevieren. Hoe jong dus, is nog ons menschwaardiger strafstelsel!

Zeer veel goed hebben in deze onze Kinderwetten tot stand gebracht; zij hebben ons als het ware de oogen geopend. En wanneer wij lezen, dat een Rechtbank twee kinderen, meisjes van 5 en 9 jaar wegens diefstal van eenig naaigoed en een paar doosjes... kinderspeelgoed veroordeelde tot 7½ jaar gevangenisstraf, dan denken we eer aan de Carolina, dan aan... ons eigen strafwet-

1) HUIZINGA. Herfsttijden der Middeleeuwen.

boek; dan denken we eer aan 1700... dan aan 1868, het jaartal van het vonnis; dan kunnen we ons nauwelijks voorstellen dat het een *onzer* Rechtbanken was, die te Goes, die zoo kort geleden nog zoodanig vonnis wees!

MILDERE OPVATTINGEN.

Le Magnanime Howard parcourt trente climats.
Est ce la gloire ou l'or qui conduisent ses pas?
Hélas! dans la prison, triste soeur de la tombe,
Sa main vient soutenir le malheur qui succombe,
Vient charmer ces cachots, dont l'aspect fait frémir.
Dont les échos jamais n'ont appris qu'a génir!
JACQUES DELILLE. *La Pitié.*

Wij zijn er de laatste jaren aan gewend geraakt te klagen over vele onrustbarende verschijnselen: over vermindering van het plichtsbesef, over gebrek aan arbeidsvreugde, over geringe belangstelling in zedelijke en maatschappelijke vraagstukken, over gemis aan gemeenschapszin, over inzinking der moraliteit, over verwildering van zeden, kortom over achteruitgang der samenleving in menig opzicht.

Maar, daargelaten in hoeverre de klachten gegrond zijn, zeker is het, dat er op velerlei gebied opleving waarneembaar is en het is ongetwijfeld goed ook die niet onopgemerkt te laten. Zoodanige opleving nu is o.a. op te merken

ten aanzien van de berechting en behandeling van misdadigers.

Dat is een verblijdend verschijnsel, niet alleen, omdat zulks ten goede komt aan deze belangrijke materie zelve, maar ook, omdat het als waardemeter mag gelden voor het peil der samenleving; volgens den bekenden Duitschen hoogleeraar in het Staatsrecht G. JELLINEK is het zelfs waarschijnlijk de beste waardemeter daarvoor. „Das Strafrecht" — aldus zijne uitspraak — „ist vielleicht der beste Kulturmesser den es giebt."[1]) eene uitspraak volkomen in overeenstemming met het welhaast gevleugelde woord van den niet minder bekenden Duitschen hoogleeraar VON IHERING, dat zegt: „das die Seele eines Volkes sich am deutlichsten spiegelt in dem Begriffe der Strafe."[2])

Een gelukkig verschijnsel mag het ook heeten dat, al zullen de meeningen wel verdeeld blijven, de felheid van den strijd omtrent het begrip „straf" aanmerkelijk is geluwd en het vinden van een weg, die tot goede practische resultaten kan leiden, daardoor is vergemakkelijkt.

Het is toch wel vanzelfsprekend, dat de practijk onmogelijk kon wachten, tot de strijd tusschen deterministen en indeterministen zou zijn uitgevochten, en evenmin, tot beslist zou zijn of straf behoort te zijn vergeldings-, beveiligings- of rechtstraf; zoolang echter de strijd met felheid werd gevoerd, belemmerde hij een ontwikkeling in de practijk.

Stelt de vergeldingsleer de zedelijke schuld op den voor-

1) JELLINEK: Die sozial-ethische Bedeutung von Recht, Unrecht u. Strafe bl. 114.

2) GÜNTHER: „Die Idee der Wiedervergeltung" blz. 1.

grond, zooals prof. mr. D. P. D. FABIUS het uitdrukt: „Straf is een leed, tot vergelding wegens schuld",[1]) de beveiligings- en rechtstraftheorie huldigen een andere opvatting.

Het meest consequent is de eerste dier theorieën wel belichaamd in het Italiaansch strafontwerp van 1922 onder leiding van den bekenden hoogleeraar FERRI, dat op het beginsel berust: „Straf zij onafhankelijk van de zedelijke schuld, die geen menschelijk rechter kan meten," hetgeen wel zeer duidelijk uitkomt in art. 20 van het eerste boek van het ontworpen Wetboek van Strafrecht, dat „de sancties" behandelt. In genoemd artikel lezen we: „Binnen de grenzen der wet is de toepassing van een maatregel afhankelijk van de gevaarlijkheid van den dader."[2])

De rechtstraftheorie neemt duidelijk stelling tegen de grondbeginselen van beveiligings- en vergeldingsstraf; haar bekende verdediger, d.e philosoof TH. LIPPS zegt er van in zijn bekende Münchener rede: „Waarom eischen wij bestraffing? Wij eischen haar om der wille van een gevoel van innerlijke geruststelling, verlichting, bevrijding, kortom bevrediging, dat alleen ontstaat uit het bewustzijn der voltrokken bestraffing.

Wij eischen haar, omdat wij een behoefte bespeuren naar deze geruststelling of bevrediging . . .[3]) „de straf (ontleent) haar recht eenvoudig aan het feit van het

1) Prof. Mr. D. P. D. FABIUS: „Schuld en Straf", Rede gehouden bij het overdragen van het Rectoraat der Vrije Universiteit 20 October 1900.

2) Zie Weekblad van het Recht No. 10813 en 10830.

3) Vergeltungstrafe, Rechtstrafe, Schutzstrafe, vier Vorträge gehalten im Acad. Juridischen Verein zu München von F. v. LISZT, BIRKMEIJER, LIPPO, KRAEPLIN, blz. 49.

Recht" . . . „de straf negeert het onrecht, eenvoudig omdat het onrecht is."[1])

Deze enkele aanhalingen mogen voldoende zijn om weer voor onzen geest te roepen de zeer fundamenteele verschillen der onderscheidene straftheorieën.

Hoe interessant ook, de praktijk van het leven kan niet wachten tot één dezer theorieën zou hebben gezegevierd, en het is hoogst onwaarschijnlijk, dat de aanhangers dezer verschillende richtingen ooit geheel tot elkander zullen komen. Gelukkig is dat ook onnoodig, omdat, zooals WLADIMIR SOLOWJEFF het zoo juist heeft gezegd: „Straf naar haar begrip veelzijdig (is)."[2])

De gestrafte zal in zekeren zin de straf al spoedig gevoelen als een vergelding voor het bedreven kwaad; door de straf zal de gemeenschap in meerdere of mindere mate worden beveiligd en steeds zal er door het „wezen van Recht geleerd, getoond, gestevigd, bevestigd, ingescherpt"[3]) worden, zooals de voorstander der Rechtstraf, Mr. J. A. LEVY het eischt en zulks onverschillig op welk standpunt de bestraffer zich stelde.

Er wordt van THORBECKE, toen hij hoogleeraar te Leiden was, verteld, dat hij eens tijdens het examen van een doctorandus in de rechten wat laat kwam en zeide slechts één vraag te zullen stellen en wel deze: „Waarom straffen wij?"

Hoe moeilijk die vraag te beantwoorden is, laat zich

---

1) Idem bld. 57.

2) Das Strafrecht vom Standpunktc der Sittlichkeit. Wladimir Solowjeff.

3) Waarom straffen wij? Mr. J. A. LEVY. De Tijdspiegel 1 Augustus 1911.

licht denken. Toch is er bij alle verscheidenheid in beantwoording overeenstemming hierover, dat strafrechterlijke reactie of sanctie absoluut geboden is.

Welnu, langzamerhand heeft zich op deze zeker smalle gemeenschappelijke basis een practijk ontwikkeld, die als het ware zich heeft verrijkt met elementen van elke richting en zóó heeft gevoerd tot een zeer veelzijdig strafbegrip.

Een eisch heeft zich den laatsten tijd zeer sterk op den voorgrond gedrongen en wel deze, dat de straf althans mede dienstbaar moet worden gemaakt aan de verbetering van den delinquent; meer en meer dringt het besef door als de straf al niet wordt opgelegd met het doel den delinquent op te voeden, zij toch zooveel mogelijk aan diens opvoeding moet worden dienstbaar gemaakt.

Feitelijk is het juister te zeggen, dat dit besef meer algemeen goed is geworden, want het is allerminst nieuw en het moet dan ook feitelijk verwondering wekken, dat er nog betrekkelijk langen tijd veel tegenstand werd geboden.

Reeds honderd jaar geleden was de geheele beweging, die leidde met groote instemming van bijna een ieder, tot schier algemeene invoering der celstraf, niets anders dan een uitvloeisel van het besef, dat de delinquent moest worden opgevoed.

Maar het opvoedingsprincipe is reeds veel ouder, niet alleen als theorie, maar ook in practische toepassing.

Reeds in 325 schonk het Concilie van Nicea, door Constantijn den Groote bijeengeroepen, aandacht aan de gevangenen en droeg aan de door het Concilie ingestelde procuratores pauperum (armenverzorgers) o.a. het be-

zoeken der gevangenen op, ook van die, welke wegens eenig misdrijf waren opgesloten.

Ook het voorschrift der in 549 gehouden Synode van Orleans, dat alle gevangenen iederen Zondag bezocht moesten worden door de Archidiaconus der kerk wijst op het besef, dat getracht moest worden opvoedkundig op de gevangenen in te werken.

Duidelijk is ook ten deze de uitspraak van den Kerkvader AUGUSTINUS „wij verafschuwen de misdaad, maar wij hebben erbarming met den mensch, die ze beging en juist, hoe grooter en oprechter die afschuw is, des te minder kunnen wij goedvinden, dat de misdadiger onverbeterd uit dit leven zou heengaan. Die verbetering is echter slechts in dit leven mogelijk, want een ieder zal daarna maaien, wat hij hier op aarde gezaaid heeft. Daarom schrijft onze menschenmin ons voor, om onze intercessio (voorspraak) ten behoeve van de schuldigen uit te oefenen, opdat zij hun leven door de strafvoltrekking niet zóó eindigen, dat zij na hunnen dood een eindelooze straf zouden moeten ondergaan."[1])

Karel de Groote spoorde den geestelijken reeds aan, om hunne zorgen ook over de gevangenen uit te strekken.[2])

De Gallische priester LEONARD, naar wien de Fransche patronaatsvereenigingen zich nog wel „Oeuvres de Saint-Léonard" noemen, legde zich reeds in het bijzonder toe op de zedelijke verheffing der gevangenen.

THOMAS VAN AQUINO wees op de opvoedkundige strekking van straf in zijne uitspraak: „de straffen in dit leven

1) Brief aan den Keizerlijken stadhouder Macedonius.

2) CAROLUS MAGNUS. Adminita generalia anno 802. „In eis quin carceribus sunt, misericordiam praebete".

zijn niet immer noodig, omdat niet hier juist de tijd is der vergelding, maar slechts in zooverre, als ze middelen zijn, hetzij om hem te verbeteren, die misdeed, hetzij tot heil van het algemeen, welks rust en orde bevorderd wordt door hem te bestraffen die misdeed";[1]) nog sterker drukte hij zich uit in deze richting, toen hij zeide: „de straffen hier in dit leven dienen meer als geneesmiddelen dan als ver elding."[2])

In 1669 stichtte de Protestantsche Hamburgsche Raadsheer PETER RENTZEL een stichting om „tot Godes eere en tot zieleheil van vele booze lieden" te dienen en om deze „voor het tijdelijke en eeuwige verderf te behoeden[3]), terwijl de pausen INNOCENTIUS X en CLEMENS XI als zijne geestverwanten ten deze moeten worden beschouwd o.a. door de stichting van een gevangenis en verbeterhuis waar aan de gevangenen werkelijke zorg werd besteed in opvoedkundigen zin."[4])

In ons land kenden we tot voor korten tijd slechts één vorm van gevangenisstraf: voor straffen beneden de vijf jaren de cellulaire, terwijl voor langere straffen het gedeelte boven de vijf jaar in de gemeenschap werd doorgebracht.

Reeds in 1703 werd door paus CLEMENS XI in het hospitium San Michele de eerste cellulaire gevangenis

1) TH. V. AQUIN. Summa Theologica.

2) Idem, Idem.

3) VER LOREN VAN THEMAAT. Zorg voor den veroordeelde in het bijzonder voor zijne invrijheidstelling.

4) INNOCENTIUS X bouwde in 1665 een nieuwe gevangenis („Carcere nuove), waarboven hij als opschrift stelde: „Justitiae et clementiae, Securiori et mitiori rearum custodiae"; CLEMENS XI stichtte in 1703 een verbeterhuis voor jeugdige veroordeelden.

gesticht, al *werkten* de jeugdige veroordeelden er gemeenschappelijk in groote werkzalen. In dezelfde eeuw ijverden vooral MONTESQUIEU, VOLTAIRE en BECCARIA voor een nieuw strafstelsel.

Amsterdam was echter de eerste stad waar een belangrijke verbetering in het strafstelsel werd aangebracht, toen aldaar in 1588 het spin- of rasphuis werd geopend. Ook buitenlandsche schrijvers noemen in dit opzicht Amsterdam als eerste plaats, waar zulk een „tuchthuis" werd opgericht en geven toe, dat *dit* tot voorbeeld heeft gediend voor alle later opgerichte rasp- en spinhuizen. Het Amsterdamsche rasp- of spinhuis was bestemd voor opname van bedelaars, landloopers en vrouwen van verdachte zeden. De mannen werden streng van de vrouwen gescheiden[1]) de eersten werden beziggehouden met het „raspen" van hout, de laatsten met spinnen.

Al spoedig vond het Amsterdamsche voorbeeld navolging en werden er in Duitschland en Engeland dergelijke tuchtinrichtingen opgericht, waarheen al spoedig behalve bedelaars en landloopers ook misdadigers werden gezonden.

In Zuid-Nederland duurde het nog tot 1775, alvorens ook daar een rasphuis werd geopend en wel te Gent door de ijverige bemoeiingen van den Burggraaf DE VILAIN.

1) Dat was voor dien tijd volstrekt niet vanzelfsprekend en wel degelijk een verdienste. Nog in 1782 speelden zich in Fransche gevangenissen de meest walgelijke tooneelen af tusschen mannelijke en vrouwelijke gemeenschappelijk opgesloten gevangenen.

Het rasp- of spinhuis stond heel duidelijk op opvoedkundige basis, zooals blijkt uit het opschrift boven de poort: „Schrik niet, ik wreek geen kwaad, maar dwing tot goed. Straf is mijn hand, maar lieflijk mijn gemoed."

De belangrijkste gevangenishervorming kwam echter tot stand in Amerika, waar de Quakers eerst het strafstelsel en daarna het gevangeniswezen grondig hervormden.

Zij huldigden het beginsel, dat de straf in de eerste plaats afschrikwekkend moest werken, maar dat men ook bij het opleggen van straffen de grenzen der menschlievendheid niet mocht overschrijden en bovendien moest streven naar verbetering van den gevangene. Zij ijverden tegen de gruwelijke en bloedige straffen, tegen de onteerende tentoonstelling van misdadigers, tegen de vreeselijke gemeenschap, waarin de misdadigers in ledigheid hun straftijd moesten doorbrengen en voerden den arbeid en de eenzame opsluiting (later de afzondering) in. Aan de Quakers is de verbreiding van het cellulaire systeem te danken.

In Europa moet de verbetering der gevangenistoestanden worden toegeschreven aan JOHN HOWARD (1726—1790), ELISABETH FRIJ (1780—1845) (beiden van Engelschen bloede) en den Nederlander WILLEM HENDRIK SURINGAR, (1790—1872) den stichter van het Nederlandsch Genootschap tot Zedelijke verbetering der gevangenen, dat in November 1923 zijn eeuwfeest vierde.

JOHN HOWARD had aan den lijve de ellende der gevangenen ondervonden. Op reis naar Lissabon in het midden der achttiende eeuw werd zijn schip door Fransche kapers opgebracht en hij zelf eenige maanden gevangen gehouden.

„Gedurende veertig uren gaf men mij niets te drinken en kreeg ik bijna geen brood," zegt hij. Ook bij langer verblijf is, naar hij vermeldt, de voeding ellendig. „Een

schapenbot werd in ons ellendig gevangeniskrot gegooid en de gevangenen wierpen er zich op als honden, om het af te knagen."

Hoe ellendig de toestand in dit krot was, blijkt wel als spoedig vele gevangenen, uitgeput door gebrekkige voeding en slechte ligging op een bodem van drassige steenen zonder stroo of dekens, bezwijken; hunne lijken laat men in grooten getale liggen en verpest zoo het vunzige verblijf tot een waar oord van verschrikking.

In 1775 reist HOWARD weer naar Frankrijk om de beruchte Bastille te bezoeken, wat hem wordt geweigerd, maar waaromtrent hij toch gegevens voor een brochure weet te verzamelen. Hij bezocht vervolgens Duitschland, Zuid-Nederland, Noord-Nederland, Zwitserland, Oostenrijk, Italië, de Afrikaansche kust, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Rusland, Polen, Portugal en Spanje en natuurlijk herhaaldelijk de gevangenissen in zijn eigen land.

Slechts in Nederland ontdekt hij een goede behandeling der gevangenen.

Hij schreef een zeer belangrijk werk in 1777, dat hij twee jaren later door een aanhangsel uitbreidde.

Door zijn rusteloozen arbeid werden grootere verbeteringen in het Engelsche gevangeniswezen aangebracht.

Hij stierf in 1790, na zich op een nieuw terrein, de pestbestrijding, te hebben geworpen, of aan besmetting of aan overspanning.

Zijn landgenoote ELISABETH FRIJ 1780—1845 drukte zijn voetstappen; haar invloed deed zich niet alleen in haar geboorteland maar ook in Frankrijk, Duitschland, Zwitserland en Denemarken gelden.

WILLEM HENDRIK SURINGAR, in 1790 te Leeuwarden geboren, heeft een niet minder belangrijke rol in het gevangeniswezen gespeeld. Hij was een ijverig voorvechter van het cellulaire systeem, dat door zijn toedoen in ons land werd ingevoerd.

Oprichter van meergenoemd „Genootschap", was hij een ijverig bezoeker der gevangenen, schreef: „Het godsdienstig en zedekundig Handboek voor gevangenen," en „Verzameling van Voorlezingen en Toespraken, gehouden in den Kerker," ijverde voor het verstrekken van goeden arbeid en onderwijs aan de gevangenen en voor herplaatsing van en werkverschaffing aan ontslagen gevangenen.

Ook hij bezocht het buitenland en oefende daar grooten invloed uit. In Duitschland, Denemarken, Griekenland Zweden en Noorwegen en Rusland had zijn streven succes. Uit Frankrijk bracht hij naar ons land het instituut over, dat hij te Mettray had leeren kennen en alzoo werd hij de stichter van „Nederlandsch Mettray."

Op 17 September 1872 overleed SURINGAR en werd overeenkomstig zijn wensch op Nederlandsch Mettray begraven.

Ook latere schrijvers bepleitten opvoedende behandeling der gevangenen.

Bij de behandeling der wet van 1886 zeide Minister MODDERMAN, na zijne opmerking: „men straft om te straffen, niet om te verbeteren," óók „men mag echter niet de tegenstelling tusschen het oude en nieuwe strafrecht te scherp nemen; ook het oude streefde naar het voorkomen van nieuwe misdaad. Zoo is het doel der gevangenisstraf niet alleen den misdadiger een leed aan te

doen, maar ook om hem een tijdlang te onttrekken aan een slechte omgeving, hem te wennen aan een sobere geregelde levenswijze, hem gelegenheid te geven tot inkeer te komen en de mogelijkheid te scheppen tijdens zijn gevangenschap een goeden invloed op hem uit te oefenen."

Volgens AHRENS moet de straf bereiken: „Un but humain, en remettant le coupable par rapport á sa volonté et à toute sa condition morale, qui était la cause du crime, dans l'état de droit, c'est à dire dans l'état moral de vouloir le juste et le bien, qu'elle doit lui rendre la vraie liberté juridique et morale et avec elle la liberté extérieure."[1])

„Un but humain," dat is het, wat bepleit wordt door LIPPS in zijn Münchener Rede; door Dr. PAUL HERR in „Das Moderne Amerikanische Besserungs-systeem," door WLADIMIR SOLOWJEFF in „Das Strafrecht von Standpunkte der Sittlichkeit"; door THOMAS OSBORNE in zijn „Gevangenis en samenleving," door Prof. KOHLBRUGGE in zijn „Zieleleven van den misdadiger."

1) AHRENS. Cours de droit naturel.

RECLASSEERING.

Verbeter en verbitter niet;
Toon goedheid, toon vertrouwen!
Een oog, dat scherp, maar zuiver ziet,
Kan bij 't kwade, dat geschiedt
't Aanwezig goede aanschouwen. N. BEETS. Gedichten.

Op den basis, gelegd door VOLTAIRE, MONTESQUIEU, BECCARIA, NAPOLEON kon zich een nieuw strafrecht ontwikkelen. Op de grondslagen, gelegd door JOHN HOWARD, ELISABETH FRIJ en WILLEM HENDRIK SURINGAR kon zich een nieuw strafstelsel gronden. Daarop kon de gedachte der reclasseering wortel schieten, welke reclasseering op haar beurt weer als het ware vanzelf leidde tot verbetering van het vernieuwde strafstelsel.

De almacht van het celstelsel werd gebroken, nadat onderwijs en arbeid dit stelsel reeds aanmerkelijk hadden verbeterd en de celbezoeker van gisteren werd de reclasseerder van heden, terwijl de reclasseerder van heden weder werd de hulp van den voorwaardelijk veroordeelde en de voorwaardelijk in vrijheid gestelde.

En met gevangenisbezoek, èn met reclasseering van den ontslagen gevangene èn met verleening van hulp en steun aan voorwaardelijk in vrijheid gestelden en voorwaar-

delijk veroordeelden houdt de Vereeniging zich bezig; zij verricht dit werk als onderdeel van wat zij noemt: „Nazorg" voor de verpleegden harer vrouwen- en mannenafdeelingen. Het ligt weer voor de hand, dat de Vereeniging zich beschikbaar stelde als reclasseeringsvereeniging. Immers herhaaldelijk deed het zich voor, dat ontslagen gevangenen, die geen goed heenkomen hadden, na hun ontslag uit de gevangenissen hun eigen weg gingen en na korter of langer tijd in de asyls der Vereeniging aanlandden. Niet alleen, dat dan hun uitgaanskas, die zij zoo noodig hebben om weer aan den gang te kunnen komen, was verteerd, maar ze hadden meestal al weer heel wat ellende beleefd en waren er waarlijk niet beter aan toe dan onmiddellijk na hun ontslag uit de gevangenis. Het lag dus voor de hand, dat de Vereeniging zou trachten deze menschen onmiddellijk bij hun ontslag uit de gevangenis als 't ware op te vangen en dan aanstonds hunne reclasseering ter hand te nemen.

Zoo werd de Vereeniging Reclasseeringsinstelling in den zin der wet en kon zij niet alleen helpen de gevangenen bij voorwaardelijke of definitieve invrijheidstelling, maar kon datzelfde doen bij eventueele voorwaardelijke veroordeeling, want zoowel bij het een, als bij het ander kan het voorkomen, dat de groote moeilijkheid is, dat de delinquent geen tehuis heeft. Natuurlijk bracht de bemoeiing met voorwaardelijke veroordeeling ook met zich de vervulling van den voorlichtingsdienst van de rechtbank, die dan ook, desgevraagd, steeds wordt verricht, door het opmaken van een inlichtingsrapport over een beklaagde eventueel met advies in zake mogelijke voorwaardelijke veroordeeling.

Naar hare beste vermogens werkt de Vereeniging hierin gaarne mede, omdat zij overtuigd is, dat het een goede en nuttige arbeid is mede te werken aan de bevestiging der mildere strafopvattingen, dat het goed is er het hare toe bij te dragen, dat deze mildere opvattingen in de praktijk niet alleen houdbaar, maar ook vruchtdragend blijken, en dat het ook noodig is zooveel doenlijk mede te werken aan de verdere ontwikkeling dezer opvattingen, omdat stilstand achteruitgang beteekent; en achteruitgang zou het gevaar mede brengen, waar ons een betrekkelijk nog zoo korte spanne tijds scheidt van de wreede en hardvochtige straffen der 18e eeuw, van terugvallen in de ellendige toestanden dier tijden. Voorstanders van doodstraf en lijfstraf wordt zulks in overdenking aanbevolen.

Inderdaad scheidt ons een kleine spanne tijds van de boven vluchtig geschetste barbaarschheden; maar gelukkig is er in dien tijd heel wat gebeurd!

Van de marteling tot de reclasseering — daar ligt een wereld tusschen!

Oorspronkelijk werd het reclasseeringswerk uitsluitend gedaan door het Nederlandsch Genootschap tot Zedelijke Verbetering der Gevangenen, het eerste instituut, dat ruim honderd jaar geleden den arbeid onder gevangenen aanvatte en jaren lang het eenig instituut bleef, dat zoodanig werk verrichtte.

Vooral de laatste jaren hebben zich echter tal van Vereenigingen gevormd, die zich alle het reclasseeringswerk ten doel stellen; hetgeen ook in Amsterdam het geval was.

Deze Vereenigingen vormen tezamen als het ware de Reclasseeringsraad, waarin afgevaardigden dier Ver-

eeniging met leden van het College van Regenten van de rechterlijke macht en een directieambtenaar van de strafgevangenis zitting hebben en waarin ook de Vereeniging Hulp voor Onbehuisden als reclasseeringsinstelling is vertegenwoordigd.

Al is de reclasseering een jongere zuster van de z.g. „zedelijke verbetering", zij heeft nog anderen grond dan de menschlievendheid, die wilde beproeven te voldoen aan het woord van Paulus: „bezoekt de gevangenen," en wilde trachten hem zedelijk op te heffen; zij baseert zich ook op de rechtvaardigheid. De misdadiger heeft door het ondergaan van zijn straf zijn tol aan het Recht betaald, maar de Rechtvaardigheid stelt daarna ook hare eischen. Hij betaalde zijn tol aan het Recht; daarmede bedoelen wij geenszins te zeggen, dat het nu ook maar uit moet zijn met elke herinnering aan den misstap, dat hij nu heeft „afgerekend", dat hij nu weer quitte is en weer een schoone lei heeft. De besten onder degenen, die ernstig struikelden, zullen U anders zeggen. In zijn Confessions heeft JEAN JACQUES ROUSSEAU reeds gezegd: „le remords s'endort durant un destin prospère et s'aigrit dans l'adversité"; en sprekende over een misstap in zijn jeugd, zegt hij: „J'en emportai les longs souvenirs du crime et l'insupportable poids des remords dont, au bout de quarante ans, ma conscience est encore chargée, et dont l'amer sentiment, loin de s'affaiblir, s'irrite à mesure que je vieillis." Maar al moge het dan niet zoo zijn, dat de delinquent de straf mag gevoelen als een „afbetaling", evenmin is het goed, als anderen hem nà de straf feitelijk zijne wederoprichting zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk maken; en dat was en is maar al te vaak het geval.

Zeker is dat niet bedoeld door het Recht en in strijd met de Rechtvaardigheid is het ongetwijfeld.

Het heeft natuurlijk nooit in de bedoeling van den rechter gelegen een delinquent niet alleen voor zijn misdrijf te straffen, maar hem ook bij zijn terugkeer tot het ordentelijk leven daarin te belemmeren. Integendeel; het kan den rechter alleen aangenaam zijn, als de straf — die mogelijk ook door hem opzettelijk bedoeld is als vergelding — daarna de uitwerking heeft, dat de vroegere „misdadiger" een zedelijk en maatschappelijk zich goed gedragend mensch wordt.

Maar de maatschappij reageert vaak anders dan de rechter wel zou wenschen en het was volstrekt geen zeldzaamheid, als een ontslagen gevangene zich rehabiliteerde en geruimen tijd een behoorlijke positie bekleedde, om dan te ondervinden, dat „uitkwam", dat hij „gezeten" had en dat hij daardoor al wat hij met enorme moeite had opgebouwd — meer moeite dan gij waarde lezer hadt om Uwe positie op te bouwen! — ineen zag storten.

De maatschappij wendde zich met verachting af van dengene, die „gezeten" had. In tweeërlei zin was dat onrechtvaardig; in de eerste plaats had de maatschappij zich gewroken, de misdaad gewraakt, de „vergelding" voltrokken door de straf; zij had den overtreder het voor die wraking, die vergelding noodige „leed" toegebracht en moest dus bedenken, dat ook hier het „non bis in idem" gold, maar bovendien was vaak het eenige verschil tusschen den ontslagen gevangene en zijn verachter, dat de eerste zijn misdrijven met gevangenisstraf had geboet... en de andere niet, òf dat de gevangene niet was gestruikeld uit slechtheid, maar door verleiding, die zijn verachter

ongetwijfeld ook zou hebben ten val gebracht, maar die hem gelukkig bespaard bleef; of door een samenloop van ongunstige omstandigheden, die zeker ook voor de krachten van zijn verachter te zwaar zou zijn geweest, maar die dezen niet op zijn weg ontmoette. De Rechtvaardigheid gebiedt dan ook niet minder dan de Menschlievendheid, dat het den ontslagen gevangene niet nog moeilijker gemaakt wordt zijn plaats in de maatschappij weer in te nemen, maar dat hij daarbij zooveel mogelijk wordt geholpen.

Rechtvaardigheid alleen behoedt
Het zwakke voor versterven;
Miskenning dooft den laatsten moed
En helpt den struikelenden voet
Te wisser ten verderve.[1])

De Reclasseeringspoging vangt in de cel aan, maar eindigt geenszins met de hulp bij den terugkeer in de maatschappij. Zeer zeker bestaat de reclasseering niet in het „aan werk helpen". Veelal moet de reclasseeringshulp voorloopig worden voortgezet, omdat de ontslagene ook moreelen steun behoeft om staande te blijven te midden van de buitengewone moeilijkheden, die op zijn pad liggen en op het onverwachtst meestal als het ware hem plotseling bespringen. De voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordeeling gaan beide hoofdzakelijk o.a. uit van de overweging, dat de delinquent hulp zal noodig hebben om nieuwe struikeling te voorkomen. Ook materieele hulp is bijna altijd daarbij noodig, maar zij is geenszins de hoofdzaak.

1) Nic. Beets. Gedichten.

In zijn „Lettre à Madame la Marquise de Menars" zegt J. J. ROUSSEAU „on doit apprendre à écouter la plainte du pauvre et la voix de l'humanité, de la commisération, ou du moins celle de la justice."

Voor wat betreft den ontslagen gevangene kunnen wij gerust zeggen, dat men dat in onzen tijd werkelijk geleerd heeft.

NAZORG.

Plaignez le criminel, aidez le malheureux.
JACQUES DELILLE.
La Pitié.

De reclasseering van ontslagen gevangenen is een absoluut noodzakelijk middel om hun, die beter willen, dat mogelijk te maken; de meening, die men daarover wel eens had, dat een ontslagen gevangene door die reclasseeringshulp maar goed af is, dat hij daardoor er nu eens mooi bovenop komt en veel beter af is dan wanneer hij niet in de gevangenis was geweest, is een heel onjuiste en wordt tegenwoordig zeker over het algemeen niet meer gedeeld. Men weet nu over het algemeen heel goed, dat het voor een ontslagen gevangene ook met de beste reclasseeringshulp nog heel moeilijk is weer aan den slag te komen en dat hij bijna altijd heel wat sporten lager op de maatschappelijke ladder moet beginnen dan die, waarop hij vóór zijn val stond. Toch hoort men wel menschen, die het tegenloopt, maar buiten Justitie- en politiehanden bleven, zeggen: „Je moet gezeten hebben om geholpen te worden." Dat geldt nu zeker niet voor de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden". Daarom is de reclasseering een onderdeel der „nazorg", die hare hulp verleent aan ieder, die deze behoeft, aan den „onbehuisde", die uit de gevangenis

komt, niet meer en niet minder dan aan hem of haar, die er zijne toevlucht zocht zonder ooit gestraft te zijn geweest.

De Vereeniging vangt die „nazorg", d.i. de zorg voor de verpleegden nà hun vertrek uit de instellingen der Vereeniging zoo mogelijk reeds aan bij de komst in de inrichting, door reeds dan te onderzoeken, hoe de vrouw, het kind of de man te helpen zal zijn om weer in de maatschappij terug te keeren; een ambtenaar en een ambtenares der Vereeniging houden zich daarmede uitsluitend bezig en zij hebben niet alleen een zeer verantwoordelijke en moeilijke, maar ook een zeer omvangrijke taak, waarvan ook de rapporteering aan de Rechterlijke autoriteiten een onderdeel vormt. Bij deze werkzaamheden maken zij meermalen gebruik van de goede diensten van het Centraal Bureau der Vereeniging van Reclasseeringsinstellingen en van het Centraal Bureau van den Amsterdamschen armenraad met zijn vertakkingen, de Unie van Vereenigingen voor Ongehuwde moeders (U.V.O.M.) en de Federatie van Instellingen voor Kinderbescherming te Amsterdam (F.I.K.A.). Onder dezen dienst ressorteert ook de „Gezinsverpleging", die de Vereeniging voor hare voogdijkinderen en vrije pupillen toepast en waaromtrent een nadere mededeeling hier op hun plaats moge zijn.

Wat de voogdijkinderen betreft, dezen worden zoodra mogelijk, dat is, zoodra onderzoek of observatie heeft uitgemaakt, dat gestichtsverpleging niet of niet meer noodig is, in gezinnen geplaatst door de zorg van de Ambtenares voor de nazorg, die ook daarna belast blijft met de contrôle op deze kinderen, waarin zij wordt bijgestaan door vrijwillige krachten, correspondenten, in de verschil-

lende plaatsen des lands, waar kinderen geplaatst zijn. Elke maand brengen de correspondenten aan de ambtenares een beknopt schriftelijk rapport uit over elk kind, terwijl eens per kwartaal de ambtenares zulks eveneens schriftelijk doet aan de Hoofddirectie, ongeacht de geregelde besprekingen ter zake. Op analoge wijze wordt gehandeld ten aanzien van de meisjes, vrije pupillen, die na het verlaten van de lagere school nog de hulp der Vereeniging niet kunnen ontberen en verdere gestichtsverzorging niet of niet langer behoeven en ten aanzien van de kinderen der ongehuwde moeders, die na hare tijdelijke gestichtsverpleging door de zorg der ambtenares weder een plaats in het maatschappelijk leven konden gaan innemen. De nazorg voor deze vrouwen is wel een zeer moeilijke. Zoodra mogelijk na hare komst in het gesticht begint de ambtenares voor de nazorg zich op de hoogte te stellen van hare omstandigheden, door haar op het daarvoor bestemde spreekuur een voor een eens rustig te laten praten en daarna het gehoorde te controleeren. Zoo mogelijk worden verbroken banden met ouders, voogden of familieleden weder aangeknoopt. Daarna wordt een plan gevormd en een plaats voor de moeder gezocht, waar zij in staat zal zijn haar eigen brood en voor zooveel mogelijk ook dat voor haar kind te verdienen. Wordt zij buiten Amsterdam geplaatst, dan wordt een gezin gezocht, waar zij zelve in haar vrijen tijd aan huis mag komen en waar tevens haar kind kan worden opgenomen. Ook in Amsterdam gebeurt dit, maar het is daar soms moeilijk een goed gezin te vinden, dat voor het beschikbare geld de zorg voor het kind op zich kan nemen; het bezwaar is daar trouwens minder groot, indien de plaatsing in een gezin voor het kind

niet zoo spoedig slaagt, omdat dan toch in alle gevallen moeder en kind in één stad zijn, zoodat de moeder het kind vaak genoeg kan bezoeken, hetgeen voor moeders, die buiten Amsterdam geplaatst worden, indien de kinderen in de inrichting te Amsterdam bleven, niet het geval zou zijn. Het is duidelijk, waar plaatsing van verpleegden in de maatschappij steeds zeer moeilijk is, de plaatsing van ongehuwde moeders met hare kinderen wel buitengewoon lastig is.

Een bijzondere moeilijkheid doet zich voor in den vacantietijd ten opzichte van vrouwen en meisjes, die in interne betrekkingen geplaatst zijn en de nazorg nog niet kunnen ontberen.

Als de familie, bij wie zij geplaatst zijn, op reis gaat, moet de vrouw of het meisje ook natuurlijk het huis verlaten, waarvoor haar dan kostgeld wordt gegeven. Maar . . . bij ons kwamen ze juist, omdat ze absoluut geen thuis hadden. Zij zitten dan onmiddellijk verlegen, waar dezen tijd door te brengen. Wij stellen er natuurlijk prijs op, dat ze in dien tijd niet vertoeven in kleine logementjes of bij „kennissen", van wie wij niet steeds weten, hoe het er is en vaak ook juist, omdat we dat wel weten, dat wenschen tegen te gaan. Soms gelukt het de ouders, indien die nog leven, te bewegen hun kind in de vacantie weer bij zich te nemen; meestal moest een andere oplossing worden gezocht, die juist zoo moeilijk is, omdat in den vacantietijd bijna niemand gelegenheid heeft een logée te hebben, die slechts weinig kan betalen.

Voor de ongehuwde moeders stellen wij er prijs op, dat zij haar kind dien tijd bij zich kunnen hebben, iets dat de vrouwen ook juist zoo graag willen; de Vereeniging

bekostigt daarvoor reis- en verpleegkosten der kinderen. Het is elk jaar een zéér moeilijk vraagstuk, vooral voor de ambtenares voor de nazorg.

Uit de brieven van en over de logées blijkt echter wel, dat het hier een zaak van groot belang voor de vrouwen . . . en voor de kinderen geldt. Een ongehuwde moeder schreef daarover aan de ambtenares voor de nazorg: „De vacantie schiet al aardig op, nog een paar dagen en ik zit weer in Amsterdam, dan maar weer flink aan den arbeid na een paar weken rust. Toch blijf ik U dankbaar, dat ik een paar weken mijn kind bij mij gehad heeft en plezier van gehad heeft." Een ander schrijft: „Wij hebben het er best gehad en de juffrouw heeft de kinderen beloofd, dat ze een ander jaar mogen terugkomen. Nu U kunt begrijpen, dat ze dat prettig vinden. Ik zeg U nogmaals mijn hartelijken dank voor alles, wat U voor ons gedaan hebt."

Een gastvrouw schreef:

„Wij hopen, dat het voor haar prettige vacantiedagen zullen zijn, als het kon, een lichtplekje in haar leven. Of het hun aangenaam is geweest, zal U uit hun mond zeker vernemen, maar de uiterlijke blijdschap, die zij aan den dag legde, den tijd, dat zij hier waren, geloof ik dat wel. Vooral C. was ons zeer lief geworden en gaarne had ik hen nog een weekje gehouden, het is een lief, behulpzaam meisje, en ik geloof wel, als zij vasthoudt aan den weg, die zij nu gaat, zij wel de goede kant uitgaat. Geve de Heere haar kracht en gebed om te blijven op het rechte pad."

Ook de plaatsing van vrouwen met hare kinderen, die door den man zijn verlaten, die gescheiden of weduwe zijn en die van vrouwen wier echtgenoot in de mannenaf-

deeling is opgenomen zijn buitengewoon moeilijk, omdat het hier feitelijk in zekeren zin reclasseering van een gezin betreft.

In het laatste geval is nauwe samenwerking tusschen ambtenares en ambtenaar voor de nazorg steeds noodig.

Voor deze gezinsgevallen is bijna steeds de medewerking noodig van den gemeentelijken woningdienst, welke gemeenteinstelling die medewerking waar mogelijk en nuttig, steeds zeer bereidwillig verleent.

Het is vanzelf sprekend dat de nazorg geld kost en dat reeds deze omstandigheid voldoende zou zijn, indien er geen veel gewichtiger waren, om aan degenen die de nazorg genieten, ook bepaalde eischen te stellen. Vooral bij de ongehuwde moeders is dat noodig, omdat, waar nazorg bij de meeste gevallen slechts van zeer tijdelijken aard kan zijn en ook niet langer noodig, noch gewenscht is, de ongehuwde moeder reeds om materieele reden vaak de nazorg gedurende vele jaren noodig heeft. Heel vaak toch staat de ongehuwde moeder met haar kind geheel alleen, of omdat zij geen ouders meer heeft en andere familie haar niet kan of wil helpen, òf omdat de ouders haar na haar val niet meer willen steunen of dat niet kunnen. In de eerste plaats is mede daarom de nazorg er op gericht te trachten verbroken banden weer aan te knoopen. Gelukt dit, dan is er altijd moreel heel veel gewonnen en vaak kan dan de moeder ook materieel eenigen steun van ouders of familie ontvangen. In het tegenovergestelde geval bijna altijd en vaak ook overigens is langdurige steun aan moeder en kind noodig. Hier ligt dan ook een heel mooi arbeidsveld voor de correspondenten. Zij kunnen toezicht houden op de verzorging van het kind, op de gedragingen

van de moeder, op hare verhouding tot haar werkgeefster of gever, zij kan raden en bemiddelend optreden bij moeilijkheden. De Vereeniging trekt haar nazorg in, indien de moeder zich bij voortduring niet gedraagt naar de door de Vereeniging gestelde regelen, die van haar vorderen, dat zij een zedelijk goed leven leidt, naar haar vermogen bijdraagt in de verpleging van het kind en zichzelve behoorlijk onderhoudt.

Het is steeds heel moeilijk in dit werk van bepaalde resultaten te spreken, maar over het algemeen mag worden gezegd, dat de nazorg op goede resultaten kan wijzen.

VERLEDEN.

In 't voorleden
Ligt het heden;
In het nu, wat worden zal.
BILDERDIJK.

Degene, die onze instellingen met een critisch oog beschouwt, zal daarop velerlei zaken hebben om aan te merken. Men bedenke echter daarbij steeds, dat ons werk nog betrekkelijk jong is, dat het met overrompelende snelheid is gegroeid, dat er een wereldoorlog is geweest, die èn in zijn duur èn in zijn gevolgen buitengewone moeilijkheden op den toch reeds zoo moeilijken weg der Vereeniging heeft gelegd, en dat de Vereeniging zich inlaat met velerlei arbeid, die nog lang niet in het verband van het overige maatschappelijke werk een vaste lijn vertoont, en waarover nog geen communis opinio bestaat, waarbij dus nog tastend en zoekend de weg met vallen en opstaan wordt gezocht.

De snelle groei van het werk was oorzaak, dat telkens nieuwe behoeften moesten worden vervuld, terwijl het reeds tot stand gekomene feitelijk nog moest bezinken en nog moest worden georganiseerd en afgewerkt. Doordien echter nieuwe behoeften weer om oprichting van nieuwe instellingen vroegen, moest daaraan zooveel aandacht, moeite, tijd en geld worden besteed, dat het andere daar-

door vaak niet zoo tot zijn recht kon worden gebracht, als anders ongetwijfeld het geval geweest zou zijn.

Het korte overzicht, dat hieronder volgt, zal den lezer kunnen overtuigen, dat er in zeer korten tijd verrassend veel moest worden tot stand gebracht.

De Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" heeft nooit hare kracht gezocht in het zich angstvallig afvragen of het wel heel beslist noodzakelijk was, dat in een bepaalden nood nu juist weer door haar moest worden voorzien. Zij heeft nooit ernaar gestreefd bepaalde categorieën voor hare hulp niet in aanmerking te doen komen; dit komt trouwens overeen èn met haar neutraal karakter èn met haar doel onmiddellijke aanvankelijke hulp zonder voorafgaand onderzoek.

Het is begrijpelijk en zeker ook nuttig, dat er Vereenigingen zijn, die hare hulp slechts uitstrekken tot zeer nauwkeurig aangegeven categorieën van personen, met beperkende bepalingen ten aanzien van religie, sekse, leeftijd, woonplaats, enz.; maar het is toch ook nuttig èn noodig, dat er een enkele Vereeniging zij, die zulks niet doet, opdat het zich niet voordoe, dat er enkele hulpbehoevenden zijn, die nergens hulp kunnen vinden, omdat zij òf niet van de bepaalde religie, òf niet van de sekse, leeftijd of woonplaats zijn, waartoe de Vereenigingen zich in hare hulpverleening terecht wenschen te beperken. Natuurlijk kan men alles overdrijven en het is niet ondenkbaar, dat er menschen zouden zijn, die eenvoudig uit menschelijke ijdelheid of andere gebreken rijp en groen, los en vast naar zich toe zouden halen. Maar dat uitgesloten denkende, is er toch iets sympathieks in, indien een neutrale Vereeniging met vele vertakkingen zich niet

al te angstvallig afvraagt: „Waarom moeten wij dat nu weer doen?" Maar eenvoudig niets vraagt en niets zegt, maar de schouders eronder zet en *doet*.

Zoo dacht de Vereeniging in den oorlogstijd, toen de door de plotseling intredende werkloosheid getroffenen door de Vereeniging aan voedsel werden geholpen, voor zoover zulks noodig was en zoo dacht ze bij den watersnood in den jare 1922, toen zij hare krachtige medewerking verleende bij de verzorging van de talrijke slachtoffers van dien watersnood, die eensklaps tijdelijk dakloos waren geworden, terwijl de toenmalige Hoofddirecteur ook een ijverig aandeel nam in het behulpzaam zijn bij de onderbrenging van de Belgische vluchtelingen, die naar de hoofdstad des lands werden gedirigeerd.

Het beginsel, waarvan werd uitgegaan, was dat aan onbehuisde mannen, vrouwen en kinderen onmiddellijke en daadwerkelijke hulp zou worden verstrekt, zonder voorafgaand onderzoek; hulp dus voor ieder, ongeacht leeftijd of kunne en onverschillig van welken godsdienst.

De Vereeniging was dan ook hierdoor gestempeld als Neutrale Vereeniging; ook uit officieele stukken blijkt dit herhaaldelijk, waar de oprichter en directeur het karakter der Vereeniging omschreef als: „neutraal"; een ander maal het karakter aangaf door te schrijven: „De verpleegden worden opgevoed in de godsdienstige richting, waarin zij voorheen werden opgevoed", en een derde maal het standpunt in deze door de Vereeniging ingenomen karakteriseerde door de korte uitdrukking „Alle gezindten". Inderdaad van de oprichting af is het de bedoeling geweest den *evenmensch* te helpen; niet den Roomsch-Katholiek, niet den Protestant, niet den Jood, maar den *mensch*, die

in nood verkeerde werd de helpende hand toegestoken.

„Sind Christ und Jude eher Christ und Jude, als Mensch?" legt LESSING Nathan der Weise in den mond. De Vereeniging gaf daarop voor hare menschen in nood het antwoord, dat hierboven vermeld is: „Alle gezindten". Geen enkele gezindte wordt door de Vereeniging minder geschat, minder hulp waardig geacht dan een andere; de belangen van geen enkele gezindte worden achtergesteld bij die van andere. Hier mag zeker met Nathan der Weise gezegd worden:

„Wohlan!
Es eifre jeder seiner unbestochnen,
Von Vorurtheilen freien Liebe nach!
Es strebe von euch jeder um die Wette,
Die Kraft des Steins in seinem Ring an Tag
Zu legen! komme dieser Kraft mit Sanftmuth
Mit herrlicher Verträglichkeit, mit Wohlthun,
Mit innigster Ergebenheit in Gott,
Zu Hülf!"

HET HEDEN.

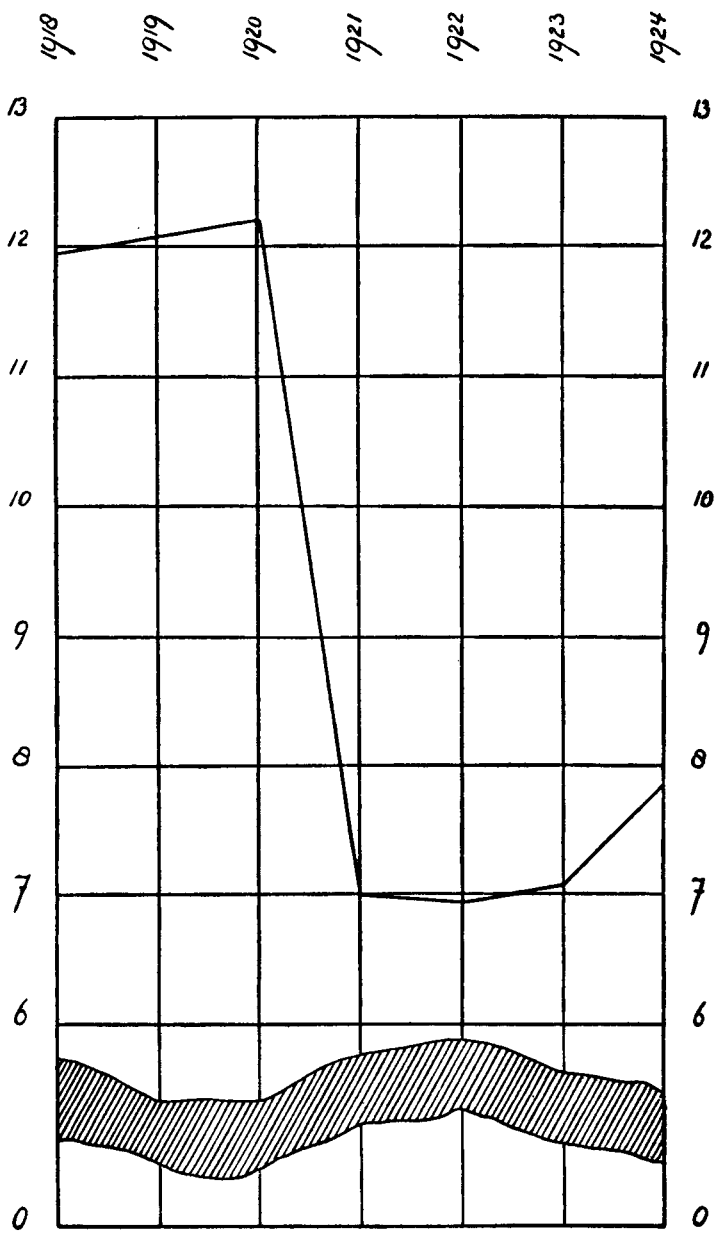
'T is ours to save our brethren,
With peace and love to win
Their darkened hearts from error,
Ere they harden it to sin.
J. R. LOWELL.

De tijd, dien wij thans beleven, is voor het maatschappelijk werk wel een zeer moeilijke. De naweeën van den gruwelijken wereldoorlog doen zich ook in ons land duchtig gevoelen en het ligt voor de hand, dat deze last het zwaarst drukt op degenen, die het meest misdeeld zijn in geestelijk, lichamelijk en maatschappelijk opzicht; terwijl helaas daarbij ook degenen, die dezen moeten helpen, zwaar door de ongunst der tijden worden getroffen. Meer vragen om hulp en minder steun voor den helper; erger kan het wel niet

Hoe sterk de steun van particulieren nà den oorlog verminderde, moge blijken uit achterstaande eenvoudige graphische voorstelling.

En toch behoort ons land nog tot de inderdaad weinig getroffene, en is de toestand van West Europa nog betrekkelijk gunstig vergeleken bij andere tijden nà andere groote oorlogen.

Wel hooren we ook nu telkens van gruwelijke misdrijven en doen namen als LANDRU, HAARMANN en zoovele anderen ons van afschuw rillen, maar toch is de toestand van ver-

Particuliere bijdragen in tienduizend-tallen.

wildering, dien wij herhaaldelijk meenen te ontdekken, niet te vergelijken bij die welke b.v. na de oorlogen in de 17e en 18e eeuw heerschten, oorlogen, die soms wel veel langer duurden, maar zeker niet veel ingrijpender in het fijne web der menschelijke samenleving waren dan de zooveel kortere wereldoorlog, dien wij beleefden.

Woekeraars, geldsnoeiers, valsche munters, gauwdieven, roovers en moordenaars sloegen in deze troebele tijden, waarin duurte en waardevermindering van het geld verwarring brachten, hun slag en waren geen onbekenden in ons land, waar de Fransche, Engelsche en Duitsche misdadigers elkaar als het ware rendez-vous schenen te geven.

„Er bestond gemeenschap tusschen de Duitsche en Fransche gauwdieven; tot dezen behoorden de door de gansche wereld beruchte CARTOUCHE, ROCHETAILLE, GRILLON, MAILLARD, ARPALIN e.a.; zoo ook tusschen hen en de Engelschen, onder wie JOHN BIND (in 1690 te Londen opgehangen), TOM SHARP, PATRICH O'BRIEN (in 1689 opgehangen) JOHN SHEPHERD e.a.; het algemeene rendezvous van alle drie dier natiën, de geheimzinnige academie van het Europeesch geboefte, was steeds Holland. Daar werden de Duitsche gauwdieven NIKOL LIST, LÖBL, HOSCHENECK, LIPS TULLIAN gevormd; vandaar kwam de alchemist en gauwdief GIOVANNI GRAAF CAJETANI, die evenals zoovele anderen zelfs aan de hoven zijn rol speelde, doch eindelijk te Küstrin in een verguld gewaad werd opgehangen, evenals later HEKTOR VAN KLETTENBERG op den Koningstein onthoofd werd."[1])

„In al deze landen" (Duitschland, Frankrijk, Zwitser-

1) HENNE AM RHIJN. Geschiedenis van den Vooruitgang der menschheid.

land en Holland) „was een reusachtige bende van roovers en dieven met een geregelde organisatie verbreid. Zij verscheen het eerst in 1790 onder den naam van „de Nederlandsche Bende"; zij werd gesplitst in de Brabantsche, Hollandsche en Merschensche hoofdbende en in verschillende afdeelingen vertakt." „Het middelpunt van hun bemoeiingen was het merkwaardige grensdorp Mersen aan de Maas bij Maastricht, waar reeds langer dan honderd jaar dieven in menigte hun verblijf hadden." „De patriarch van deze bende was de beruchte JACOB MOYSES, vader van den even schurkachtigen ABRAHAM JACOB en schoonvader der twee vermaarde matadors in hun vak ABRAHAM PICARD en FRANS BOSBECK . . ." „In deze school werd ook JOHAN BÜCKLER, bekend onder den schrikverspreidenden naam Schinderhannes opgevoed; zijn spitsbroeders waren de beruchte Zwarte Piet, e.a." „Andere beruchte rooverhoofdlieden uit de tweede helft der 18 eeuw waren: de zwarte Frederik, die van 1758—68 Thuringen onveilig maakte, totdat hij met 84 man van zijn bende gevangen werd genomen; FREDERIK SCHWAN uit Vaihingen in Zwaben, (de hoofdpersoon uit SCHILLER's „der Verbrecher aus verlorener Ehre, eine ware Geschichte"), wiens vrouw CHRISTINE SCHATTINGER uit een geslacht stamde, dat sedert twee eeuwen van diefstal en straatroof leefde en haar vader, broeders en neven op het schavot had zien sterven; verder de beruchte HUNDSSATTLER, de schrikwekkende HANNICKEL, die met zijn bende in 1787 te Sulz aan den Neckar ter dood werd gebracht; MATTHIAS KLOSTERMAYER, bekend onder den naam van de „bairische Hiesel", die van jager en ervaren schutter roover werd en in 1771 te Dillingen werd geradbraakt; JOHAN BAPTIST

HERRENBERGER, bijgenaamd Hans van Constanz, die in 1784 te Sulz in Würtenberg in plaats van ter dood tot levenslange tuchthuisstraf werd veroordeeld, maar na vier jaar op vrije voeten werd gesteld, omdat hij de justitie zooveel inlichtingen had gegeven, dat zij in Zwaben het geboefte geheel kon uitroeien."

„De bende van KRUMMFINGER-BALTHASAR, die sedert het begin van de 18e eeuw van zich spreken deed, was omstreeks het midden dier eeuw ten getale van 150 man over Zwaben, Beieren, Saksen, Hannover en Hessen verspreid. Haar hoofdman had zijn eigen regel, gaf aan zijn onderhoorigen den titel van hofraad, regeeringsraad, baljuw; hij verhief zelfs zijn manschappen in den adelstand, sprak recht volgens het geschreven en dusgenaamde Plattenrecht, en liet onder zijn volk de zoogenaamde Plattensprache (schooiertaal, dieventaal, gielentaal) ontwikkelen."

„Dieven van verschillende natiën en tongen speelden nu en dan ook de rol van bedelaar, brachten zichzelven wonden toe om ze aan de voorbijgangers te toonen, deden, alsof zij doofstom of blind waren of lijdende aan vallende ziekte (door zeepsop om hun mond te smeren in plaats van schuim, enz.). Daarenboven bloeide nog altijd het ras der landloopers, avonturiers en oplichters, der goochelaars en toovenaars, der astrologen en alchemisten, 't zij zij zelfstandig hun bedrijf oefenden of tot dievenbenden in betrekking stonden." [1])

Maar ook een land als Engeland, waar de oorlogsfakkel niet had gebrand, al was het dan ook door omwentelingen geteisterd, vertoonde ergerlijke toestanden, daardoor waren

1) HENNE AM RHIJN. Geschiedenis van den Vooruitgang der menschheid.

niet alleen de burchten van den hoogeren adel, maar ook de landhuizen van de lagere en de pachthoeven, versterkte vestingen; het vee werd 's nachts onder de overstekende daken van het huis vastgebonden, de bewoners sliepen met wapens naast zich en hadden groote steenen en kokend water gereed om er de roovers op te onthalen. Wie door die streken reisde, maakte vooraf zijn testament; de rechters en advocaten togen gewapend en onder bedekking naar de zittingen van het gerecht. Straatroovers waren zoo talrijk, dat men schier op geen enkelen weg veilig was; de overheid was niet in staat aan deze ellendige toestanden een einde te maken. Verscheidene van die landloopers zagen er uit als heeren en wisten zich door hun beschaafde manieren in de fijnste gezelschappen met gemak te bewegen, waar men er niet het minste voorgevoel van had, welke lieden men ontmoette." „In afgelegen streken was het volk in menig opzicht niet van wilden te onderscheiden."[1])

Woeker, waardevermindering van geld, duurte, verwildering, misdadigheid, het klinkt ons helaas erg bekend in de ooren. Maar toch zal dit vluchtig overzicht over tijden nà ernstige oorlogsperioden al wel duidelijk hebben getoond, dat we, vergeleken bij die tijdperken, als het ware ons in Abrahams schoot bevinden.

Wij veroorloofden ons deze uitwijding, om verschillende redenen. In de eerste plaats, omdat wij de laatste jaren zoozeer klagen over allerlei verkeerde toestanden, dat het niet ondienstig kan zijn eens een blik te slaan in tijden, toen door analoge oorzaken veel erger toestanden heersch-

1) HENNE AM RHIJN. Geschiedenis van den Vooruitgang der Menschheid.

ten. In de tweede plaats, omdat wij van meening zijn, dat dergelijke toestanden ons gespaard zijn gebleven o.a. door overheids en particuliere zorg voor slachtoffers van oorlog en mobilisatie en oorlogsgevolgen.

Dat mag wel bedacht worden door sommigen, die klagen dat er „veel te veel gedaan wordt."

Aux grands meaux, les grand remèdes!

Juist in tijden als de onze moeten overheid en particulieren hard samenwerken om inzinkingen te voorkomen.

Het is wel schier overbodig hierbij op te merken, dat natuurlijk niet bedoeld is te zeggen, dat het maatschappelijk werk ons uit de impasse op allerlei gebied zal helpen. Daartoe is dat werk natuurlijk niet in staat. Maar het is een belangrijk verschil of het maatschappelijk werk in tijden als die na den oorlog paraat is, of nog „gemobiliseerd" moet worden, zooals zulks grootendeels het geval was na de Napoleontische oorlogen, toen tal van teruggekeerde soldaten tot een zwervend leven dreigden te vervallen, wat in ons land mede aanleiding gaf tot de oprichting van Veenhuizen.

„Het is U bekend, hoe na den val van Napoleon, mèt het voornaamste deel van Europa, ook ons land in een staat van overgroote armoede en ellende verkeerde. Honderden gewezen soldaten doorkruisten al of niet in gezelschap van hunne gezinnen bedelende het land en maakten niet zelden het platte land onveilig."[1])

Het maatschappelijk werk was toen niet als nu na den wereldoorlog paraat om den schok op te vangen en moest

1) A. W. IDZENGA. De wordingsgeschiedenis der Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Geschriften v. d. Ned. Ver. v. Armenzorg en Weldadigheid te Amsterdam.

als het ware zich nog en wel in het bijzonder op den bijzonderen hierboven geschetsten toestand instellen.

Gelukkig, dat toen vooraanstaande mannen, „wetende, dat de Regeering overladen met werkzaamheden van hooger belang en worstelende met een voortdurend geldgebrek, niet bij machte was om zelf maatregelen te treffen, naar middelen uitzagen om van particuliere zijde in het leed te voorzien en te trachten, op stelselmatige wijze die, aan regelmatigen arbeid ontwende massa, tot nuttige leden der Maatschappij om te vormen."[1])

Inderdaad zijn wij er thans heel wat beter aan toe. Niet alleen, dat wij niet actief in den oorlog werden betrokken, maar ook gelukkig doorkruisten ditmaal niet gewezen soldaten bedelende het land, noch ook maakten zij het platteland onveilig; bovendien behoefde nu niet als het ware in der haast een instituut te worden opgericht om naar middelen om te zien om dezen schok te weerstaan, maar was het Maatschappelijk werk gereed om in actie te komen en te blijven. In één opzicht zijn wij er niet geheel zoo gelukkig aan toe als ruim honderd jaar geleden.

Toen begreep, men dat de Regeering niet bij machte was zelf maatregelen te treffen en staken particulieren daarom dubbel de handen uit de mouw. Thans, hoewel wij zeker niet mogen klagen over gebrek aan leven en belangstelling in het kamp der particulieren, hoort men tòch nog wel eens vaak: „Ik geef niet meer, laat de Regeering het maar doen; ik ben al te zeer belast door de hooge belastingen, daar moet dan dit werk ook maar van worden betaald." Het

1) A. W. IDZENGA. De wordingsgeschiedenis der Rijkswerkinrichtingen te Veenhuizen. Geschriften v. d. Ned. Ver. v. Armenzorg en Weldadigheid' te Amsterdam.

is gelukkig geen algemeene redeneering, maar toch zoo volkomen besef, dat de Regeering in dezen tijd het nu eenmaal niet kan, als er toen heerschte, is er thans niet. Inderdaad is ook, zooals reeds gezegd, de toestand thans waarlijk niet zoo slecht als toen, wat ook oorzaak is, dat de Regeering er niet zoo slecht voorstaat als destijds het geval was.

Dat het particuliere initiatief destijds heel wat aandurfde, blijkt wel, als men bedenkt, dat de nieuwe, als uit den grond gestampte organisatie, hoofdzakelijk onder leiding van JOHANNES, Graaf van den Bosch, later Gouverneur Generaal in Ned. Indië en daarna Minister van Koloniën, de groote koloniën Veenhuizen en Ommerschans oprichtte voor opname van weezen, vondelingen, werkloozen en veroordeelde bedelaars, waar een 10 000 personen onder dak gebracht moesten worden.

Dat het maatschappelijk werk gedurende en na den oorlog paraat was, is zeker een groot maatschappelijk voordeel geweest; het was daardoor in staat de heftige schokken, die ons leven doorsidderen te helpen opvangen; dat het ondanks den druk van oorlog en van nà-oorlogmisère paraat bleef, is van niet minder belang te achten; het voorkwam daardoor althans voor een deel blijvende gevolgen van de gedeeltelijke ontwrichting van de samenleving, die de minst weerbaren het eerst en het gevoeligst trof.

Zeer moeilijk werd de toestand der vereeniging, toen vooral na 1918 de Regeering verschillende subsidies sterk ging besnoeien.

Het is natuurlijk uiterst moeilijk te beoordeelen, hoever hierin moest worden gegaan in verband met de nooden

der schatkist, maar zeer gemakkelijk is het te beoordeelen, dat verder is gegaan dan in het belang der bedreigde kinderen mocht. De Staat heeft gewild, dat het particulier initiatief allerlei werk ter hand nam, dat noodig was voor het goed volvoeren van door den Staat uitgevaardigde wetten en heeft — begrijpende, dat het werk te hooge eischen stellen moest en te veelomvattend was om daarbij op particuliere gelden alleen te kunnen drijven — dit initiatief als 't ware uitgelokt door betrekkelijk gunstige subsidiebepalingen. Zoo werd het b.v. mogelijk de talrijke „voogdijkinderen", kinderen dus wier ouders onwaardig of onmachtig gebleken waren om hen op te voeden, kinderen dus, die of mishandeld en verwaarloosd of althans onvoldoend geleid werden, onder voogdij van vereenigingen als de onze te stellen; vereenigingen, die daartoe, hoewel met moeite, in staat waren, mede door de subsidieering, die de Staat toestond, omdat de Staat begreep anders dit werk zelf te moeten doen, wat alleen hierom steeds duurder moest zijn, omdat dan de kosten alleen door den Staat zouden moeten worden gedragen. In 't algemeen konden toen de in nood verkeerende kinderen wel ongeveer voldoende worden geholpen, al hield het ook toen reeds niet over.

Een van de bezuinigingsmaatregelen werd nu: subsidievermindering. Het gevolg is natuurlijk geweest, dat kinderen, die hulp zeer van noode hebben niet geholpen konden worden. Ja zelfs erger, dat juist van de in nood verkeerende kinderen die, welke hulp het eerst en het meest behoefden, de lichamelijke en geestelijk invalieden niet konden worden geholpen. Immers door het gebrek aan subsidie — die zelfs in normale tijden niet te vervangen

was geweest door particuliere middelen — waren de Vereenigingen verplicht elke voogdij te weigeren, waarbij te voorzien was, dat de opvoeding hooge financieele offers zou vragen; en daar zulks bij lichamelijk invaliede kinderen steeds het geval was, moest dus aan deze kinderen hulp worden geweigerd. Inderdaad een afschuwelijke toestand. Hoe hoog moest toch niet de nood van een mensch geklommen zijn, als hij een met ondergang bedreigden evenmensch zijn hulp weigert en hoeveel hooger moet die nood niet zijn om zulks zelfs ten aanzien van een kind te doen. Nietwaar — het is schier ongelooflijk, dat iemand Uwe hulp inroept voor een kind, dat in het water is gevallen en dat ge zoudt zeggen: het spijt me wel, maar ik kan geen hulp verleenen . . . omdat me dat te duur zou komen. Toch is dat zoo in overdrachtelijken zin geweest . . . en het is dat nog!

Inderdaad is de verantwoordelijkheid van eene Regeering in deze tijden wel zeer groot!

Het is dan ook geen wonder, dat er herhaaldelijk stemmen opgingen om constructieve bezuiniging, zoodanige bezuiniging, die vermindering van uitgaven bracht bij verminderde hulpverleening, waar die geboden was.

Tot de meest afschuwelijke herinneringen van degenen, die op door Voogdijraden gedane verzoeken om hulp moesten beslissen, zullen dan ook ongetwijfeld hun leven lang behooren de herinnering aan oogenblikken, waarin ze op grond der gebrekkige en onvoldoende subsideering moesten zeggen: we kunnen dit ondergaand kind niet helpen!

En hoe groot is niet vaak de nood dezer kinderen en van zoovele volwassenen!

Wat al levensdrama's ontrollen zich voor ons oog, wanneer we eenvoudig de aanvragen om hulp, die dagelijks binnenkomen, vluchtig inzien. De bede om hulp verstomt binnen onze muren geen enkel oogenblik, dag in dag uit dezelfde kreet om steun.

Zoo wordt, om maar een enkele greep over een korte periode van een paar weken te doen, hulp gevraagd:

door een vrouw, die na echtscheiding alleen achterblijvend, vreest tot een zwervend leven te zullen vervallen;

door een zuster van maatschappelijk werk om een vader, die juist uit het ziekenhuis komt en voor zichzelf en zijn kind geen tehuis heeft, met zijn kind onderdak te brengen;

door een vrouw, die moet worden opgenomen, in het ziekenhuis, maar dan de 4 jonge kinderen onverzorgd moet achterlaten;

door een vrouw, die voor een buurvrouw, die werk ging zoeken voor een paar dagen dier kind verzorgde en na vele weken vergeefs wachten, de moeder niet zag terugkeeren;

door een medewerkster van het „Stationswerk" voor het verzorgen van een naar Amsterdam „gelokt" buitenmeisje;

door een man, die zijn ongehuwde zuster met haar kindje opnam, maar nu ondervindt, dat hij niet bij machte is de moeilijkheden der nieuwe situatie het hoofd te bieden;

door een vader, die kortgeleden zijn kinderen terughaalde, omdat hij nu een goede tweede moeder voor zijn kinderen had gevonden, maar die te laat ontdekte, dat die goede vrouw dikwijls dronken was, terwijl zij hem nu verlaten heeft, zoodat de kinderen onverzorgd zijn;

door een vader, wiens vrouw in de Valerius-kliniek moet

worden opgenomen en die geen raad weet met zijn drie jonge kinderen;

door een vader, die met vrouw en twee kinderen wegens werkloosheid uit Zwitserland naar het Vaderland terug werd gezonden, en nu hier zonder werk, zonder geld en . . . zonder dak is.

door een vader, wiens vrouw naar het ziekenhuis moet en die voor twee kinderen reeds een onderdak en verzorging vond, maar ondanks de moeite voor het derde kind geen hulp kan vinden.

door een vader, wiens kinderen in het Oud-Buitengasthuis opgenomen werden, omdat zijn vrouw in het ziekenhuis lag en die niet onmiddellijk raad weet, nu zijn vrouw in het gasthuis overleed.

Ziedaar een enkele greep uit de talrijke aanvragen, die ons dagelijks bereiken. Een wereld van ellende in weinige regels. Help ons! De kreet, die wij dagelijks hooren, het geluid, dat binnen onze muren nooit verstomt.

Enkele cijfers over het laatst verloopen jaar mogen hier volgen:

Door de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" werden gedurende het jaar 1924, 258 427 nachtverblijven en verpleegdagen verstrekt. (Gemiddeld 708 per dag).

In de Nacht-Asyls werd aan 1457 mannen 14 737 maal, aan 151 vrouwen 1777 maal en aan 204 kinderen 2348 maal onderkomen verleend.

In het *Internaat Oud-Buiten-Gasthuis* waren op 1 Januari aanwezig 96 mannen, 46 vrouwen en 378 kinderen; in den loop des jaars werden opgenomen 204 mannen, 65 vrouwen en 361 kinderen, terwijl in die afdeeling 173 522 verpleegdagen werden verstrekt en wel aan mannen

32 972, aan vrouwen 14 732 en aan kinderen 125 818.

In de cijfers van het Internaat is begrepen de afdeeling voor *ongehuwde moeders*, alwaar aan 31 moeders en hare kinderen samen 10 478 verpleegdagen werden verstrekt.

In het *Observatiehuis voor jongens* werden 19 964 verpleegdagen verstrekt. Het aantal jongens bedroeg op 1 Januari 67, terwijl in den loop des jaars 175 jongens werden opgenomen.

In het *Jongenshuis te Amsterdam* werden 63 jongens met 15 162 verpleegdagen en in dat te *Appelscha* 29 jongens verpleegd met 4619 verpleegdagen.

In het „*Folmina Paviljoen*" te *Houten* werden 6890 verpleegdagen verstrekt aan 51 meisjes.

In het herstellingsoord voor zwakke kinderen der Vereeniging te Nunspeet werden 1683 verpleegdagen verstrekt. Op 1 Januari waren er 15 kinderen in verpleging.

Er waren 77 kinderen in gezins- en gestichtsverpleging uitbesteed, samen met 17 725 verpleegdagen. Het aantal eigen voogdijkinderen der Vereeniging bedroeg op 1 Januari 72, terwijl patronaat of nazorg werd uitgeoefend over 85 personen.

GESCHIEDENIS.

Bienfaisance, o vertu sacré!
JACQUES DELILLE.
Ode à la Bienfaisance.

Van de Vereeniging kan men het bestaan in tijdperken onderscheiden: ten eerste dat van 21 Juli 1904 tot 1910; dan dat van 1910—1918, vervolgens dat van 1918 tot 1923 en ten slotte dat van 1923 tot het huidige oogenblik.

De eerste periode was die van oprichting en fundeering; de tweede van uitbouw, de derde van stilstand en dreigende inzinking, de laatste van afwerking, herziening en systematiseering.

In de eerste en een deel der tweede periode tot 191 was het mogelijk zonder gemeentesubsidie, alleen me Rijkssubsidie het schip drijvende te houden. Reeds in de tweede periode bleek dat onmogelijk en moest een beroep op den steun der gemeente autoriteiten gedaan worden, die gelukkig voor de tallooze hulpbehoevenden, die op de Vereeniging waren aangewezen, bereidwillig werd verleend. In de derde periode was krachtige steun van de gemeente noodig om staande te blijven. In de laatste periode bleef die steun noodig en moest scherp worden gezeild om den achterstand, die ondanks alles in de derde periode tòch was ontstaan, weer in te halen. De leidende gedachte daar-

bij was: zonder het werk te schaden, door betere systematiseering grooter rendement te verkrijgen bij minder kosten. Zoo werd de groote omgeving op Jeannette-Oord tot bescheidener proporties teruggebracht, het z.g. Ontspanningslokaal te Appelscha, dat geen zin, had toen de bouw aldaar in 1918 beperkt was gebleven tot één paviljoen, opgeheven en zoo naast andere bezuinigingsmaatregelen van huishoudelijken aard hierdoor krachtig bezuinigd, zonder de salarissen van het personeel te behoeven te drukken. Anderzijds werden urgente verbeteringen aangebracht; voor de nazorg der mannelijke verpleegden en der vrouwen en kinderen werden een ambtenaar en een ambtenares werkzaam gesteld; de gebouwen, die in een tiental jaren niet waren onderhouden wegens geldgebrek werden alle duchtig onderhanden genomen en afdoende opgeknapt; de gezinsverpleging voor de voogdijkinderen en enkele vrije pupillen werd ingevoerd; een regeling voor hulp aan ontslagen ongehuwde moeders en hare kinderen getroffen; terwijl het personeel der afdeelingen, dat mede wegens geldgebrek sterk incompleet was, op sterkte werd gebracht. Het resultaat van een en ander in geldelijk opzicht was, dat het mocht gelukken in een tweetal jaren de uitgaven met *f* 70 000.— 's jaars te verminderen.

Heel gelukkig was het, dat het laatste jaar ook de bijdragen van particulieren een kleine stijging vertoonden. Moge dat zoo voortgaan!

De stijging kàn zeker voortgaan, indien ieder, die vroeger gaarne ernstig maatschappelijk werk steunde, en daartoe thans nog in staat is, dat ook naar vermogen blijft doen. Dat gebeurt helaas niet altijd.

Het is ons bekend, dat sommigen ongeveer als volgt redeneeren:

„De Vereeniging heeft — sedert 1914 — niet onbelangrijke subsidie van de gemeente; de gegoede burgers dragen door hunne hooge belastingen daaraan het meeste bij; het ligt dus niet op hun weg in privé nog meer te contribueeren."

De redeneering is natuurlijk onjuist.

De overheid immers verstrekt alleen steun, voorzoover het particulier initiatief in gebreke blijft.

Wie voorstander is van particulier initiatief, moet dan ook zijne giften niet verminderen omdat er subsidie wordt verleend, maar — indien en voorzoover mogelijk — die verhoogen, opdat de overheid niet meer behoeve te subsidieeren.

Op initiatief en door finantieelen steun van wijlen Jhr. HENRY TINDAL werd destijds aan de Zwanenburgerstraat een diamantslijperij aangekocht en tot Toevlucht voor Onbehuisden met goedkoope gaarkeuken en logement ingericht en voorts beheerd door de toenmalige Vereeniging „Toevlucht voor Onbehuisden". Nadat de directie van deze Vereeniging eenige malen was verwisseld, werd deze in 1897 opgedragen aan den Heer T. JONKER en Mevrouw J. C. JONKER—CLAUZER.

Dit echtpaar was afkomstig uit de rangen van het Leger des Heils en had als zoodanig gelegenheid gehad ervaring op te doen op het terrein van maatschappelijken arbeid.

In September 1903 legden de Heer en Mevrouw JONKER hun functie bij bovengenoemde vereeniging neer, doch

zetten den arbeid op een andere plaats in Amsterdam zelfstandig voort, met het gevolg dat op 12 Sept. 1903 aan de Bloemgracht 24 op bescheiden schaal een Tehuis voor zwervende vrouwen en kinderen werd opgericht, op 12 Nov. 1903 gevolgd door de opening van een Tehuis voor mannelijke zwervers aan de Haarlemmer Houttuinen 15.

Dat de Heer en Mevrouw JONKER goed hadden gezien moge worden afgeleid uit de omstandigheid, dat hun begonnen arbeid bestendigd kon worden doordat op 21 Juli 1904 door de heeren J. H. VAN EEGHEN, voorzitter, J. F. L. BLANKENBERG, 2e voorzitter, Dr. C. W. JANSSEN, Penningmeester, Mr. J. G. SCHÖLVINCK, Dr. N. M. JOSEPHUS JITTA, W. H. VAN ZANTEN Jr. en Mr. C. H. GUEPIN, de beide laatsten resp. 1e en 2e secretaris, de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" werd opgericht en de Heer en Mevrouw JONKER benoemd werden tot directeur en directrice dier vereeniging. Het werk onder de onbehuisden kon nu pas tot ontwikkeling komen, wat uit dit geschrift voldoende zal blijken.

De toenmalige volijverige en bekwame 1e secretaris, de heer W. H. VAN ZANTEN JR., bereidde al spoedig de directie de aangename verrassing, dat door zijne bemoeiingen het Oud-Buiten-Gasthuis door het Gemeente-Bestuur en de commissie voor de Gasthuizen uit het Burgerlijk Armbestuur in Maart 1905 aan de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" ten gebruike werd afgestaan. Onder de persoonlijke bemoeiingen van den Heer VAN ZANTEN werd het oude gebouw, dat op een ruïne begon te gelijken, voor zijn nieuwe bestemming verbouwd en in orde gebracht, zoodat nog in datzelfde jaar de vrouwen en kinderen in het ver-

bouwde, als 't ware door den Heer VAN ZANTEN tot een nieuwe inrichting omgetooverde oude gebouw, konden worden ondergebracht om in 1906 door de mannen te worden gevolgd, die voortaan daar ook zouden verblijven.

Reeds 4 jaren later verrees het meisjeshuis te Houten bij Utrecht, naar de Directrice „Jeannette-Oord" gedoopt, voor de meisjes boven den leerplichtigen leeftijd, terwijl in 1911 voor de jongens boven den leerplichtigen leeftijd een jongenshuis werd geopend, dat thans gevestigd is aan de Prins Hendrikkade 165—166.

Intusschen was in 1910 de Rijks-reclasseeringsregeling verschenen, en verklaarde de Vereeniging zich bereid aan den reclasseeringsarbeid deel te nemen en begon in Januari 1912 haren arbeid onder de gevangenen in de Strafgevange nis te Amsterdam, waaraan zich gaandeweg het werk in de Strafgevangenissen te Alkmaar, Haarlem en Utrecht aansloot.

In 1914 werd het Observatiehuis voor Jongens aan de Vosmaerstraat No. 1 te Amsterdam geopend en betrad de Vereeniging hierdoor het terrein van den arbeid onder de crimineele jeugd.

Voor de bleekneusjes onder de Oud-Buitengasthuis-kinderen was in 1916 een herstellingsoord te Nunspeet geopend, terwijl tenslotte in 1918 een jongenslandbouw-huis te Appelscha werd gesticht.

Op het terrein van Jeannette-Oord verrees eveneens in 1918 het z.g. Folmina-Paviljoen voor voogdij-meisjes, nadat de Vereeniging zich bereid had verklaard zich met de aanvaarding van voogdij over kinderen wier ouders uit de ouderlijke macht zijn ontzet of ontheven, te belasten.

In 1915 was nog een opleidingsschool voor vrouwelijk

personeel geopend; er meldden zich voor opleiding, voor zoover ons bekend, echter gedurende het ruim zesjarig bestaan der school geen adspiranten aan, zoodat de school, ook nadat er eenige der beste vrouwelijke jeugdige verpleegden waren heengezonden, steeds een zoo gering aantal leerlingen telde, dat deze inrichting niet kon worden gehandhaafd.

In December 1921 werd het hoofd dezer school, welke was gevestigd in een gedeelte van een perceel in de Waldeck Pyrmontlaan, grenzende aan en ineenloopend gemaakt met het huis, dat diende als ambtswoning van den toenmaligen Hoofddirecteur, naar een andere afdeeling verplaatst, waarmede tevens op dat oogenblik de school feitelijk werd opgeheven.

Een zelfde lot onderging het z.g. Hoofdkantoor, dat van het Oud-Buitengasthuis in 1915 werd verplaatst naar eenige bovenhuizen aan de Overtoom en later in 1917 naar een heerenhuis aan de Keizersgracht, maar dat in October 1922 weder naar het Oud-Buitengasthuis werd teruggebracht.

Daar al deze inrichtingen natuurlijk afzonderlijk plaatselijke directeuren behoefden, voerden de Heer en Mevrouw JONKER daarna den titel van Hoofddirecteur en -directrice.

Op den 15den December 1921 overleed Mevrouw JONKER-CLAUZER na een leven, dat geheel aan den arbeid onder de maatschappelijk misdeelden was gewijd.

Reeds enkele maanden, nadat deze buitengewone en hoogstaande vrouw ten grave was gedragen, overleed op den 6den Juli 1922 ook haar echtgenoot de Heer T. JONKER, wiens leven evenzeer als dat van haar aan den maatschappelijken arbeid was gewijd geweest.

Op het voorplein van het Oud-Buitengasthuis verrees een eenvoudig monument ter gedachtenis aan dit buitengewoon menschenpaar.

In 1922 werd de opleidingsschool voor personeel opgeheven.

Op 12 Januari 1923 werd de Hoofddirectie opgedragen aan schrijver dezes, oud-officier der infanterie, oud-leeraar in de wiskunde aan de Officiers-opleiding te Kampen, en laatstelijk oud-directeur van het Rijksopvoedingsgesticht te Leeuwarden, alwaar hij de directie voerde, na in gelijke functie te zijn werkzaam geweest als hoofd der Rijksopvoedingsgestichten te Alkmaar en te Doetinchem en van het Centraal Rijks Observatiehuis te Alkmaar.

In Maart 1923 werd de stelselmatige nazorg voor vrouwen, ongehuwde moeders en kinderen ingesteld en in Augustus 1924 die voor mannen, terwijl in 1923 overgegaan werd tot het instellen der gezinsverpleging voor voogdijkinderen.

Jeanette-Oord, dat niet voldeed, werd verkocht op 27 Januari 1925, zonder dat het werk behoefde te worden ingekrompen.

Ziehier in zeer korte trekken de geschiedenis der Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" tot op heden, die zoozeer getuigt van den noesten ijver harer oprichters, dat zij wel geboekstaafd mocht worden.

GELDMIDDELEN.

La Pitié, doux portrait de la
bonté divine,
Rappelle les mortels à leur
noble origine.
J. DELILLE. *La Pitié.*

Naarmate het maatschappelijk werk zich uitbouwt, meer maatschappelijke nooden tracht te lenigen, zijne hulp minder oppervlakkig wordt, meer tot de kern dier nooden tracht door te dringen, het werk meer acheveert en in alle onderdeelen of de paedagogische of de reclasseeringsgedachte meer en meer doorwerkt, wordt het al moeilijker en moeilijker om het benoodigde geld bijeen te brengen; te meer klemt dit, waar er steeds meer Vereenigingen ontstaan, die elk moeten trachten voor hun werk geld te zamelen; behalve de principieele verschillen, die oorzaak zijn, dat er verschillende Vereenigingen naast elkaar werken op een zelfde terrein, zijn er ook nog de Vereenigingen, die elk een beperkt deel van een bepaald terrein voor hare rekening nemen en daardoor het aantal Vereenigingen nog grooter maken, hetgeen weinig economisch werkt; het gevaar van verbrokkeling is inderdaad niet denkbeeldig. De Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" bewijst wel ten duidelijkste, dat zoodanige verbrokkeling onnoodig is.

Het zou zeker nog niet te ongunstig afsteken bij andere organisaties, indien de Vereeniging zich splitste in een tiental kleinere organisatiës; echter zou dat wel absoluut overbodig en enorm duur zijn.

Het is dan ook niet te verbazen, dat steeds naar nieuwe middelen wordt omgezien om aan geld te komen. Loterijen, fancy-fairs, bazar's, liefdadigheidsuitvoeringen, verkoop van speldjes en bloemen, collecten en circulaires volgen elkaar met verbijsterende snelheid op; eene snelheid die bij de veelheid weinig gunstig kan werken op de resultaten, te minder in den tijd van malaise, dien wij thans beleven.

Het is dan ook evenmin te verwonderen, dat er uit de gelederen der maatschappelijke werkers zelven stemmen opgaan, die zich afvragen, wat hier wel en niet toelaatbaar is, wat hier nuttig en schadelijk werkt, wat stimuleerend en wat afstompend werkt op het medegevoel van het publiek.

Het wil ons voorkomen, dat het teveel hier kan schaden en dat alleen toelaatbaar is, wat anderen niet kan schaden, dat geen middelen worden toegestaan, die niet aan allen zouden toegestaan kunnen worden, dat men zich beperke tot „propaganda" en zich onthoude van „reclame". Volkomen juist lijkt ons, wat de Heer J. F. L. BLANKENBERG schreef in het nummer van 4 Juli 1925 van het Tijdschrift voor Armwezen enz. naar aanleiding van een prijsvraag van „Armenzorg", het orgaan der Vereeniging tot Verbetering van Armenzorg te Utrecht, (Februarinummer) welk middel aan de hand kan worden gedaan om het jaarlijks benoodigde geld voor weldadigheids-instellingen bijeen te brengen, dat beter is dan vele der thans in zwang zijnde methoden, (weldadigheids-tea's, -fancy-fairs, -dan-

cings, -concerten, -theatervoorstellingen, enz.) Uit zijn lezenswaardig antwoord op deze prijsvraag blijkt, dat hij weldadigheidsconcerten, -theatervoorstellingen, -bals, -tea's -fancy-fairs, loterijen e.d. hoogst afkeurenswaardig acht en met instemming citeert hij het ironische gedichtje van LAURILLARD, waar deze reeds zeide:

„Verouderd is 't begrip, dat Liefde meê moet schreien,
als de bedroefde broeder schreit.
't deelnemende gevoel ziet zich in onze dagen
een meer genoeglijk deel bereid.
Men kan door „walsen" soms zijn medelijden toonen
't Is „dansen uit menschlievendheid".

Hij wijst er verder op, hoe elk middel verkeerd is, waarbij gezondigd wordt „tegen het allereerste beginsel van werkelijke weldadigheid": het afstaan om niet van een deel van zijn eigen goed.

Als goed en deugdelijk middel om het noodige geld zooveel mogelijk bijeen te brengen geeft hij aan, hetgeen hij trouwens een plicht van besturen van particuliere weldadigheidsinstellingen acht: „de bevolking in te lichten over den omvang der armoede, de omstandigheden, waaronder armen leven en de middelen ter leniging." Hij meent goed te doen hierop „vollen nadruk (te) leggen, want *hier* ligt m.i. de oplossing, die wij zoeken." „Het publiek weet, niettegenstaande alle geschrijf, zeer weinig van den toestand der armen. Hoe hun leven is, hoe hunne zorgen zijn, hoe de mogelijkheid van herstel, kortom, hoe en onder welke omstandigheden zij bestaan. Uit deze onkunde — hoe kan het anders? — komt gebrek aan belangstelling voort, natuurlijk niet in beginsel, maar inderdaad. Hier

ligt naar mijn welgevestigde meening een dure plicht van de genoemde instellingen. Hun plicht is het, het publiek op de hoogte te brengen, in te lichten, te leiden." Hij acht het voldoende „kort en zakelijk en aanhoudend een bestaande behoefte onder de oogen van het publiek te brengen. „Want", zoo zegt hij voorts, „alleen en uitsluitend door het zonder ophouden voorhouden aan de burgers eener gemeente van hetgeen er in de gezinnen van behoeftige medeburgers dagelijks ontbeerd en geleden wordt, kan de onmisbare algemeene overtuiging gevormd en onderhouden worden, dat een dure plicht dagelijks te vervullen is *door een ieder.*"

De Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" betracht reeds zoo goed mogelijk dezen „plicht" door de uitgave van haar „Orgaan", door de „doosjes", die omstreeks Paschen en Kerstmis worden rondgezonden met verzoek ze „gevuld" weder terug te geven, wanneer ze worden opgehaald en door hare circulaires, waarin zij de medewerking van het publiek voor haren arbeid vraagt.

Het wil ons voorkomen dat, behalve hetgeen de Heer BLANKENBERG heeft aangegeven, er nog een middel is, dat nuttig kan zijn ten deze, en dat is niet alleen de bestaande nooden en de middelen ter leniging kort en zakelijk telkens ter kennis van het publiek te brengen, maar ook de methoden, systemen, enz. die worden gebruikt om de maatschappelijke kwalen en euvelen te bestrijden. Ook hiernaar streeft de Vereeniging „Hulp voor Onbehuisden" o.a. door haar Orgaan.

Moge dit boekske daartoe ook kunnen bijdragen.

SLOTWOORD.

Labour is still the road to prosperity, and there is no other.
BENJAMIN FRANKLIN.

Wierpen wij in de vorige hoofdstukken een blik achter ons en op het heden, een blik in de toekomst moge dit werkje besluiten.

In de allereerste plaats is het voor het maatschappelijk werk en dus ook voor den arbeid der Vereeniging van het allergrootste belang, hoe de internationale en nationale staatkundige en economische toestanden zich zullen ontwikkelen.

Zullen we gespaard blijven voor nieuwe oorlogs-rampen?

Is het oorlogs-gerommel, dat schier niet van de lucht is en dan eens in Polen en Finland, dan weer in Noord-Afrika, dan weer in China onrustbarend klinkt, het nagrommen van den voorbijgeganen wereldoorlog of is het de aankondiging van een nieuwe oorlogsverschrikking? In het eerste geval is het te verwachten, dat de maatschappij zich langzamerhand zal herstellen van de schokken door den wereldkrijg aan de samenleving toegebracht; in het tweede geval ziet de toekomst ook voor ons werk er zeer donker uit; in beide gevallen zal er heel hard gewerkt moeten worden. In elk geval is het verblijdend, dat ondanks de druk, die de bezuiniging buiten het werk daarop legt, er leven en bedrijvigheid blijft heerschen in de wereld

der maatschappelijke werkers en er belangstelling blijft bestaan daarbuiten bij particulieren en bij overheid, ook bij de gemeentelijke.

Op penitentiair gebied wachten ons allerlei verbeteringen, die niet zonder invloed zullen blijven op het maatschappelijk werk onder jeugdige en volwassen delinquenten. Bij Justitie is een verbetering van het strafstelsel in voorbereiding, waaraan door het Centraal College voor de Reclasseering hard wordt of is gewerkt.

De psychopathenwet, die is aangenomen, zal ongetwijfeld van invloed zijn op het werk onder ontslagen gevangenen en zwervers, waaronder er zeker zullen zijn, die door deze wet zullen worden bereikt, zoodra die wet in werking zal worden gesteld.

Ook op het niet-penitentiair terrein is geen stilstand. Meer en meer wordt op dit gebied naar samenwerking gestreefd en meer en meer voltrekt zich hier een systematisch en organisatorisch proces.

Het is begrijpelijk, dat zij, die vroeger jaren zelf hunne gaven aan hen persoonlijk bekende armen konden reiken, dit betreuren; veel van de bekoring van het geven en helpen is er wellicht door verloren gegaan; de invloed van den helper op den geholpene is er niet onbelangrijk minder door geworden. Maar daar staan toch andere en wellicht grootere voordeelen tegenover. Het in den blinde geven ook aan hen, die daardoor eerder van de wal in de sloot werden geholpen, dan erdoor werden opgeheven, is er sterk door verminderd; het profiteeren van allerlei weldadige menschen, waardoor een geholpene, zonder dat degenen, die steunden dat wisten, van zoovele zijden steun kreeg, dat hij er een gemakkelijk leven bij kon leiden, is nu vrijwel

uitgesloten. Het helpen van hulp-onwaardigen is tot een minimum beperkt, al gebeurt het nog wel door het spontaan op straat geven aan verkapte bedelaars tot nadeel voor Vereenigingen, die dit geld zoo goed konden gebruiken en tot nadeel van hen zelven. Niet lang geleden zagen we een invaliede potlooden „verkoopen"; hij ontving van vele voorbijgangers een kleine gave. Na eenigen tijd stak hij de straat over en stevende recht af op een melksalon, naar wij onderstelden om er een kop koffie, een glas melk of een broodje te nuttigen. Vlak bij zijn verondersteld doel echter, veranderde hij van richting . . . en stapte een kroeg binnen, die vlak naast de Lunchroom lag. Sedert hebben wij er op gelet, en hem dien gang meermalen zien herhalen. Eén uit velen!

Bovendien is het spreekwoord „Eendracht maakt Macht" zeker ook hier van toepassing. Wat een gever zelf niet kan bereiken en wat vele gevers los van elkander ook niet kunnen, dat kan een Vereeniging benaderen en dat kunnen samenwerkende Vereenigingen (U.V.O.M.; F.I.K.A.; Armenraad, Reclasseeringsraad; Vereeniging van Reclasseerings Instellingen enz.) wel bereiken. Voorts kunnen dan ook de resultaten grooter zijn, doordien het werk meer stelselmatig wordt verricht en met de beschikbare krachten meer economisch kan worden gewerkt. Ook is in een stad als Amsterdam het veld zóó groot, dat systematiseering en organisatie geboden zijn, om den vreedzamen strijd tegen armoede, verwaarloozing en misdaad met succes te kunnen voeren.

Maar ook het geven kan toch nu nog van een ontroerende bekoring zijn. Steeds ontroert het ons, als we van menschen die dit werkelijk niet te breed hebben, kleine giften ont-

vangen, terwijl de gever weet, dat dit buiten ons aan niemand bekend zal worden en evenzeer ontroert ons dit voor de groote giften, waarvan de schenkers weten, dat hun naam bij ons dankbaar wordt herdacht, maar ook, dat zij er geen „naam" mee zullen maken en dat degenen die erdoor geholpen worden, er hun zelfs geen dankbaarheid persoonlijk voor zullen kunnen bewijzen.

Soms zelfs is deze bescheiden wijze van geven den schenker nog niet genoeg en bedingt hij erbij, dat ook in onzen kleinen kring zijn naam bij zijn prachtige gift slechts door een voorletter zal worden aangeduid bij de verantwoording ervan.

Waarlijk, zulk geven staat niet lager dan het vroegere! Hier weet inderdaad de linkerhand niet, wat de rechter doet!

De maatschappelijke werkers zelven zijn ook meer en meer gaan beseffen, dat de liefde tot het werk en de intuitie zeker noodig, maar niet voldoende zijn. Pour savoir quelque chose, il faut l'avoir appris.

De Vereeniging is dan ook begonnen met voor haar personeel bijeenkomsten te houden, waar verschillende vraagstukken populair worden behandeld en heeft cursussen georganiseerd o.a. in handenarbeid met het oog op het jeugdwerk en in opvoedkunde.

Het woord van LEGOME: „Sans savoir, pas de mére complètement mère" is met een kleine wijziging ook volledig van toepassing op ieder, die geroepen is kinderen te verzorgen en op te voeden en met een kleine uitbreiding op ieder, die op het terrein van het maatschappelijk werk arbeidt, al blijft ook voor hem het woord van SAMUEL SMILES niet minder waar, als deze zegt: „Kennis is een groote macht; *karakter* is een *grootere macht* dan kennis."